

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΟΤΗΤΑ:
ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ
ΣΤΟΝ
ΕΝΕΣΤΩΤΑ

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΟΤΗΤΑ: ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΣΤΟΝ ΕΝΕΣΤΩΤΑ

Γενική εποπτεία

Λουκία Λοΐζου Χατζηγαβριήλ

Εκδοτική επιμέλεια

Θέκλα Παπαντωνίου

Καλλιτεχνικός σχεδιασμός

Νάσια Δημητρίου

Εξώφυλλο

Γιώργος Τσαγγάρης

Εκτύπωση

Laser Graphics Ltd

ISBN 978-9963-0-0188-0

© 2020

Για την έκδοση: Κυπριακή Εθνική Επιτροπή UNESCO

Για τα κείμενα: οι συγγραφείς

Την αποκλειστική ευθύνη για το περιεχόμενο των κειμένων, των ιδεών και των απόψεων που διατυπώνονται φέρουν οι συγγραφείς. Δεν αντιπροσωπεύουν απαραίτητα και δε δεσμεύουν με οποιονδήποτε τρόπο την Κυπριακή Εθνική Επιτροπή UNESCO και το Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας.

Λευκωσία 2020

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- 06 **Πρόλογος**
Λουκία Λοΐζου Χατζηγαβριήλ
- 08 **Εκδοτικό σημείωμα**
Θέκλα Παπαντωνίου
- 11 **Το Δίκτυο Εταιρικών Σχολείων UNESCO στην Κύπρο: εργαστήρι ιδεών, καινοτομίας και διάδρασης**
Παύλος Δαπόλας
- 19 **«Παγκόσμια Πολιτότητα και Εκπαίδευση για την Πολιτιστική Κληρονομιά» (2018-2019): ένα πρόγραμμα γνώσης, προσωπικής ανάπτυξης και διαμόρφωσης ενεργών πολιτών**
Θέκλα Παπαντωνίου
-
- ΜΕΡΟΣ Α:**
ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ
-
- 31 **Το Σχολείο του Μουσείου: η πολιτιστική κληρονομιά ως απόθεμα γνώσης και πηγή δημιουργικής έμπνευσης**
Λουκία Λοΐζου Χατζηγαβριήλ
- 40 **Σύγχρονες διδακτικές προσεγγίσεις της Ιστορίας: αναπτύσσοντας ενεργούς πολίτες με διαπολιτισμική συνείδηση**
Αιμίλιος Α. Σολωμού
- 48 **Διαθεματικές προσεγγίσεις της εκπαιδευτικής ύλης μέσα από τα στοιχεία πολιτιστικής κληρονομιάς**
Ιωσήφ Χατζηκυριάκος
- 56 **Το σχολείο ως φορέας και θεματοφύλακας της πολιτιστικής κληρονομιάς**
Χριστιάνα Παπαδοπούλου
- 62 **Ανακαλύπτοντας την Επιστήμη και την Τεχνολογία της πολιτιστικής κληρονομιάς μέσα από τη μελέτη αρχαίων και βυζαντινών μνημείων**
Παναγιώτης Τουλιάτος
-
- ΜΕΡΟΣ Β:**
ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ
-
- 71 **Μουσειακά εκθέματα προσβάσιμα μέσω επίσημων ιστοχώρων Μουσείων του εξωτερικού. Η Κύπρος του παρελθόντος στο διαδικτυακό παρόν**
Έλλη Χατζηγεωργίου
- 80 **Πολιτιστική κληρονομιά και σύγχρονη καλλιτεχνική δημιουργία**
Τερέζα Μαρκίδου και Έλενα Στυλιανού
- 93 **Δαντέλες και σύγχρονη τέχνη σε εφαρμογή**
Νόννη Παπούη Παπασιάντη
- 98 **Παραδοσιακά υφαντά και δαντέλες στη σύγχρονη εποχή: δημιουργικότητα και καινοτομία**
Τζούλια Αστραίου Χριστοφόρου
- 104 **«Δες την παράδοση... αλλιώς!»**
Τζένη Λυμπεροπούλου
- 110 **Τα κινούμενα σχέδια ως μέσο προσέγγισης έργων τέχνης της κυπριακής και παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς**
Φωτεινή Λάρκου και Γιώργος Τσαγγάρης
- 116 **Δημιουργία μικρού μήκους ντοκιμαντέρ με ιστορικό, εθνογραφικό και αρχαιολογικό περιεχόμενο**
Σταύρος Παπαγεωργίου
- 122 **Το καράβι της Κερύνειας: σημείο αναφοράς για έρευνα και επιστημονική μελέτη**
Χριστίνα Αριστοδήμου
- 126 **Πολιτιστική κληρονομιά προσβάσιμη σε όλους;**
Έλενα Παπαμιχαήλ
- 130 **Οι νέοι δίνουν νέα πνοή στην πολιτιστική κληρονομιά: μια πρόταση επιχειρηματικής αξιοποίησης του ιστορικού ξενοδοχείου «Βερεγγάρια»**
Γεωργία Χαραλάμπους
- 136 **Οι νέοι για την πολιτιστική κληρονομιά: συμμετοχή και συνεισφορά**
Σοφία Αρναούτη
-
- ΜΕΡΟΣ Γ:**
ΜΑΘΗΤΙΚΑ ΣΥΜΠΟΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ
-
- 145 **Μαθητικά Συνέδρια από τους μαθητές για τους μαθητές: Η συμβολή τους στη διαμόρφωση ενεργών παγκόσμιων πολιτών και στην καλλιέργεια κοινωνικών δεξιοτήτων**
Γιολάντα Φράγκου
- 152 **41^ο Παγκύπριο Συμπόσιο Εταιρικών Σχολείων UNESCO (2018)**
- 173 **42^ο Παγκύπριο Συμπόσιο Εταιρικών Σχολείων UNESCO (2019)**

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

«Η εκπαίδευση είναι το πιο ισχυρό όπλο για να αλλάξεις τον κόσμο».

Nelson Mandela

Λέμε πως η γενιά που έρχεται θα αποτελείται από πολίτες του κόσμου. Ότι τα παιδιά μας θα είναι ελεύθερα να ταξιδεύουν, να σπουδάζουν, να ζουν και να εργάζονται όπου επιλέξουν –κι όχι απαραίτητα στον τόπο όπου γεννήθηκαν. Ότι θα είναι ικανά να επικοινωνούν, να μοιράζονται σκέψεις και ιδέες με ανθρώπους από κάθε άκρη της γης, να νιώθουν «σαν στο σπίτι τους» σε κοινωνίες πολυπολιτισμικές, να γίνουν άνθρωποι ανοιχτόμυαλοι, δημιουργικοί, επικοινωνιακοί.

Πόσο κοντά είμαστε, όμως, στ' αλήθεια σε έναν τέτοιο κόσμο; Μια ματιά στην παγκόσμια επικαιρότητα δείχνει πως έχουμε ακόμη μπροστά μας αρκετό δρόμο να διανύσουμε. Πως οι κάθε μορφής φυλετικές διακρίσεις, η έμφυλη βία, η φτώχεια και η ανισότητα, εξακολουθούν να απειλούν και να υπονομεύουν την ειρήνη, τη δημοκρατία, την αειφορία, την ευημερία, το ίδιο το μέλλον.

Ακριβώς για τον λόγο αυτό, το πρόγραμμα Παγκόσμιας Πολιτότητας της UNESCO δημιουργήθηκε για να στηρίξει, μέσα από την εκπαίδευση, εκείνη την ουσιαστική, βαθύτερη παιδεία που θα επιτρέψει στις μελλοντικές γενιές να λειτουργήσουν ως ενεργοί πολίτες μιας παγκόσμιας κοινωνίας. Μέσα στα Εταιρικά Σχολεία UNESCO, τα λόγια του Nelson Mandela –που σήμερα μοιάζουν ίσως πιο επίκαιρα από ποτέ– ηχούν αληθινά. Εδώ, διδάσκεται η συνύπαρξη. Γίνεται πράξη η ειρήνη. Χτίζεται η ανεκτικότητα, η αποδοχή, η ανθρωπιά. Και, παράλληλα, καλλιεργούνται δεξιότητες απαραίτητες για έναν κόσμο που ολοένα αλλάζει: η ευρηματικότητα, η καινοτομία, η κριτική σκέψη, αλλά και η ενσυναίσθηση, η αρετή της διαμεσολάβησης, η τέχνη του διαλόγου.

Αναμφίβολα, σημαντικό ρόλο στις διεργασίες αυτές καλείται να διαδραματίσει και ο πολιτισμός –η επαφή με την τέχνη, την ιστορία, την πολιτιστική κληρονομιά– που μας επιτρέπει να γνωρίσουμε τον εαυτό μας, για να είμαστε σε θέση να πλησιάσουμε το «διαφορετικό». Που μας επιτρέψει, παράλληλα, με όχημα τον πολιτισμό, να έρθουμε πιο κοντά, να λειτουργήσουμε συμμετοχικά, να δούμε στην πράξη πώς αμβλύνονται οι αντιθέσεις, εξομαλύνονται οι διαφορές. Πώς μέσα από μια εικόνα ή ένα αντικείμενο φορτισμένο με ιστορία, μπορούμε και δίνουμε λέξεις σε έννοιες, ιδέες και συναισθήματα. Μπορούμε να αντιληφθούμε την κοινή συνισταμένη που ενώνει τους ανθρώπους πέρα από σύνορα και διαχωριστικές γραμμές, υπαρκτές ή νοητές.

Θα ήθελα να συγχαρώ όλους όσους εργάστηκαν για τον τόμο που κρατάτε στα χέρια σας. Για το πολύτιμο αυτό εργαλείο που θα επιτρέψει σε εκπαιδευτικούς, μουσειοπαιδαγωγούς, επαγγελματίες στον χώρο του πολιτισμού, να δουν μέσα από μια νέα οπτική τους ποικίλους τρόπους με τους οποίους η παράδοση, η τέχνη και η κληρονομιά μας μπορούν να λειτουργήσουν σαν όχημα για κάτι καινούριο. Να μας βοηθήσουν να πλάσουμε, μέσα από τον πολιτισμό, όχι μόνο τους μελλοντικούς πολίτες, αλλά και την ίδια την κοινωνία του αύριο.

Μια κοινωνία καλύτερη, πιο ανοικτή, πιο ελεύθερη – όχι απλώς πιο ανθρωπίνη, αλλά πανανθρώπινη. Σαν τις αξίες μας.

*Λουκία Λοΐζου Χατζηγαβριήλ
Πρόεδρος Κυπριακής Εθνικής Επιτροπής UNESCO
Διευθύντρια Λεβέντειου Πινακοθήκης*

ΕΚΔΟΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

«Η παροχή της δυνατότητας σε όλους τους νέους να συμμετέχουν σε δραστηριότητες που αφορούν την πλούσια και ποικιλόμορφη πολιτιστική κληρονομιά της Ευρώπης, είναι το κλειδί στην οικοδόμηση μιας συνεκτικής και ανθεκτικής κοινωνίας για το μέλλον».

Tibor Navracsics,
Επίτροπος Εκπαίδευσης, Πολιτισμού,
Νεολαίας και Αθλητισμού

Η UNESCO έχει διαχρονικά ταυτιστεί στις συνειδήσεις του κοινού ως Οργανισμός για την Πολιτιστική Κληρονομιά και την Εκπαίδευση. Από το 2014 η προώθηση της Παγκόσμιας Πολιτότητας (Global Citizenship) αποτελεί βασικό στόχο της UNESCO στον τομέα της εκπαίδευσης και έναν από τους δύο στρατηγικούς άξονες δραστηριοποίησης των Εταιρικών Σχολείων UNESCO. Με σύνθημα «μαθαίνουμε να συνυπάρχουμε», ενθαρρύνεται η καλλιέργεια εκείνων των δεξιοτήτων –γνωστικών, συναισθηματικών –που θα βοηθήσουν τους νέους να κατανοήσουν τις παγκόσμιες προκλήσεις και προωθείται η ανάπτυξη συμπεριφορών με τις οποίες οι νέοι θα συμβάλουν ουσιαστικά στη δημιουργία ενός πιο ειρηνικού και αειφόρου μέλλοντος για όλους.

Το πρόγραμμα «Παγκόσμια Πολιτότητα και Εκπαίδευση για την Πολιτιστική Κληρονομιά» (2018-2019) σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε με την ευκαιρία του Ευρωπαϊκού Έτους Πολιτιστικής Κληρονομιάς με ευθύνη της Κυπριακής Εθνικής Επιτροπής UNESCO και του Εθνικού Συντονιστή του Δικτύου Εταιρικών Σχολείων UNESCO. Μέσα από μια σειρά δράσεων επιχειρήσαμε να αναδείξουμε τις διασυνδέσεις μεταξύ αυτών των δύο εκπαιδευτικών προσεγγίσεων, ιδιαίτερα εκείνες που αφορούν τις διαδικασίες οικοδόμησης ταυτότητας και τις προϋποθέσεις ενεργού συμμετοχής της κοινωνίας των πολιτών στα κοινά. Προσκαλέσαμε και προκαλέσαμε εκπαιδευτικούς και εκπαιδευόμενους να προβληματιστούν γύρω από ποικίλες πτυχές της πολιτιστικής κληρονομιάς, να εμπνευστούν από αυτήν για καλλιτεχνική δημιουργία, να οραματιστούν τον δικό τους ρόλο στην αλυσίδα διατήρησης και μεταβίβασης της πολιτιστικής κληρονομιάς που μας κληροδοτήθηκε.

Η παρούσα έκδοση επιχειρεί να αποτυπώσει σκέψεις, εισηγήσεις, ιδέες και προγράμματα τα οποία μπορούν να αξιοποιηθούν κυρίως στο πλαίσιο τυπικής και μη τυπικής εκπαίδευσης, όπως διατυπώθηκαν κατά τη διάρκεια της υλοποίησης του προγράμματος. Ακόμα, θελήσαμε να αφουγκραστούμε και να καταγράψουμε τη φωνή των νέων: αντλώντας από τις εμπειρίες που αποκόμισαν, κατέθεσαν απόψεις και εισηγήσεις προς τις υπηρεσίες, τους οργανισμούς και τους φορείς που διαχειρίζονται σήμερα την πολιτιστική κληρονομιά (στη μορφή πορισμάτων από τα δύο μαθητικά Συμπόσια, Μέρος Γ).

Ιδιαίτερες ευχαριστίες εκφράζουμε προς όσους απέστειλαν κείμενα και φωτογραφικό υλικό για την έκδοση, αλλά και σε όλους τους εκπαιδευτικούς, μαθητές και μαθήτριες, οργανισμούς και άτομα που συνέβαλαν στην πραγματοποίηση των επιμέρους δράσεων του προγράμματος, όπως συνοψίζονται στο κείμενο του Εθνικού Συντονιστή του Δικτύου Εταιρικών Σχολείων UNESCO.

Η δοκιμασία της πανδημίας έφερε στο προσκήνιο νέες προκλήσεις για τους τομείς της εκπαίδευσης και του πολιτισμού. Για άλλη μια φορά επιβεβαιώθηκε η ζωτική σημασία της ικανότητας προσαρμογής, της αλληλεγγύης, της υπευθυνότητας των πολιτών και της συσπείρωσης της ανθρωπότητας για το κοινό καλό. Έχουμε την πεποίθηση ότι η έκδοση αυτή θα λειτουργήσει ως εργαλείο για εκπαιδευτικούς και επαγγελματίες στον χώρο του πολιτισμού, δίνοντας το έναυσμα για νέες δημιουργικές προσεγγίσεις της πολιτιστικής κληρονομιάς. Παράλληλα, ευχόμαστε να ενθαρρύνει την ενεργό συμμετοχή των νέων σε κοινωνικές ή άλλες μεταρρυθμίσεις και στη διατήρηση του πολιτιστικού πλούτου της ανθρωπότητας, αναγνωρίζοντας τη στάση αυτή ως χαρακτηριστικό γνώρισμα υπεύθυνου και ενημερωμένου πολίτη, ο οποίος αναλαμβάνει δράση από την τοπική του κοινότητα με παγκόσμια προοπτική.

Θέκλα Παπαντωνίου
Μάιος 2020

ΤΟ ΔΙΚΤΥΟ ΕΤΑΙΡΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ UNESCO ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ: ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΙΔΕΩΝ, ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΔΡΑΣΗΣ

Παύλος Δαπόλας

*Εθνικός Συντονιστής Δικτύου Εταιρικών
Σχολείων UNESCO Κύπρου
Επιθεωρητής Φιλολογικών Μαθημάτων Μέσης
Εκπαίδευσης, Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού,
Αθλητισμού και Νεολαίας*

Το Δίκτυο των Εταιρικών Σχολείων UNESCO (ASPnet) Κύπρου ξεκίνησε τη λειτουργία του τη σχολική χρονιά 1969-1970, πριν συμπληρωθεί η πρώτη δεκαετία της νεότευκτης Κυπριακής Δημοκρατίας. Είχε προηγηθεί η δημιουργία ενός πιλοτικού δικτύου συνεργαζόμενων σχολείων από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, το 1953. Η κοινή πεποίθηση ότι η Παιδεία, η Επιστήμη και ο Πολιτισμός είναι η απάντηση των ελεύθερων εθνών στη φρικιαστική προοπτική ενός πολέμου, ενίσχυσε αποτελεσματικά τη δημιουργία του παγκόσμιου δικτύου σχολείων UNESCO, που σήμερα αριθμεί περισσότερα από 11.500 σχολεία και εκπαιδευτικά ιδρύματα σε εκατόν ογδόντα δύο χώρες, το σύνολο σχεδόν των κρατών-μελών του Οργανισμού.

Στην πρώτη φάση της δημιουργίας του, στο δίκτυο ASPnet Κύπρου συμμετείχαν πέντε Δημοτικά σχολεία, οκτώ σχολεία Μέσης Εκπαίδευσης και η Παιδαγωγική Ακαδημία Κύπρου (ΠΑΚ). Οι δράσεις των σχολείων-μελών ξεκίνησαν το 1970 και διακόπηκαν απότομα το 1974 λόγω της τραγωδίας που επέφερε η τουρκική εισβολή. Από το 1970 και μέχρι το 1974 είχαν γίνει τέσσερα Συμπόσια, από τα οποία τα δύο στην Αμμόχωστο, και στη Μόρφου. Κάποια από τα ιδρυτικά σχολεία του Δικτύου βρίσκονται σήμερα σε τουρκοκρατούμενες περιοχές του νησιού μας. Το δίκτυο ASPnet επαναδραστηριοποιήθηκε στην Κύπρο το 1982 και από τότε διαγράφει συνεχή και ανοδική πορεία. Η επιτυχία και η αναβάθμιση του θεσμού αποδεικνύεται από τις δεκάδες νέες αιτήσεις σχολείων από όλη την ελεύθερη Κύπρο, που ζητούν την ένταξή τους στο Δίκτυο. Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι το 2014-2015 στο Δίκτυο συμμετείχαν είκοσι δύο σχολεία, αριθμός που ανήλθε κατά τη σχολική χρονιά 2018-2019 σε τριάντα τέσσερα, από όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης.

Η Κεντρική Γραμματεία των σχολείων ASPnet UNESCO έχει θεσπίσει κριτήρια, τα οποία πρέπει να πληρούν τα ενταγμένα στο Δίκτυο σχολεία: οι Διευθύνσεις

Ο Υπουργός Παιδείας και Πολιτισμού συνομιλεί με μαθητές στο 41^ο Παγκύπριο Συμπόσιο ASPnet.
© 2018, Κυπριακή Εθνική Επιτροπή UNESCO / Αντρη Τζόζεφ

Προβολή ντοκιμαντέρ σχολείων ASPnet στο 2^ο Διεθνές Φεστιβάλ Αρχαιολογικού, Εθνογραφικού και Ιστορικού Ντοκιμαντέρ Κύπρου. © 2019, A.E.I. Audiovisual Forum / Λήδα Αγομαμίτη

των σχολείων, οι υπεύθυνοι εκπαιδευτικοί των Ομίλων UNESCO και οι μαθητές, οφείλουν να αναγνωρίζουν, να κατανοούν και να ενστερνίζονται τις οικουμενικές ιδέες της UNESCO και του ΟΗΕ, να επιδιώκουν να γνωρίζουν άλλους λαούς, να μαθαίνουν για τη γλώσσα και τον πολιτισμό τους με σκοπό την αλληλοαποδοχή, την καταπολέμηση του ρατσισμού και την κατανόηση της διαφορετικότητας, να αγαπούν και να εκτιμούν τις τέχνες και τα γράμματα, να σέβονται και να προστατεύουν τα μνημεία πολιτισμού, τόσο τα δικά τους όσο και των άλλων λαών, να υιοθετούν θετική και ενεργητική στάση απέναντι στην παράδοση –υλική και άυλη– και να κατανοούν την ανάγκη επιβίωσής της. Ακόμα, χρειάζεται να αντιλαμβάνονται τη σημασία των ιδανικών της ειρήνης, της φιλίας, της συνεργασίας και της συναδέλφωσης μεταξύ των λαών, να ευαισθητοποιούνται στα ζητήματα που αναφέρονται στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, την οικολογία και την προστασία του πλανήτη. Μαζί με αυτές τις υποχρεώσεις, τα σχολεία-μέλη του δικτύου οφείλουν να αποδεικνύουν την πίστη και την προσήλωσή τους στα ανθρωπίνια δικαιώματα και έμπρακτα να συμβάλλουν στη διάδοση και την προάσπισή τους.

«Οι πολυεπίπεδες και πολυσχιδείς δράσεις των Εταιρικών Σχολείων UNESCO Κύπρου αποτελούν για τους νέους μας σχολείο πολιτισμού, ορθής χρήσης της ελευθερίας, δημοκρατικότητας και ευθύνης.»

Όπως όλα τα σχολεία-μέλη του Δικτύου ASPnet, έτσι και τα Εταιρικά Σχολεία της Κύπρου, βρίσκονται σε άμεση και συνεχή επικοινωνία με την UNESCO είτε μέσω του Εθνικού Συντονιστή και της Κυπριακής Εθνικής Επιτροπής UNESCO είτε απευθείας με τον διεθνή Οργανισμό. Από αυτούς λαμβάνουν κατευθύνσεις, εισηγήσεις, οδηγίες, προγράμματα και πληροφοριακό υλικό για την όσο το δυνατό αποτελεσματικότερη προώθηση των ιδανικών της ειρήνης, της συνεργασίας και της παγκόσμιας κατανόησης μεταξύ όλων των λαών του κόσμου. Στα πλαίσια των δράσεων γι' αυτούς τους σκοπούς, ο Εθνικός Συντονιστής ενημερώνει τα σχολεία του Δικτύου για προγράμματα, τα οποία διοργανώνουν τα άλλα Εθνικά Δίκτυα-μέλη του ASPnet. Ιδιαίτερα στενή είναι η σχέση του Δικτύου των σχολείων της Κύπρου με τα Δίκτυα Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας της Ελλάδας. Αντιπροσωπείες από τα Δίκτυα και των δύο χωρών συμμετέχουν κάθε χρόνο ενεργά σε διήμερες διοργανώσεις, που πραγματοποιούνται στην Κύπρο και στην Ελλάδα από τα Εταιρικά Σχολεία, προσφέροντας στους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς την ευκαιρία να μάθουν, να αφομοιώσουν, να δημιουργήσουν και να αναλάβουν δράση σε θέματα τεχνών, πολιτισμού και οικουμενικών αξιών.

Μεγάλη είναι η προσφορά των Εταιρικών Σχολείων UNESCO Κύπρου στην ευαισθητοποίηση της κοινωνίας για την Ημέρα των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Οι εκδηλώσεις διεξάγονται σε όλες τις πόλεις της Κύπρου, όπου δραστηριοποιούνται τα σχολεία του Δικτύου και είναι η ημέρα που τα Εταιρικά Σχολεία «ανοίγονται» στην κοινωνία. Περιλαμβάνουν θεατρικά δρώμενα, που κάποτε παρουσιάζονται σε ανοικτούς δημόσιους χώρους, χορευτικά, χορωδίες, συναυλίες, εκθέσεις τέχνης, διανομή έντυπου υλικού, Flashmob κ.ά. Για την προώθηση των στόχων

Σεμινάριο επιμόρφωσης εκπαιδευτικών στη Λεβέντειο Πινακοθήκη. © 2018, Κυπριακή Εθνική Επιτροπή UNESCO / Αντρη Τζόζεφ

Ανακοίνωση πορισμάτων 41ου Παγκύπριου Συμποσίου ASPnet στο Αρχοντικό «Αξιοθέα», το Πολιτιστικό Κέντρο του Πανεπιστημίου Κύπρου. © 2018, Κυπριακή Εθνική Επιτροπή UNESCO

της Παγκόσμιας Ημέρας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, τα σχολεία συνεργάζονται με Πανεπιστήμια και άλλους φορείς.

Κατά τη διετία 2018-2019 τα σχολεία του Δικτύου ASPnet Κύπρου δραστηριοποιήθηκαν σε σχέση με το θέμα: «Παγκόσμια Πολιτότητα και Εκπαίδευση για την Πολιτιστική Κληρονομιά». Μεταξύ άλλων πραγματοποιήθηκαν τα ακόλουθα:

1. Σεμινάριο επιμόρφωσης εκπαιδευτικών

Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου και η Κυπριακή Εθνική Επιτροπή UNESCO συνδιοργάνωσαν σεμινάριο επιμόρφωσης εκπαιδευτικών ASPnet Κύπρου με θέμα: «Το παρελθόν στο παρόν και για το μέλλον: Η πολιτιστική κληρονομιά ως απόθεμα γνώσης και πηγή δημιουργικής έμπνευσης σε σχολικές δραστηριότητες». Το Σεμινάριο φιλοξενήθηκε στη Λεβέντειο Πινακοθήκη στη Λευκωσία, απευθυνόταν σε εκπαιδευτικούς Δημοτικής και Μέσης Εκπαίδευσης και περιλάμβανε τέσσερα βιωματικά εργαστήρια: α) Μουσείο και Σχολείο: παρελθόν, παρόν, μέλλον, β) πολιτιστική κληρονομιά και σύγχρονη καλλιτεχνική δημιουργία, γ) πολιτιστική κληρονομιά και σύγχρονο animation και δ) Διαθεματικές και διαπολιτισμικές προσεγγίσεις της Ιστορίας και της πολιτιστικής κληρονομιάς.

2. Ανάπτυξη δεξιοτήτων για τη διοργάνωση μαθητικών συνεδρίων

Σε συνεργασία με τον οργανισμό CARDET, πραγματοποιήθηκαν εκπαιδευτικά εργαστήρια για τους μαθητές και τους καθηγητές που ανέλαβαν τη διοργάνωση του ετήσιου μαθητικού συμποσίου, στο πλαίσιο της υλοποίησης του έργου “Future Youth School Forums” (FYS-Forums). Το FYS-Forums στοχεύει στη δημιουργία ενός μοντέλου για τη διεξαγωγή συνεδρίων νέων με θέμα την Παγκόσμια Πολιτότητα, τα οποία θα διεξάγονται από τα σχολεία, για τα σχολεία, ώστε κάθε συνέδριο νεολαίας να είναι συμμετοχικό και να ενθαρρύνει τους νέους να αναλάβουν δράση για ζητήματα που αφορούν τόσο την τοπική κοινωνία όσο και την παγκόσμια κοινότητα.

3. Συμμετοχή Λυκείων ASPnet στο Διεθνές Φεστιβάλ Αρχαιολογικού, Εθνογραφικού και Ιστορικού Ντοκιμαντέρ Κύπρου

Μαθητές και εκπαιδευτικοί των Λυκείων ASPnet συμμετείχαν σε εκπαιδευτικά εργαστήρια που διοργανώθηκαν από την Tetraktys Films για την παραγωγή ντοκιμαντέρ μικρού μήκους με αρχαιολογικό/εθνογραφικό θέμα. Οι ταινίες που δημιούργησαν προβλήθηκαν στο 1ο και στο 2ο Διεθνές Φεστιβάλ Αρχαιολογικού, Εθνογραφικού και Ιστορικού Ντοκιμαντέρ Κύπρου (Σκαλί Αγλαντζιάς, 19-23/9/2018 και 12-15/9/2019). Τον Οκτώβριο 2018 και 2019, στο πλαίσιο των Ευρωπαϊκών Ημερών Κληρονομιάς, πραγματοποιήθηκαν ημερίδες με παρουσιάσεις των ντοκιμαντέρ που ετοιμάστηκαν από τους μαθητές των ASPnet Κύπρου, με τη στήριξη της Έδρας UNESCO του Πανεπιστημίου Λευκωσίας. Στόχος της πρωτοβουλίας ήταν να γνωρίσουν καλύτερα οι μαθητές το συγκεκριμένο είδος της οπτικοακουστικής τέχνης, να επιμορφωθούν σε θέματα ιστορίας, εθνογραφίας και αρχαιολογίας, να αναπτύξουν τη δημιουργικότητά τους και να συμβάλουν στη μετάδοση γνώσης για την πολιτιστική κληρονομιά στο ευρύ κοινό. Το πρόγραμμα έχει ήδη αγκαλιαστεί με ενθουσιασμό και στοχεύει να επεκταθεί σε όλες τις ηλικιακές ομάδες (παιδιά και εφήβους).

4. Μαθητικά Συμπόσια για την πολιτιστική κληρονομιά

Το ετήσιο διήμερο Συμπόσιο των Εταιρικών Σχολείων UNESCO Κύπρου είναι η μεγαλύτερη διοργάνωση του Δικτύου ASPnet Κύπρου. Το εκάστοτε θέμα του Συμποσίου ορίζεται σε κοινή σύσκεψη της Γραμματείας με τους Υπεύθυνους καθηγητές/τριες των σχολείων ASPnet Κύπρου. Το θέμα συνάδει πάντοτε με τις στρατηγικές προτεραιότητες της UNESCO για το Δίκτυο ASPnet και διαμορφώνεται από την Κυπριακή Εθνική Επιτροπή UNESCO και τον Εθνικό Συντονισμό των σχολείων της Κύπρου. Η διοργάνωση γίνεται με εξαιρετική επιμέλεια από τα σχολεία, που εκ περιτροπής την αναλαμβάνουν και υπάρχει στενή συνεργασία με τη Γραμματεία των Εταιρικών Σχολείων. Τα σχολεία συμμετέχουν με μία αντιπροσωπεία δύο εκπαιδευτικών και 10 μαθητών/τριών από κάθε σχολείο.

Το 41^ο Παγκύπριο Συμπόσιο του Δικτύου Εταιρικών Σχολείων UNESCO διεξήχθη στις 19-20 Απριλίου 2018 στη Λευκωσία, με θέμα «Πολιτιστική Κληρονομιά: όταν το παρελθόν συναντά το μέλλον». Την ευθύνη της διοργάνωσης είχαν η Κυπριακή Εθνική Επιτροπή UNESCO, το Παγκύπριο Γυμνάσιο και το Λύκειο Κύκκου Α'.

Το 42^ο Παγκύπριο Συμπόσιο πραγματοποιήθηκε στις 4-5 Απριλίου 2019, στο Όμοδος, με θέμα: «Πολιτιστική Κληρονομιά: γνώση, ανάπτυξη, εξέλιξη». Την ευθύνη της διοργάνωσης είχαν η Κυπριακή Εθνική Επιτροπή UNESCO και ο Εθνικός Συντονισμός των Εταιρικών Σχολείων UNESCO (ASPnet) Κύπρου, το Γυμνάσιο Ομόδους, το Λύκειο Αποστόλων Πέτρου και Παύλου, το Λανίτειο Λύκειο και το Λύκειο Αγίου Αντωνίου.

Στο Συμπόσιο συμμετέχουν, επίσης, και 3-4 σχολεία από τα Δίκτυα ASPnet της Ελλάδας. Οι μαθητές ετοιμάζονται για μήνες υπό την καθοδήγηση των καθηγητών τους για το θέμα και τα υποθέματα του Συμποσίου. Στη διάρκεια του Συμποσίου, οι μαθητές παρακολουθούν διαλέξεις από ειδικούς και συμμετέχουν σε βιωματικά εργαστήρια όπου κυριαρχούν η καινοτόμος δημιουργία, η ελεύθερη έκφραση και προάγονται οι αρετές της κριτικής σκέψης και της δημοκρατικής πολιτότητας. Για τις ανάγκες της διοργάνωσης, επιδιώκεται η συνεργασία με ποικίλους πολιτιστικούς οργανισμούς, κυβερνητικούς και μη. Η διάχυση των αποτελεσμάτων επιτυγχάνεται με αναρτήσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, δημοσιεύσεις στον εγχώριο τύπο, συμμετοχή μαθητών σε τηλεοπτικές εκπομπές και κοινοποίηση των πορισμάτων στους αρμόδιους φορείς για τη διαμόρφωση πολιτικής σε σχέση με τα θέματα που συζητούνται κάθε χρονιά.

Πέρα από τις πιο πάνω δράσεις, τα Εταιρικά Σχολεία UNESCO Κύπρου αναπτύσσουν συνέργειες και συμμετέχουν σε ευρωπαϊκά και διεθνή προγράμματα, όπως το UNESCO/EU Project “Integrating Intangible Cultural Heritage in School-Based Education”, το World Cultural Heritage Youth Symposium, που διοργανώνεται στην αρχαία Ολυμπία και η διακρατική συνεργασία για την προώθηση των Γεωπάρκων του Τρόδους, του Απολιθωμένου Δάσους της Μυτιλήνης και των Άλπων.

Οι πολυεπίπεδες και πολυσχιδείς δράσεις των Εταιρικών Σχολείων UNESCO Κύπρου αποτελούν για τους νέους μας σχολείο πολιτισμού, ορθής χρήσης της ελευθερίας, δημοκρατικότητας και ευθύνης.

Συμβάλλουν στο όραμα για την υγιή ανάπτυξη των νέων που διακρίνονται για τη δέσμευσή τους να συμβάλουν στη διατήρηση και την προώθηση των παναθρώπινων οικουμενικών αξιών της UNESCO και του Δικτύου σχολείων ASPnet, ενώ παράλληλα αναδεικνύονται σε εργαστήρι ιδεών, καινοτομίας και διάδρασης.

Εργαστήρι για την πολιτιστική κληρονομιά και τη σύγχρονη καλλιτεχνική δημιουργία στο σεμινάριο επιμόρφωσης εκπαιδευτικών που πραγματοποιήθηκε στη Λεβέντειο Πινακοθήκη. © 2018, Κυπριακή Εθνική Επιτροπή UNESCO / Άντρη Τζόζεφ

Εργαστήρι «Το θέατρο, τότε και τώρα» στο 42^ο Παγκύπριο Συμπόσιο ASPnet. © 2019, Κυπριακή Εθνική Επιτροπή UNESCO / Νικόλας Κοντολαίμης

OUR HERITAGE:
WHERE THE PAST MEETS THE FUTURE

«ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΟΛΙΤΗΤΗΤΑ
ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ»
(2018-2019):
ΕΝΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΓΝΩΣΗΣ,
ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΚΑΙ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΕΝΕΡΓΩΝ
ΠΟΛΙΤΩΝ

Θέκλα Παπαντωνίου

Λειτουργός

Κυπριακής Εθνικής Επιτροπής UNESCO

Το 2018 ανακηρύχθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως Ευρωπαϊκό Έτος Πολιτιστικής Κληρονομιάς (EYCH 2018), με στόχο την ανάδειξη του πλούτου και της πολυμορφίας της πολιτιστικής κληρονομιάς (ΠΚ) της Ευρώπης. Βασικός στόχος ήταν να ενθαρρύνει όσο το δυνατόν περισσότερους ανθρώπους να ανακαλύψουν και να προσεγγίσουν δημιουργικά την ΠΚ, εξετάζοντας ιδιαίτερα την αξία της για την κοινωνία, τη συμβολή της στην οικονομία, τον ρόλο της στην ευρωπαϊκή πολιτιστική διπλωματία και τη σπουδαιότητα της διαφύλαξής της για τις μελλοντικές γενιές.

Η ΠΚ είναι διάσπαρτη σε ολόκληρη την Ευρώπη και τον κόσμο: στις πόλεις, στην ύπαιθρο, στα τοπία και στους αρχαιολογικούς χώρους. Υλική και άυλη, κινητή και ακίνητη, ψηφιακή και αρχαιακή, φυσική ή πολιτιστική, εκδηλώνεται μέσα από ποικίλες μορφές της ανθρώπινης δραστηριότητας, όπως λογοτεχνία, τέχνη, παραδοσιακές χειροτεχνίες, προφορικές αφηγήσεις, παραδοσιακή γαστρονομία, τραγούδια και ταινίες. Χάρη στην τεχνολογία και στο διαδίκτυο, σήμερα είναι περισσότερο προσβάσιμη από κάθε άλλη φορά στην ιστορία.

Η μελέτη της ΠΚ στις διαφορετικές εκφάνσεις της αποτελεί πηγή γνώσης, αφορμή για αναστοχασμό, έμπνευση για δημιουργικότητα και εργαλείο για την καλλιέργεια στάσεων και δεξιοτήτων που πρέπει να χαρακτηρίζουν τους σύγχρονους πολίτες του κόσμου. Με την πεποίθηση ότι η ΠΚ δεν αποτελεί απλώς «μνημείο» του παρελθόντος αλλά ταυτόχρονα προσδίδει αξία στη σύγχρονη ζωή, νοηματοδοτώντας το παρόν, μεταφέροντας μηνύματα και διαπλάθοντας χαρακτήρες, επιχειρήσαμε να υλοποιήσουμε μέσω του εθνικού Δικτύου Εταιρικών Σχολείων UNESCO ένα πρόγραμμα στο οποίο θα αξιοποιείται η ΠΚ ως εργαλείο για την καλλιέργεια

δεξιοτήτων που συνδέονται με την παγκόσμια πολιτότητα στους τομείς της γνωστικής, ψυχοκοινωνικής και συμπεριφορικής ανάπτυξης.

Πιο συγκεκριμένα, προσπαθήσαμε να εισαγάγουμε διαφορετικούς τρόπους διδασκαλίας και ευαισθητοποίησης για την ΠΚ, όχι μόνο παρέχοντας πληροφορίες σχετικά με αυτήν αλλά, κυρίως, αξιοποιώντας την ως μέσο απόκτησης γνώσεων και δεξιοτήτων. Η προσέγγιση ήταν οριζόντια, καθώς ενθαρρύνθηκε η διασύνδεση ποικίλων μαθημάτων με την ΠΚ. Στην πραγματικότητα, η διδασκαλία για την ΠΚ υπερβαίνει τα γνωστικά αντικείμενα όπως είναι διαχωρισμένα στα Αναλυτικά Προγράμματα: για παράδειγμα, μπορεί να ενταχθούν θέματά της στη Φυσική Αγωγή (παραδοσιακά παιχνίδια και χοροί), στη Μουσική (μουσικές παραδόσεις και άυλη πολιτιστική κληρονομιά), στα Μαθηματικά (μελέτη γεωμετρίας σε κεντήματα και υφαντά), στη Φυσική και στην Τεχνολογία (στατικότητα αρχαίων μνημείων και αντισεισμικές κατασκευές), στη Χημεία (σύσταση αρχαίων αντικειμένων και πώς κάποιες ιστορικές εξελίξεις συνδέονται με τις γνώσεις των ανθρώπων για τις ιδιότητες των υλικών), στο μάθημα των Οικονομικών (επιχειρηματικότητα και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς για οικονομική ανάπτυξη).

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΟΛΙΤΟΤΗΤΑ

ΑΦΟΡΑ ΤΡΙΑ ΕΠΙΠΕΔΑ ΜΑΘΗΣΗΣ:

1. Γνωστικό:

απόκτηση γνώσης, κατανόηση και κριτική σκέψη για παγκόσμια ζητήματα και για τη διασύνδεση/αλληλεξάρτηση μεταξύ διαφορετικών κρατών, πληθυσμών και πολιτισμών.

2. Κοινωνικο-συναισθηματικό:

διαμόρφωση συνείδησης του ανήκειν σε μια κοινή ανθρωπότητα, με κοινές αξίες και ευθύνες, ανάπτυξη ενσυναίσθησης, αλληλεγγύης και σεβασμού για τη διαφορετικότητα και την πολυμορφία.

3. Συμπεριφορικό:

υπεύθυνη ανάληψη δράσης σε τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο, για έναν ειρηνικό και βιώσιμο κόσμο.

Πηγή: UNESCO Associated Schools Network

Με βάση τα πιο πάνω και αναγνωρίζοντας ότι οι μαθητές αφομοιώνουν καλύτερα τις πληροφορίες όταν έχουν ενεργό εμπλοκή στη διαδικασία απόκτησης της γνώσης, ενθαρρύνουμε τον σχεδιασμό δράσεων από τους ίδιους τους μαθητές. Αρκετές από τις πρωτοβουλίες δεν περιορίστηκαν εντός της σχολικής αίθουσας και είχαν ως αποτέλεσμα τη διάχυση της γνώσης και στην ευρύτερη σχολική κοινότητα, τους γονείς και άλλους εκπαιδευτικούς (όπως η δημιουργία και δημόσια προβολή μαθητικών ντοκιμαντέρ μικρού μήκους).

Εικαστικό εργαστήριο στο 42^ο Παγκύπριο Συμπόσιο ASPnet, στο οποίο ο παραδοσιακός οικισμός του Ομόδους, το «Κόκκινο Αμπέλι» του Βαν Γκογκ και «Ο κόσμος της Κύπρου» του Διαμαντή αξιοποιήθηκαν ως έμπνευση για νέες δημιουργίες. © 2019, Κυπριακή Εθνική Επιτροπή UNESCO

Παγκόσμια Πολιτότητα και Εκπαίδευση

Σύμφωνα με την UNESCO, στόχος της Εκπαίδευσης για την Παγκόσμια Πολιτότητα (Global Citizenship Education) είναι η ενδυνάμωση των σπουδαστών κάθε ηλικίας –παιδιών, νέων και ενήλικων– ώστε να μπορούν να αναλάβουν ενεργό ρόλο στην αντιμετώπιση των παγκόσμιων προκλήσεων και να συμβάλουν στη δημιουργία των συνθηκών για έναν πιο ειρηνικό και ασφαλή κόσμο χωρίς αποκλεισμούς (UNESCO, 2015). Η παγκόσμια πολιτότητα δεν είναι, δηλαδή, ένα άλλο διδακτικό αντικείμενο· περισσότερο, αποτελεί μια προσέγγιση, ένα είδος δεοντολογίας, που μπορεί να ενσωματωθεί σε πολλά μαθήματα και τομείς διδασκαλίας, βοηθώντας τους μαθητές να αναπτύξουν κριτική σκέψη, δεξιότητες και συμπεριφορές ώστε να εξελιχθούν σε ευαισθητοποιημένους και ενεργούς πολίτες, με ενσυναίσθηση και πνεύμα κατανόησης για διαφορετικές απόψεις και πολιτιστικές εκφράσεις. Προϋποθέτει τη χρήση παιδαγωγικών μεθόδων σε τρεις τομείς μάθησης: γνωστικό, κοινωνικο-συναισθηματικό και συμπεριφορικό. Παρά την έμφαση που δίδεται στην ανάπτυξη των γνωστικών δεξιοτήτων μέσα από το επίσημο εκπαιδευτικό σύστημα, είναι απαραίτητη η καλλιέργεια και μη γνωστικών χαρακτηριστικών, όπως αξίες, δεοντολογία, κοινωνική ευθύνη, διαπροσωπική επικοινωνία, ενσυναίσθηση, υπευθυνότητα και δημοκρατική συμμετοχή στα κοινά.

Η ενεργός συμμετοχή των μαθητών δεν πρέπει να περιορίζεται στον εθελοντισμό ή να (παρ)ερμηνεύεται ως «πολιτικοποίηση». Στις μέρες μας υπάρχουν πολλοί άλλοι τρόποι να διατυπώσουν απόψεις οι νέοι, να τοποθετηθούν γύρω από θέματα που τους αφορούν και να επιφέρουν θετικές αλλαγές αξιοποιώντας, για παράδειγμα, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

«για να είναι η εκπαίδευση μετασχηματιστική, πρέπει η γνώση (γνωστικός τομέας) να αγγίζει την καρδιά (κοινωνικο-συναισθηματικός τομέας) και να μετατραπεί σε δράση επιφέροντας θετική αλλαγή (συμπεριφορικός τομέας)» (UNESCO, 2018b).

Εκπαίδευση για την πολιτιστική κληρονομιά: ενεργοί πολίτες με συνείδηση και ευθύνη

Η ΠΚ αποτελεί ένα πεδίο το οποίο προσφέρεται για την ανάπτυξη νέων παιδαγωγικών προσεγγίσεων, όπως διαθεματικές συνεργασίες πέρα από τα στενά πλαίσια των σχολικών μαθημάτων. Τόσο το αντικείμενο μάθησης όσο και η μεθοδολογία που ακολουθείται στοχεύουν παράλληλα στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των νέων, ώστε ως ενημερωμένοι και ευαισθητοποιημένοι πολίτες, να συμβάλουν στην καλλιέργεια καινούργιων στάσεων και αντιλήψεων σχετικά με την ΠΚ και να έχουν δια βίου ενεργό εμπλοκή στην προστασία της, αναλαμβάνοντας πρωτοβουλίες πέρα από το σχολείο, για το καλό της κοινότητάς τους. Με τον τρόπο αυτό, η ΠΚ αποτελεί πρόσφορο πεδίο ανάπτυξης σημαντικών δεξιοτήτων για τους μαθητές στον 21^ο αιώνα: κριτική και δημιουργική σκέψη, επικοινωνία, ενσυναίσθηση, αυτογνωσία, ηγεσία, διαπολιτισμική κατανόηση και σεβασμός θρησκευτικών αξιών.

Στόχοι

Το πρόγραμμα πρότεινε μια καινοτόμο προσέγγιση για τη συνδυαστική προσέγγιση θεμάτων που αφορούν την παγκόσμια ενεργό πολιτότητα και την εκπαίδευση για την πολιτιστική κληρονομιά. Μέσα από μια σειρά δράσεων που υλοποιήθηκαν με ευθύνη του Εθνικού Συντονιστή και των ίδιων των σχολείων, το πρόγραμμα αποσκοπούσε:

- Στη μετάδοση γνώσεων και την καλλιέργεια δεξιοτήτων για την ΠΚ της Κύπρου, της Ευρώπης και του κόσμου.
- Στην ανάπτυξη καινοτόμων προσεγγίσεων και μεθόδων συμμετοχικής μάθησης για την ΠΚ και τη διδασκαλία της ιστορίας, της τέχνης και άλλων συναφών θεμάτων.
- Στην ανάπτυξη κριτικής σκέψης για τις προκλήσεις που αφορούν την προστασία και προβολή της ΠΚ.
- Στον εντοπισμό ομοιοτήτων και διαφορών μεταξύ των ποικίλων μορφών πολιτισμού, στην καλλιέργεια του σεβασμού και στην αναγνώριση κοινών αξιών της ανθρωπότητας.
- Στην ενθάρρυνση της ευρύτερης δυνατής συμμετοχής μαθητών του σχολείου σε δραστηριότητες συναφείς με την ΠΚ, χωρίς αποκλεισμούς.
- Στον προβληματισμό για τον ρόλο που μπορούν να διαδραματίσουν οι νέοι σε σχέση με την προστασία της ΠΚ, ως πολίτες, επαγγελματίες ή επισκέπτες.
- Στην κινητοποίηση των νέων για την ανάληψη δράσεων σε σχέση με την προστασία της ΠΚ και την ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας για την αξία της κοινής ΠΚ.

Συζήτηση στρογγυλής τραπέζης με θέμα: «Οι νέοι για την πολιτιστική κληρονομιά: Το παρελθόν ως αναπόσπαστο μέρος της σύγχρονης και μελλοντικής ζωής» στο 41^ο Παγκύπριο Συμπόσιο Εταιρικών Σχολείων UNESCO. © 2018, Κυπριακή Εθνική Επιτροπή UNESCO / Αντρη Τζόζεφ

Ερωτήματα για διερεύνηση και προβληματισμό

Σε πρώτο στάδιο, οι εκπαιδευτικοί ενθαρρύνονταν να συζητήσουν με τους μαθητές τους τα ακόλουθα ερωτήματα (De Troyer & Vermeersch, 2005):

- Πότε και πώς ένα κτήριο χαρακτηρίζεται μνημείο;
- Πώς κάτι χαρακτηρίζεται «πολιτιστική κληρονομιά»;
- Ήταν πάντα ίδια η αντίληψη για την πολιτιστική κληρονομιά;
- Πώς συνδέονται η υλική με την άυλη πολιτιστική κληρονομιά;
- Τι είδους αφηγήσεις και γεγονότα προσδίδουν αξία στα πολιτιστικά αγαθά;
- Τι σημαίνει «ευρωπαϊκό» / «ευρωπαϊκός πολιτισμός»;
- Τι είδους κοινωνικοί και πολιτιστικοί δεσμοί συνδέουν τους πολίτες της ΕΕ;
- Ποια πολιτισμικά γνωρίσματα και παραδόσεις διαφοροποιούν τα έθνη μεταξύ τους, διαμορφώνουν τοπικές ταυτότητες και πώς αυτά αποτυπώνονται στην ΠΚ;
- Αξίζει να διασώζονται κτήρια / μνημεία, τα οποία είναι συνδεδεμένα με αρνητικές εμπειρίες στην ανθρώπινη ιστορία (π.χ. στρατόπεδα συγκέντρωσης, πολεμικά μουσεία); Γιατί;
- Πώς συνδέεται η συγγραφή της ιστορίας με τα πολιτιστικά τεκμήρια / ΠΚ; Η ιστορία γράφεται μόνο από γεγονότα ή και από μη-γεγονότα / γεγονότα που αποφεύχθηκαν; Σκεφτείτε τι θα γινόταν αν / αν δεν ...
- Σε ποιον «ανήκει» η ΠΚ;
- Τι είδους είναι σήμερα οι απειλές για την ΠΚ;

Η γνώση για την πολιτιστική κληρονομιά ως στόχος και ως μέσο

Τα σχολεία που συμμετείχαν στο πρόγραμμα ενθαρρύνονταν να μην περιοριστούν στη μάθηση για την πολιτιστική κληρονομιά, αλλά μαζί και διαμέσου αυτής, να την χρησιμοποιήσουν ως εργαλείο για την κατάκτηση γνώσεων και την καλλιέργεια δεξιοτήτων που ξεφεύγουν από τις συνήθεις πληροφορίες που τους παρέχονται για ένα μνημείο, αντικείμενο ή στοιχείο άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς. Οι ίδιοι οι μαθητές και οι μαθήτριες κλήθηκαν, επίσης, να αναλάβουν πρωτοβουλίες για τη διαφύλαξη και προβολή της ΠΚ, περνώντας από τη γνώση στην πράξη και από την ενημέρωση στην ενεργό συμμετοχή. Εδώ ακριβώς έγκειται η καινοτομία του προγράμματος, το οποίο, ασφαλώς, δεν εξαντλείται σε όσα καλύφθηκαν στα δύο χρόνια της εφαρμογής του. Ευελπιστούμε ότι έχει θέσει τις βάσεις για έναν γόνιμο προβληματισμό που αφορά τη θέση της πολιτιστικής κληρονομιάς στον σύγχρονο κόσμο και τη σχέση της με τον άνθρωπο, ενεργοποιώντας τους νέους ως πολίτες του αύριο για τη διαφύλαξή της, με σεβασμό στις αξίες που εμπεριέχονται σε κάθε πολιτιστικό αγαθό.

Η πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί πρόσφορο πεδίο ανάπτυξης σημαντικών δεξιοτήτων για τους μαθητές στον 21^ο αιώνα: κριτική και δημιουργική σκέψη, επικοινωνία, ενσυναίσθηση, αυτογνωσία, ηγεσία, διαπολιτισμική κατανόηση και σεβασμός θρησκευτικών αξιών.

Το Λύκειο Αγίου Αντωνίου στη Λεμεσό ήταν ένα από τα δέκα σχολεία ASPnet της Ευρώπης που συμμετείχαν στο πρόγραμμα “Integrating intangible cultural heritage in school-based education”, το οποίο υλοποιήθηκε στο πλαίσιο κοινών δράσεων UNESCO και Ευρωπαϊκής Ένωσης για το project “2018 European Year of Cultural Heritage: Engaging Youth for an Inclusive and Sustainable Europe”. © UNESCO

Βιβλιογραφία

- Asia-Pacific Centre of Education for International Understanding (2016). *GCED Teacher's Guidebook Bridging Global Citizenship and World Heritage*. [online] Available at: <https://www.gcedclearinghouse.org/resources/gced-teachers-guidebook-bridging-global-citizenship-and-world-heritage>.
- Council of Europe and European Commission. *101 Event Ideas. European Heritage Days 2018: The art of sharing*. [online]. Available at: [http://www.europeanheritagedays.com/App_Documents/Uploads/files/101%20Event%20Ideas%20EHDs%202018%20EN\(1\).pdf](http://www.europeanheritagedays.com/App_Documents/Uploads/files/101%20Event%20Ideas%20EHDs%202018%20EN(1).pdf)
- European Commission. European Year of Cultural Heritage 2018: https://ec.europa.eu/culture/european-year-cultural-heritage-2018_en
- European Commission (2018). *Europe's Cultural Heritage Toolkit for Teachers*. [online] Available at: https://europa.eu/learning-corner/sites/teachers2/files/files/eych-2018-toolkit-teachers_en.pdf
- UNESCO Associated Schools Network. *Global Citizenship Education*. [online] Available at: <https://aspnet.unesco.org/en-us/Pages/Global-Citizenship-Education.aspx>
- UNESCO (2002). *World Heritage in Young Hands*. Available at: <http://whc.unesco.org/uploads/activities/documents/activity-54-19.pdf>.
- UNESCO (2015). *Global Citizenship Education. Topics and Learning Objectives*. Available at: <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002329/232993e.pdf>.
- UNESCO Office Bangkok and Regional Bureau for Education in Asia and the Pacific (2015). *Learning with Intangible Heritage for a Sustainable Future*. [online] Available at: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000232381>
- UNESCO (2018). *Global Citizenship Education: Taking it local*. [online] Available at: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000265456>.
- UNESCO Office Bangkok and Regional Bureau for Education in Asia and the Pacific (2018b). *Preparing Teachers for Global Citizenship Education: A Template*. [online] Available at: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000265452>
- De Troyer, V., Vermeersch, J. (2005). *Heritage in the Classroom. A practical manual for teachers*. Brussels: *Het Gemeenschapsonderwijs*. Available at: <http://www.hereduc.net/hereduc/i18nfolder.2005-04-15.8911096798>.
- van Veldhuizen, A. (2017). *Education Toolkit: Methods & Techniques from Museum and Heritage Education* [ebook]. Available at: <http://asemus.museum/news/icom-eca-toolkit-museum-heritage-education/>.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ

Πολυμέσα και πολιτιστική κληρονομιά

Διερευνήστε τρόπους με τους οποίους μπορούν να αξιοποιηθούν οι νέες τεχνολογίες για την προβολή, διατήρηση και διάδοση γνώσης για την ΠΚ. Με τη βοήθεια ειδικών επαγγελματιών, δημιουργήστε ένα δικό σας παιχνίδι, βίντεο ή κάτι αντίστοιχο, σε σχέση με κάποιο θέμα που αφορά την ΠΚ (π.χ. ταινία animation, ντοκιμαντέρ μικρού μήκους).

«Δημιουργώ το δικό μου μουσείο»

Προγραμματίστε μια επίσκεψη σε ένα μικρό τοπικό μουσείο, παρατηρήστε τα εκθέματα και τον τρόπο παρουσίασης. Πώς θα παρουσίαζαν οι μαθητές το υλικό; Ποια άλλα μέσα θα χρησιμοποιούσαν ώστε να καταστεί πιο ελκυστικό; Ποιες μεθόδους προβολής θα αξιοποιούσαν; Δημιουργήστε τη δική σας πρόταση για το μουσείο, αφού μελετήσετε άλλες πρακτικές και σχετικούς νόμους.

Σχεδιάζω αντικείμενα για τα πωλητήρια μουσείων

Τα αντικείμενα που πωλούνται στα πωλητήρια των μουσείων αποτελούν μια πηγή εισοδήματος γι' αυτούς τους πολιτιστικούς οργανισμούς και ένα μέσο αυτοχρηματοδότησης, για τη βιωσιμότητά τους. Αφού επισκεφθείτε τις συλλογές ενός μουσείου και γνωρίσετε καλύτερα την ιστορία γύρω από συγκεκριμένα αντικείμενα που εκτίθενται εκεί και ενημερωθείτε για το πωλητήριο (είδη που διατίθενται, περιορισμοί, προϋποθέσεις), δημιουργήστε τα δικά σας αντικείμενα και παρουσιάστε μια ολοκληρωμένη πρόταση για τη συμπερίληψή τους στο πωλητήριο του μουσείου.

Παιχνίδι γνώσης για την πολιτιστική κληρονομιά

Δημιουργήστε ένα παιχνίδι γνώσεων για την πολιτιστική κληρονομιά και απευθύνετε ανοικτή πρόσκληση συμμετοχής στους μαθητές του σχολείου να διαγωνιστούν ή/και να το παρακολουθήσουν.

Δημιουργούμε μια δική μας έκθεση

Σε συνεργασία με εκπαιδευτικούς ή/και μουσειοπαιδαγωγούς, μάθετε εμπειρικά πώς στήνεται μια έκθεση: επιλογή θέματος, συλλογή του υλικού, επινόηση του τρόπου παρουσίασης και προβολής. Η έκθεση μπορεί να φιλοξενηθεί σε έναν χώρο του σχολείου ή της τοπικής κοινότητας.

Τέχνη και κληρονομιά σε διάλογο

Παρατηρήστε πώς η πολιτιστική κληρονομιά απεικονίζεται από συγκεκριμένους καλλιτέχνες, μουσικούς, λογοτέχνες, σκηνοθέτες κ.ά. Αφού μελετήσετε τη λειτουργία των μοτίβων / απεικονίσεων / αναφορών στην ΠΚ εντός του έργου τους, οι μαθητές μπορούν να δημιουργήσουν νέα πρωτότυπα έργα και να τα παρουσιάσουν στο κοινό μαζί με το σκεπτικό της δημιουργίας.

Στοιχεία διαπολιτισμικών ανταλλαγών

Παρατηρήστε και αναγνωρίστε στην τέχνη και στην αρχιτεκτονική στοιχεία που προέρχονται από άλλες πολιτισμικές παραδόσεις, π.χ. ενετικά, οθωμανικά, φοινικικά κ.ά. Διοργανώστε σειρά θεματικών ξεναγήσεων στις οποίες θα προσκληθεί να συμμετάσχει ολόκληρη η σχολική κοινότητα (συμμαθητές, εκπαιδευτικοί, γονείς).

Διαδικτυακές Διαδρομές Παγκόσμιας Κληρονομιάς

Πώς διασυνδέεται ο τουρισμός με την ΠΚ; Γνωρίστε το World Heritage Journeys (<https://visitworldheritage.com/en/eu>), μια κοινή πρωτοβουλία της UNESCO και του National Geographic, την πρώτη διαδικτυακή πλατφόρμα αφιερωμένη στην προώθηση των αειφόρων ταξιδιών, με επίκεντρο αξιολογές θέσεις Παγκόσμιας Κληρονομιάς στην Ευρώπη. Στόχος είναι να ενθαρρύνει τους ταξιδιώτες «να ταξιδεύουν διαφορετικά και να ταξιδεύουν βαθύτερα», δηλαδή να ταξιδεύουν σε προορισμούς που δεν αποτελούν μεγάλους τουριστικούς πόλους έλξης, να παραμένουν στα σημεία αυτά για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα και να απολαμβάνουν όλα όσα η περιοχή προσφέρει. Στη συνέχεια, δημιουργήστε e-cartes-postales για μνημεία/χώρους πολιτιστικής κληρονομιάς, οι οποίες θα αναρτηθούν στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

Πολιτιστική κληρονομιά και Προπαγάνδα

Παρακολουθώντας τη σύγχρονη ειδησεογραφία και αξιοποιώντας ιστορικές πληροφορίες ή γνώσεις που οι μαθητές αποκόμισαν από τις επιτόπιες επισκέψεις τους σε χώρους ΠΚ και δική τους έρευνα, εξετάστε τρόπους με τους οποίους η ΠΚ μπορεί να αποτελέσει όργανο διαμόρφωσης πολιτικής και συνειδητήσεων ή μέσο προπαγάνδας. Εντοπίστε συγκεκριμένα παραδείγματα (π.χ. στο διαδίκτυο) και συζητήστε γύρω από αυτά. Με ποιους τρόπους μπορούν να επαληθευθούν και να διασταυρώνουν τις πληροφορίες τους; Πώς μπορούν οι μαθητές να υιοθετήσουν κριτική στάση απέναντι στην πληθώρα του διαθέσιμου υλικού για την ΠΚ; Πώς μπορούν οι νέοι να συμβάλουν στην ευαισθητοποίηση του κοινού για το συγκεκριμένο θέμα;

Διδακτικές
Προσεγγίσεις
και
Προβληματισμοί

μέρος
a

ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ: Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΩΣ ΑΠΟΘΕΜΑ ΓΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΠΗΓΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΕΜΠΝΕΥΣΗΣ

Λουκία Λοΐζου Χατζηγαβριήλ

Διευθύντρια Λεβεντείου Πινακοθήκης

Πρόεδρος Κυπριακής Εθνικής Επιτροπής UNESCO

*«Τι έμαθα από τον χρόνο μου στο Μουσείο;
Τη δύναμη που έχουν τα αληθινά, χειροπιαστά
έργα τέχνης, την αξία να συνδέουμε τη μάθηση με
την πραγματική εμπειρία των παιδιών... Έγινα μια
διαφορετική δασκάλα...»¹*

Σύμφωνα με το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων ICOM, σήμερα λειτουργούν εκατοντάδες χιλιάδες μουσεία σε όλο τον κόσμο. Το 2016, ο Tzvetan Todorov, επισήμανε πως κάθε μέρα ανοίγει και ένα νέο μουσείο κάπου στην Ευρώπη, καταγγέλλοντας πως ανήκουμε πλέον σε μια κουλτούρα που καλλιεργεί τη «λατρεία της μνήμης» (Poradić, 2017). Είναι, όμως, τα μουσεία σήμερα μόνο αυτό;

Το 1970 είχαμε 18.000 μουσεία σε όλο τον κόσμο. Και είναι γεγονός ότι από τη δεκαετία του '80 και μετά ο αριθμός τους αυξάνεται θεαματικά. Θα λέγαμε πως «φυτρώνουν σαν τα μανιτάρια» ενώ ταυτόχρονα βλέπουμε πολλά μικρότερα, θεματικά μουσεία, μουσεία που αυξάνουν τη γεωγραφική διασπορά σε μικρότερες πόλεις και κοινότητες, αλλά και που διευρύνουν τον ορισμό του «μουσείου» ώστε να περιλαμβάνει χώρους αρχαιολογικού και άλλου πολιτιστικού ενδιαφέροντος, γεωπάρκα, κ.ά. Το 2014, ανακοίνωση τύπου ανέφερε ότι στις ΗΠΑ όλα τα McDonald's και τα Starbucks μαζί είναι λιγότερα από όλα τα μουσεία, που σχεδόν φτάνουν τις 35.000 (Institute of Museum and Library Services, 2014). Ποιος είναι, όμως, ο ρόλος όλων αυτών των Μουσείων;

Για την απάντηση, ας στραφούμε προς τους ειδικούς, στο Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM), που ιδρύθηκε το 1946 σχεδόν αμέσως με την ίδρυση της UNESCO και αποτελεί τον μόνο διεθνή οργανισμό που ασχολείται με τα μουσεία και τα άτομα που εργάζονται σε αυτά, με στόχο την προώθηση και προστασία της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, για το παρόν αλλά και για το μέλλον. Η πρώτη παράγραφος του καταστατικού του ICOM εμπειρικλείει όλα όσα πραγματεύεται ένα Μουσείο ενώ η μικρή διαφοροποίηση που έκανε το Συμβούλιο Μουσείων Μεγάλης Βρετανίας αποδίδει, πιστεύω, καλύτερα τη σημερινή πραγματικότητα των Μουσείων: «Το Μουσείο αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της μνήμης μιας

¹ Από τα σχόλια συμμετεχόντων στο πρόγραμμα επιμόρφωσης δασκάλων, μια συνεργασία του Πανεπιστημίου του Cambridge και της Εθνικής Πινακοθήκης του Λονδίνου (Noble & Wallis, 2018).

κοινωνίας». Συμπληρώνεται όμως ότι: «Το Μουσείο αγοράζει, εμπλουτίζεται, διαφυλάττει, προβάλλει αντικείμενα και μαρτυρίες από τον ανθρώπινο πολιτισμό και το περιβάλλον του. Αναπτύσσει, προβάλλει, προωθεί και προσφέρει γνώση, εμπειρίες και βιώματα που απευθύνονται σε όλες τις αισθήσεις μας. [...] Είναι ανοικτό για το κοινό και συμβάλλει στην ανάπτυξη της κοινωνίας [...] Σκοπός του Μουσείου είναι η συμβολή στη γνώση των πολιτών».

Πράγματι, λοιπόν, τα μουσεία εστιάζουν στη διαφύλαξη της συλλογικής μνήμης και συμβάλλουν, συγχρόνως, στην έρευνα, στην εκπαίδευση και στην ψυχαγωγία του κοινού όλων των ηλικιών.

Αυτή είναι, ίσως, η πιο σημαντική αποστολή ενός Μουσείου: η συμβολή στη δημιουργία ολοκληρωμένων πολιτών για την κοινωνία του αύριο.

Μάθηση και Ψυχαγωγία στο Μουσείο

Σήμερα, όπως και στο παρελθόν, όλοι οι άνθρωποι των μουσείων αναγνωρίζουμε ότι τα μουσεία δεν είναι απλώς θεματοφύλακες πολιτιστικής κληρονομιάς. Στις μέρες μας, με τη βοήθεια της τεχνολογίας, ο ρόλος τους είναι ακόμη πιο σημαντικός, καθώς μπορούν να συμβάλουν ακόμη περισσότερο στην έρευνα, στην προστασία και στην προβολή του υλικού τους με τρόπο πιο δημιουργικό. «Τα Μουσεία είναι για όλους», ήταν το θέμα πρόσφατου συνεδρίου της Αμερικανικής Ομοσπονδίας Μουσείων (<https://museums4all.org>). Και αυτός πραγματικά είναι ο ρόλος τους.

Μια τυπική μέρα σε ένα οποιοδήποτε Μουσείο το οποίο λειτουργεί βάσει των αρχών της σύγχρονης Μουσειολογίας, του καταστατικού του ICOM και των απαιτήσεων της εποχής μας, περιλαμβάνει επισκέψεις παιδιών και εκπαιδευτικών, για μια απλή ξενάγηση ή για τη συμμετοχή τους σε κάποιο εκπαιδευτικό πρόγραμμα στον χώρο. Είτε το πρόγραμμα προσφέρεται από τους μουσειοπαιδαγωγούς είτε από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς, η πρόκληση είναι να διατηρήσουμε τον ενθουσιασμό

και το ενδιαφέρον των μαθητών για γνώση, θέτοντας παράλληλα τις βάσεις που θα κρατήσουν το κοινό αυτό στον χώρο του πολιτισμού και όταν αργότερα θα βρεθούν στην πιο πιεστική πραγματικότητα της ενήλικης ζωής. Γιατί αυτή είναι, ίσως, η πιο σημαντική αποστολή ενός Μουσείου: η συμβολή στη δημιουργία ολοκληρωμένων πολιτών για την κοινωνία του αύριο.

Επιπλέον, ίσως να τους εξασφαλίζουμε και ένα καλύτερο μέλλον, δίνοντάς τους εφόδια, μέσα από τη μουσειακή εμπειρία, που να είναι ανεκτίμητα για την προσωπική και επαγγελματική τους εξέλιξη. Μελέτες του Ινστιτούτου για το Μέλλον (<http://www.iff.org>) δείχνουν ότι η γενιά που βρίσκεται σήμερα στις πρώτες τάξεις του δημοτικού, θα απασχοληθεί σε επαγγέλματα που εμείς σήμερα ούτε τα φανταζόμαστε. Αυτό που θα τους χρειαστεί περισσότερο από τις γνώσεις που στοχεύει να τους μεταδώσει το σχολείο, είναι η δημιουργικότητα, η δυνατότητα συνεργασίας, η ομαδικότητα, η κριτική σκέψη, η φαντασία. Στην απόκτηση των δεξιοτήτων αυτών το Μουσείο μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά, αξιοποιώντας την πολιτιστική μας κληρονομιά ώστε να λειτουργεί ως δημιουργική πηγή έμπνευσης και εργαλείο μάθησης και ψυχαγωγίας.

Με βάση την πιο πάνω φιλοσοφία λειτουργεί και το τμήμα εκπαιδευτικών προγραμμάτων της Λεβεντείου Πινακοθήκης. Ενδεικτικά, θα ήθελα να αναφερθώ σε τρία παραδείγματα των τελευταίων ετών, που εστιάζουν στην απόκτηση γνώσης μέσα από τη διάδραση και την ψυχαγωγία:

- **«Γενέθλια στην Πινακοθήκη»:** Για να δείξουμε ότι η τέχνη και ο πολιτισμός μπορεί να είναι και διασκέδαση, δίνουμε την ευκαιρία στα παιδιά του δημοτικού να ζήσουν τη δική τους γιορτή στο μουσείο. Με τον τρόπο αυτό καλλιεργείται η αντίληψη ότι στο Μουσείο πάμε όχι επειδή «πρέπει» αλλά επειδή οι ίδιοι το αποζητούμε: πάμε για να μάθουμε και να περάσουμε όμορφα. Μέσα από τις οργανωμένες δραστηριότητες υπό την καθοδήγηση των μουσειοπαιδαγωγών, π.χ. κυνήγι κρυμμένου θησαυρού, τα παιδιά συνεργάζονται, καλλιεργούν κριτική σκέψη και απελευθερώνουν τη φαντασία τους.
- **«Ο Σύγχρονος Κόσμος της Κύπρου»:** Για τα παιδιά του Γυμνασίου και του Λυκείου, οργανώσαμε μια ειδική έκθεση με τη συνεργασία του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού και καθηγητών Τέχνης της Μέσης Εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, ζητήσαμε από τους μαθητές να φανταστούν και να δημιουργήσουν τον δικό τους κόσμο της Κύπρου, με αφετηρία το ομώνυμο μνημειακό έργο του Διαμαντή. Η συγκεκριμένη πρωτοβουλία αποτέλεσε ουσιαστικά μια πρόσκληση για διάλογο με τον εαυτό μας και με την κοινωνία και απέδειξε ότι η παράδοση και ο πολιτισμός είναι μια ευκαιρία για να ξανασκεφτούμε τον κόσμο μας.
- **«Παράδοση Αφροδίτη»:** Στο πλαίσιο της έκθεσης «Παράδοση Αφροδίτη», δώσαμε τον λόγο σε φοιτητές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίοι μέσα από τον χώρο του μουσείου και με αφετηρία την πολιτιστική μας κληρονομιά και την ιστορία μας, εμπνεύστηκαν να δημιουργήσουν εκφράζοντας τους δικούς τους προβληματισμούς.

Ο ρόλος των εκπαιδευτικών ως μουσειοπαιδαγωγών

Σύμφωνα με το καταστατικό του ICOM, τον ρόλο της ανάπτυξης σχέσεων μεταξύ Μουσείου και Σχολείου αναλαμβάνουν κυρίως τα Μουσεία. Οι μουσειοπαιδαγωγοί και οι επιμελητές των μουσείων έχουν την ευθύνη να ετοιμάζουν προγράμματα που συνάδουν με τα Αναλυτικά Προγράμματα των σχολείων, αξιοποιώντας τις δικές τους συλλογές. Αναζητούν ιδέες, οργανώνουν επισκέψεις, ακολουθούν συγκεκριμένες οδηγίες, συνεργάζονται με εκπαιδευτικούς και προσφέρουν εκπαιδευτικά προγράμματα προσαρμοσμένα στις ανάγκες παιδιών και νέων δημοτικής και μέσης εκπαίδευσης, σε φοιτητές, σε ενήλικες και σε άτομα της τρίτης ηλικίας.

Στο Μουσείο του Λονδίνου –ένα μουσείο στο οποίο είχα την ευκαιρία να εργαστώ και να διδαχτώ πολλά σε ό,τι αφορά το Μουσείο και την Εκπαίδευση– βλέπουμε ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα της εποικοδομητικής προσέγγισης που πρέπει να διέπει τις δραστηριότητες ενός μουσείου. Αυτό το ιστορικό μουσείο της πόλης του Λονδίνου διαθέτει ένα από τα καλύτερα μουσειοπαιδαγωγικά τμήματα στον κόσμο. Προσφέρει μεγάλο αριθμό προγραμμάτων που συνάδουν με το αναλυτικό πρόγραμμα των σχολείων όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης, συνδέοντας τη διδασκαλία στην τάξη με τη βιωματική εμπειρία των παιδιών μέσα στο Μουσείο. Έτσι, το μουσείο του Λονδίνου αποτελεί από μόνο του ένα σχολείο για την ιστορία, την οικονομία, την κοινωνική εξέλιξη και τη δημογραφία του Λονδίνου από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα.

Ωστόσο, στην περίπτωση της Κύπρου, τις περισσότερες φορές τον ρόλο του μουσειοπαιδαγωγού καλούνται να αναλάβουν οι δάσκαλοι, καθώς είναι ελάχιστο το προσωπικό του τομέα Μουσειακής Αγωγής στο Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού και πολύ λίγα μουσεία διαθέτουν ειδικά καταρτισμένους μουσειοπαιδαγωγούς. Το γεγονός αυτό δημιουργεί πρόσθετες ευθύνες για τους εκπαιδευτικούς και συγχρόνως προβάλλει την ανάγκη για στοιχειώδη, έστω, κατάρτιση των εκπαιδευτικών ώστε να ανταποκρίνονται με επάρκεια και σε αυτό τον ρόλο που επωμίζονται και η επίσκεψη των μαθητών να είναι εποικοδομητική από πολλές απόψεις:

- Ενθαρρύνεται η αγάπη για το παρελθόν και την ιστορία.
- Ενθαρρύνονται η κριτική σκέψη και η ανάγκη να κάνουμε ερωτήσεις.
- Διαπλάθονται νέοι «δάσκαλοι», ως προς τον τρόπο σκέψης και αντιμετώπισης των μαθητών.
- Διεγείρεται η περιέργεια και η αναζήτηση της γνώσης.
- Αφυπνίζεται η δημιουργικότητα.
- Δημιουργούνται δεσμοί ανάμεσα στον δάσκαλο, στους φίλους και στην οικογένεια.
- Τα παιδιά μαθαίνουν πιο εύκολα ακούγοντας ιστορίες.
- Οι μαθητές κινητοποιούνται να κρίνουν και να συγκρίνουν.

Για να επιτευχθούν τα πιο πάνω, χρειάζεται ο εκπαιδευτικός να έχει κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, όπως:

- Οργανωτικότητα.
- Ανεκτικότητα.
- Αφηγηματική ικανότητα - ξέρει να γίνεται παραμυθιάς.
- Ετοιμότητα να ακούει και να απαντά σε ερωτήσεις.
- Κοινωνικότητα.
- Φαντασία.
- Ικανότητα μετάδοσης γνώσης.
- Χρήση σύγχρονης τεχνολογίας.

Όσον αφορά την ίδια την επίσκεψη στο μουσείο, χρειάζεται καλή προετοιμασία εκ μέρους του δασκάλου και υιοθέτηση παιδαγωγικών μεθόδων διαφορετικών από αυτές που συνήθως χρησιμοποιούνται στις σχολικές αίθουσες, πιο πρωτότυπων και δημιουργικών. Ο εκπαιδευτικός καλείται να διαφοροποιήσει το ύφος της ομιλίας του, να μπει στον ρόλο ενός μεγάλου φίλου των παιδιών που ανακαλύπτει μαζί τους κάτι καινούργιο. Ακόμα, μπορεί να ξανα-γνωρίσει τους μαθητές του σε έναν χώρο εκτός του συνήθους πλαισίου τους, καθώς συχνά είναι εμφανής η διαφορά στους τρόπους κίνησης, συμπεριφοράς και κοινωνικοποίησης των μαθητών στο μουσείο συγκριτικά με το σχολείο.

Οργάνωση επίσκεψης σε Μουσείο

1. Ο δάσκαλος θα πρέπει να γνωρίζει το Μουσείο καλά. Να προηγηθεί, αν είναι δυνατόν δική του επίσκεψη και να είναι ήδη προετοιμασμένος για κάθε στάδιο της επίσκεψης:

- Εισαγωγή
- Μετακίνηση
- Επιλογή εκθεμάτων
- Συνοδευτικό υλικό - φύλλα εργασίας
- Διάδραση

2. Αποφεύγοντας τις παραδοσιακές διδακτικές μεθόδους, ας χρησιμοποιηθούν:
 - παιχνίδια
 - κινήγι θησαυρού
 - μουσική
 - χορός
3. Υιοθετώντας λεξιλόγιο που ελκύει τους μαθητές να ακούσουν και να συμμετάσχουν, αποφεύγοντας φράσεις που θυμίζουν το πιο αυστηρό περιβάλλον του σχολείου, όπως: «Παιδιά ακούστε», «Παιδιά μιλώ», «Προσοχή».
4. Σε ένα μουσείο ο εκπαιδευτικός μπορεί να διδάξει τα πάντα, όχι μόνο ό,τι αποτελεί διδακτέα ύλη ενός γνωστικού αντικείμενου. Μπορεί ο εκπαιδευτικός να μιλήσει για ιστορία της τέχνης, τεχνολογία, επιστήμη, φυσικά φαινόμενα, φιλοσοφία, ψυχολογία, θρησκεία κ.ά.
5. Το Μουσείο δεν είναι Σχολείο: δεν υπάρχει συγκεκριμένη ύλη να διδαχθεί, μόνο ένας ευρύτερος στόχος, ένας προορισμός.
6. Η διαφορετική διάταξη στον χώρο προσδίδει άλλη δυναμική στην επίσκεψη, σε σχέση με την τάξη όπου οι μαθητές κάθονται σε θρανία, μπροστά από την έδρα και τον πίνακα. Στο μουσείο στεκόμαστε, βλέπουμε, παρακολουθούμε και δρούμε μαζί.

Από το παρελθόν στο παρόν

Τα Μουσεία σήμερα είναι κάτι περισσότερο από απλοί χώροι φύλαξης αντικειμένων· είναι χώροι συνάντησης για ανθρώπους και ιδέες. Στη δική μου εποχή η επίσκεψη σε ένα μουσείο ήταν ευκαιρία για «να χαθεί μάθημα». Μπαίναμε και βγαίναμε χωρίς στην ουσία να έχουμε λάβει το παραμικρό ερέθισμα. Πολλές φορές ο δάσκαλος βρισκόταν σε αμηχανία όταν, για παράδειγμα, οι μαθητές κρυφογελούσαν μπροστά από τα γυμνά αγάλματα. Ίσως εδώ να εντοπίζεται και η διαφορά ανάμεσα στον μουσειοπαιδαγωγό και τον δάσκαλο και να διαφαίνεται καλύτερα η σημασία των συμπληρωματικών τους ρόλων. Οι άνθρωποι των μουσείων μπορεί να μην κατέχουμε στον ίδιο βαθμό το γνωστικό αντικείμενο ή τις διδακτικές μεθόδους που χρησιμοποιούνται στα σχολεία σήμερα. Γνωρίζουμε καλύτερα όμως το υλικό του μουσείου μας. Γνωρίζοντας, για παράδειγμα, ότι πρέπει να μιλήσουμε για ένα θέμα προκλητικό, ίσως, στα μάτια των παιδιών, όπως ένα γυμνό άγαλμα, θα το εξηγήσαμε διαφορετικά. Θα το προσεγγίζαμε μέσα από μια σειρά από δικές μας ερωτήσεις, που μας βοηθούν να ξεπεράσουμε την πρώτη αμηχανία και να κεντρίσουμε την περιέργεια και τη φαντασία.

- Με τι υλικό είναι φτιαγμένο;
- Ποιος παρουσιάζεται στο άγαλμα;
- Γιατί τον έκαναν άγαλμα;
- Ποιους έκαναν, γενικά, αγάλματα τα παλιά χρόνια; Γιατί;
- Ποια ιστορικά στοιχεία γνωρίζουμε γι' αυτή την προσωπικότητα;
- Πώς μοιάζει και πώς διαφέρει από άλλα αγάλματα;
- Ελάτε να διαβάσουμε ένα κείμενο εκείνης της εποχής.
- Ελάτε να παίξουμε το παιχνίδι των αγαλμάτων.

Και ξαφνικά, με τον τρόπο αυτό, το γυμνό δεν είναι πια γυμνό, διότι αρχίζει να μιλά και να το «ντύνουν» η ιστορία, η γεωλογία, ένα αστέιο, ένα παιχνίδι.

Τα Μουσεία, έλεγε ο πατέρας της σύγχρονης Μουσειολογίας Kenneth Hudson (Negri et al., 2017), πρέπει να τα χαρακτηρίζουν τα 3 'C':

- Children
- Charm
- Chairs

Τα Μουσεία πρέπει να είναι:

- Απολαυστικά.
- Ευχάριστα.
- Περίεργα.
- Να μας επιτρέπουν να δούμε την ομορφιά.
- Να μας γεμίζουν θαυμασμό.
- Να μας γνωρίζουν τον κόσμο.

Αν αφουγκραστούμε τα λόγια των ίδιων των δασκάλων, ακούμε ολοένα πως: «Η τέχνη μπορεί να γίνει το κλειδί για μάθηση σε όλο το φάσμα της διδακτέας ύλης, σε κάθε πεδίο γνώσης: διδάσκει τη συλλογιστική, τη διάθεση για ανακάλυψη, καλλιεργεί τη λογική, εξάρει τη φαντασία, μας μαθαίνει να βλέπουμε, να συνεργαζόμαστε, να ερευνούμε, να συζητούμε» (Noble & Wallis, 2018).

Τελειώνοντας, θα ήθελα να κλείσω με μια φράση του Albert Einstein: «Ποτέ δε διδάσκω τους μαθητές μου. Προσπαθώ μόνο να τους προσφέρω τις προϋποθέσεις να μπορούν να μάθουν». Τα μουσεία μας θέλουμε να είναι αυτό: ατέλειωτες πηγές προϋποθέσεων για μάθηση.

Πηγές

Institute of Museum and Library Services 2014. "Government Doubles Official Estimate: There Are 35,000 Active Museums in the U.S." [19/05/2014]. Διαθέσιμο στο: <https://www.imls.gov/news/government-doubles-official-estimate-there-are-35000-active-museums-us>
 Institute for the Future: <http://www.iftf.org>
 Museum of London: <https://www.museumoflondon.org.uk>
 Negri, M., Nicholls, A., Richter, A., Van de Weiden, W. (eds) (2017). *A Tiger in a Museum is not a Tiger. An anthology of the thoughts of Kenneth Hudson (1916-1999)*. European Museum Academy.
 Noble, K. & Wallis, N. (2018). "Learning to Teach in the Museum". 26.11.18. Διαθέσιμο στο: <https://www.museums.cam.ac.uk/blog/2018/11/26/learning-to-teach-in-the-museum/>
 Popadić, M. (2017). "The origin and legacy of the concept of museality". Διαθέσιμο στο: <https://cyberleninka.ru/article/n/the-origin-and-legacy-of-the-concept-of-museality>
 UK Committee of the International Council of Museum

Φωτογραφίες

Για την εικονογράφηση του άρθρου χρησιμοποιήθηκαν φωτογραφίες από το φωτογραφικό αρχείο εκπαιδευτικών προγραμμάτων της Λεβεντείου Πινακοθήκης.

ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ: ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΝΤΑΣ ΕΝΕΡΓΟΥΣ ΠΟΛΙΤΕΣ ΜΕ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ

Δρ Αιμίλιος Α. Σολωμού

Ιστορικός, Διευθυντής Έδρας UNESCO

Πανεπιστήμιο Λευκωσίας

Πρόεδρος της Κυπριακής Εταιρείας Ιστορικών Σπουδών

Α. Πλαίσιο

Η παγκοσμιοποίηση, η φτώχεια, η οικονομική κρίση, οι πόλεμοι και η πολιτική αστάθεια σε πολλά μέρη του κόσμου έχουν οδηγήσει χιλιάδες ανθρώπους να φύγουν από τις πατρογονικές τους εστίες και να αναζητήσουν, ως οικονομικοί μετανάστες ή πρόσφυγες, μια καλύτερη και ασφαλέστερη ζωή. Αυτά έχουν δημιουργήσει ανακατατάξεις στη σύνθεση του πληθυσμού και οδήγησαν στη δημιουργία μιας πολυσύνθετης, πολυπολιτισμικής κοινωνίας.

Το σύγχρονο σχολείο, ως ένας μικρόκοσμος της ευρύτερης κοινωνίας, δεν μπορούσε παρά να επηρεαστεί από αυτές τις νέες πραγματικότητες. Γι' αυτόν τον λόγο, το σχολείο του 21ου αιώνα θα πρέπει να προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες. Όλοι οι φορείς που ασχολούνται με τα θέματα παιδείας, αλλά πρωτίστως οι εκπαιδευτικοί, πρέπει να αφουγκραστούν τις φωνές των παιδιών και να προσαρμόσουν αυτό που προσφέρουν για να καλύψουν τις ανάγκες τους. Η συμπερίληψη όλων και η αποφυγή οποιουδήποτε αποκλεισμού είναι μια αναγκαιότητα για να βοηθήσουμε στη δημιουργία μιας κοινωνίας όπου θα επικρατεί η ισότητα, ο σεβασμός προς όλους και η κοινωνική δικαιοσύνη. Μιας κοινωνίας όπου ο πολίτης θα συμμετέχει ενεργά στα κοινά και θα συνεισφέρει στη διαμόρφωση ορθών αντιλήψεων και πρακτικών. Ως εκ τούτου, προβάλλει ως επιτακτική η ανάγκη αλλαγών στα αναλυτικά προγράμματα, στα σχολικά εγχειρίδια και στις διδακτικές προσεγγίσεις.

Η Ιστορία, ως ένας από τους βασικούς πυλώνες της ανθρωπιστικής παιδείας, καλείται να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο για να επιτευχθούν οι στόχοι που θα φέρουν την αλλαγή. Υπάρχουν καινοτόμες πρακτικές που προσφέρονται ως εργαλεία για τον εκπαιδευτικό που επιθυμεί να προσεγγίσει το μάθημα της Ιστορίας με έναν διαφορετικό, ενδιαφέροντα και αποτελεσματικό τρόπο.

Β. Προτάσεις για τη διδακτική της Ιστορίας

Η πρώτη βασική αλλαγή που προτείνεται είναι η απαλλαγή από την παραδοσιακή, δασκαλοκεντρική διδασκαλία. Τώρα ο σύγχρονος εκπαιδευτικός καλείται να θέσει τον μαθητή στο επίκεντρο της διαδικασίας του μαθήματος. Η διδασκαλία πρέπει να είναι μαθητοκεντρική και ο εκπαιδευτικός να αναλαμβάνει τον ρόλο του «διαμεσολαβητή» και όχι του απλού μεταφορέα γνώσεων. Ενθαρρύνεται η ενεργός συμμετοχή του μαθητή με την εμπλοκή του σε διάφορες δραστηριότητες που προωθούν τη συνεργασία, την κριτική σκέψη και τη δημιουργικότητα. Όπως είπε ο Francois Rabelais: «Το παιδί είναι φωτιά για ν' ανάψει, όχι δοχείο για να γεμίσει».

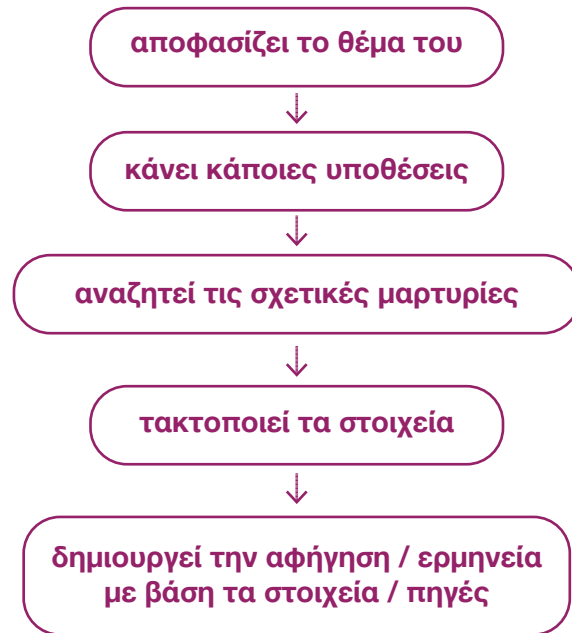
«Διότι την ιστορίαν μου έγραψα ως θησαυρόν παντοτεινόν και όχι ως έργον προωρισμένον να υποβληθή εις διαγωνισμόν και ν' αναγνωσθή εις επήκοον των πολλών, διά να λησμονηθή μετ' ολίγον.»
(Θουκυδίδης, Ιστορία 1.22)

Εργαστήρι για τη μελέτη της πολιτιστικής κληρονομιάς μέσα από τον φακό του φύλου, στο 42ο Παγκύπριο Συμπόσιο ASPnet. © 2019, Κυπριακή Εθνική Επιτροπή UNESCO

Ο εκπαιδευτικός που έχει το απαιτούμενο ενδιαφέρον και είναι διατεθειμένος να εργαστεί, έχει εφοδιαστεί με κατάλληλες διδακτικές προσεγγίσεις για να είναι πιο αποτελεσματικός στην τάξη. Με βάση τη «Νέα Ιστορία», που εμφανίστηκε τη δεκαετία του 1970, ο μαθητής στο μάθημα ιστορίας καλείται να λειτουργήσει σαν ένας ιστορικός, ακολουθώντας την επιστημονική διαδικασία της εξερεύνησης, της έρευνας, της σύνθεσης και της γραφής.

Ο Ιστορικός / ερευνητής ακολουθεί την εξής μεθοδολογία:

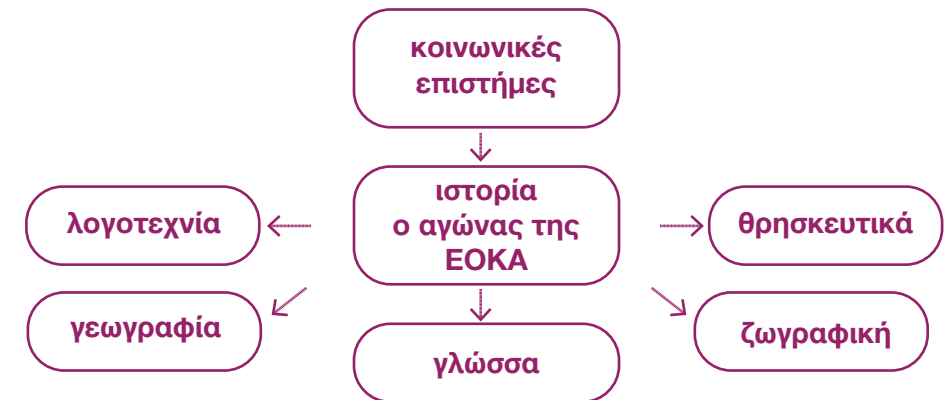

Η έμφαση εδώ είναι στην καλλιέργεια δεξιοτήτων και όχι στη συλλογή και αποστήθιση στείρων γνώσεων. Ο μαθητής μέσα από αυτή τη διαδικασία θα μάθει πώς να σκέφτεται, πώς να επιλέγει τις κατάλληλες πληροφορίες, πώς να συνδέει διάφορες πληροφορίες, τις οποίες επεξεργάζεται με κριτική προσέγγιση. Αυτά είναι που θα μείνουν όταν περάσει ο χρόνος και ξεθωριάσουν οι πληροφορίες. Ο μαθητής εκπαιδεύεται επίσης στο πού και πώς θα βρει διάφορες πληροφορίες.

Η **χρήση πηγών** είναι μια άλλη διδακτική προσέγγιση με σημαντικά πλεονεκτήματα έναντι παλαιών μεθόδων. Ο μαθητής εκτίθεται σε πραγματικές πηγές (πρωτογενείς ή δευτερογενείς) και του δίνεται η ευκαιρία να γνωρίσει πράγματα από πρώτο χέρι, να κάνει συγκρίσεις, να αναζητήσει και άλλες πηγές και να βγάλει τα δικά του συμπεράσματα. Στην περίπτωση αυτή ο μαθητής δε χρειάζεται να αποστηθίσει οτιδήποτε αλλά καλείται να αντιπαραβάλει και να επεξεργασθεί τις πληροφορίες που προσφέρουν οι πηγές.

Η **διαθεματική/διεπιστημονική προσέγγιση** έχει τα δικά της χαρακτηριστικά και πλεονεκτήματα. Ο εκπαιδευτικός καλείται να παρουσιάσει στον μαθητή πληροφορίες μέσα από μια άλλη διαδικασία. Στόχος είναι να διευρύνει το πνεύμα και να βοηθήσει τον μαθητή να χειριστεί κάποιο θέμα μέσα σε ένα ολιστικό πλαίσιο. Οι γνώσεις

τοποθετούνται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο και ο μαθητής σταδιακά συνειδητοποιεί ότι οι γνώσεις δεν περιορίζονται σε απόλυτα στεγανά αλλά αλληλοσυνδέονται με άλλους τομείς και άλλου τύπου γνώσεις. Η μέθοδος αυτή θα βοηθήσει να αναπτυχθούν δεξιότητες που οδηγούν στην καλλιέργεια στάσεων που είναι χρήσιμες στη σύγχρονη κοινωνία.

Τα **σύγχρονα μουσεία** και η παρουσία μουσειοπαιδαγωγών έφεραν ακόμη κάτι διαφορετικό που μπορεί να χρησιμοποιήσει ο εκπαιδευτικός. Μια καλά οργανωμένη επίσκεψη σ' ένα μουσείο έχει πολλά να προσφέρει καθώς ενθαρρύνει τον μαθητή να έρθει σε επαφή με την ιστορία με έναν ζωντανό τρόπο. Με την κατάλληλη προετοιμασία και ένα στοχευμένο σχέδιο μαθήματος οι γνώσεις που θ' αποκτηθούν, θα μείνουν μαζί με την ανάμνηση της επίσκεψης συμβάλλοντας παράλληλα στην πνευματική ανάπτυξη του παιδιού.

Η **μέθοδος project** προσφέρεται για ομαδική-συνεργατική εργασία όπου τα παιδιά αναλαμβάνουν να εργαστούν ως μια ομάδα και να προετοιμάσουν ένα θέμα. Η μέθοδος αυτή δίνει στον εκπαιδευτικό την δυνατότητα να δημιουργήσει ομάδες με παιδιά με διαφορετικές ικανότητες. Δίνει την ευκαιρία στο κάθε παιδί να προσφέρει στην ομάδα εκείνο το μέρος στο οποίο είναι καλύτερος. Μέσα από αυτή τη διαδικασία ενθαρρύνεται η έρευνα και η συζήτηση μεταξύ των παιδιών. Επίσης, μπορεί να εμπλέξει και άλλα μέλη της οικογένειας στη συλλογή πληροφοριών κλπ. Η ποικιλία των θεμάτων που θα προταθούν μπορεί να είναι τέτοια που να καλύψει τα ενδιαφέροντα όλων των παιδιών. Όπως και με τη χρήση πηγών, ο εκπαιδευτικός μπορεί να απευθυνθεί σε όλα τα παιδιά ανεξαρτήτως εθνότητας, θρησκείας κλπ. Γενικά η μέθοδος project είναι μια ανοικτή διαδικασία μάθησης με πολλά πλεονεκτήματα και είναι εκ της φύσεώς της μαθητοκεντρική.

Υπάρχουν και άλλες πρακτικές διδασκαλίας που βοηθούν τον εκπαιδευτικό να καλλιεργήσει δεξιότητες και σωστές στάσεις στους μαθητές του. Η **υπόδυση ρόλων** είναι μία από αυτές. Το θέατρο προσφέρει πνευματική καλλιέργεια, ευφράδεια

Λεπτομέρεια από το Μνημείο Ελευθερίας, το οποίο φιλοτεχνήθηκε από τον Ιωάννη Νοταρά και βρίσκεται στην παλιά πόλη της Λευκωσίας, κοντά στον προμαχώνα Rodocataro. © 2018, Κυπριακή Εθνική Επιτροπή UNESCO

Εργαστήρι συζήτησης για τρόπους συμμετοχής των μαθητών/τριών σε θέματα που αφορούν την πολιτιστική κληρονομιά σήμερα. © 2018, Κυπριακή Εθνική Επιτροπή UNESCO

λόγου και ανάπτυξη της ενσυναίσθησης στα παιδιά, όλα χρήσιμα και αναγκαία εφόδια για τους αυριανούς πολίτες μιας σύγχρονης κοινωνίας. Υπάρχει ένα ευρύ φάσμα κατάλληλων θεατρικών έργων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ανάλογα με την ηλικία των παιδιών και τη σύνθεση της συγκεκριμένης τάξης.

Η δημιουργικότητα και η πνευματική ανάπτυξη των παιδιών μπορεί να καλλιεργηθεί μέσω της ιστορίας σε συνδυασμό με τη λογοτεχνία, τον κινηματογράφο και τις τέχνες. Δίνεται η ευκαιρία στον μαθητή να αποκτήσει ιστορικές γνώσεις και να διαμορφώνει απόψεις, δεξιότητες και στάσεις με πιο παραστατικούς τρόπους μέσα από τα έργα των ανθρώπων του πνεύματος και της καλλιτεχνικής δημιουργίας. Μέσα από αυτή διαμορφώνεται ο ενεργός πολίτης που επηρεάζεται από την πολύμορφη διαπολιτισμική κουλτούρα της πνευματικής παραγωγής. Εναπόκειται στον εκπαιδευτικό να επιλέξει τα κατάλληλα κείμενα, πίνακες κλπ., που θα χρησιμοποιήσει στο μάθημα του.

Η σύγχρονη τεχνολογία προσφέρει νέα μέσα στον εκπαιδευτικό που πρέπει να είναι κατάλληλα καταρτισμένος για να μπορέσει να τη χρησιμοποιήσει αποτελεσματικά προς όφελος του μαθητή. Το διαδίκτυο, ο υπολογιστής, το tablet και διάφορα λογισμικά ζωντανεύουν το μάθημα και φέρνουν κοντά στον μαθητή άπειρες πληροφορίες με πολύ παραστατικό τρόπο, καθιστώντας ευκολότερη την κατανόηση και την εμπέδωσή τους. Επιπλέον, με την εύκολη πρόσβαση στις πληροφορίες, η απομνημόνευση αποδεικνύεται αχρείαστη.

*“ The mediocre teacher tells
The good teacher explains
The superior teacher
demonstrates
The great teacher inspires ”*

William Arthur Ward

Γ. Η Ιστορία ως εργαλείο ανάπτυξης ενεργών πολιτών

Η σύγχρονη κοινωνία πάσχει από πολλά και διαφορετικά προβλήματα. Υπάρχει κοινωνική απομόνωση, ρατσισμός, ξενοφοβία, θρησκευτικός και εθνικός φανατισμός, τρομοκρατία, διαφθορά και γενικά κρίση αξιών. Οι νέοι νιώθουν απομονωμένοι και απογοητευμένοι με τις πολιτικές ηγεσίες, τα κόμματα και άλλους κοινωνικούς φορείς. Έχουν φθαρεί, και σε κάποιες περιπτώσεις χαθεί, οι αξίες και τα ιδανικά. Η πρόσφατη οικονομική κρίση δεν έχει μόνο εξασθενήσει τους ανθρώπους οικονομικά αλλά επίσης και ηθικά. Το αίσθημα της αδικίας και της εκμετάλλευσης οδηγεί σε αντιδημοκρατικές και συχνά παράνομες πράξεις που χαρακτηρίζονται από ένα νέο είδος κυνισμού που επηρεάζει τις βασικές λειτουργίες του δημοκρατικού και έννομου κράτους.

Σε αυτό τον τομέα, η ορθή διδασκαλία της Ιστορίας μπορεί να προσφέρει πολλά στη βάση σύγχρονων μεθόδων και προσεγγίσεων. Οι στερείρες γνώσεις δεν προσφέρουν οτιδήποτε σημαντικό. Η διδασκαλία της Ιστορίας πρέπει να στραφεί προς την καλλιέργεια δεξιοτήτων που θα είναι χρήσιμες στους νέους πολίτες όταν είναι έτοιμοι να ενταχθούν στον χώρο της εργασίας. Η Ιστορία πρέπει επίσης να καλλιεργεί αξίες και ιδανικά. Στη διδασκαλία πρέπει να δίνεται έμφαση στα ιδεώδη της δημοκρατίας, του αλληλοσεβασμού, στην αποδοχή και εφαρμογή των νόμων του κράτους. Επίσης, χρειάζεται η καλλιέργεια μιας κουλτούρας που να ενθαρρύνει την αποδοχή του άλλου, την αποδοχή της διαφορετικότητας, την κοινωνική αλληλεγγύη και την κοινωνική συνοχή.

Για όλους αυτούς τους λόγους, χρειάζεται η επανατοποθέτηση των στόχων της διδασκαλίας της Ιστορίας. Μια τέτοια αλλαγή πρέπει να συνοδεύεται από αλλαγές στα αναλυτικά προγράμματα, στα σχολικά εγχειρίδια και στις μεθόδους διδασκαλίας. Ο σύγχρονος και αποτελεσματικός εκπαιδευτικός πρέπει να χαρακτηρίζεται από πνευματικότητα, ενθουσιασμό για το έργο του, εργατικότητα και μεγάλη πίστη στις αξίες που πρέπει να χαρακτηρίζουν τον σύγχρονο πολίτη. Είναι σημαντική ευθύνη του κράτους να βοηθήσει στη δημιουργία τέτοιων εκπαιδευτικών αλλά ταυτόχρονα είναι πολύ σημαντικό να τους εφοδιάσει με τα κατάλληλα μέσα για να μπορέσουν να επιτελέσουν το έργο τους στον καλύτερο δυνατό βαθμό.

Η παιδεία και η εκπαίδευση είναι από τους πιο βασικούς παράγοντες που καθορίζουν τον χαρακτήρα και το μέλλον μιας κοινωνίας. Η Ιστορία μπορεί να βοηθήσει προς αυτή την κατεύθυνση στη δημιουργία μιας καθόλα σύγχρονης κοινωνίας που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες όλων των ανθρώπων ανεξάρτητα από εθνική καταγωγή, θρησκεία και κοινωνική τάξη.

“Tell me, I will forget
show me, I may remember,
involve me, I will understand”

Πηγές - Βιβλιογραφία

- Αβδελά, Έ. (1998). *Ιστορία και Σχολείο*. Αθήνα: Νήσος.
- Αγγελάκος, Κ., Κόκκινος, Γ. (2004). *Η διαθεματικότητα στο σύγχρονο σχολείο και η διδασκαλία της ιστορίας με τη χρήση πηγών*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Αποστολίδου, Ε. (2019). *Μαθήματα Διδακτικής της Ιστορίας*. Αθήνα: Πεδίο.
- Βακαλούδη, Α. Δ. (2016). *Η Διδασκαλία της Ιστορίας με Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας*. Θεσσαλονίκη: Εκδοτικός Οίκος Κ. & Μ. Αντ. Σταμούλη.
- Βαγιανός, Σ. Γ. (1995). *Η Διδασκαλία της Ιστορίας μέσα από τα Λογοτεχνικά Κείμενα*. Αθήνα: Εκδόσεις «Ελλη».
- Γκόβαρης, Χ. (2004). *Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. Β' Έκδοση*, Αθήνα: Ατραπός.
- Ελευθεράκης, Γ. Θ., Οικονομίδης Δ. Β. (επιμ.) (2011). *Εκπαίδευση, Δημοκρατία και Ανθρώπινα Δικαιώματα*. Διάδραση.
- Ζαφειράκου, Α. (επιμ.) (2000). *Μουσεία και Σχολεία*. Αθήνα: Δαρδανός.
- Ζάχαρης, Γ. Δ. (2006). *Η ψυχολογία του Piaget και οι δυνατότητες εφαρμογής της στη διδασκαλία της Ιστορίας*. Αθήνα: Ατομική έκδοση.
- Θουκυδίδη (2019). *Ιστορία*. Ε. Βενιζέλος (μετ.). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Καλεσοπούλου, Δ. (επιμ.) (2011). *Παιδί και Εκπαίδευση στο Μουσείο, Θεωρητικές αφητηρίες, παιδαγωγικές πρακτικές*. Αθήνα: Πατάκης.
- Κόκκινος, Γ., Νάκου, Ε. (2006). *Προσεγγίζοντας την Ιστορική Εκπαίδευση στις αρχές του 21^{ου} αιώνα*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Λεοντσίνης, Ν Γ. (2007). *Πολυπολιτισμικότητα και Σχολική Ιστορία*. Πειραιάς: Ατραπός.
- Ματσαγγούρας, Η. Γ. (2000). *Στρατηγικές Διδασκαλίας - Η Κριτική Σκέψη στη Διδακτική Πράξη*. Αθήνα: Gutenberg.
- Ματσαγγούρας, Η. Γ. (2004). *Η Διαθεματικότητα στη σχολική γνώση, Εννοιοκεντρική Αναπαλαίωση και Σχέδια Εργασίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.
- Νάκου, Ε., Βέμη, Μ. (2010). *Μουσεία και Εκπαίδευση*. Αθήνα: Νήσος.
- Νάκου, Ε. (2000). *Τα παιδιά και η Ιστορία: Ιστορική Σκέψη, Γνώση και Ερμηνεία*. Πολιτεία.
- Ρεπούση, Μ. (2004). *Μαθήματα Ιστορίας*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Σαλβαράς, Ι. (2011). *Μοντέλα και στρατηγικές διδασκαλίας*. Αθήνα: Διάδραση.
- Τριανταφύλλου, Σ. (2016). *Πλουραλισμός Πολυπολιτισμικότητα Ενσωμάτωση Αφομοίωση, Σημειώσεις για τη σύγχρονη ανοικτή κοινωνία*. Αθήνα: Πατάκη (Τρίτη έκδοση).
- ΥΠΠ-Π.Ι. (1996). *Αναλυτικά Προγράμματα Δημοτικής Εκπαίδευσης*, Λευκωσία: Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων.
- ΥΠΠ-Π.Ι. (2010). *Αναλυτικά προγράμματα για τα δημόσια σχολεία της Κυπριακής Δημοκρατίας*. Λευκωσία: Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων. Διαθέσιμο στο: http://www.paideia.org.cy/upload/analytika_programmata_2010/0.siniptikaanalitikaprogrammata.pdf
- Χρυσυφίδης, Κ. (2006). *Βιωματική-Επικοινωνιακή Διδασκαλία, Η εισαγωγή της Μεθόδου Project στο Σχολείο*. Αθήνα: Παιδαγωγική Σειρά Gutenberg.
- Barret M. (Ed.) (2013). *Interculturalism and multiculturalism: similarities and differences*. Council of Europe.
- Council of Europe (2016). *Developing a Culture of Co-Operation, when teaching and learning history*.
- Husbands, C. (2000). *Τι σημαίνει διδασκαλία της ιστορίας; Γλώσσα, ιδέες και νοήματα*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Huber, J., Reynolds, C. (eds.) (2014). *Developing intercultural competence through education, Series No. 3: Council of Europe*
- Moniot, H. (2000). *Η Διδακτική της Ιστορίας*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Payrot, J. (2002). *Η διδασκαλία της ιστορίας στην Ευρώπη*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Stradling, R. (2008). *Η Πολυπρισματική Θεώρηση στη Διδασκαλία της Ιστορίας: ένας πρακτικός οδηγός για εκπαιδευτικούς*. Δ. Κοκκώνης, (μετ.). Council of Europe.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΥΛΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

Δρ Ιωσήφ Χατζηκυριάκος

Διευθυντής Ιδρύματος Φοίβου Σταυρίδη -
Αρχαία Λάρνακας

Η πολιτιστική κληρονομιά είναι το απόσταγμα της ανθρώπινης εμπειρίας του παρελθόντος, επομένως, το σημαντικότερο ταυτοποιό στοιχείο για τους ανθρώπους και τις κοινωνίες τους. Δεν περιορίζεται στις καλλιτεχνικές εκφράσεις μιας κοινωνίας· αφορά όλα όσα δημιουργεί ο άνθρωπος και όλα μέσα στα οποία, και μαζί με τα οποία, ζει, εργάζεται και τα αφήνει ως παρακαταθήκη στους επόμενους. Η πρόκληση είναι να προετοιμάσουμε τη νέα γενιά ώστε να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του μέλλοντος δημιουργώντας πολιτισμό ο οποίος να βασίζεται στο παρελθόν και να παραμένει σύγχρονος.

Από τις αρχές του 19ου αιώνα μέχρι και σήμερα επικρατεί η τάση μουσειοποίησης του πολιτισμού του παρελθόντος, της διατήρησης, της μελέτης και της προστασίας του σε όλα τα επίπεδα και με όλους τους τρόπους. Χάρη σε αυτές τις ενέργειες, που αφορούν ένα μεγάλο φάσμα της ανθρώπινης δημιουργίας, διασώθηκε η μνήμη του πολιτισμού και οι υλικές μαρτυρίες που την πλαισιώνουν. Εντούτοις, η παγοποίηση που προξενεί η στείρα μουσειακή αντιμετώπιση, αφαίρεσε τη ζωτικότητα από τα αντικείμενα, από τις παραδόσεις και από τις νοοτροπίες που συνέθεταν τη ζώσα πολιτιστική κληρονομιά έτσι όπως εκφραζόταν στις αυθόρμητες λαϊκές εκφάνσεις της. Αξίζει να σημειώσουμε πως ο πολιτιστικός πλούτος οφείλει να παραμένει ζωντανός, άρα και εξελίξιμος, συνεχώς μεταβαλλόμενος, σύμφωνα με τις ανάγκες της κάθε εποχής και κοινωνίας. Σε αυτό το πλαίσιο, οι ανθρώπινες παρεμβάσεις που αφορούν τα πολιτιστικά στοιχεία του παρελθόντος πρέπει να είναι πολύ διακριτικές και εξαιρετικά μελετημένες για να μην προκαλέσουν περισσότερη ζημιά από αυτήν που προκαλεί η λήθη.

Σήμερα ζούμε σε μια κοινωνία στην οποία ένα μεγάλο ποσοστό της –μεγαλύτερο από κάθε άλλη εποχή της ιστορίας της ανθρωπότητας– αναγνωρίζει κι εκτιμά τον πολιτισμό. Παρόλα αυτά, γίνονται πολλές συζητήσεις για την καλή ή κακή διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς και μας κυριεύουν «ρίγη πανικού» στο ενδεχόμενο απώλειας στοιχείων πολιτιστικής κληρονομιάς. Πού οφείλεται αυτό;

Ίσως στο γεγονός ότι επικεντρώναστε στη συντήρηση και όχι στη συνέχεια της πολιτιστικής κληρονομιάς. Ίσως γιατί η αρχαιολατρία και ο μουσειοκεντρισμός μάς καθιστούν δέσμιους του παρελθόντος και στείρους δημιουργούς του παρόντος. Ίσως οι περιορισμένες γνώσεις μας να μη μας επιτρέπουν να διαχειριστούμε κάτι τόσο ευρύ και κινδυνεύουμε να το πνίξουμε από αγάπη παρά να το αφήσουμε να εξελιχθεί όπως ορίζει η φύση του. Ακόμα, ο τρόπος παρουσίασης των αγαθών πολιτιστικής κληρονομιάς σε μουσεία και άλλους χώρους, υποβαθμίζει ή αδικεί τα εκθέματα, τα οποία συχνά είναι αποκομμένα από τα αρχαιολογικά συμφραζόμενα, το κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο δημιουργήθηκαν, τις γνώσεις που απαιτούνταν για τη δημιουργία τους, τις λεπτομέρειες της χρήσης τους. Μπορεί κανείς να το διαπιστώσει παρατηρώντας τις αισθητικά τοποθετημένες σειρές κεραμικών στα μουσεία όπου περιγράφονται τα σχήματα, τα χρώματα και οι τεχνικές κατασκευής, όπως και το χρονικό πλαίσιο δημιουργίας τους. Απουσιάζει, όμως, ο άνθρωπος πίσω από τα αντικείμενα και μέσα από αυτά.

Παρόμοιους προβληματισμούς με τους πιο πάνω δημιουργούν οι πίνακες που είναι κρεμασμένοι στις πινακοθήκες, με λεζάντες που αραδιάζουν τα ονόματα των καλλιτεχνών και των εργαστηρίων τους, τις διαστάσεις και τις τεχνικές μαζί με έναν τίτλο που τις περισσότερες φορές είναι δημιουργία της φαντασίας ενός ιστορικού τέχνης, παρά του δημιουργού του έργου. «Ουρλιάζουν» εν τη απουσία τους, οι ιδιοκτήτες του έργου, ο χώρος για τον οποίον κατασκευάστηκε ή οι χώροι που το φιλοξένησαν, οι αναγκαίες λεπτομέρειες για τους απεικονιζόμενους, τα ρούχα τους, την κοινωνία τους, τα τοπία τους, γενικότερα απουσιάζει η ανθρώπινη διάσταση που εμπλουτίζει γνωσιολογικά και εμπειρικά τον επισκέπτη μιας πινακοθήκης.

*«Η σημασία της διατήρησης του πολιτισμού
του παρελθόντος έγκειται αφενός στην άμεση
εξελικτική σχέση του με τον πολιτισμό του σήμερα
κι αφετέρου στις δυνατότητες που μπορεί να
προσφέρει στις δημιουργικές διαδικασίες του
παρόντος και του μέλλοντος, αφήνοντας ανοικτό
το ενδεχόμενο να υπόκειται σε μετατροπές.»*

Τα αγάλματα, επίσης, είναι συχνά τοποθετημένα σε λανθασμένο ύψος παρακολούθησης, όπως, για παράδειγμα, τα γλυπτά των αρχαίων αετωμάτων των ναών που βρίσκονται σήμερα στο επίπεδο του εδάφους, τα γλυπτά των γοθικών εκκλησιών που κατασκευάστηκαν για να τα βλέπει ο θεατής από μια κάθετη οπτική πέντε και πλέον μέτρων, τα έργα που κατασκευάστηκαν για κήπους ή ως λεπτομέρειες σε αρχιτεκτονικά οικοδομήματα και που σήμερα βρίσκονται σε ανώνυμες αίθουσες δημόσιων συλλογών, προστατεύονται στα μουσεία, γίνονται κτήμα όλων. Μπορούμε να τα απολαύσουμε όποτε και όπως θέλουμε, στερώντας τους όμως το πλαίσιο, τα συμφραζόμενα, την ιστορία, τη βιογραφία, άρα την ταυτότητά τους, ταυτόχρονα και τη δική μας.

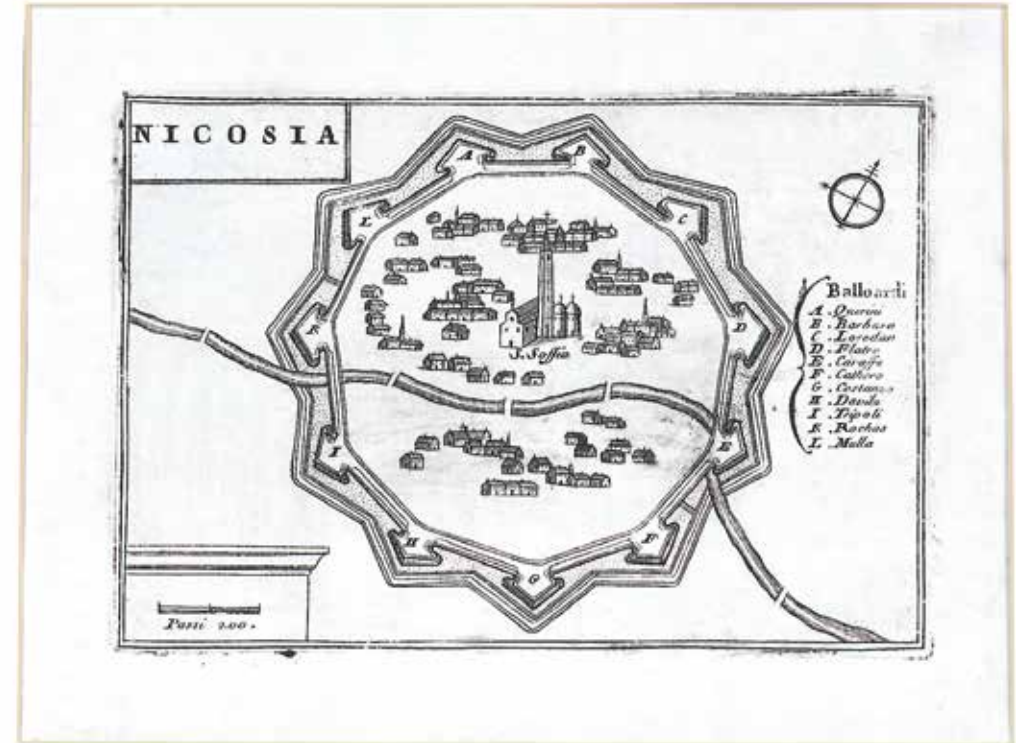
Την ίδια ταυτότητα στερούμε και από τους παραδοσιακούς χορούς, την παραδοσιακή μουσική και την παραδοσιακή ποίηση, όπως παρουσιάζονται συνήθως. Στη χώρα μας, για παράδειγμα, παγοποιήσαμε τα πιο πάνω κατά τη δεκαετία του 1960, στερώντας από τη λαϊκή έκφραση καθετί το αληθινό και το πηγαίο. Δημιουργήσαμε με τον τρόπο αυτό την απολίθωση της λαϊκής μας παράδοσης, τη ντύσαμε με γελοιώδεις φορεσιές και την προσφέραμε στο πιάτο του τουρισμού και στις εξέδρες αναβίωσης των λαϊκών πανηγύρεων. Οι τελευταίες, σώζουν, ίσως, θραύσματα της αυθεντικότητας που στηρίζονται σε θρησκευτικές πεποιθήσεις και σε βαθιά ριζωμένα συναισθήματα τοπικής ταυτότητας.

Μοιραία, τα πολιτιστικά στοιχεία που δεν προσαρμόζονται στο παρόν, υπόκεινται στον νόμο της εξέλιξης και της αλλαγής, όπως όλα στον πλανήτη μας: απονευρώνονται, αποσυντίθενται σταδιακά και πεθαίνουν οριστικά. Η σημασία της διατήρησης του πολιτισμού του παρελθόντος έγκειται αφενός στην άμεση εξελικτική σχέση του με τον πολιτισμό του σήμερα κι αφετέρου στις δυνατότητες που μπορεί να προσφέρει στις δημιουργικές διαδικασίες του παρόντος και του μέλλοντος, αφήνοντας ανοικτό το ενδεχόμενο να υπόκειται σε μετατροπές.

Διαθεματικές διδακτικές προσεγγίσεις

Το σύγχρονο σχολείο οφείλει να δώσει στους μαθητές πρωτίστως εργαλεία ανάλυσης της γνώσης και δευτερευόντως γνωσιολογικές πληροφορίες. Με τη συνεχώς αυξανόμενη ταχύτητα και τον ρυθμό εξέλιξης των επιστημών, η διδασκαλία προκατασκευασμένων εννοιών και όγκου αναλυμένης γνώσης αποτελεί, πάντα κατά τη δική μας άποψη, μια επώδυνη και σε μεγάλο βαθμό άσκοπη προσπάθεια προετοιμασίας των νέων για το μέλλον. Σε αυτό το πλαίσιο, η επιβάρυνση του αναλυτικού προγράμματος με νέα στοιχεία είναι ανώφελη. Τα στοιχεία πολιτιστικής κληρονομιάς δεν πρέπει να προστίθενται ως επιπλέον διδακτέα ύλη στα Αναλυτικά Προγράμματα (άλλωστε, η χρήση στοιχείων πολιτιστικής κληρονομιάς ήδη προνοείται στους στόχους του Υπουργείου), αλλά διάφορες πτυχές τους μπορούν να ενταχθούν αρμονικά κατά τη διδασκαλία αρκετών γνωστικών αντικειμένων σύμφωνα με τα υφιστάμενα Αναλυτικά Προγράμματα. Στοιχεία με τα οποία μαθητές και εκπαιδευτικοί συνδέονται στην καθημερινότητά τους αποτελούν αποτελεσματικότερους φορείς γνώσης όπως και στοιχεία που ανήκουν σε πολιτισμούς κοντά στον δικό μας (Ευρώπη, περιοχή Ανατολικής Μεσογείου), χωρίς να παραγνωρίζεται η αναγκαία επαφή με πολιτιστικά στοιχεία από όλο τον κόσμο.

Παρακάτω, παρατίθενται κάποιες ιδέες σχετικά με τρόπους αξιοποίησης στοιχείων της πολιτιστικής κληρονομιάς ως εκπαιδευτικά εργαλεία για την απόκτηση γνώσης και ως αφορμή για περαιτέρω προβληματισμό και δημιουργική σκέψη. Η εφαρμογή ανάλογων προσεγγίσεων προϋποθέτει κατάλληλο σχεδιασμό του τρόπου διδασκαλίας της ύλης και σωστή προετοιμασία των διδασκόντων, ώστε να λαμβάνονται υπόψη τα ενδιαφέροντα και οι δυνατότητες της εκάστοτε σχολικής μονάδας και τάξης. Τέλος, είναι σημαντικό να δίνονται στους μαθητές τα ερεθίσματα που θα τους ενθαρρύνουν να συνδεθούν και να ασχοληθούν στη ζωή τους με θέματα πολιτισμού και πολιτιστικής κληρονομιάς.

Ενετικός χάρτης της Λευκωσίας, Δημοσιεύθηκε από τον Vincenzo Maria Coronelli, στην έκδοση *Mediterraneo Descritto* 1706 12,4X18,3 εκ.

B/1988/98. © Λεβέντειο Δημοτικό Μουσείο Λευκωσίας, Κύπρος
Δωρεά: Λέλλος Δημητριάδης

1. Τα τείχη της Λευκωσίας

Το σημαντικότερο έργο που κατασκεύασαν στην Κύπρο οι Βενετοί είναι χωρίς αμφιβολία το σύμπλεγμα των τειχών της Λευκωσίας. Οι προμαχώνες φέρουν ακόμα τα ονόματα όσων συνέβαλαν οικονομικά στην οικοδόμησή τους. Οι πύλες ανοίγουν στους δρόμους που ενώνουν την πρωτεύουσα με τις άλλες πόλεις του νησιού. Μαζί με τα τείχη της Αμμοχώστου που διορθώθηκαν και βελτιώθηκαν κατά τη βενετική περίοδο, το νοτιοανατολικό μέρος του κάστρου της Κερύνειας και τμηματικά διάφορα μέρη των φρουρίων της Λάρνακας, Λεμεσού και Πάφου, τα τείχη της Λευκωσίας αποτελούν την αρχιτεκτονική πολιτιστική παρακαταθήκη που άφησαν οι Βενετοί στο νησί. Συνδυάζοντας επιτόπια επίσκεψη και απόκτηση γνώσεων άλλων από τις αδιάφορες πληροφορίες που προσφέρει στους μαθητές μια τυπική ξενάγηση για τα τείχη, οι μαθητές θα νιώσουν πιο δικό τους ένα μνημείο με το οποίο συνυπάρχουν στην πόλη τους, θα το αισθανθούν ως κάτι που δεν ανήκει στο παρελθόν αλλά στο παρόν τους.

Προτεινόμενες διαθεματικές προσεγγίσεις

Ιστορία: τα τείχη, τα μνημεία που περικλείονται σε αυτά και τα ονόματα των προμαχώνων παρέχουν σωρεία πληροφοριών για το Βασίλειο των Λουζινιανών και τη βενετική κυριαρχία.

Μαθηματικά: οι αναλογίες και η δομή των τειχών στηρίζονται σε συγκεκριμένους μαθηματικούς τύπους.

Τεχνικό Σχέδιο: θα μπορούσε να αφοσιωθεί σχεδόν εξολοκλήρου στο μνημείο που προσφέρει απεριόριστο υλικό σχεδιασμού.

Γεωγραφία: όπου γίνεται αναφορά στα ποτάμια μπορεί να χρησιμοποιείται ως παράδειγμα ο Πεδιαίος και ο ρόλος του στη διαμόρφωση της πολεοδομίας της Λευκωσίας, τα κεφαλόβρυστα και την ύδρευση της πόλης από το υδραγωγείο, τις πύλες και τους δρόμους που οδηγούσαν στις άλλες πόλεις, σε συνδυασμό με τους νερόμυλους της περιόδου. Μπορεί να συζητηθεί η σημασία των χειμάρρων για την κυπριακή ύπαιθρο, σε συνδυασμό με τα φρούρια και τα παρατηρητήρια της κυπριακής υπαίθρου. Ακόμη, μπορεί να αναφερθεί η σημασία της γνώσης των υψωμάτων και των υψομετρικών διαφορών για την επικοινωνία των αρχών κατά τη βενετική περίοδο, από τα παράλια προς την πρωτεύουσα.

Λογοτεχνία (Νέα Ελληνικά): μελέτη έργων παλαιότερης και νεότερης λογοτεχνικής παραγωγής που συνδέονται με την εντός των τειχών πόλη, τα τείχη άλλων πόλεων, τα φρούρια και τον μεσαιωνικό κόσμο της βασιλικής αυλής (Βασίλης Μιχαηλίδης, Τεύκρος Ανθίας, Γιώργος Σεφέρης, Παντελής Μηχανικός κ.ά.).

2. Προσωπογραφία Νησιώτισσας Αρχόντισσας του Francesco Pige

Το πορτραίτο ανάγεται στο τρίτο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα και παρουσιάζει μια μεσήλικη γυναίκα να ποζάρει στον ιταλο-αυστριακό καλλιτέχνη Francesco Pige (1822-1862). Η γυναίκα προέρχεται από αρχοντική οικογένεια μιας Ελληνικής νησιωτικής κοινωνίας, όπως δηλώνει η ενδυμασία της. Φοράει μαύρη μεταξωτή φούστα από εισαγόμενο ύφασμα –μάλλον γαλλικό–, λεπτό άσπρο μεταξωτό πουκάμισο, βελούδινο ζιμπούι με κεντητό και ένθετο συρμάτινο διάκοσμο που κλείνει στη μέση με δύο χρύσα κουμπιά. Το άνοιγμα στο πουκάμισό της σκεπάζεται από λεπτό άσπρο μαντήλι με ροζ διάκοσμο και στερεώνεται στο πουκάμισο με καρφίτσα. Ο λαιμός της γυναίκας είναι διακοσμημένος με χρυσό, περίτεχνο περιδέραιο. Ομοίως, τα αυτιά της είναι κοσμημένα με εντυπωσιακά διάτρητα και συρμάτινα σκουλαρίκια.

Φέρει συνολικά πέντε δακτυλίδια στο παράμεσο και το μικρό δάχτυλο του κάθε χεριού. Η καρφίτσα, το περιδέραιο και τα σκουλαρίκια φαίνονται έργα υψηλής τέχνης, χαρακτηριστικής της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Τα δακτυλίδια μοιάζουν περισσότερο με εισηγμένα ευρωπαϊκά έργα αργυρο-χρυσοχοΐας, με δεμένους πολύτιμους λίθους. Αν και η γυναίκα ζει στην ελεύθερη πλέον Ελλάδα, εξακολουθεί να φορεί κόκκινο φέσι, το οποίο, πέρα από κάλυμμα της κεφαλής, αποτελεί σύμβολο της κοινωνικής της τάξης. Το φόντο του έργου καλύπτεται κατά τα δυο τρίτα από μια ουδέτερη σκηνή κήπου. Το ένα τρίτο, πίσω από τη δεξιά ωμοπλάτη

Francesco Pige (1822-1862)
Προσωπογραφία Νησιώτισσας Αρχόντισσας,
π. 1857, λάδι σε μουσαμά, 87 x 61 εκ.
© Λεβέντιος Πινακοθήκη

της γυναίκας, καλύπτεται από μια τριανταφυλλιά και στο βάθος διακρίνεται ένας λόφος οχυρωμένος από δύο σειρές τειχών όπως αυτών των Κυθήρων. Δεν είναι σκοπός μας εδώ να αναφερθούμε στην τεχνοκριτική ανάλυση του έργου, θα περιοριστούμε στα στοιχεία που μπορεί να μας δώσει σχετικά με την εκπαιδευτική ύλη. Μέσα από το έργο μπορεί να αναλυθεί η κοινωνία της Ελλάδας πριν και μετά την επανάσταση με ιδιαίτερη σημασία στο εμπόριο, την οικονομία και τις κοινωνικές δομές που επικρατούσαν την περίοδο αυτή.

Προτεινόμενες διαθεματικές προσεγγίσεις

Με βάση το φόντο, η Ιστορία μπορεί να εξηγήσει τη σημασία της βενετικής παρουσίας από τον 13^ο αιώνα και μετά, στα νησιά του Αιγαίου. Τα έργα λογοτεχνίας που διδάσκονται σε σχέση με τον 19^ο αιώνα στην Ελλάδα βρίσκουν απόλυτη ανταπόκριση –αισθητική και θεματική– στο πορτρέτο. Η απόλυτη συμμετρία του έργου, χαρακτηριστικό της ακαμψίας των συνθέσεων του ζωγράφου, μπορεί να χρησιμοποιηθεί στα μαθηματικά και στην τριγωνομετρία για να εξηγήσει τη δομή που ακολούθησε ο καλλιτέχνης κατά τη δημιουργία του έργου, μιλώντας για τη Χρυσή Τομή και το θεώρημα του Φιμπονάτσι. Με αφορμή την ανθοδόχη στην πάνω δεξιά γωνία, θα μπορούσε κανείς να αναφερθεί στον νεοκλασικισμό, ενώ ξεκινώντας από τα τριαντάφυλλα και το κάστρο στο φόντο, θα μπορούσε να γίνει αναφορά στους Ροδόσταυρους.

3. Το λευκαρίτικο κέντημα

Το λευκαρίτικο κέντημα ήταν το πρώτο στοιχείο της Κύπρου που συμπεριλήφθηκε στον Αντιπροσωπευτικό Κατάλογο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO. Τα μοτίβα *ανεβατό* και το *κοφτό* εμφανίζονται σε άπειρα σχήματα από τον 15^ο αιώνα μέχρι και τις μέρες μας και από τη λιμνοθάλασσα της Βενετίας μέχρι τα Λεύκαρα. Η τέχνη του λευκαρίτικου είναι άλλο ένα από τα πολλά θέματα της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας μας που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως εκπαιδευτικά εργαλεία στα σχολεία.

Προτεινόμενες διαθεματικές προσεγγίσεις

Ξεκινώντας από την Ιστορία, ο εκπαιδευτικός μπορεί διαμέσου της συγκεκριμένης τέχνης να αναφερθεί στην ιταλική Αναγέννηση, αφού τόσο η τεχνική όσο και τα μοτίβα ανάγονται σε αυτό το ιστορικό-πολιτιστικό πλαίσιο. Η τέχνη εισάγεται στην Κύπρο από τους Βενετούς και διαδίδεται σε μια περιοχή του νησιού όπου καλλιεργείται το λινό και ο μεταξοσκώληκας. Μπορούν να εξηγήσουν εύκολα τις γεωργικές πολιτικές των Βενετών στην Κύπρο καθώς επίσης και τις τοπικές παραγωγές που χαρακτηρίζουν την εποχή και την οικονομία της. Επιπλέον, αναλύεται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο η οικονομία της Κύπρου κατά την πρώτη περίοδο της Αγγλοκρατίας, όταν το κέντημα αποτελούσε ένα από τα κύρια εξαγωγίμα προϊόντα του νησιού και μέσα από αυτό να γίνει αναφορά στη γέννηση του εμπορίου και της μεσαίας τάξης πέρα από τα αστικά κέντρα. Το λευκαρίτικο κέντημα αποτελεί άριστο παράδειγμα εξήγησης της εξέλιξης των κοινωνιών με βάση τον περιβάλλοντα χώρο και ιδιαίτερα στην ημιορεινή και ορεινή ύπαιθρο με τις περιορισμένες καλλιέργειες από το χώμα και το νερό (αναφορά στο μάθημα της Γεωγραφίας).

Το κέντημα γίνεται με βελονιές και κοψίματα στο ύφασμα με βάση την τετραγωνισμένη επιφάνεια φτιαγμένη από στημόνια και υφάδια. Με τον τρόπο αυτό έχουμε τέλεια γεωμετρικά σχήματα που επαναλαμβάνονται ακολουθώντας άγραφους μαθηματικούς νόμους που μπορούν όμως εύκολα να αναλυθούν ως εφαρμοσμένα παραδείγματα γεωμετρίας.

Τέλος, το λευκαρίτικο κέντημα μπορεί να αποτελέσει έμπνευση για αναδημιουργία στα μαθήματα της Τέχνης, του Τεχνικού Σχεδίου, της Κοπτικής και Ραπτικής, των Εφαρμοσμένων Τεχνών και της Οικιακής Οικονομίας.

Έργο των μαθητών της Τεχνικής Σχολής Παραλιμνίου, υπό την καθοδήγηση του καθηγητή Ευάγγελου Σολομωνίδη, στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού προγράμματος «Λεφκάρ. Το Λευκαρίτικο Κέντημα-Πηγή Έμπνευσης» (2018-2019), το οποίο υλοποιήθηκε από το Ίδρυμα Πολιτιστικής Δημιουργίας για Παιδιά και Νέους και το Ίδρυμα Φοίβου Σταυρίδη-Αρχαία Λάρνακας σε συνεργασία με τον Οργανισμό Νεολαίας Κύπρου. © 2019, Ίδρυμα Φοίβου Σταυρίδη-Αρχαία Λάρνακας

ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΩΣ ΦΟΡΕΑΣ ΚΑΙ ΘΕΜΑΤΟΦΥΛΑΚΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

Χριστιάνα Παπαδοπούλου

Εκπαιδευτικός, Μουσειοπαιδαγωγός

Σύμβουλος Μουσειακής Αγωγής, Υπουργείο Παιδείας,

Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας

Διευθύντρια Πολιτιστικού Εργαστηρίου Αγίων Ομολογητών

Η πολιτιστική κληρονομιά διαμορφώνει την ταυτότητά μας και την καθημερινή μας ζωή, καθώς αποτελεί αναπόσπαστο μέρος των πόλεων και των χωριών, των φυσικών τοπίων και των αρχαιολογικών χώρων της Ευρώπης. Δεν βρίσκεται μόνο στη λογοτεχνία, στην τέχνη και στα αντικείμενα, αλλά και στις παραδοσιακές τέχνες που μαθαίνουμε από τους προγόνους μας, στις ιστορίες που αφηγούμαστε στα παιδιά μας, στις γεύσεις που μοιραζόμαστε και στις ταινίες που, βλέποντάς τες, αναγνωρίζουμε τους εαυτούς μας.

Αναμφισβήτητη η αξία της πολιτιστικής κληρονομιάς για την κοινωνία. Συμβάλλει στην ανάπτυξη της οικονομίας και έχει ρόλο στην ευρωπαϊκή πολιτιστική διπλωματία. Η Ευρώπη δίνει έμφαση στη σπουδαιότητα που έχει η διαφύλαξη της κοινής ευρωπαϊκής κληρονομιάς, γνώσης και εμπειρίας για τις επόμενες γενιές. «Η πολιτιστική κληρονομιά δεν είναι μόνο κληροδότημα του παρελθόντος, είναι και πόρος για το μέλλον μας», λέει ο Tibor Navracsics, Ευρωπαίος Επίτροπος αρμόδιος για θέματα Εκπαίδευσης, Νεολαίας, Πολιτισμού και Αθλητισμού.

Σύμφωνα με τη Μελίνα Μερκούρη, τέως υπουργό Πολιτισμού της Ελλάδας, η προστασία των έργων του πολιτισμού δεν είναι μόνο ένα ηθικό χρέος. «Είναι και συμφέρον, επειδή η πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί πλούτο και με την κυριολεκτική σημασία του όρου. Είναι επίσης πηγή κύρους για τη χώρα μας και βασικό έρεισμα για τον χειρισμό εθνικών μας υποθέσεων. Ας μην ξεχνάμε ότι το κύρος αυτό, η φιλοσοφία, οι πολιτικές ιδέες και η τέχνη μας πολύ βοήθησαν στην ανάπτυξη του φιλελληνισμού, ο οποίος με τη σειρά του πολύ συνέβαλε στην αποκατάσταση της εθνικής ανεξαρτησίας μας. Έτσι, πέρα από κάθε σκοπιμότητα, η πολιτιστική κληρονομιά μας παραμένει δάσκαλος και οδηγός, η εσωτερική μας δύναμη, η ευσυνειδησία και η υπερηφάνεια μας. Γιατί δε θα διαθέτουμε δραστική προστασία της κληρονομιάς μας όσο κάθε Έλληνας πολίτης δε θα είναι ένας συνειδητός, ευαίσθητος και παθιασμένος φρουρός της» (Ίδρυμα Μελίνα Μερκούρη).

Το σχολείο, προστάτης και θεματοφύλακας της πολιτιστικής κληρονομιάς

Το σχολείο είναι μια μικροκοινωνία που ταξιδεύει στον χωροχρόνο, μια εκπαιδευτική κοινότητα, ένας οργανισμός μάθησης και διαπαιδαγώγησης. Όσοι κατηγορούν το σχολείο, στην ουσία κατηγορούν τον εαυτό τους και την κοινωνία όπου ζούμε, αφού το σχολείο είναι ο καθρέφτης της κοινωνίας και διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη ζωή όλων των μαθητών. Σ' αυτό δίνονται οι βάσεις για να χτίσει τη ζωή του ο ενήλικας, όσο κι αν το παιδί, πολλές φορές, δε συνειδητοποιεί τις γνώσεις που αποκτά ούτε και τις στάσεις ή δεξιότητες που αναπτύσσει.

Η ενασχόληση με την πολιτιστική κληρονομιά και παράδοση κινείται στα τρία επίπεδα ανάπτυξης των μαθητών: γνωστικό, κοινωνικο-συναισθηματικό (συνείδηση του ανήκειν σε ένα κοινό όλον) και ψυχοκινητικό. Το σχολείο προβάλλει την πολιτιστική κληρονομιά όχι ως μια απρόσωπη έννοια, αλλά ως ανάγκη ανάληψης δράσεων γι' αυτήν, που να στοχεύουν στην ανάπτυξη γνώσεων, στάσεων και δεξιοτήτων. Λέγοντας ότι απαιτείται φροντίδα για τα έργα της πολιτιστικής κληρονομιάς, εννοούμε την ανάπτυξη προτύπων ποιότητας για τις παρεμβάσεις σε αυτήν, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η ανάδειξη, η προστασία και η σύγχρονη προσέγγισή της. Η επιστήμη, μέσω της τεχνολογίας και της έρευνας, μπορεί να τεθεί στην υπηρεσία της πολιτιστικής κληρονομιάς, ενθαρρύνοντας αφενός την καινοτομία και αφετέρου την επιμόρφωση σε παραδοσιακά και νέα επαγγέλματα.

Για τη διατήρηση και την προστασία της κληρονομιάς αυτής είναι αναγκαία η κοινωνική καινοτομία και η συμμετοχή ατόμων και κοινοτήτων. Η παράνομη εμπορία πολιτιστικών αγαθών, η αχαλίνωτη οικοδόμηση, η μόλυνση του περιβάλλοντος και η ισοπεδωτική στάση της παγκοσμιοποίησης απέναντι στα στοιχεία που αποτελούν την άυλη πολιτιστική κληρονομιά συνιστούν τεράστιες απειλές. Το σχολείο, με τον βαρύνοντα ρόλο του στη διαμόρφωση των αυριανών πολιτών, μπορεί να συμβάλει στη διαχείριση αυτών των απειλών και στην αναζήτηση ισορροπιών ανάμεσα στις σύγχρονες ανάγκες και στον σεβασμό της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Οι εκπαιδευτικοί και ο ρόλος τους

Οι παιδαγωγοί όλων των βαθμίδων, στο δικό μας εκπαιδευτικό σύστημα, είναι αυτοί που καλούνται να υλοποιήσουν τις πολιτικές, τις εξαγγελίες και τις άνωθεν εντολές για κάθε θέμα που αφορά την εκπαίδευση των παιδιών. Ο ρόλος τους, επομένως, είναι ουσιαστικός, αν θέλουμε να έχουμε αποτελέσματα στους μαθητές. Η όποια ενασχόληση με στοιχεία είτε της υλικής είτε της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς πρέπει να διέπεται από αρχές και να λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών, προκειμένου αυτά να εμπλακούν ουσιαστικά. Η σημερινή πραγματικότητα, αν και φαίνεται ξένη με τα θέματα της πολιτιστικής κληρονομιάς, μπορεί να συνδεθεί με αυτά. Τα παραδείγματα πολλά. Ενδεικτικά αναφέρουμε κάποια, που εμπίπτουν στα ενδιαφέροντα των μαθητών:

- Με αφορμή εκπομπές τύπου Survival, μπορούμε να μιλήσουμε για θεάματα της αρχαιότητας (αγώνες, ιπποδρομίες) και για τους τρόπους ψυχαγωγίας των ανθρώπων σε άλλες εποχές.

Διαδραστική Ξενάγηση στη Λευκωσία στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος «Ηχώ της Πόλης», (2018), Πολιτιστικό Εργαστήρι Αγίων Ομολογητών

Ανάρτηση μαθητικών έργων εμπνευσμένων από το εκπαιδευτικό πρόγραμμα του Υπουργείου Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας «Ο κόσμος της Κύπρου του Αδαμάντιου Διαμαντή», Δημοτικό Σχολείο Αγίων Ομολογητών (2015), Εκπαιδευτικός εικαστικών Έφη Πηλαβά

- Εκπομπές μαγειρικής δίνουν το έναυσμα για να συγκρίνουμε αρχαίες και σύγχρονες συνταγές ή να μιλήσουμε για τον τρόπο κατασκευής και τη χρήση μαγειρικών σκευών (π.χ. εφυσωμένη κεραμική).
- Αντίστροφα, τα γεωμετρικά σχήματα μας επιτρέπουν να αναφέρουμε την εμφάνισή τους σε ισλαμικά μνημεία που υπάρχουν και στον τόπο μας, ενώ στη Γλώσσα θα ερεθίσουμε το ενδιαφέρον των παιδιών δίνοντας, αφενός, παραδείγματα λέξεων από λαούς που πέρασαν από το νησί μας αφήνοντας το γλωσσικό τους στίγμα και, αφετέρου, ελληνικών λέξεων που ανιχνεύονται σε ευρωπαϊκές (και όχι μόνο) γλώσσες. Καλλιεργούμε έτσι αβίαστα την πολυπολιτισμική εκπαίδευση και διευκολύνουμε τα παιδιά να κατανοήσουν ότι η πολιτιστική κληρονομιά είναι ένα αγαθό που ανήκει σε όλους.

Σημαντικό στοιχείο για την ενεργοποίηση των παιδιών και την προσωπική τους εμπλοκή είναι η παροχή ικανού χρόνου και κατάλληλων ερεθισμάτων, υλικών και τρόπων ώστε να αναπτύξουν τις ιδέες τους σε ένα ευρύ φάσμα ενδιαφερόντων και δεξιοτήτων, όπως και η επιβράβευσή τους (π.χ. εξαγγελία βραβείων καινοτομίας για την πολιτιστική κληρονομιά).

Επισκέψεις σε μουσεία, πινακοθήκες και αρχαιολογικούς ή άλλους χώρους Πολιτισμού

Η εμπειρία των παιδιών από μια τέτοια επίσκεψη νοηματοδοτείται μόνο αν γίνει προσωπική ερμηνεία. Αυτό απαιτεί ξεκάθαρους στόχους, στοχευμένες δραστηριότητες, κίνητρα για ουσιαστική εμπλοκή και ικανό χρόνο διάδρασης με τα αντικείμενα ή τον χώρο. «Μόνο ό,τι δέχτηκες με την ψυχή σου, αυτό μόνο μαθαίνεις και αυτό ενσωματώνεις στη ζωή σου και στον χαρακτήρα σου», λέει ο Dewey. Η βιωματική μάθηση δίνει έμφαση στον ρόλο της εμπειρίας· αλλά όσο λιγότερο είναι φορτωμένη η εμπειρία με πληροφορίες, τόσο περισσότερο νόημα αποκτά για τα παιδιά. Γι' αυτό ο εκπαιδευτικός καλείται να είναι εμπυχωτής και όχι ξεναγός.

Η επιλογή εκθεμάτων που να νοηματοδοτούν μια ενότητα με περιεχόμενο και συσχετισμούς είναι απαραίτητη σε κάθε επίσκεψη. Η απλή ξενάγηση, για να «καλύψουμε» όσο πιο πολλά αντικείμενα και χρονικές περιόδους μπορούμε, είναι άσκοπη και χωρίς αποτέλεσμα στη βιωματική μάθηση. Η χρήση της τεχνολογίας είναι επιθυμητή και συχνά αναγκαία, ανάλογα με την ηλικία των μαθητών, φτάνει να συντείνει στο να γίνει η εμπειρία πιο ουσιαστική. Η τεχνολογία και τα πολυμέσα, από απλά «έξυπνα» τηλέφωνα ως τα πιο πολύπλοκα τάμπλετ, μπορούν να λειτουργήσουν ως εργαλεία για τη δημιουργική διαδικασία μάθησης και όχι ως μέσα για την παροχή πληροφορίας και μόνο. Ποικίλες απλές εφαρμογές, όπως τα QR codes, που διατίθενται ελεύθερα προς χρήση, χρησιμοποιούνται σε πολλά μουσεία στο εξωτερικό. Αλλά ούτε αυτές πρέπει να περιορίζονται σε μια σύνδεση με απλές πληροφορίες από κάποια ιστοσελίδα, παρά να εμπλουτίζονται με μουσική, μύθους ή και παραλληλισμούς με αντικείμενα από άλλες χώρες ή μουσεία.

Κατά τον χρόνο προετοιμασίας στο σχολείο για την εμπειρία σε έναν χώρο πολιτισμού, καλό είναι να αξιοποιούνται στον μέγιστο βαθμό η φαντασία και οι γνώσεις των

παιδιών. Προς την κατεύθυνση αυτή υπάρχουν εφαρμογές που χρησιμοποιούν φωτογραφίες ή βίντεο, για τη δημιουργία διαδραστικών δραστηριοτήτων. Αν ο εκπαιδευτικός δυσκολεύεται να εμπλέξει τα παιδιά σε βιωματική εμπειρία, τότε μπορεί να επιλέξει κάποιο από τα προγράμματα τα οποία προσφέρουν τα μουσεία ή το Υπουργείο Παιδείας, έτσι ώστε να έχει το επιθυμητό αποτέλεσμα, καθώς τα προγράμματα αυτά έχουν σχεδιαστεί από έμπειρους μουσειοπαιδαγωγούς.

Απαραίτητες, βέβαια, είναι και οι προεκτάσεις μετά την επίσκεψη, καθώς και η σύνδεση με τη σύγχρονη πραγματικότητα, τους προβληματισμούς και τις στάσεις ζωής των μαθητών. Η διαδικασία αυτή θα γίνει η αφορμή για νέα δημιουργία, και έτσι η επίσκεψη-εμπειρία θα λειτουργήσει ως συνέχεια και προέκταση του Αναλυτικού Προγράμματος.

Ευρωπαϊκά προγράμματα και πολιτιστική κληρονομιά

Πολλά σχολεία εμπλέκονται σε ευρωπαϊκά προγράμματα, τα οποία περιλαμβάνουν ανταλλαγές μαθητών και καθηγητών, όπως και επισκέψεις ή επιτόπιες δράσεις, για την ανάδειξη της κοινής ευρωπαϊκής κληρονομιάς. Δυστυχώς, στον τόπο μας, πολλές φορές οι επισκέψεις και δράσεις αυτές περιορίζονται σε φολκλορικές παρουσιάσεις και «τουριστική» προσέγγιση, χωρίς ουσιαστική εμπλοκή και διάδραση των μαθητών. Σκοπός μας πρέπει να είναι η ουσιαστική εμπλοκή των μελών, μέσα από τις τέχνες, τις γλώσσες και την τεχνολογία. Με αυτόν τον τρόπο θα αξιοποιήσουμε όχι μόνο το προσφερόμενο υλικό αλλά και τα ταλέντα των μαθητών.

Η εκπροσώπηση του σχολείου στα προγράμματα αυτά δεν πρέπει να είναι ισοπεδωτική, π.χ. επιλέγοντας «καλούς» μαθητές και παραβλέποντας άλλες δεξιότητες που πιθανόν απαιτούνται. Τα ευρωπαϊκά προγράμματα, αν αξιοποιηθούν σωστά, μπορούν να συμβάλουν ουσιαστικά στη δημιουργία ώριμων Ευρωπαίων πολιτών, καθώς δίνουν απίστευτες προοπτικές και δυνατότητες αλλαγής στον τρόπο σκέψης των παιδιών, κυρίως με την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης.

Οι μαθητές και ο ρόλος τους

Οι μαθητές στο σύγχρονο σχολείο δεν είναι απλοί δέκτες, αλλά συμμετέχουν και οι ίδιοι ενεργά στην εκπαιδευτική διαδικασία. Η άκριτη απομνημόνευση, που όλοι καταδικάζουμε, μπορεί να ανατραπεί με νέες ιδέες από τους μαθητές, ενεργοποίηση και δημιουργία. Με ουσιαστική ενασχόληση και πρωτοβουλίες, που να μη στοχεύουν στη βαθμοθηρία και σε ανταλλάγματα. Με την αξιοποίηση των ταλέντων και του χρόνου, βρίσκοντας εκείνα τα στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς που ταιριάζουν στον ψυχισμό του καθενός.

Γωρίζοντας την πολιτιστική μας κληρονομιά, γινόμαστε θεματοφύλακές της. Η αγάπη στον Πολιτισμό, ωστόσο, δεν εκφράζεται με όμορφες κουβέντες αλλά με ουσιαστική εμπλοκή και κριτική σκέψη, υποχρεώνοντας έτσι και τους μεγαλύτερους να δουν τη νέα προοπτική. Είναι εύκολο να ταμπουρωνόμαστε και να επαναπαυόμαστε πίσω από τα κακώς κείμενα του εκπαιδευτικού συστήματος. Στο χέρι μας είναι να δοκιμάσουμε κάτι νέο, χωρίς να φοβόμαστε να «τσαλακθούμε». Αν, όπως λέμε, το μέλλον ανήκει στη νέα γενιά, πρέπει αυτή να το αρπάξει και να δουλέψει γι' αυτό.

Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα «Ο κόσμος της Μεσαιωνικής Λευκωσίας», Λεβέντιο Δημοτικό Μουσείο, Μουσειακή Αγωγή, Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας

Η πολιτιστική κληρονομιά αφηγείται ιστορίες. Ιστορίες που μας λένε οι αρχαιολογικοί χώροι, τα μνημεία και τα αντικείμενα, αλλά και οι άνθρωποι που έζησαν πριν από μας. Ιστορίες που έχουν ειπωθεί από άλλους για μας, αλλά και ιστορίες που φτιάχνουμε εμείς, σε μια ουσιαστική διάδραση με την υλική ή την άυλη πολιτιστική κληρονομιά, δίνοντας τη δική μας ερμηνεία ή προέκταση. Αυτές τις ιστορίες πρέπει να αφουγκραστούμε και να χτίσουμε πάνω τους, για να γίνει ουσιαστική η σχέση μας με τα στοιχεία της πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

Πηγές

Ίδρυμα Μελίνα Μερκούρη: <https://melinamercourifoundation.com>
Dewey, J. (1938, 1980). *Εμπειρία και Εκπαίδευση*, μτφ. Λ. Πολενάκης. Αθήνα: Γλάρος.

ΑΝΑΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΑΡΧΑΙΩΝ ΚΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

Δρ Παναγιώτης Τουλιάτος

Ομότιμος Καθηγητής Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου

Πρόεδρος Τμήματος Αρχιτεκτονικής Πανεπιστημίου Frederick

Σε κάθε ανθρώπινη ενέργεια εμπεριέχεται και Τέχνη και Τεχνολογία, σε διαφορετικά ποσοστά και ποιότητες εκάστοτε. Η πολιτιστική κληρονομιά, συνήθως, αποκλίνει προς την Τέχνη ενώ η Επιστήμη, συνήθως, αποκλίνει προς την Τεχνολογία. Και στους δύο αυτούς τομείς της ανθρώπινης πνευματικής δραστηριότητας, της Τέχνης και της Τεχνολογίας, η συνεισφορά του ελληνικού πολιτισμού είναι πολύ μεγάλη και κρίσιμη, γεγονός που αναγνωρίζεται παγκόσμια. Ωστόσο, ενώ η αισθητική και συμβολική πλευρά των επιτευγμάτων της πολιτιστικής κληρονομιάς τύγχανε και τυγχάνει αναγνώρισης σε μεγάλο βαθμό, η επιστημονική τους πλευρά συχνά υποτονίζεται ή και αγνοείται.

Η σημασία και η αξία των επιτευγμάτων της αρχαίας Ελλάδας δε λησμονήθηκαν ποτέ από την μορφωμένη μειοψηφία της Ευρώπης. Όμως, η απομόνωση της χώρας λόγω της Οθωμανικής κυριαρχίας, δεν επέτρεπε, για μακρύ χρονικό διάστημα, την άμεση επαφή με τα μνημεία της. Μόλις το 1751, όταν οι James Stuart και Nicholas Revett εξασφάλισαν χρηματοδότηση από την «Κοινωνία των Dilettanti» (Society of Dilettanti), ξεκίνησε μια σοβαρή αρχαιολογική έρευνα για τον κόσμο της αρχαίας Ελλάδας. Τα ευρήματα αυτής της έρευνας δημοσιεύτηκαν το 1762 με τον τίτλο «Οι Αρχαιότητες της Αθήνας» (Stuart & Revett, 1762). Έτσι, μπορούμε να πούμε ότι τον 18^ο αιώνα αρχίζει ουσιαστικά η «επανανακάλυψη της Ελλάδος» (Rediscovery of Greece).

Στα τέλη του 18^{ου} αιώνα και στις αρχές του 19^{ου}, ένα νέο αρχιτεκτονικό κίνημα άρχισε να διαμορφώνεται, ιδιαίτερα στις περιοχές της Βόρειας Ευρώπης και της Βόρειας Αμερικής. Το 1842 ο Charles Robert Cockerel, καθηγητής Αρχιτεκτονικής στην Βασιλική Ακαδημία των Τεχνών στο Λονδίνο, σε μια διάλεξή του ονόμασε αυτό το κίνημα ως «Αρχιτεκτονική της Ελληνικής Αναβίωσης» (Greek Revival Architecture). Ο όρος αυτός επικράτησε ως η τελευταία φάση της εξέλιξης της επηρεασμένης από τον Ελληνικό Πολιτισμό Νεοκλασικής Αρχιτεκτονικής.

Σε όλο τον κόσμο, μέχρι και τον 20^ό αιώνα, επίσημα κρατικά ή ιδιωτικά κτήρια, ανάκτορα, καθεδρικοί ναοί, μουσεία, πανεπιστήμια και άλλα οικοδομήματα ακολούθησαν τις βασικές μορφολογικές και ρυθμολογικές αρχιτεκτονικές επιταγές της Ελληνικής Νεοκλασικής Αρχιτεκτονικής. Είναι τόσο διαχρονικά αναγνωρίσιμη και συμβολική η μορφή του αρχαιοελληνικού αρχιτεκτονικού ρυθμού, ώστε το λογότυπο του Εκπαιδευτικού, Επιστημονικού και Πολιτιστικού Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών (UNESCO) έχει υιοθετήσει τη σχηματοποιημένη μορφή του.

Ο αείμνηστος Παναγιώτης Μιχαήλς, Καθηγητής του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου, αρχιτέκτονας, Γενικός Γραμματέας του Comité International d' Esthétique, ιδρυτής και πρώτος Πρόεδρος της Ελληνικής Εταιρείας Αισθητικής, ερευνητής, φιλόσοφος και συγγραφέας περί της αισθητικής και της φιλοσοφίας της τέχνης, έγραψε:

«Η τέχνη, λοιπόν, του ανθρώπου, όσο και αν αποβλέπει στο απόλυτο, αναπτύσσεται στο πεδίο του δυνατού [...] Ο καλλιτέχνης δεν μπορεί να κάνει τίποτε περισσότερο διότι δεν είναι ο δημιουργός του κόσμου. Είναι δημιουργός «κόσμων εν κόσμω». Αλλά αυτό είναι χάρισμα μεγάλο και θαυμαστό». (Μιχαήλς 1989).

Ο Παναγιώτης Μιχαήλς εδώ παίζει με τις έννοιες «κόσμος», που στα αρχαία Ελληνικά σημαίνει «στολίδι, διάκοσμος» και την έννοια «κόσμος», όπως χρησιμοποιείται σήμερα, που σημαίνει Σύμπαν. Με τη φράση αυτή υπονοεί ότι τόσο ο καλλιτέχνης όσο και η ίδια η τέχνη υπόκεινται στους περιορισμούς και τις δεσμεύσεις της ύλης και όλων των φυσικών νόμων που διέπουν το Σύμπαν, χωρίς αυτό να μειώνει την αξία των δημιουργημάτων του. Ως εκ τούτου, η μελέτη της πολιτιστικής κληρονομιάς συμπληρώνεται και ολοκληρώνεται με την Επιστήμη και την Τεχνολογία της, αναβαθμίζοντας ακόμη περισσότερο την αξία της και συμβάλλοντας στην κατανόηση διαφορετικών παραμέτρων των μνημείων, χώρων και αγαθών τα οποία συνιστούν θησαυρούς παγκόσμιας κληρονομιάς.

«Ενώ η αισθητική και συμβολική πλευρά των επιτευγμάτων της πολιτιστικής κληρονομιάς τύγχανε και τυγχάνει αναγνώρισης σε μεγάλο βαθμό, η επιστημονική τους πλευρά συχνά υποτονίζεται ή και αγνοείται.»

Ενδεικτικό παράδειγμα του πώς συμπλέκονται η μελέτη της πολιτιστικής κληρονομιάς με την επιστήμη είναι ο Μηχανισμός των Αντικυθήρων. Ανακαλύφθηκε σε ναυάγιο ανοικτά του ελληνικού νησιού Αντικύθηρα (μεταξύ των Κυθήρων και της Κρήτης). Με βάση τη μορφή των ελληνικών επιγραφών που φέρει, χρονολογείται μεταξύ του 150-100 π.Χ. Το ναυάγιο ανακαλύφθηκε το 1900 σε βάθος περίπου 40-64 μέτρα και πολλοί θησαυροί, αγάλματα και άλλα αντικείμενα, ανασύρθηκαν από Συμιακούς σφουγγαράδες και βρίσκονται σήμερα στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο στην Αθήνα.

Ο Μηχανισμός των Αντικυθήρων είναι το αρχαιότερο σωζόμενο μηχανήμα με γρανάζια, και μάλιστα εξαιρετικά πολύπλοκο. Είναι φτιαγμένος από μπρούντζο και είχε ξύλινο πλαίσιο. Αφότου ανακαλύφθηκε, έχει προβληματίσει και συναρπάσει πολλούς ιστορικούς της επιστήμης και της τεχνολογίας. Η πιο αποδεκτή θεωρία σχετικά με τη λειτουργία του υποστηρίζει ότι ήταν τόσο ένας αναλογικός υπολογιστής, όσο και ψηφιακός υπολογιστής σχεδιασμένος για να υπολογίζει και απεικονίζει τις κινήσεις των ουρανίων σωμάτων, τις εκλείψεις ηλίου και σελήνης, τις φάσεις της σελήνης.

Δεν πρέπει ποτέ να λησμονείται ή να υποτιμάται το γεγονός ότι τα διάφορα επιτεύγματα τόσο της πολιτιστικής κληρονομιάς όσο και της επιστήμης ενός λαού, που καθορίζουν το επίπεδό του, πραγματοποιούνται σε συγκεκριμένη χρονική στιγμή, σε μια ορισμένη περιοχή, με τους εκάστοτε περιορισμούς που επιβάλλουν οι συνθήκες και επηρεάζουν αντίστοιχα το μέλλον. Για παράδειγμα, ο Λεονάρντο Ντα Βίντσι (1452-1519), ασχολείται και σχεδιάζει συστήματα γρναζιών χωρίς να κρύβει ότι εμπνέεται από τους αρχαίους Έλληνες σοφούς, χωρίς ακόμα στην εποχή του να γνωρίζει για την ύπαρξη του Αστrolάβου ή Υπολογιστή των Αντικυθήρων που περιγράφεται πιο πάνω.

Ένα άλλο παράδειγμα που μπορεί να αξιοποιηθεί για την ταυτόχρονη μελέτη της επιστήμης και της τεχνολογικής γνώσης πίσω από ένα μνημείο πολιτιστικής κληρονομιάς είναι ο Ναός της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη. Συγκαταλέγεται στα σπουδαιότερα πολιτιστικά μνημεία του κόσμου (Μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO) από την άποψη της αρχιτεκτονικής, του τεράστιου μεγέθους, της απίστευτης αντοχής στον χρόνο, της αντισεισμικής της συμπεριφοράς, των μοναδικών ψηφιδωτών της καθώς και του συμβολικού της ρόλου για τη Χριστιανοσύνη. Πρόκειται για λιθόκτιστο οικοδόμημα, μήκους 78,16 μέτρα και πλάτους 71,82 μέτρα, με τρούλο διαμέτρου 31 μέτρα σε ύψος 54 μέτρα με 40 παράθυρα στη βάση του. Συγχρόνως, αποτελεί σπουδαίο οικοδόμημα από άποψη επιστήμης και τεχνολογίας, αφού:

- Υπήρξε το μεγαλύτερο κτίσμα της Ευρώπης για 800 περίπου χρόνια (μέχρι το 1520 που ολοκληρώθηκε ο Καθεδρικός Ναός της Σεβίλλης).
- Κτίστηκε το 537 μ. Χ. μέσα σε μόλις 5 χρόνια, 10 μήνες και 4 ημέρες (σημ.: Ο Άγιος Πέτρος χρειάστηκε 120 χρόνια) και ακόμη αντέχει στον χρόνο (είναι ηλικίας 1500 χρόνων περίπου).
- Έως σήμερα μελετάται για την εντυπωσιακή αντοχή στους σεισμούς.

Η πολιτιστική κληρονομιά ενός τόπου μας μεταφέρει από το παρελθόν πλήθος μοναδικών και πολύτιμων πληροφοριών. Επάνω σε αυτά τα δομημένα κελύφη περασμένων εποχών είναι ανεξίτηλα καταγεγραμμένα τα ήθη και τα έθιμά τους σχετικά με τον τρόπο διαβίωσης, υποδοχής και φιλοξενίας των επισκεπτών, οχύρωσης και άμυνας, τόσο από ανθρωπογενείς παράγοντες, όσο και από τις κλιματολογικές και περιβαλλοντολογικές επιδράσεις, θρησκευτικές συνήθειες κλπ. Επιπλέον, τα κτίσματα αυτά μας αποκαλύπτουν πληροφορίες για ξεχασμένες δομικές τεχνικές, όπως π.χ. οι αντισεισμικές τεχνικές, πληροφορίες που αποδεικνύονται πολύ χρήσιμες και σήμερα.

Άποψη της Μονής του Αγίου Ιωάννη του Λαμπαδιστή στον Καλοπαναγιώτη και της εκκλησίας της Παναγίας Ποδίθου στη Γαλάτα. Περιλαμβάνονται στις δέκα εκκλησίες του Τροόδους που έχουν εγγραφεί στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO (<http://whc.unesco.org/en/list/351>). Η αρχιτεκτονική αυτών των μικρών εκκλησιών είναι μοναδική και φαίνεται να έχει γηγενή προέλευση. Εντοπίζονται δείγματα μητροπολιτικής βυζαντινής τέχνης υψηλής αισθητικής αξίας και συγχρόνως στοιχεία τοπικά που διαμορφώθηκαν από ιστορικούς, γεωγραφικούς και κλιματολογικούς παράγοντες. © Φωτογραφικό Αρχείο Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών.

Ένα άλλο ιστορικό, μνημειακό κτίσμα της θρησκευτικής πολιτιστικής κληρονομιάς που φέρει μαζί του όλες αυτές τις ιδιότητες είναι και το Καθολικόν της Ιεράς Μονής Δοχειαρίου στο Άγιον Όρος. Το Καθολικόν της συγκεκριμένης Μονής ήταν το μνημείο όπου μελετήθηκε λεπτομερώς η βυζαντινή και μεταβυζαντινή τεχνική της διά ξύλινων στοιχείων ενίσχυσης και περίδεσης, της «ιμάντωσης», των λιθοδομών έναντι του σεισμικού κινδύνου, στο πλαίσιο ενός εκτενούς ερευνητικού προγράμματος του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου. Από την έρευνα τεκμηριώθηκε ένα πυκνό δίκτυο ξύλινων ιμάντωσης, εντός και εκτός των λιθοδομών, που τις ενισχύουν και τις συνδέουν σε ένα «ενιαίο, χωρικό κιβωτιοειδές σύνολο», πολύ αποτελεσματικό για το τεράστιο κτίσμα στη διάρκεια των συχνών μεγάλων σεισμών (Τουλιάτος, 2009). Κατά παρόμοιο τρόπο, το Καθολικόν της Ιεράς Μονής Οσίου Λουκά Βοιωτίας, κτισμένο το 1014 πάνω στο Κορινθιακό Ρήγμα, αντέχει συνεχείς ισχυρούς σεισμούς, τους οποίους καταγράφει και παρακολουθεί ηλεκτρονικά (monitoring) εργαστήριο του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου, που είναι εγκαταστημένο στον γυναικωνίτη.

Η ορθή χρήση των επιστημονικών επιτευγμάτων της εποχής μας επιτρέπει τη συντήρηση, διατήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς. Ένα άλλο παράδειγμα είναι οι εργασίες που έγιναν στην Ιερά Μονή Οσίου Μελετίου, ένα ακόμα σπουδαίο βυζαντινό μνημείο, που κτίστηκε στα τέλη του 11^{ου} αιώνα από τον Όσιο στις πλαγιές του Κιθαιρώνα. Γύρω της διαθέτει πολλά «Παραλαύρια», δηλαδή μικρότερα μοναστηριακά συγκροτήματα, των οποίων η ίδια η Ιερά Μονή αποτελεί την, αποκαλούμενη κατά τους Βυζαντινούς, «Λαύρα», δηλαδή την κεντρική μητρική Μονή. Σήμερα το Μοναστήρι είναι γυναικείο. Στο συγκρότημα του Μοναστηριού, δυτικά του Καθολικού, βρίσκεται η Τράπεζά του, δηλαδή ο χώρος συγκέντρωσης των μοναχών και των προσκυνητών για κοινή συνεστίαση. Κατά την πρόσφατη ανακαίνισή της (συνεργασία του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού με το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο), κάτω από το κτήριο, και καθ' όλο το μήκος και πλάτος του, αποκαλύφθηκαν σημαντικά αρχαιολογικά ευρήματα τα οποία έπρεπε να παραμείνουν ορατά και επισκέψιμα, χωρίς όμως να διακοπεί ή διαταραχθεί και η λειτουργία της Τράπεζας και η στατική της ασφάλεια. Αξιοποιώντας, λοιπόν, την επιστημονική γνώση, κατέστη δυνατή η μελέτη και κατασκευή αναστρέψιμου συστήματος χαλύβδινου σκελετού υποστήριξης ξύλινου δρύινου πατώματος με γυάλινα ανοίγματα θέασης των ευρημάτων.

Η σωζόμενη αρχιτεκτονική κληρονομιά ενός τόπου, η οποία αποτελεί σημαντικό τμήμα της πολιτιστικής κληρονομιάς των κατοίκων του, αναδεικνύεται συχνά στο ισχυρότερο σύμβολο της χαρακτηριστικής ιδιαιτερότητάς του, όπως στο νησί της Σαντορίνης ή στην πόλη της Βενετίας. Τα μέρη αυτά καθίστανται πόλος έλξης τόσο για τους κατοίκους γύρω περιοχών όσο και για επισκέπτες από μακρινές χώρες και η ίδια η αρχιτεκτονική κληρονομιά αναγνωρίζεται ως ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες προσέλκυσης τουρισμού και ανάπτυξης της οικονομίας.

Είναι φανερό, λοιπόν, γιατί σήμερα όλα τα έθνη προσπαθούν να συντηρήσουν και να αναδείξουν την παραδοσιακή τους ιδιαιτερότητα και ταυτότητα καθώς και τη δική τους συμβολή στην Επιστήμη. Στην πραγματικότητα, τα δύο αυτά στοιχεία –η Επιστήμη και η πολιτιστική κληρονομιά– είναι αλληλένδετα. Κατάλληλη εκπαίδευση του κοινού και ειδικότερα των επιστημόνων που ασχολούνται με τη μελέτη,

συντήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, θα μπορούσε να βοηθήσει πολύ την προσπάθεια αυτή. Για να διατηρηθεί η πολιτιστική κληρονομιά πρέπει πρώτα να γίνει κατανοητή, φιλική και αγαπητή στον άνθρωπο, και ιδιαίτερα στους νέους. Αυτό το εκπαιδευτικό έργο θα πρέπει να αρχίζει από τα πρώτα στάδια της σχολικής τους μαθητείας με επισκέψεις, ιστορική ενημέρωση και γνωριμία με τα διάφορα μνημεία της πολιτιστικής κληρονομιάς αλλά και με πληροφορίες σχετικά με τις επιστημονικές - τεχνολογικές παραμέτρους που συνδέονται με αυτά και αναφορές στα αντίστοιχα επιστημονικά επιτεύγματα της εποχής. Τέλος, είναι σημαντικό να ενθαρρύνονται οι νέοι να ασχοληθούν με την ολοκληρωμένη ανάλυση και διεπιστημονική μελέτη της πολιτιστικής κληρονομιάς ώστε να αναπτυχθούν οι κατάλληλοι σε κάθε περίπτωση τρόποι συντήρησης και αποκατάστασης.

Η «Βενετία και η Λιμνοθάλασσά της» εγγράφηκε στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO για τη μοναδικότητα των στοιχείων ιστορικής, αρχαιολογικής και καλλιτεχνικής κληρονομιάς της, όπως έχουν ενσωματωθεί στο τοπίο της πόλης (World Heritage Center, <https://whc.unesco.org/en/list/394>). Τα κτήρια της Βενετίας είναι κατασκευασμένα πάνω σε πυκνά τοποθετημένους ξύλινους πασσάλους, οι περισσότεροι από τους οποίους είναι ακόμη άθικτοι μετά από αιώνες καταβύθισης. Σήμερα η πόλη απειλείται από τις πλημμύρες και έχει επιπλέον να αντιμετωπίσει τις πιέσεις που ασκούνται από τα πλήθη τουριστών που εισρέουν καθώς και τη διατήρηση των παραδοσιακών τεχνικών συντήρησης.
© προσωπικό αρχείο Θ. Παπαντωνίου

Πηγές

Μιχαήλ, Π. Α. (1989). *Αισθητικά θεωρήματα*, τ. Α'. Αθήνα: Ίδρυμα Παναγιώτη και Έφης Μιχαήλ.
Stuart, J. & Revett, N. (1762). *The Antiquities of Athens measured and delineated by James Stuart F.R.S. and F.S.A. and Nicholas Revett painters and architects*, τ. I-II. Λονδίνο: John Haberkorn.

The Antikythera Mechanism Research Project: <http://www.antikythera-mechanism.gr/el/museum>

Τουλιάτος, Π. (2009). *Ιερά Μονή Δοχειαρίου Αγίου Όρους: Η αρχιτεκτονική του καθολικού και του πύργου*. Αθήνα: Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών.

Διδακτικές
Πρακτικές

μέρος

β

**ΜΟΥΣΕΙΑΚΑ ΕΚΘΕΜΑΤΑ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΑ
ΜΕΣΩ ΕΠΙΣΗΜΩΝ ΙΣΤΟΧΩΡΩΝ
ΜΟΥΣΕΙΩΝ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ.
Η ΚΥΠΡΟΣ ΤΟΥ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΣ
ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟ ΠΑΡΟΝ**

Έλλη Χατζηγεωργίου

*Καθηγήτρια Φιλολογικών Μαθημάτων
στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο,
Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας*

Βαθμίδα

Μέση Εκπαίδευση

Διάρκεια:

2-3 διδακτικές περιόδους

Σκοπός και περιγραφή των προτεινόμενων δραστηριοτήτων

Η πρόταση αυτή αποσκοπεί στην παρουσίαση δραστηριοτήτων για γνωριμία και προβληματισμό σχετικά με την υλική και την άυλη πολιτιστική κληρονομιά της Κύπρου με αφορμή αντικείμενα, τα οποία εκτίθενται σε μουσεία στο εξωτερικό και είναι προσβάσιμα (φωτογραφία και πληροφορίες) μέσω διαδικτυακής αναζήτησης σε ένα ή περισσότερα μουσεία του εξωτερικού. Το Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης (ιστοχώρος στην ελληνική γλώσσα) προσφέρεται για εξερεύνηση από μαθητές και μαθήτριες του γυμνασιακού κύκλου. Επίσημοι ιστοχώροι μουσείων με υλικό στην αγγλική γλώσσα προτείνονται ως συνέχεια της πλοήγησης στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης για ομάδες παιδιών μεγαλύτερης ηλικίας.

Οι μαθητές και οι μαθήτριες μετά από μία παρουσίαση ενός παραδείγματος «ανάκρισης»-«πλοήγησης» από τον/την εκπαιδευτικό, καλούνται να αναδείξουν το δικό τους αγαπημένο αντικείμενο στην ολομέλεια της τάξης (τι ξέρουν, τι δεν ξέρουν με βεβαιότητα, τον λόγο για τον οποίο το επέλεξαν, τι έμαθαν από πρόσθετη αναζήτηση πληροφοριών μέσω Διαδικτύου). Καλούνται να παρουσιάσουν ένα «όλον» για το είδος του αντικειμένου που επέλεξαν ή για την εποχή ή την κοινωνία στην οποία ανήκε, τον άυλο κόσμο ή πρακτικές που σχετίζονταν με αυτό, εκτός από την υλική του διάσταση.

Σκοπός της πλοήγησης είναι η αξιολόγηση της σημαντικότητας και της πληρότητας των πληροφοριών, οι οποίες σχετίζονται με τα κυπριακά αντικείμενα, τα οποία επιλέγουν οι ίδιοι οι μαθητές και οι μαθήτριες με βάση δικά τους κριτήρια και τα οποία έχουν ενδιαφέρον για τους/τις ίδιους/ίδιες και γίνονται «πρεσβευτές» τους. Η παρατήρηση, η περιγραφή, η σύγκριση, η αλληλεπίδραση, αλλά και η έκφραση συναισθημάτων, απόψεων, κρίσεων και η συζήτηση αποτελούν στοιχεία της προσέγγισης των αντικειμένων και της ανακάλυψης της γνώσης που κρύβεται μέσα σε αυτά.

Προστιθέμενη αξία δράσης – Στόχοι

Η δράση αυτή επιτρέπει στους μαθητές και τις μαθήτριες να αντιληφθούν την παράλληλη «εικόνα» και «παρουσία» των πραγματικών αντικειμένων-ευρημάτων στον ψηφιακό κόσμο των μουσείων. Τα μουσεία, έχοντας στόχο αφενός την προσέλκυση κοινού και, αφετέρου, την ανάδειξη μέρους των εκθεμάτων τους σε ένα ψηφιακό κοινό, αναρτούν εικόνες και δεδομένα που αφορούν αριθμό εκθεμάτων.

Η διαδικτυακή μουσειακή επίσκεψη επιτρέπει στους μαθητές και τις μαθήτριες τη γνωριμία με πτυχές της Ιστορίας της Κύπρου με βάση τα δικά τους ενδιαφέροντα. Μπορεί να ενισχύσει την άμεση ή/και εξ αποστάσεως επίσκεψη μουσείων και συλλογών στην Κύπρο όπου εκεί οι μαθητές/μαθήτριες μπορούν να παρατηρήσουν τυχόν παραπλήσια εκθέματα ή της ίδιας εποχής.

Σύνοψη δραστηριοτήτων

Τα μουσειακά εκθέματα προσφέρουν δυνατότητες ανάπτυξης ικανοτήτων και εξάσκησης δεξιοτήτων, μαζί με αναγκαίες πρόσθετες πληροφορίες, όταν εκτίθενται κατάλληλα στις εγκαταστάσεις ενός μουσείου αλλά και στον ιστοχώρο του για εξ αποστάσεως δυναμικούς επισκέπτες και επισκέπτριες. Η «επίσκεψη» είναι εφικτή εξ αποστάσεως μέσω «περιδιάβασης»-«πλοήγησης» στους επίσημους ιστοχώρους των μουσείων στην ελληνική γλώσσα (Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης) ή στην αγγλική (Metropolitan, Allard Pierson, Louvre, British Museum κ.ά.). Η «ανάκριση» των αντικειμένων επιτρέπει την ανάδειξη πτυχών της υλικής και της άυλης τους διάστασης. Θα ήταν καλό όπως οι μαθητές/μαθήτριες επιλέξουν να ασχοληθούν με ένα ή περισσότερα ομοειδή αντικείμενα κυπριακής προέλευσης και να είναι σε θέση να διαμορφώσουν μέσω της «ανάκρισής» τους μία νέα ολοκληρωμένη εμποπτεία τύπου Gestalt.

Περιγραφή δραστηριοτήτων – Πορεία υλοποίησης

Συζήτηση και συμφωνία πλαισίου εργασίας με τα παιδιά.

- Πού μπορεί κανείς να «δει» κυπριακά αντικείμενα εκτός Κύπρου;
- Είναι εφικτό να τα δει ή να αντλήσει πληροφορίες γι' αυτά, χωρίς επιτόπια μετάβαση και κόστος;
- Πόσο χρήσιμος είναι ο κάθε ιστοχώρος για να αποκτήσουμε όσο το δυνατό καλύτερη εμποπτεία για ένα μουσειακό έκθεμα, το οποίο είναι προσβάσιμο διαδικτυακά (φωτογραφία, λεζάντα και άλλες πληροφορίες);
- Επίσκεψη-πλοήγηση στον ιστοχώρο του κάθε Μουσείου από ομάδες ή ζεύγη μαθητών/μαθητριών. Επιλογή του αντικειμένου, το οποίο τους

αρέσει πιο πολύ ή κεντρίζει το ενδιαφέρον τους και παρουσιάσή του στην ολομέλεια με πληροφορίες για τον/την κάτοχο, τον/τη δημιουργό, τον χώρο και τον τρόπο κατασκευής του, τον χώρο όπου εντοπίστηκε και τυχόν άλλα ομοειδή αντικείμενα ή αντικείμενα από τον ίδιο χρήστη κ.ά. Κατά την παρουσίαση μπορεί να δοθεί το αντικείμενο μέσα από περιγραφές-«κυνήγι θησαυρού» από τους υπόλοιπους συμμετέχοντες και τις υπόλοιπες συμμετέχουσες. Π.χ. Αναζητούμε αντικείμενο κυπριακής προέλευσης που φιλοξενείται στην ψηφιακή συλλογή του μουσείου για προσωπική χρήση, είναι από χρυσό, είναι αντικείμενο σφυρήλατο, φοριέται στο λαιμό, ανήκει στην τάδε εποχή κ.ο.κ.

Ερωτήματα προς διερεύνηση

Ο τρόπος εργασίας υοθετεί καλές πρακτικές που προτείνει η Eilean Hooper Greenhill (Γλύτση κ.ά., 2002: 176-178) με τη μέθοδο «αράχνη». Η μέθοδος «αράχνη» μας επιτρέπει να «ανακρίνουμε» τα εκθέματα, έτσι ώστε να έχουν κάποιο νόημα οι πληροφορίες.

Προσπαθούμε να καταλάβουμε τι δεν μπορούν να μας «πουν» τα εκθέματα, αν δεν μας παρέχονται οι αναγκαίες πληροφορίες γι' αυτά από τις λεζάντες, αν δεν υπάρχουν προϋπάρχουσες γνώσεις και τα αντικείμενα ή ο τίτλος γι' αυτά μας ξενίζει. Για παράδειγμα τι είναι το «σταθμίο»;

Αποφασίζουμε με την ομάδα μας τι είδους πτυχές και αφηγήσεις γύρω από αυτά τα αντικείμενα μας ενδιαφέρουν περισσότερο. Τέλος, σκεφτόμαστε τον τρόπο παρουσίασης των πληροφοριών που αφορούν το έκθεμα που επιλέξαμε και το πλαίσιο που πρέπει να τα περιβάλλει.

Ενδεικτικές Δραστηριότητες Πλοήγησης στον Ιστοχώρο του Μουσείου Κυκλαδικής Τέχνης

Οι μαθητές και οι μαθήτριες έχουν την ευκαιρία να δουν έντυπο τρίπτυχο του Μουσείου και, στη συνέχεια, να δουν τον τρόπο που το Μουσείο ταξινομεί και προβάλλει τα εκθέματά του στον επίσημο ιστοχώρο του, ανάλογα με τον πολιτισμό και σύνθετη αναζήτηση με φίλτρα και κλειδιά. Η περιήγηση μπορεί να γίνει με βάση την ιστορική περίοδο, τον πολιτισμό, το υλικό και το είδος. Ζητούμε από τα παιδιά να εργαστούν σε ζεύγη και να κάνουν τα ακόλουθα:

- α) να επιλέξουν το αντικείμενο που τους άρεσε πιο πολύ,
- β) να εξηγήσουν τους λόγους που το ξεχώρισαν,
- γ) να παρουσιάσουν όσα στοιχεία είναι ορθά ή είναι βέβαια (χρονολόγηση-ιστορική περίοδος αντικειμένου, προέλευση: περιοχή, τάφος/ναός/οίκος, βάρος, διαστάσεις, πληροφορίες για την τεχνοτροπία, τον/τη δημιουργό, τον/την κάτοχο, τη σπανιότητα ή συχνότητα του αντικειμένου, τον τρόπο συντήρησης του αντικειμένου, κατά πόσο απαντήθηκε και σε άλλες περιοχές της Κύπρου ή χρονικά προγενέστερες περιόδους κ.ά.),
- δ) να αναφέρουν τα δεδομένα για τα οποία υπάρχει ασάφεια ή άγνοια, με βάση τα στοιχεία που αποσιωπώνται ή παρουσιάζονται σε λεζάντες με το «πιθανότατα», «ίσως» κ.ά.
- ε) να καταθέσουν εισηγήσεις για την πληρέστερη κατανόηση του κοινού για το έκθεμα και ό,τι το περιβάλλει,

- στ) να αναζητήσουν άλλα αντικείμενα της ίδιας περιόδου ή περιοχής και να παρουσιάσουν μια ευρύτερη εικόνα,
 ζ) να αιτιολογήσουν κατά πόσο ο ιστοχώρας του Μουσείου τους επιτρέπει να μάθουν πτυχές του πολιτισμού της Κύπρου τις οποίες αγνοούσαν και
 η) να προβούν σε κριτική (αξιολόγηση) της μουσειακής επίσκεψης, δηλ. κατά πόσο άξιζε η πλοήγηση και ο εντοπισμός κυπριακού αντικειμένου και σχετικών πληροφοριών για την κατανόηση του κόσμου της Κύπρου.

Παράδειγμα: Το ζώομορφο άθυρμα
 (Ιστοχώρος του Μουσείου Κυκλαδικής Τέχνης)

Πήλινο ειδώλιο σε μορφή χοίρου, που προφανώς χρησίμευε και ως κουδουνίστρα, αφού στο κοίλο εσωτερικό του υπάρχουν μικρές πέτρες ή σπόροι. Πρόκειται για συνήθη τύπο παιδικού παιχνιδιού που πιθανότατα παρήχθη σε εργαστήριο της Σαλαμίνας.
 © Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης

Με λέξη αναζήτησης το «ζώομορφο» εντοπίζει κανείς πέντε αντικείμενα στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης. Τρία από τα αντικείμενα αυτά είναι κυπριακά, τέσσερα από αυτά είναι ζώομορφα και με βεβαιότητα το ένα είναι παιδικό παιχνίδι, δεδομένου ότι άθυρμα, όπως λέει ο τίτλος της εν λόγω ιστοσελίδας σημαίνει «παιχνίδι».

Δεν ξέρουμε κατά πόσο το εν λόγω άθυρμα βρέθηκε σε τάφο παιδιού, ούτε είμαστε βέβαιοι/βέβαιες ότι κατασκευάστηκε στη Σαλαμίνα. Μας δίνει την ευκαιρία να σκεφτούμε ότι διαφέρει από τους κυπριακούς ζώομορφους ασκούς ως προς τον δείκτη δυσκολίας στο ψήσιμο του αντικειμένου (έχει οπή για να μη σκάσει στο ψήσιμο, τόση όση να χωράει σπόρους που μπήκαν μετά από την οπή ή πετραδάκια που μπήκαν πριν από το ψήσιμο με σκοπό την παραγωγή ήχου).

Μπορείτε να φτιάξετε ένα παιχνίδι θησαυρού ή «μάντεψε τι», πριν μας παρουσιάσετε το αγαπημένο σας αντικείμενο. Για παράδειγμα: Τι είναι παιχνίδι και είναι κυπριακό; Έχει σχήμα ζώου; Πώς θα το βρούμε; Ας ψάξουμε στη βάση τη λέξη «ζώομορφο». Συνοδεύεται από το ουσιαστικό «άθυρμα»... Τι είναι άραγε; Πώς το χρησιμοποιούσαν οι κάτοχοί του; Για ποια ηλικία είναι άραγε; Πώς το κατασκεύαζαν;

Δραστηριότητα:

Η οδηγία έχει ως εξής:

Σε δεκαπέντε – είκοσι λεπτά θα πρέπει να είστε σε θέση:

1. Να μας παρουσιάσετε το αγαπημένο σας αντικείμενο και εξηγήσετε γιατί σας άρεσε.
2. Να πείτε τι ξέρετε με βεβαιότητα γι' αυτό.
 [π.χ. προέλευση: περιοχή της Κύπρου, σε τάφο/ ναό / σπίτι, βάρος, διαστάσεις (ύψος, πλάτος, μήκος), σχήμα, τρόπο κατασκευής, ποιος το έφτιαξε, πώς το έφτιαξε, γιατί το έφτιαξε, ποιος το είχε στην κατοχή του, αν υπάρχουν πολλά τέτοια ή είναι μοναδικό, αν υπήρχαν παρόμοια αντικείμενα και σε προγενέστερες χρονικά περιόδους ή μεταγενέστερες (π.χ. σκουλαρίκια-«ενώτια»), τρόπο συντήρησης του αντικειμένου κ.λπ.]
3. Να πείτε τι νομίζετε ή δεν είστε απόλυτα σίγουροι/σίγουρες γι' αυτό.
4. Να πείτε τι θα ήταν καλό να υπήρχε για να κατανοήσουμε καλύτερα το αντικείμενο αυτό εκεί που εκτίθεται ή στο Διαδίκτυο.
5. Να εξηγήσετε πώς σας βοηθά να κατανοήσετε τον πολιτισμό της Κύπρου (υλικό και άυλο) και, τέλος, πώς σας φάνηκε ο ιστοχώρος μέσα από αυτή την αναζήτηση (e-visit).

Η παρατήρηση του εν λόγω αντικειμένου μπορεί να αποτελέσει αφορμή για επιτόπια επίσκεψη μουσείων στην Κύπρο για εντοπισμών άλλων πήλινων ζώομορφων ασκών ή άλλων αθυρμάτων με παραπλήσιο σχήμα και ανακοίνωση των ευρημάτων αυτών σε ευθετότερο χρόνο στους συμμαθητές και τις συμμαθήτριάς τους.

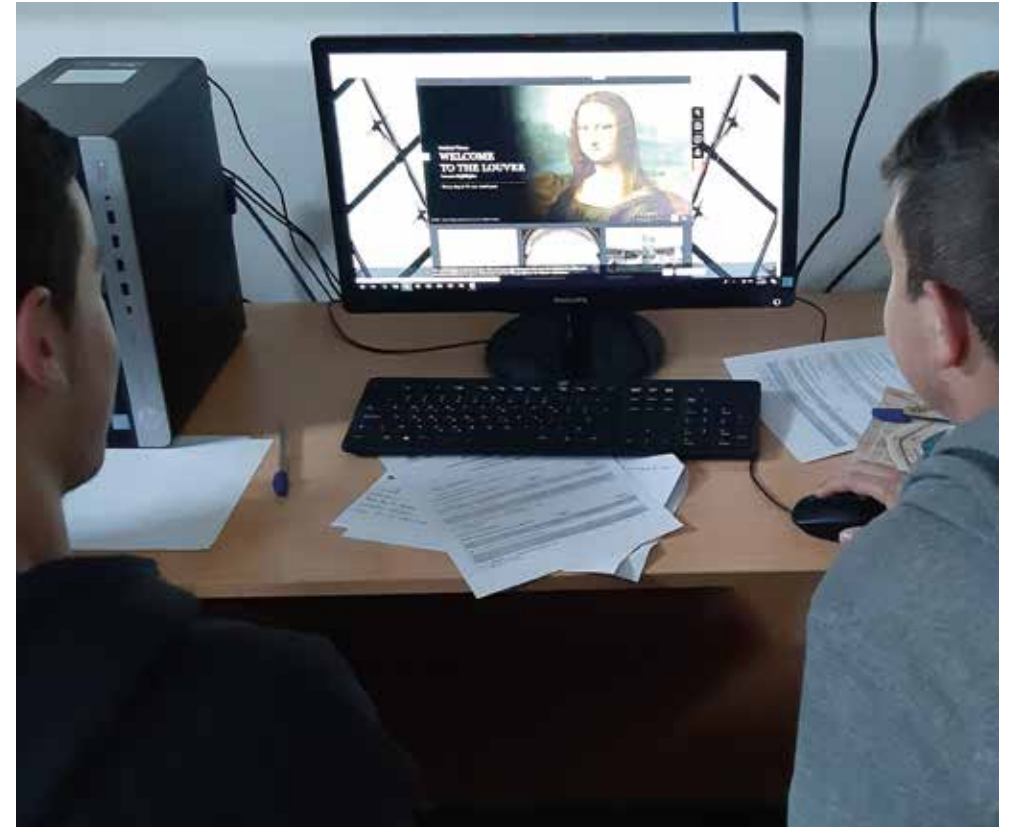
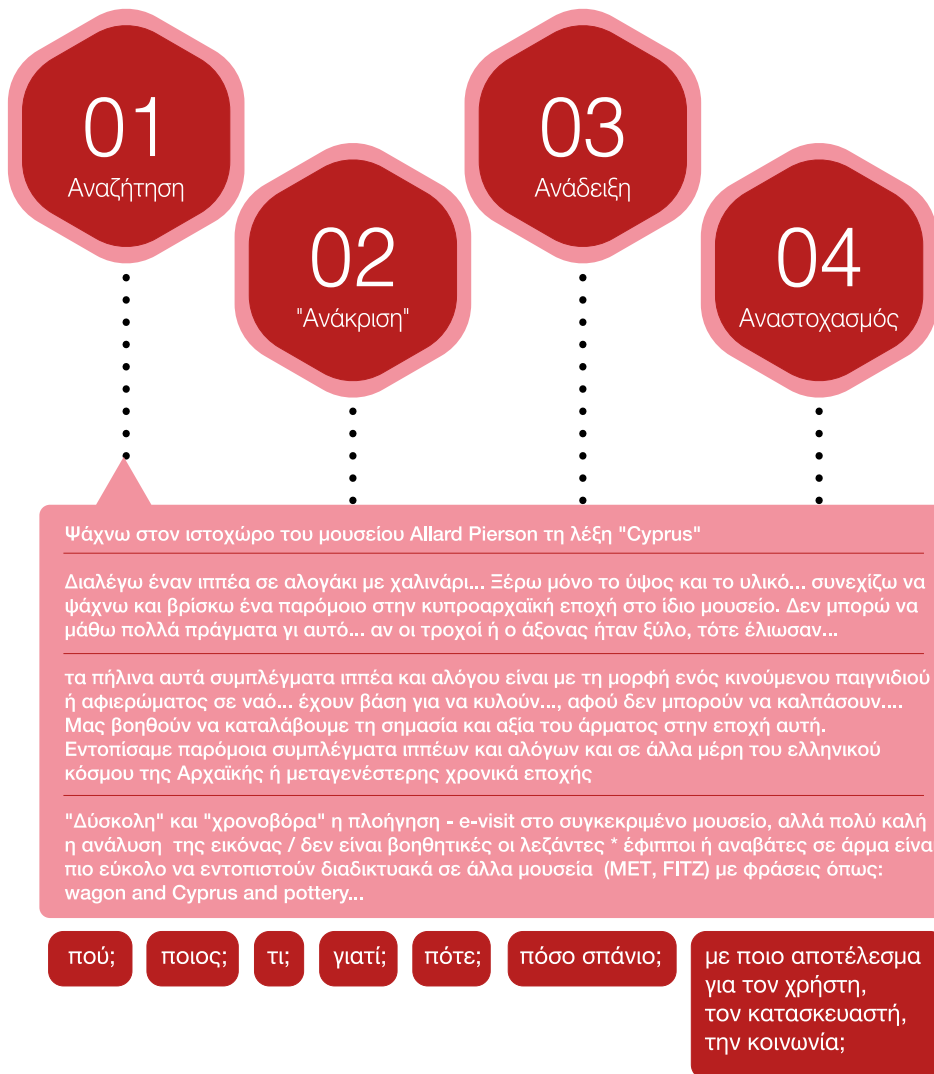
Πρόσθετες δραστηριότητες αναζήτησης και «ανάκρισης» ζώομορφων αθυρμάτων – συμπλεγμάτων ανθρώπου-ιππέα και άμαξας/ίππων

- Στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση η αναζήτηση, η «ανάκριση», η ανάδειξη και ο αναστοχασμός μίας διαδικτυακής επίσκεψης μπορεί να γίνει σε μεγαλύτερη χρονική έκταση, βάθος και αριθμό διαδικτυακών επισκέψεων, δεδομένης της καλύτερης γνώσης της αγγλικής εκ μέρους των παιδιών.
- Μπορεί να γίνει μια σφυγμομέτρηση γνώμης (γκάλοπ) για την επισκεψιμότητα σε μουσεία. Οι μαθητές και οι μαθήτριες, εργαζόμενοι/ εργαζόμενες σε ζεύγη ή μικρές ομάδες, επιλέγουν ένα μουσείο από τον κατάλογο των προαναφερθέντων και αναζητούν αντικείμενα κυπριακής προέλευσης.

Κάθε μουσείο έχει οικοδομήσει διαφορετικά τον ιστοχώρο του και τις πληροφορίες που αφορούν τα εκθέματά του, οπότε χρειάζεται ένα μικρό χρονικό διάστημα εξοικείωσης με την μπάρα εργαλείων και τα μενού του καθενός.

Ως παράδειγμα, επιλέγουμε να επικεντρωθούμε σε πλήρως επιχρωματισμένα αθύρματα ή αφιερώματα (ιππείς), τα οποία εντοπίσαμε στο Μουσείο Allard Pierson. Μας προκαλεί ο τίτλος «wagon» για ένα έκθεμα με ιππέα σε άλογο, το οποίο προφανώς ήταν τροχήλατο αλλά απουσίαζαν οι τροχοί και ο άξονας.

Συγκρίναμε το αντικείμενο αυτό με παραπλήσιο στον ίδιο ιστοχώρο, με διαφορετικό τίτλο. Στον αναστοχασμό μας κωδικοποιήσαμε τις παρατηρήσεις μας ως ακολούθως:

© 2019, Κυπριακή Εθνική Επιτροπή UNESCO

Περαιτέρω πλοήγηση στον ιστοχώρο του ίδιου μουσείου μας οδηγεί σε άλλους ιππείς, οι οποίοι ανήκουν σε μεταγενέστερη χρονικά εποχή και προέρχονται από την ηπειρωτική Ελλάδα, από τη Βοιωτία. Το ένα πλήρως αντικείμενο έχει ύψος 12.5 εκ., ενώ το δεύτερο με προέλευση από την Τανάγρα μόλις 9.9 εκ.

Με επικέντρωση σε άλογα ή έφιππους άνδρες μεταβαίνουμε διαδικτυακά σε άλλα μουσεία. Στο Fitzwilliam εντοπίζουμε κυπροαρχαϊκό αλογάκι, όπως και στο Metropolitan της Νέας Υόρκης.

Και θέτουμε εύλογα το ερώτημα κατά πόσο υπάρχουν και σε άλλα μουσεία τροχήλατα πλήρως συμπλέγματα ιππέων-αλόγων. Με διαδικτυακή αναζήτηση, εντοπίζουμε κι άλλα τροχήλατα άλογα, τα οποία μεταφέρουν μικρές υδρίες (Μουσείο Ερέτριας).

Η παρατήρηση του συγκεκριμένου αντικειμένου, μας οδηγεί στο επόμενο εύλογο ερώτημα κατά πόσο τα τροχήλατα αντικείμενα δεν ήταν πάντα αθύρματα/παιχνίδια μικρών παιδιών αλλά χρησιμοποιούνταν και ως αφιερώματα.

Συνεχίζοντας τη διαδικτυακή αναζήτηση, εντοπίζουμε και άλλα έφιππα πρόσωπα (ιέρεια και νεαρό κορίτσι σε άρμα με τέσσερα άλογα από την Αμαθούντα, 2^ο μισό 5^{ου} αιώνα π.Χ.) στο Museo Barracco της Ρώμης. Κατ' επέκταση, η ερώτηση για το φύλο των ιππέων/αναβατών σε άλλα πήλινα αντικείμενα με κυπριακή προέλευση είναι δυνατό να απαντηθεί με πρόσθετο τεκμήριο-αρχαιολογικό εύρημα που φιλοξενείται στις προθήκες άλλου Μουσείου. Εξ όσων διαφάνηκε δεν ήταν μόνο άνδρες πάνω άλογο ή τροχήλατο άρμα, ως επί το πλείστον ως στρατιώτες, στα πήλινα αντικείμενα με κυπριακή προέλευση αλλά έχει εξευρεθεί και πήλινο σύμπλεγμα με γυναίκες πάνω σε άρμα.

© 2019, Κυπριακή Εθνική Επιτροπή UNESCO

Αντί επιλόγου

Τα μουσειακά εκθέματα, τα οποία επιλεκτικά τα μουσεία φιλοξενούν και στον διαδικτυακό τους χώρο δίνουν στους/στις εξ αποστάσεως επισκέπτες/επισκέπτριες την ευκαιρία για συνάψεις με ομοειδή αντικείμενα που έχουν ήδη δει με δια ζώσης ή διαδικτυακή επίσκεψη σε άλλα μουσεία και έχουν την ίδια προέλευση (χώρα, περιοχή, ιστορική περίοδο) και ενδεχομένως και παραπλήσια χρήση ή εμφάνιση. Τα ερωτήματα με τα οποία προσεγγίζουμε τα εκθέματα, μας προκαλούν και μας προσκαλούν να απαντήσουμε σε διάφορα ερωτήματα που αφορούν τον κατασκευαστή, τον χρήστη, τον τρόπο κατασκευής τους και άλλα. Η παρουσίαση εκθεμάτων στην ολομέλεια με βάση την προσωπική επιλογή των μαθητών/μαθητριών ή της ομάδας τους, τους παρέχει την ευκαιρία να παρατηρήσουν και να γίνουν πρέσβεις αντικειμένων που δεν ξέρουμε ακριβώς πώς και πού βρέθηκαν και γι' αυτό αρκετές πληροφορίες είναι αποσπασματικές.

Βιβλιογραφία

Γλύτση Ε., Ζαφειράκου Α., Κακούρου-Χρόνη Γ., Πικοπούλου-Τσολάκη Δ., (2002). *Οι διαστάσεις των πολιτιστικών φαινομένων. Πολιτισμός και εκπαίδευση*, τ. Γ'. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Πηγές

Ιακωβίδης Σπ., (1954), «*Ανασκαφή μηκυναϊκών τάφων Περατής*», 89-103, Πρακτικά της Αρχαιολογικής Εταιρείας, προσβάσιμο από το Αποθετήριο Πανεπιστημίου Θεσσαλίας <http://ir.lib.uth.gr/bitstream/handle/11615/6841/article.pdf?sequence=1>

Κοτζιάς Ν., «*Ανασκαφές Βεροίας και τα εξ αυτών ευρήματα*», σελ. 167-175», *Αρχαιολογική Εφημερίς*, 1953/54, Τόμος 92-93, *Εφημερίδα της Αρχαιολογικής Εταιρείας*, Αθήνα, προσβάσιμο από το Αποθετήριο Πανεπιστημίου Θεσσαλίας <http://ir.lib.uth.gr/bitstream/handle/11615/10230/article.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα: Σημασίες για τη λέξη άθυρμα http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/

Ευρήματα για άλογα, ιππείς και άλογα ή τροχήλατα άλογα από την Κύπρο ή την Ελλάδα, κατασκευασμένα από πήλο:

Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης (Αθήνα)

<https://cycladic.gr/page/kipriakos-politismos>

Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο (Αθήνα)

<https://www.namuseum.gr/collection/archaiiki-periodos-4/>

Μουσείο Allard Pierson (Αμστερνταμ):

<https://www.uvaerfgoed.nl/beeldbank/en/allardpiersonmuseum/xview/?identifier=hdl:11245/3.2707>

<https://www.uvaerfgoed.nl/beeldbank/en/allardpiersonmuseum/xview/?identifier=hdl:11245/3.28384>

<https://www.uvaerfgoed.nl/beeldbank/en/allardpiersonmuseum/xview/?identifier=hdl:11245/3.1798>

<https://www.uvaerfgoed.nl/beeldbank/en/xview/?identifier=hdl:11245/3.2539;metadata=wagen#page/1>

<https://www.uvaerfgoed.nl/beeldbank/en/xview/?identifier=hdl:11245/3.756;metadata=tanagra>

<https://www.uvaerfgoed.nl/beeldbank/en/xview/?identifier=hdl:11245/3.756;metadata=tanagra>

Μουσείο Metropolitan (Νέα Υόρκη), ευρήματα για τροχήλατα άλογα και αναβάτες:

<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/241326>

<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/240402>

<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/241359>

<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/241359>

Βρετανικό Μουσείο (Λονδίνο)

https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1886-0401-1467

https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1910-0620-6

Μουσείο Fitzwilliam (Κέμπριτζ)

<https://www.fitzmuseum.cam.ac.uk/collections/cyprus/93813>

Μουσείο Αρχαίας Γλυπτικής Βαρράκο (Museo Barracco di Scultura Antica) (Ρώμη)

http://www.museobarracco.it/it/percorsi/percorsi_per_sale/piano_primo/sala_iv_arte_cipriota/carro_da_parata_con_due_personaggi

Μουσείο του Λούβρου (Παρίσι)

<https://www.louvre.fr/en/oeuvre-notices/horseman-1>

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ

Δρ Τερέζα Μαρκίδου

Εκπαιδευτικός, Εικαστικός παιδαγωγός
Επιστημονική Συνεργάτιδα
Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Δρ Έλενα Στυλιανού

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Ιστορίας
και Θεωρίας της Τέχνης
Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Πλαίσιο

Τα έργα τέχνης έχουν φυσική και πολλές φορές τρισδιάστατη υπόσταση και μπορούν να παρουσιάζονται στον ίδιο χώρο με τον άνθρωπο μέσω εικόνων, ήχων ή αντικειμένων, τα οποία συνήθως προσλαμβάνουμε με την όραση, την ακοή ή την αφή μας (Merleau-Ponty, 1964). Συνεπώς, από τη μία πλευρά υπάρχει αμεσότητα στον τρόπο με τον οποίο ο θεατής μπορεί να προσλάβει το μήνυμα ενός έργου τέχνης, είτε αυτό είναι με τις αισθήσεις είτε με το συναίσθημα, προτού επέλθει η γνωστική εμπειρία (Hubard, 2007). Από την άλλη, υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες η σκέψη γύρω από το έργο προηγείται της επαφής με αυτό (Barrett, Housen in Hubbard, 2007). Μπορεί λοιπόν κανείς να ισχυριστεί ότι υπάρχουν πολλαπλοί τρόποι πρόσληψης και αλληλεπίδρασης με ένα έργο τέχνης, οι οποίοι μπορεί να είναι ταυτόχρονα νοητικοί και αισθητηριακοί, και είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν την αισθητική εμπειρία. Η ενσώματη εμπειρία μέσω της τέχνης θεωρείται η επαγρύπνηση της συνειδητότητας του θεατή μέσα από την αισθητική εμπειρία με ένα έργο τέχνης, η οποία μετατρέπεται κατ' επέκταση σε εμπειρία ζωής (Dewey, 1980· Greene, 1995).

Βασική προϋπόθεση για ανάπτυξη και καλλιέργεια της ενσώματης μάθησης αποτελεί η συμμετοχή σε διάλογο και συζήτηση, αλλά και η αλληλεπίδραση με τα έργα τέχνης μέσω διαφορετικών, μη-λεκτικών τρόπων διάδρασης (όπως η μουσική, ο ήχος, η κίνηση, η δημιουργική γραφή κ.α.). Η παρούσα εισήγηση υποστηρίζει ότι η ανάπτυξη κριτικής συζήτησης βασισμένης στη δυναμική της πολυτροπικής αξιοποίησης σύγχρονων καλλιτεχνικών έργων, μέσα από τα οποία οι δημιουργοί πραγματεύονται

τη σχέση των ανθρώπων με την πολιτιστική τους κληρονομιά, θεωρείται σημαντική για την οικοδόμηση υγιών, βιώσιμων και πρωτότυπων διασυνδέσεων μεταξύ του παρελθόντος και του παρόντος αλλά και μεταξύ της τοπικής και παγκόσμιας πολιτιστικής παράδοσης. Παράλληλα, η γνώση που αποκομίζουν οι μαθητές/μαθήτριες μέσα από τέτοιου είδους πρακτικές, από τη μία προάγει την ανάπτυξη μίας παιγνιώδους και «ζωντανής» σχέσης με την τέχνη, προσβάσιμης σε όλους με διαφορετικό τρόπο και από την άλλη θεωρείται απαραίτητη τόσο για την προστασία όσο και για την εξέλιξη των πολιτισμικών αξιών και της τοπικής ταυτότητας των ανθρώπων στο παρόν και στο μέλλον.

Αναντίρρητα, λοιπόν, η τέχνη είναι μια παραγωγική διαδικασία, μέσω της οποίας δημιουργούνται ιδέες, στάσεις και ταυτότητες. Επομένως, είναι απαραίτητο τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και οι μουσειοπαιδαγωγοί να κατανοούν όχι μόνο τα στάδια της δημιουργικής διαδικασίας (Abbs, 1989) αλλά και τα ιδιαίτερα οφέλη, τα οποία μπορούν να αποκομίσουν οι μαθητές/μαθήτριες μέσα από μία συνειδητοποιημένη ενασχόληση που αποσκοπεί στη δημιουργία ποιοτικών και πολυδιάστατων εικαστικών έργων. Μεταξύ άλλων, η ενασχόληση με την τέχνη προωθεί τη διερεύνηση ιδεών και πρακτικών μεθόδων, ενισχύει την κοινωνική εμπλοκή του ατόμου, βοηθά στην επινόηση καινοτόμων λύσεων σε προβλήματα ενώ ταυτόχρονα, αναπτύσσει την υπευθυνότητα και τη συμμετοχικότητα που αποσκοπούν στην ενδυνάμωση της προσωπικής και συλλογικής ταυτότητας των μαθητών/μαθητριών και στην ανάπτυξη της αυτοεκτίμησής τους (Addison et al., 2010). Εξίσου σημαντικό όμως είναι το γεγονός ότι μέσα από την τέχνη, οι μαθητές/μαθήτριες μπορούν να φανταστούν πρωτότυπους και πιθανούς κόσμους, αναπαριστώντας τους όχι μόνο όπως ήταν ή όπως είναι, αλλά και όπως θα μπορούσαν να είναι (Atkinson, 2011).

Η συγκεκριμένη πρόταση υπογραμμίζει τη σημασία της αξιοποίησης έργων και καλλιτεχνικών πρακτικών σύγχρονης τέχνης στο πλαίσιο μιας διερευνητικής διδακτικής μεθοδολογίας που αποσκοπεί στη δημιουργική έκφραση και που μπορεί να λάβει χώρα είτε στο μάθημα των εικαστικών τεχνών είτε στο πλαίσιο άλλων μαθημάτων, εντός ή εκτός του σχολικού χώρου. Η ενσυνείδητη δημιουργία ενός έργου τέχνης, ως προέκταση της εμπειρικής και πολυαισθητηριακής μάθησης, εγκολπώνει μία σύνθετη σχέση ιδέας και πνεύματος· για τον λόγο αυτό η εικαστική έκφραση μπορεί να θεωρηθεί ενσώματη εμπειρία.

Σκοπός των προτεινόμενων δραστηριοτήτων είναι η προέκταση των προσεγγίσεων που αφορούν στην αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς μέσω σύγχρονων και εναλλακτικών μορφών τέχνης, οι οποίες ενδέχεται να ενισχύσουν τη δημιουργική σκέψη των μαθητών/μαθητριών, καθώς και τη διερευνητική τους διάθεση απέναντι σε θέματα σχετικά με την παράδοση και την ιστορική και πολιτιστική ταυτότητα της Κύπρου.

Η εισήγηση και οι προτεινόμενες δραστηριότητες αντλούν από θεωρητικές και εμπειρικές μελέτες, οι οποίες υποστηρίζουν ότι η χρήση μη-λεκτικών προσεγγίσεων απέναντι στα έργα τέχνης ενισχύει τη βιωματική μάθηση αλλά και τη δημιουργική σκέψη. Τέτοιες προσεγγίσεις ενισχύουν την ενεργό παρατήρηση ενώ βοηθούν

τους θεατές να αλληλεπιδρούν με τα αντικείμενα με διαφορετικούς και συγχρόνως πρωτότυπους τρόπους, χρησιμοποιώντας το σώμα και τα συναισθήματά τους. Έτσι, οι θεατές είναι σε θέση να προσεγγίσουν διαφορετικές ποιότητες των εικαστικών έργων, οι οποίες μπορεί να έμειναν απαρατήρητες στο πλαίσιο μιας ομαδικής συζήτησης (Hubard, 2007).

Διάγραμμα 1: Abbs, P. (1989) Η σπειροειδής κίνηση της δημιουργικής εικαστικής έκφρασης

Ερωτήματα προς διερεύνηση

1. Πώς η γνώση της πολιτισμικής παράδοσης και της σύγχρονης εικαστικής δημιουργίας μπορεί να αποτελέσει έμπνευση και κινητήριο δύναμη για τη σύγχρονη εικαστική, λογοτεχνική ή άλλη καλλιτεχνική παραγωγή;
2. Με ποιους τρόπους μπορούν να αξιοποιηθούν στοιχεία από την πολιτιστική κληρονομιά της Κύπρου για την ανάπτυξη της δημιουργικής σκέψης των μαθητών/μαθητριών;
3. Ποια εκπαιδευτικά εργαλεία, μεθόδους ή/και στρατηγικές μπορούν να αξιοποιήσουν οι εκπαιδευτικοί στη διδασκαλία τους, ώστε να συμβάλουν στην απόκτηση γνώσης και, συγχρόνως, στην καλλιέργεια της δημιουργικότητας και της προσωπικής έκφρασης των μαθητών/μαθητριών τους;
4. Με ποιους τρόπους μπορούν οι μαθητές/μαθήτριες να διερευνήσουν και να καταγράψουν ιδέες και τρόπους σύζευξης της πολιτιστικής κληρονομιάς με τη σύγχρονη καλλιτεχνική δημιουργία στο πλαίσιο σχολικών εικαστικών δραστηριοτήτων;

Ενδεικτικές Δραστηριότητες / Προτάσεις

1. Αλλά-ζωντας χώρο και χρόνο

Μέσα – Υλικά: Φωτογραφικό υλικό από έργα σύγχρονης τέχνης που απεικονίζουν χώρους-τόπους (π.χ. <https://wellcomecollection.org/works/bfd3g423>), διαφάνειες, μαρκαδόροι, ψαλίδια.

Τεχνικές: Φωτογραφία, σχέδιο, ζωγραφική σε διαφάνεια.

Στρατηγικές: επαφή με αυθεντικούς τόπους και καταστάσεις, χρήση κατάλληλων οπτικών ερεθισμάτων, εμπλοκή σε διαδικασίες διερεύνησης και ανάπτυξης ιδεών (π.χ. συλλογή στοιχείων, τοποθέτηση, μετασχηματισμός).

Ενδεικτικές Πηγές: Αυθεντικό φωτογραφικό υλικό από μαθητές/μαθήτριες, ανατυπώσεις έργων τέχνης ή φωτογραφιών από βιβλία, εκθέσεις σύγχρονης τέχνης ή/και αξιοποίηση δημόσιου αρχειακού φωτογραφικού υλικού π.χ. Wellcome Library Collection <https://wellcomecollection.org>

Σύντομη περιγραφή: Οι μαθητές/μαθήτριες επισκέπτονται εγκαταλελειμμένους χώρους στην πόλη ή στην κοινότητά τους ή/και χώρους με πολιτισμική ιδιαιτερότητα (εκκλησίες, αρχαιολογικούς ή ιστορικούς χώρους κ.ο.κ.). Καλούνται να φωτογραφίσουν τους χώρους αυτούς και να ερευνήσουν ιστορικές και πολιτισμικές πηγές ούτως ώστε να εντοπίσουν και να καταγράψουν στο εικαστικό τους ημερολόγιο τις δραστηριότητες που λάμβαναν χώρα στα συγκεκριμένα σημεία στο παρελθόν. Αφού ολοκληρώσουν την έρευνά τους, οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να τυπώσουν τις φωτογραφίες τους και να προσθέσουν πάνω από αυτές διαφάνειες, στις οποίες μπορούν να σχεδιάσουν μια άλλη χρονική διάσταση. Με άλλα λόγια, έχουν τη δυνατότητα να ενημερωθούν για την ιστορία του τόπου

τους, αλλά και να αποτυπώσουν με τον δικό τους τρόπο μια άλλη «ιστορία», η οποία, βάσει της έρευνας αλλά και της φαντασίας τους είχε διαδραματιστεί σε μια διαφορετική χρονική στιγμή στον ίδιο χώρο, ή θα πραγματοποιηθεί στο μέλλον. Η διαφάνεια τοποθετείται πάνω από την αυθεντική φωτογραφία, επικαλύπτοντάς την και παρουσιάζοντας ταυτόχρονα δύο (ή/και περισσότερες) χρονικές στιγμές. Η συγκεκριμένη δραστηριότητα μπορεί να διευρυνθεί με την προσθήκη κίνησης μέσω της τεχνικής της κινούμενης εικόνας (stop-motion animation).

2. Δημιουργία ηχοϊστορίας / ηχητικής εγκατάστασης με αφορμή έργα σύγχρονης τέχνης

Μέσα – Υλικά: Αυθεντικά έργα τέχνης ή/και φωτογραφικές ανατυπώσεις έργων τέχνης (π.χ. λεπτομέρεια από τοιχογραφία της Miriam McConnon, φωτογραφία από την ηχητική εγκατάσταση του Αντώνη Αντωνίου "Overtones" [2013] που παρουσιάστηκε στην έκθεση "Other Indications" [2013-14]), μουσικά όργανα (κρουστά, μελωδικά κρουστά κ.α.), χαρτί, μολύβια.

Τεχνικές: παρατήρηση, χρήση φωνής και σώματος για παραγωγή ήχων και μουσικής σε ομαδικό πλαίσιο.

Στρατηγικές: χρήση κατάλληλων οπτικών ερεθισμάτων για ενεργοποίηση της φαντασίας, προσομοιώσεις.

Έργο της Miriam Mc Connon που παρουσιάστηκε στην έκθεση "Threads in Time" (2014), στο οποίο εξετάζει τη σημασία της μνήμης και την επίδρασή της στην προσωπική αίσθηση ταυτότητας.

Σύντομη περιγραφή:

Οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να εργαστούν σε ομάδες και να δημιουργήσουν μια εικαστική απάντηση σε ένα έργο τέχνης, ανασυνθέτοντάς το μέσα από ήχους. Μέσα

από διαδικασίες ανάλυσης και μετασχηματισμού τόσο των μορφικών στοιχείων (χρώμα, σχήμα, γραμμές κ.α.) όσο και των δομικών χαρακτηριστικών (μέγεθος, σύνθεση, επανάληψη, κίνηση, μοτίβο κ.α.), και βάσει της θεματολογίας του έργου, οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να αναδομήσουν, να μεταμορφώσουν ή/και να εμπλουτίσουν το οπτικό ερέθισμα σε ηχητική εγκατάσταση, αλληλεπιδρώντας με έναν διαφορετικό τρόπο και μέσα από τις αισθητικές αξίες που εντόπισαν στο έργο. Η συγκεκριμένη δραστηριότητα μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσω κατάλληλης καθοδήγησης επιτόπου στον μουσειακό χώρο, αλλά και σε άμεση αλληλεπίδραση με αυθεντικά έργα τέχνης κατά τη διάρκεια επίσκεψης, και βεβαίως μετά από συνεννόηση με τους υπεύθυνους του μουσείου.

3. Πολυαισθητηριακοί χάρτες – Διαδρομές των αισθήσεων

Μέσα – Υλικά: Χάρτης της Κύπρου, βότανα, φυσικά υλικά (π.χ. πετρώματα, φύλλα, χώμα, άνθη, κλαδιά κ.α.), ποιήματα και κείμενα Ελλήνων και Κύπριων συγγραφέων που αφορούν ένα θέμα (π.χ. το περιβάλλον), κλωστές, χαρτί Α3, γόμες, μαρκαδόροι, μελέτη πηγών σχετικών με την κυπριακή φυσική και πολιτιστική παραγωγή.

Τεχνικές: κολλάζ, σχέδιο-ζωγραφική, δημιουργική υφαντική σε/με φυσικά υλικά.

Στρατηγικές: εμπλοκή σε διαδικασίες διερεύνησης και ανάπτυξης ιδεών, εικαστικό παιχνίδι, διαδικασίες λύσης εικαστικών προβλημάτων.

Ενδεικτικές Πηγές:

Ιστοχώρος https://www.getty.edu/education/teachers/classroom_resources/curricula/poetry_and_art/

Σύντομη περιγραφή:

Στόχος της δραστηριότητας είναι η προαγωγή της δημιουργικής έκφρασης και εικαστικής σκέψης των μαθητών/μαθητριών μέσω της παραγωγής ενός πολυαισθητηριακού χάρτη, στον οποίο καλούνται να συνδυάσουν τις εικαστικές τέχνες με τον ποιητικό λόγο. Οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να εμπλακούν σε ατομικές και συνεργατικές διαδικασίες ανάπτυξης της δημιουργικής τους έκφρασης, έχοντας ως αφορμή πρωτογενείς (φυσικές) πηγές ή προϊόντα από τον τόπο τους, καθώς και στίχους από ποιήματα Ελλήνων και Κύπριων συγγραφέων. Κάθε μαθητής/μαθήτρια καλείται να περιγράψει ένα αντικείμενο ή υλικό που θα του/της δοθεί με ποικίλους και διαφορετικούς τρόπους (λεκτικά, χρωματικά, μορφικά, κινητικά κ.α.) και στη συνέχεια να εμπλουτίσει τους στίχους ποιημάτων που θα του δοθούν για να παραγάγει το δικό του ποίημα. Ακολούθως, ζητείται από τους μαθητές/μαθήτριες να εργαστούν σε μικρές ομάδες για να ενώσουν τόσο τα αντικείμενα όσο και τα κείμενα που δημιούργησαν για να συνθέσουν ένα διαφορετικό χάρτη για την Κύπρο. Χρησιμοποιώντας λέξεις, στίχους και διάφορα υλικά (π.χ. κλωστές, χρώματα, χαρτιά, αρωματικά βότανα), οι θεατές εμπλέκονται με βιωματικό τρόπο για να ακολουθήσουν τον χάρτη, να ανακαλέσουν προσωπικές τους μνήμες και να συνδυάσουν, συνειδητά ή υποσυνειδητά, νέα δεδομένα χρησιμοποιώντας όλες τους τις αισθήσεις.

Μαριάννα Κωνσταντή, *Θεραπευτικές συνταγές* (λεπτομέρειες)
 Το έργο παρουσιάστηκε στην έκθεση «Τραύμα και Θεραπεία, Κυπριακή αρχαιότητα και σύγχρονη τέχνη», που διοργανώθηκε το 2014 από την Πολιτιστική Κίνηση Ex-Artis και τον Οργανισμό Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης Πάφος 2017, σε συνεργασία με το Τμήμα Αρχαιοτήτων και το Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου, με τη στήριξη της Κυπριακής Εθνικής Επιτροπής UNESCO.
 Φωτογραφία: Μαρία Ευθυμίου

4. Επαναπροσεγγίζοντας έργα σύγχρονων Κύπριων εικαστικών δημιουργών - Μετασχηματισμός έργου με τη χρήση χαρτιού

Μέσα-Υλικά: επιλογή και σύγκριση έργων, κατάλογος έκθεσης Ιωάννη Κισσονέργη "Genius Loci", ανατυπώσεις έργων από τη συλλογή της Κρατικής Πινακοθήκης Σύγχρονης Τέχνης (π.χ. Μιχαήλ Κκάσσιαλος, Χριστόφορος Σάββα κ.α.).

Τεχνικές: χαρτί, δημιουργία δισδιάστατου και τρισδιάστατου έργου.

Στρατηγικές: επαφή με πραγματικές καταστάσεις, αντικείμενα και ανθρώπους, εμπλοκή σε διαδικασίες διερεύνησης και ανάπτυξης ιδεών – σκέψη μέσα από το υλικό, χρήση υλικών, τεχνικών και μέσων (ποιότητα του υλικού).

Ενδεικτικές πηγές: επίσκεψη σε μουσείο ή πινακοθήκη, κατάλογος έργων Ιωάννη Κισσονέργη, Λεβέντειος Πινακοθήκη.

Σύντομη περιγραφή:

Στο πλαίσιο της παρούσας δραστηριότητας, οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να επιλέξουν ένα από τα έργα της συλλογής του μουσείου και να το ξαναδημιουργήσουν χρησιμοποιώντας μόνο ένα υλικό, το χαρτί. Προηγουμένως, οι μαθητές/μαθήτριες είχαν την ευκαιρία να πειραματιστούν με το υλικό και να διερευνήσουν διάφορους τρόπους που μπορούν να το χρησιμοποιήσουν, χωρίς τη χρήση άλλων υλικών (π.χ. ψαλίδι, κόλλα κ.ά.). Διερευνώντας και συγκρίνοντας τα τελικά τους έργα με τα έργα του καλλιτέχνη, οι μαθητές/μαθήτριες μπορούν να τεκμηριώσουν τις επιλογές τους κάνοντας ουσιαστικές συνδέσεις με ιδιαίτερες πτυχές του έργου, τόσο σε καλλιτεχνικό όσο και σε νοηματικό επίπεδο.

May Chevenix Trench (1887-1977)
 Beach at Kyrenia
 Watercolour
 Georgia Chenevix Trench Private Collection
 Πηγή: Νικήτα, Ε., Λοΐζου Χατζηγαβριήλ, Λ., Θεοδότου Αναγνωστοπούλου, Δ. (2016). *GENIUS LOCI: Ιωάννης Κισσονέργης και Βρετανοί Τοπιογράφοι*. Λευκωσία: Λεβέντειος Πινακοθήκη.

Μετασχηματισμός του έργου με τη χρήση χαρτιού, στο πλαίσιο εφαρμογής της προαναφερθείσας δραστηριότητας.
 Φωτογραφία: Τερέζα Μαρκίδου

5. «Μετατρέπομαι σε έργο τέχνης»

Μέσα - Υλικά: συζήτηση, φωτογραφίες ή σύντομα βίντεο από τα έργα των καλλιτεχνών.

Τεχνικές: performance art (εικαστικό δρώμενο), ηχητική εγκατάσταση, βιντεοτέχνη.

Στρατηγικές: προσομοιώσεις και εικαστικές δραστηριότητες, συζήτηση, διάλογος και αναστοχασμός, εμπλοκή σε διαδικασίες διερεύνησης και ανάπτυξης ιδεών, εικαστική έρευνα – έρευνα μέσα από την πρακτική άλλων.

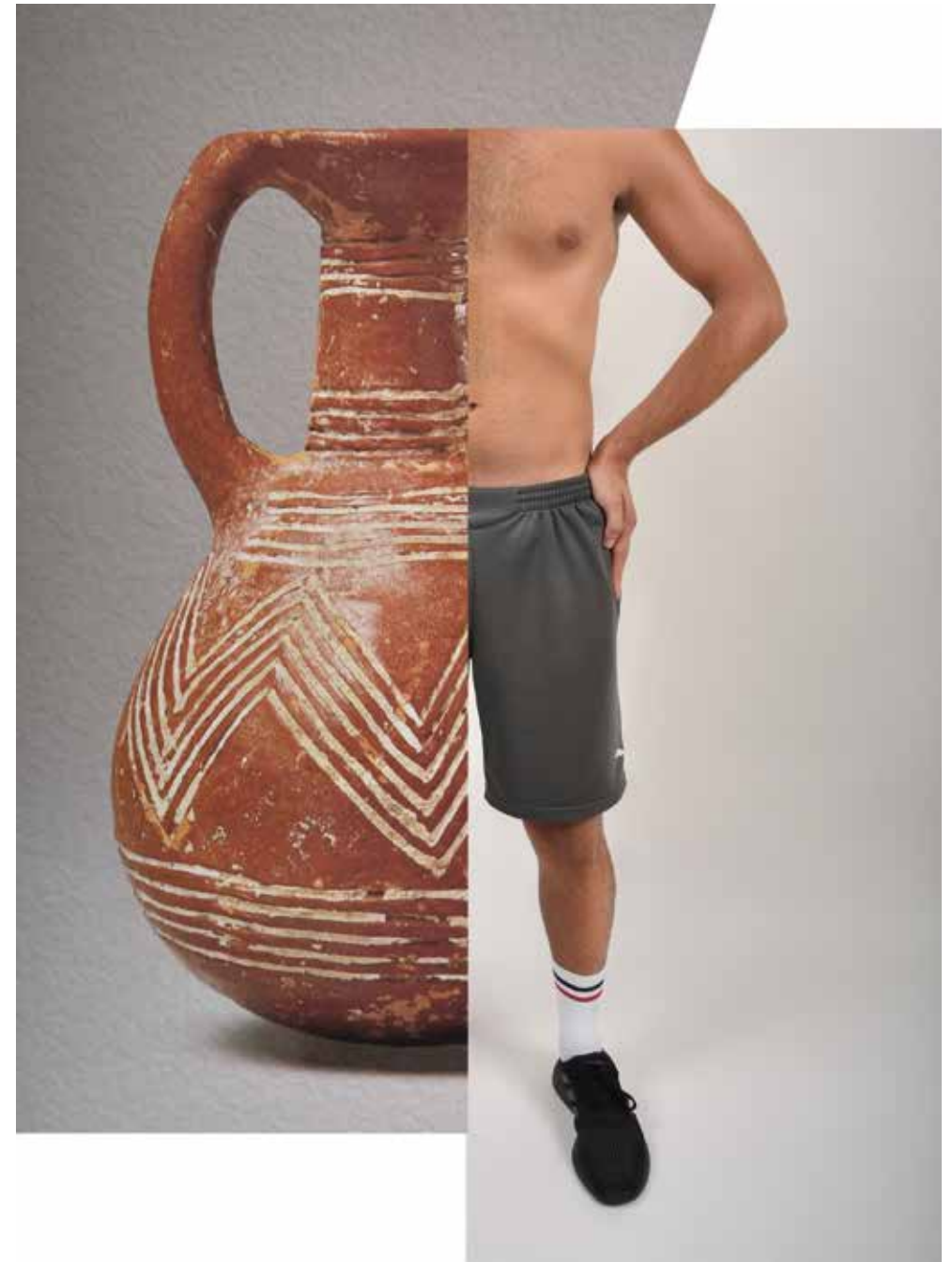
Ενδεικτικές Πηγές: Ιστοσελίδα εικαστικού Έλενας Αντωνίου <http://elenantoniou.art/in-situ/>, ιστοσελίδα καλλιτέχνη Ανδρέα Πασιά <http://pashias.art/>

Σύντομη περιγραφή:

α) Οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να παρατηρήσουν τα δρώμενα των καλλιτεχνών PASHIAS (Ανδρέα Πασιά) και Ελένης Αντωνίου και να σχολιάσουν σε ομάδες τα όσα έχουν παρατηρήσει. Παρατηρούν τους χώρους όπου οι καλλιτέχνες επέλεξαν να ενορχηστρώσουν αυτά τα δρώμενα αλλά και τα αντικείμενα που βρίσκονται γύρω τους και συζητούν σχετικά. Αφού ολοκληρώσουν τη συζήτηση ανά ομάδες, τους δίνεται η δυνατότητα να καταγράψουν τη δική τους ερμηνεία στο εικαστικό τους ημερολόγιο και να δώσουν απάντηση στα ερωτήματα:

- Για ποιο λόγο ο/η καλλιτέχνης έκανε αυτό το δρώμενο;
- Ποια είναι η σχέση του καλλιτέχνη με τα υπόλοιπα εκθέματα του μουσείου;
- Μοιάζει σαν ένα από αυτά; Ναι/όχι και γιατί;
- Αν μπορούσατε να μετατραπείτε σε έκθεμα σε ένα μουσείο, τί θα γινόσασταν;

β) Στο πλαίσιο επίσκεψης στο μουσείο ή/και στη σχολική αίθουσα, οι μαθητές/μαθήτριες εστιάζουν στην παρατήρηση και ανάλυση ενός έργου τέχνης. Στη συνέχεια, καλούνται να επιλέξουν ένα στοιχείο από το έργο και να μετατραπούν σε αυτό, χρησιμοποιώντας το σώμα τους. Η «μεταμόρφωση» των μαθητών/μαθητριών σε ένα μέρος του έργου μπορεί να εμπεριέχει και κίνηση σύμφωνα με τις οδηγίες που θα τους δοθούν. Στη συνέχεια, οι συμμετέχοντες καλούνται να αναστοχαστούν για ποιο λόγο επέλεξαν το συγκεκριμένο μέρος/αντικείμενο/άτομο του έργου και πώς ένοιωσαν όταν μπήκαν για λίγο στη θέση του. Η παρούσα δράση μπορεί να εμπλουτιστεί με δραστηριότητα δημιουργικής γραφής.

Temple-boy, PASHIAS, Bank of Cyprus Cultural Foundation, 2017.

Προστιθέμενη αξία

Αναμφίβολα, οι επισκέψεις σε μουσειακούς χώρους και οι αυθεντικές εμπειρίες και επαφή των μαθητών/μαθητριών με έργα σύγχρονης τέχνης είναι μία πρακτική που προωθείται και χρειάζεται να ενισχύεται συνεχώς. Σε αρκετές περιπτώσεις, όμως, αυτό μπορεί να μην είναι εφικτό. Επομένως, κατάλογοι από προηγούμενες περιοδικές εκθέσεις, οι οποίες διαδραματίστηκαν σε διάφορα μέρη της Κύπρου μπορούν να αποτελέσουν σημαντικό υλικό και έναυσμα για συζήτηση και διερεύνηση ιδεών, πολιτισμικών θεμάτων αλλά και προσωπικών ή/και συλλογικών αναζητήσεων και αφηγήσεων στο πλαίσιο τόσο των εικαστικών τεχνών όσο και των άλλων μαθημάτων.

Η προσέγγιση έργων τέχνης μέσα από ανατυπώσεις αποτελεί ακόμη μια τεχνική, η οποία αν χρησιμοποιηθεί με κατάλληλους και ευφάνταστους τρόπους από τους/τις εκπαιδευτικούς, μπορεί να ενθαρρύνει τους μαθητές/μαθήτριες να παρατηρήσουν προσεκτικά, να εστιάσουν σε λεπτομέρειες του έργου τέχνης, να έρθουν σε επαφή με τις ιδέες των καλλιτεχνών, τις διαχρονικές τους αναζητήσεις, το κοινωνικό και ιστορικό πλαίσιο και σκεπτικό γύρω από τη δημιουργία τους και έπειτα, να προβούν στην εξέλιξη της προσωπικής τους εικαστικής έκφρασης και δράσης.

Βέβαια, υπάρχουν πολλοί πιθανοί τρόποι με τους οποίους οι εκπαιδευτικοί μπορούν να βοηθήσουν τους μαθητές/μαθήτριές τους να συμμετέχουν ενεργά στις επισκέψεις σε μουσειακούς χώρους σύγχρονης τέχνης, αλλά και στο να ζωντανέψουν τις εμπειρίες που τους δίνονται όταν έρχονται σε επαφή με σύγχρονα έργα και πρακτικές στη σχολική αίθουσα. Ωστόσο, είναι σημαντικό να λαμβάνουν υπόψη ότι εμπλέκοντας τους μαθητές/μαθήτριες με πολυτροπικό τρόπο και μέσα από ποικιλία μεθόδων, ταυτόχρονα τους βοηθούν να δημιουργήσουν μια σχέση με την τέχνη και τις διάφορες μορφές της, η οποία είναι μεστή σε νοήματα και συνεπαγωγές (πολιτισμικές, κοινωνικές, συναισθηματικές). Επιπλέον, οι μαθητές/μαθήτριες είναι ικανοί να κατανοήσουν ότι ένα έργο τέχνης επιδέχεται πολλαπλές ερμηνείες και ότι η εμπειρία του καθενός με αυτό είναι μοναδική και σεβαστή.

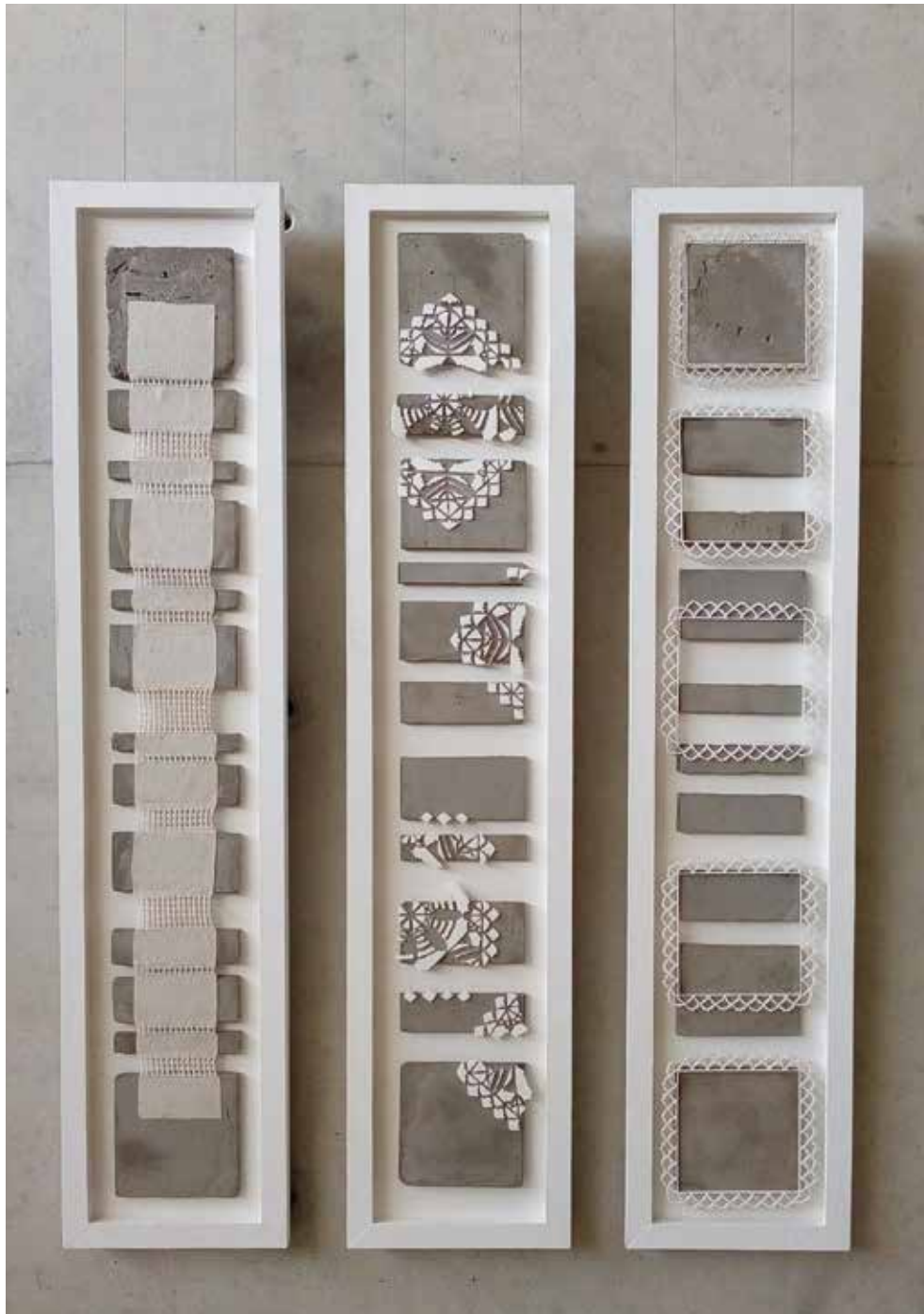
Τα προαναφερθέντα παραδείγματα αφορούν κυρίως στον εμπλουτισμό της επαφής των μαθητών με έργα τέχνης με ποικίλους και διαθεματικούς τρόπους, ώστε να οδηγηθούν στην ενσώματη μάθηση (βιωματική και ενσυνείδητη). Τέτοιες εμπειρίες σαφώς και προωθούν τη γνωστική μάθηση, ενώ ταυτόχρονα προσδίδουν σε αυτή νόημα και σκοπό. Ακόμη, βοηθούν τους μαθητές/μαθήτριες να αντιληφθούν ότι τόσο το σώμα όσο και τα συναισθήματά μας έχουν χώρο στο μαθησιακό περιβάλλον και είναι μέσω αυτών που οι άνθρωποι αποκτούν ενσυναίσθηση ο ένας για τον άλλον (Kerka in Hubard, 2007). Έτσι, οι μαθητές/μαθήτριες ως θεατές, δημιουργοί και πολίτες θα είναι σε θέση να αναπτύξουν μια σχέση με την τέχνη και τον πολιτισμό τους, η οποία θα είναι ταυτόχρονα δυναμική και αξιομνημόνευτη.

Βιβλιογραφία

- Addison, N., Burgess, L., Steers, J. & Trowell, J. (Eds). (2010). *Understanding Art Education: Engaging Reflexivity with Practice*. London; New York: Routledge.
- Abbs, P. (1989). The Pattern of Art Making. In: P. Abbs (Ed.). *The Symbolic Order*. London: Falmer Press.
- Atkinson, D. (2011). *Art, Equality and Learning: Pedagogies Against the State*. Rotterdam: Sense Publishers.
- Dewey, J. (1980). *Art as Experience*. New York: Perigree.
- Greene, M. (1995). *Releasing the Imagination: Essays on Education, the Arts and Social Change*. New York: Jossey-Bass.
- Hubard, O. (2007). Complete Engagement. Embodied response in art museum education. *Art Education*, 6 (6), pp.46-53.
- Merleau-Ponty, M. (1998/1964). The visible and invisible. In: W. McNeil & K. S. Feldman (Eds.), *Continental philosophy: An anthology* (Vol. 167-175). Oxford, UK: Blackwell Publishers.
- Rusanen, S., Montserrat, R., Alexandre, R., Bozzi, G-M., & Haikio, T. (2011). Cultural dialogues in European art education: Strategies for enhancing children's culture and constructing diversity. *International Journal of Education through Art*, 7 (3), pp. 245-265.
- Λοϊζίδη, Ν. (2014). *Τραύμα και Θεραπεία: Κυπριακή Αρχαιότητα και Σύγχρονη Τέχνη*, Κατάλογος Έκθεσης. Λευκωσία: Εν Τύποις.
- Νικήτα, Ε., Λοΐζου Χατζηγαβριήλ, Λ., Θεοδότου Αναγνωστοπούλου, Δ. (2016). GENIUS LOCI: *Ιωάννης Κισσονέργης και Βρετανοί Τοπιογράφοι*. Λευκωσία: Λεβέντειος Πινακοθήκη.
- Στυλιανού, Ε. (2013). *Other Indications*, Κατάλογος Έκθεσης. Λευκωσία: Δημοτικό Κέντρο Τεχνών Λευκωσίας [NIMAC]/ Ίδρυμα Πιερίδη.

Ενδεικτικές ιστοσελίδες

- http://www.unesco-hellas.gr/gr/3_5_1.htm
- <http://www.tate.org.uk/art/artworks/dion-tate-thames-dig-t07669/digging-thames-mark-dion>
- <http://dialogos.com.cy/blog/despo-pasia-antonis-chatzikiriakou-thetontas-ipo-amfisviti-kiriarcha-istorika-afigimata/#.WqeWmZNubx4>
- <http://www.reggiochildren.it/identita/reggio-emilia-approach/?lang=en>
- <http://pashias.art/>
- <http://www.yiannissakellis.com/Gallery.htm>
- <http://kyriakicosta.net/index.php/works>
- <https://wellcomecollection.org/>
- http://archeia.moec.gov.cy/sd/91/ap_methodologia.pdf
- <http://www.miriammconnoart.com>

Κάτι Παλιό - Κάτι Καινούριο, Δέσποινα Πετρίδου, εικαστικός
«Μουσειακά Εκθέματα και Τέχνη σε διάλογο», Εκδηλώσεις εορτασμού 10 χρόνων Καλλινικείου
Δημοτικού Μουσείου Αθηνών. © 2019, Καλλινικείο Δημοτικό Μουσείο Αθηνών

ΔΑΝΤΕΛΕΣ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΤΕΧΝΗ ΣΕ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Νόνη Παπουή Παπασιάντη

Έφορος Καλλινικείου Δημοτικού Μουσείου Αθηνών

Συνεργασία:

Ειρήνη Κλοκκαρή

εικονογράφος - σχεδιάστρια

Χριστιάνα Πουγεράση Φιλή

εικαστικός

Βαθμίδα

Λύκειο

Διάρκεια

2 ώρες

Περιγραφή / Πορεία υλοποίησης

Το εργαστήρι «Δαντέλες και Σύγχρονη Τέχνη σε εφαρμογή» σχεδιάστηκε στο πλαίσιο του 41ου Παγκύπριου Συμποσίου του Δικτύου Εταιρικών Σχολείων UNESCO. Σκοπός του ήταν οι μαθητές και οι μαθήτριες να έρθουν σε επαφή με την υλική και την άυλη πολιτιστική κληρονομιά της Κύπρου και συγκεκριμένα τις δαντέλες «βενίς» ή «πιπτωτές» και αθηνίτικη ολόπλουμη δαντέλα και κατ' επέκταση να γνωρίσουν και να πειραματιστούν με τρόπους εφαρμογής τους στη σύγχρονη τέχνη.

Η δαντέλα της Αθηνών, τύπου της ιταλικής *reticella*, είναι κεντημένη χειροποίητη δαντέλα, που γίνεται στηριζόμενη σε ειδικό μαξιλαράκι, με βαμβακερές καλής ποιότητας κλωστές. Η δαντέλα κατασκευάζεται στο κενό που δημιουργείται από την αφαίρεση κομματιού στο λινό ύφασμα. Τα μοτίβα είναι αυτοτελή με γεωμετρικά σχήματα: τετράγωνα, τρίγωνα και στρογγυλά. Οι ονομασίες που έχουν επικρατήσει είναι τα *φοινικωτά*, τα *γυριστά* και τα *ιταρωτά* και όλα μαζί ονομάζονται *πίττες*. Το τελικό αποτέλεσμα κάθε δαντέλας επαφίεται στη φαντασία και στη μαεστρία της κάθε κεντήτριας. Αυτές γίνονται από μνήμης, λόγω του γεωμετρικού σχήματος που έχουν. Επίσης, χαρακτηριστικό σχέδιο δαντέλας που γίνεται στην Αθηνών είναι τα ελεύθερα αυτοτελή σχέδια με παραστάσεις εμπνευσμένες από τη φύση, χωρίς να χρησιμοποιείται ύφασμα. Αυτές οι δαντέλες ονομάζονται «ολόπλουμες».

Στο πρώτο μέρος του εργαστηρίου παρουσιάζεται η ιστορία της κατασκευής των δαντελών, των κεντημάτων και των υφαντών, από τα αρχαία χρόνια μέχρι σήμερα

και η εξέλιξή τους με το πέρασμα των αιώνων. Η δαντέλα τύπου της ιταλικής «reticella» πιθανόν να εμφανίζεται στην Κύπρο κατά την Ενετοκρατία (1489-1571 μ.Χ.) όταν οι γυναίκες του νησιού ξεκίνησαν να υιοθετούν στοιχεία από τις δαντέλες που κεντούσαν οι Βενετσιάνες, που ήταν εγκατεστημένες σε διάφορα μέρη της Κύπρου. Από τα τέλη του 19ου αιώνα και κυρίως κατά το πρώτο μισό του 20ού αιώνα, λόγω της οικονομικής στενότητας των κατοίκων της Κύπρου, αναπτύχθηκαν παράλληλα η ενασχόληση των γυναικών με την κατασκευή των δαντελών και των κεντημάτων και το επάγγελμα του κεντηματεμπόρου. Την ίδια περίοδο αναπτύχθηκαν δίκτυα συνεργασίας και ανταλλαγής των περίφημων εργόχειρων, μεταξύ των κεντηματεμπόρων από τα Λεύκαρα, την Αθηνόου, τα γύρω χωριά και τις πόλεις. Τα κεντήματα αυτά πωλούνταν στις πόλεις και στο εξωτερικό, κυρίως σε χώρες όπως η Αμερική, η Γαλλία, η Ελλάδα και η Αίγυπτος.

Οι αναφορές στην κεντητική παράδοση της Αθηνόου διανθίζονται με προσωπικές μαρτυρίες κεντητριών, που αποκαλύπτουν πτυχές της ιστορίας λιγότερο γνωστές, αλλά και την επίδραση που είχε στη ζωή των γυναικών και της κοινότητας η ενασχόληση με τη συγκεκριμένη τέχνη.

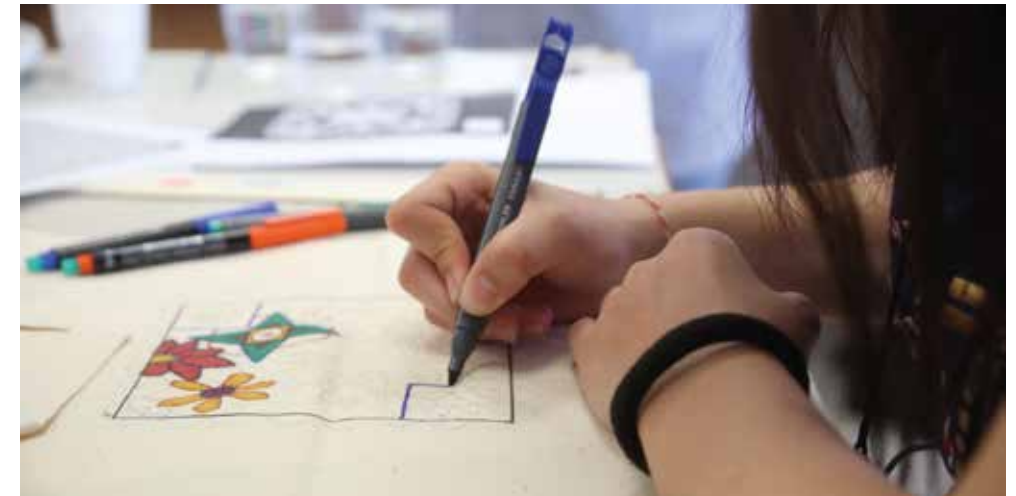
*Εζήσαμε τις γιαγιάδες μας
να κάθονται στο στενό...
ώσπου είσπε φως να κουβεντιάζουν τζιαι
να κεντούν τζιαι να ακούεις ένα πολλά ξεχωριστό
χαρακτηριστικό ήχο...
(Παντελίτσα Τράχηλου)*

*...εμαζευούνταν ούλλες τζιαι καθούνταν που κάτω
που την τερατσιάν ούλλη μέρα τζιαι εκάμνασιν
πλουμί. Για να φκάλουν έστω τζιαι ένα σελίλι,
ανάμισυ, πόσα εφκάλλασιν.
(Ορθοδοξία Ζαννεττή)*

Από το 2010, στο πλαίσιο των δράσεων του Καλλινίκειου Δημοτικού Μουσείου Αθηνόου, με σκοπό τη μεταβίβαση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς στη νέα γενιά, η κεντητική τέχνη συναντά τη σύγχρονη τέχνη. Το εργαστήρι συνεχίζεται με προβολή δύο σύντομων ταινιών, οι οποίες παρουσιάζουν πώς νεαροί καλλιτέχνες εργάστηκαν για τη δημιουργία των πρωτότυπων έργων της έκθεσης «Εφτά Ιστορίες. Δαντέλες και Σύγχρονη Τέχνη», καθώς και τα εργαστήρια τέχνης που ακολούθησαν με τη συμμετοχή παιδιών και ενηλίκων (βλ. συνδέσμους στις Πηγές πιο κάτω). Οι συγκεκριμένες ταινίες αξιοποιούνται ως έναυσμα για συζήτηση σχετικά με τις εφαρμογές στοιχείων άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς στη σύγχρονη τέχνη.

Στο δημιουργικό μέρος του εργαστηρίου, η εικονογράφος-σχεδιάστρια Ειρήνη Κλοκκαρή και η εικαστικός Χριστιάνα Πουγεράση Φιλή, οι οποίες συμμετείχαν με έργα τους στην έκθεση, παρουσιάζουν τη δική τους εμπειρία: πώς ξεκίνησαν να μελετούν την παράδοση που χαρακτηρίζει την Αθηνόου σε σχέση με την κεντητική τέχνη, τη γνωριμία τους με τις κεντήτριες και την παρακολούθηση της δημιουργικής διαδικασίας του κεντήματος, τον πειραματισμό τους με τα πρότυπα των δαντελών βενίς και τη δημιουργία των δικών τους μοναδικών έργων, σύμφωνα με την προσωπική καλλιτεχνική τους ταυτότητα.

Με αφορμή τη συγκεκριμένη έκθεση, συζητούνται θέματα που αφορούν την αξιοποίηση των δαντελών στον σύγχρονο κόσμο και πώς μπορούν να ενσωματωθούν σε αντικείμενα με χρηστική αξία, οικολογικού χαρακτήρα. Οι συμμετέχοντες/ουσες πειραματίζονται σχεδιάζοντας μοτίβα των δαντελών και με μογιές δημιουργούν τις δικές τους παραστάσεις σε λινές τσάντες.

Εργαστήρι για τις δαντέλες βενίς και την αξιοποίηση των μοτίβων τους σε σύγχρονα χρηστικά αντικείμενα.

Ερωτήματα προς διερεύνηση

1. Ποιες ανάγκες ώθησαν τις γυναίκες της Κύπρου (και άλλων χωρών) προς την κεντητική τέχνη;
2. Ποιοι είναι οι λόγοι που οδήγησαν τις γυναίκες να περιορίσουν σε μεγάλο βαθμό την απασχόλησή τους, όσον αφορά την κεντητική τέχνη, κατά το δεύτερο μισό του 20ού αιώνα;
3. Γιατί είναι σημαντική η διαφύλαξη τόσο της υλικής όσο και της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς σήμερα;
4. Με ποιους τρόπους μπορούν να αξιοποιηθούν στοιχεία από την πολιτιστική κληρονομιά για την εφαρμογή της κληρονομιάς αυτής στη σύγχρονη τέχνη και κατ' επέκταση στη σύγχρονη εποχή; Γνωρίζετε άλλους καλλιτέχνες που έχουν επιχειρήσει αυτόν τον συνδυασμό;

Στόχοι - Προστιθέμενη αξία δράσης

1. Γνωριμία με την παράδοση της κεντητικής τέχνης στην Κύπρο και με την καθημερινή ζωή των ανθρώπων κατά το πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα.
2. Η παράδοση και συγκεκριμένα η κεντητική τέχνη, μέσα από το παράδειγμα της αθηνίτικης δαντέλας, μπορεί να έχει εφαρμογή στη σύγχρονη τέχνη και να αποτελέσει πηγή έμπνευσης για τη νέα γενιά.
3. Οι συμμετέχοντες/ουσες μπορούν να διατυπώσουν εισηγήσεις για νέους τρόπους αξιοποίησης των δαντελών στο σύγχρονο πλαίσιο, συμβάλλοντας στη διατήρησή τους.

Υλικά

Μοτίβα δαντελών (σε αντίγραφο)

Λευκό χαρτί Α4 και λαδόχαρτο

Γραφική ύλη (μολύβια, σβηστήρια, χάρακας, χρωματιστά πενάκια),

λινές τσάντες, μπογιές υφάσματος, πινέλα, παλέτες

Ιδέες για αξιοποίηση

Τα σχέδια των δαντελών μπορούν να αποτυπωθούν και σε άλλα χρηστικά αντικείμενα, όπως ρούχα, καθώς επίσης να αποτελέσουν έμπνευση για νέες δημιουργίες. Παραδείγματα που μπορούν να αναφερθούν είναι:

- Έργα τέχνης εμπνευσμένα από τις δαντέλες και την παράδοση που φέρει η Κύπρος, όπως για παράδειγμα το έργο «Κάτι Παλιό – Κάτι Καινούριο» της εικαστικού Δέσποινας Πετρίδου, που παρουσιάστηκε στην έκθεση του Καλλινίκειου Δημοτικού Μουσείου Αθηνών με θέμα «Μουσειακά εκθέματα και Τέχνη σε διάλογο» (2019).
- Συγγραφή και εικονογράφηση παιδικού βιβλίου, βασισμένου σε πραγματικά πρόσωπα και σε στοιχεία της εποχής όπου ανθούσε η κεντητική τέχνη, όπως για παράδειγμα η έκδοση του παιδικού βιβλίου «Η Κλωστή της Υπομονής» από τον Δήμο Αθηνών (συγγραφέας: Σάντη Αντωνίου, εικονογράφος: Έλενα Τσιγαρίδου).

Πηγές

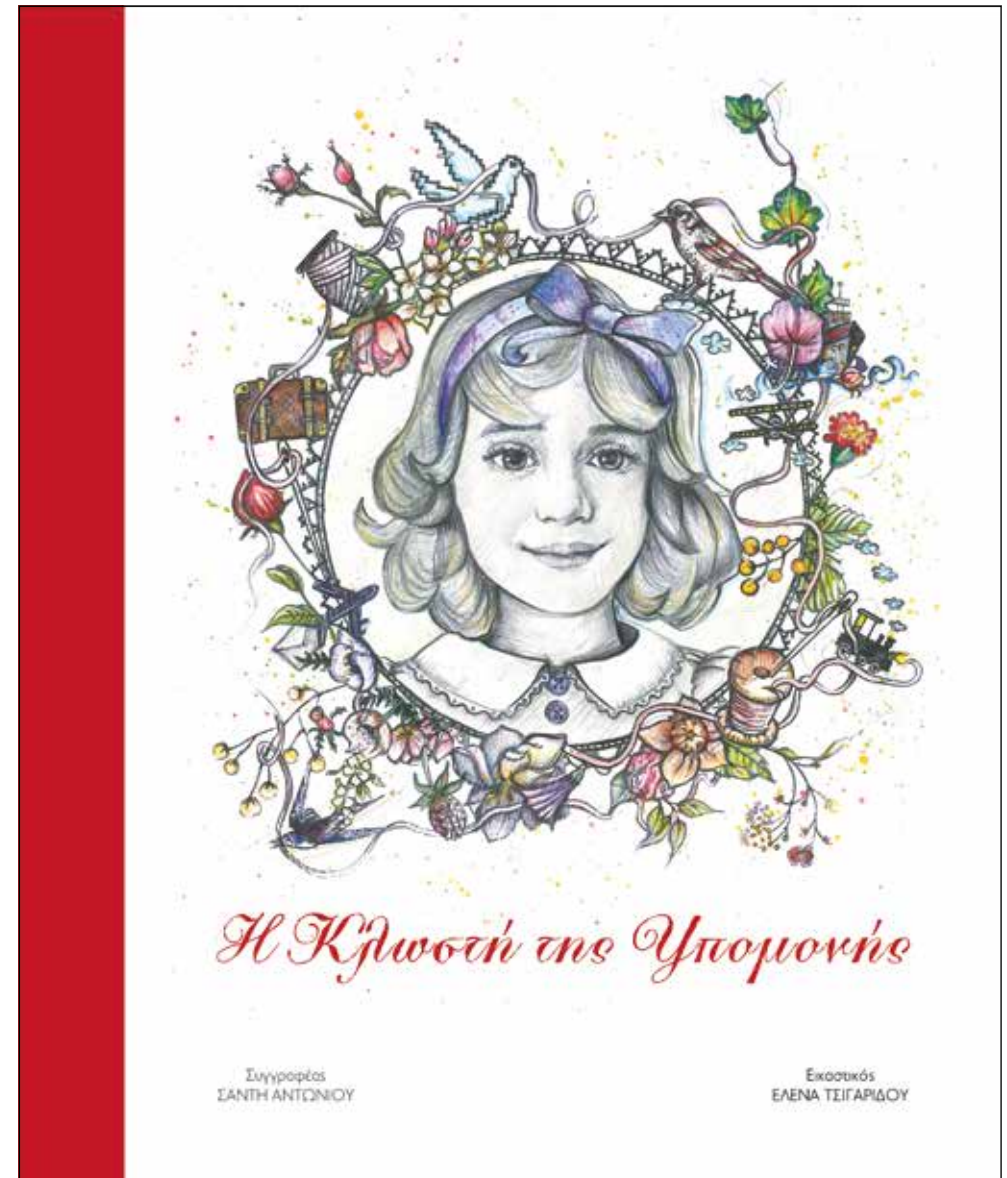
Γεωργίου Καρούσιου, Ν. & Παπουρή Παπασιάντη, Ν. (επιμ.) 2016. *Εφτά Ιστορίες. Δαντέλες και Σύγχρονη Τέχνη*. Καλλινίκειο Δημοτικό Μουσείο Αθηνών.

Καλλινίκειο Δημοτικό Μουσείο Αθηνών 2016. «*Η Δημιουργία της Έκθεσης: Εφτά Ιστορίες. Δαντέλες και Σύγχρονη Τέχνη* (βίντεο)». Διαθέσιμο στο: https://www.youtube.com/watch?v=B6bJ_kV19lw

Καλλινίκειο Δημοτικό Μουσείο Αθηνών 2017. «*Δαντέλες και Σύγχρονη τέχνη σε εφαρμογή*» (βίντεο). Διαθέσιμο στο: <https://www.youtube.com/watch?v=ES0tyTairC4>

Υπουργείο Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος 2003. *Τα Κυπριακά Παραδοσιακά Κεντήματα*.

Χατζηγαβριήλ Λοΐζου, Λ., Αστραίου Χριστοφόρου, Τ. 1996. *Η Συλλογή Κεντημάτων και Δαντελών του Λεβέντειου Δημοτικού Μουσείου Λευκωσίας*. Λευκωσία: Λεβέντειο Δημοτικό Μουσείο.

Το παιδικό βιβλίο «Η Κλωστή της Υπομονής» πραγματεύεται την αγάπη για τον πολιτισμό και την αύλη κληρονομιά, που έχουν παραλάβει οι νεότερες γενιές, ειδικότερα σε σχέση με την αθηνίτικη δαντέλα βενίς. Παράλληλα, εξυμνεί την αξία της υπομονής και της καλλιέργειας δεξιοτήτων στα παιδιά, με προσήλωση στην πολιτιστική κληρονομιά του τόπου. Εκδόθηκε από τον Δήμο Αθηνών το 2019, σε συνεργασία με το Καλλινίκειο Δημοτικό Μουσείο Αθηνών, με συγχρηματοδότηση από τις Πολιτιστικές Υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού και με τη στήριξη της Κυπριακής Εθνικής Επιτροπής UNESCO.

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΥΦΑΝΤΑ ΚΑΙ ΔΑΝΤΕΛΕΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ: ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ

Τζούλια Αστραίου Χριστοφόρου

Ερευνήτρια, Εικαστικός/Designer

Βαθμίδα

Λύκειο

Διάρκεια

2-3 ώρες

Περιγραφή / Πορεία υλοποίησης

Η τέχνη της υφαντικής είναι πανάρχαια και η αξία της είναι ανεκτίμητη, αφού είναι άμεσα συνδεδεμένη με την ιστορία του νησιού. Σε μια προσπάθεια να καθοδηγήσουμε τους μαθητές και τις μαθήτριες στην ανακάλυψη αυτής της τέχνης και να τους προβληματίσουμε για τη διατήρησή της στο σύγχρονο πλαίσιο, στην αρχή του εργαστηρίου παρουσιάζουμε διάφορα ευρήματα από την αρχαιότητα τα οποία συνδέονται με την υφαντική (π.χ. ευρήματα από Χοιροκοιτία: απολίθωμα υφάσματος και κοκκάλινα βελόνια). Στη συνέχεια γίνεται αναφορά στα σημαντικότερα παραδοσιακά υφαντά και δαντέλες της Κύπρου (*φυθκιώτικα, λευκονοιζιάτικα, αλατζιές, ταϊστά, πιπίλλα, βενίς, φερβολιτέ*) και τη χρήση τους (π.χ. οικιακή χρήση, ενδυμασία), τους τελευταίους αιώνες, όταν ήταν απαραίτητα είδη για τις καθημερινές ανάγκες των Κυπρίων, πριν αντικατασταθούν από τα εισαγόμενα βιομηχανοποιημένα υφάσματα.

Πέρα από τις αναφορές στο ιστορικό πλαίσιο και τις χρήσεις των παραδοσιακών υφαντών, ενθαρρύνουμε τα παιδιά να συζητήσουν για τη σχέση της συγκεκριμένης τέχνης με την τοπική οικονομία, την κοινωνία και τους ρόλους των φύλων καθώς και την εθιμική ζωή της κάθε κοινότητας. Πιο συγκεκριμένα, μπορεί να συζητηθεί η περίπτωση της Φύτης και του *φυθκιώτικου* υφαντού και της δαντέλας *πιπίλλας*, στοιχείων άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς της Κύπρου.

Φυθκιώτικο

Το *φυθκιώτικο* αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά κεντήματα του αργαλειού της κυπριακής υπαίθρου και ανήκει στην κατηγορία των παλαιότερων χειροτεχνημάτων

του τόπου μας. Γενικότερα, υπάρχουν αναφορές για την ανάπτυξη της υφαντικής από τον 11^ο αιώνα, ενώ φαίνεται να άκμασε ιδιαίτερα κατά την εποχή της Φραγκοκρατίας (Λουζινιάν) και την Ενετοκρατία. Ανάγεται στη μεσαιωνική περίοδο της Κύπρου (12^{ος}-16^{ος} αιώνα). Κύριο χαρακτηριστικό των υφαντών αυτών είναι ότι η υφάντρα δημιουργεί ανάγλυφα χρωματιστά σχέδια σε ποικίλα γεωμετρικά μοτίβα, περνώντας τα νήματα με τα δάκτυλα της ή με το *μακούτζιν* (σαίτα). Τα διακοσμητικά θέματα δημιουργούνται με τη μετρημένη εναλλαγή χρωματιστών δεσμών κλωστών, σύμφωνα με το σχέδιο. Η υφάντρα χρησιμοποιεί ειδικό παραδοσιακό αργαλειό, τον οποίο κατασκεύαζαν μάστορες της περιοχής. Τα έργα που φιλοτεχνούσαν οι υφάντρες ονομάζονταν πλουμιστά της βούφας και τα σχέδια τους *πλουμιά*. Τα μοτίβα που δημιουργούνται στον αργαλειό θυμίζουν μοτίβα της αρχαίας κυπριακής αγγειοπλαστικής αλλά τα ονόματα που τους έδιναν σχετίζονταν με αντικείμενα και παραστάσεις της καθημερινής ζωής των κατοίκων όπως: *οι φοινικούδες, τα ανθρωπούδκια, οι κορούες, το παπούτσι του δασκάλου, τα σταυρούθκια και άλλα. Στο τέλος κάθε πλουμιού υπήρχαν τα κρόσια με τα φλοκκούθκια, άσπρα ή χρωματιστά, που δένονταν στο χέρι.*

Δημιουργία σύγχρονου υφαντού στον κυπριακό παραδοσιακό αργαλειό. © Τζούλια Αστραίου

Πιπίλλα

Η *πιπίλλα* είναι λεπτεπίλεπτη διάτρητη δαντέλα, η οποία γίνεται στο χέρι με βελόνι και κλωστή, με το δέσιμο πυκνών και αραιών κόμπων, που δένονται στον αέρα. Υπάρχουν μεγάλες ομοιότητες με βυζαντινές πιπίλλες. Τόσο η τεχνική όσο και τα σχέδιά της παρουσιάζουν σημαντικές ομοιότητες με την τεχνική της κατασκευής της δαντέλας που αναπτύχθηκε στην Κωνσταντινούπολη, στη Σμύρνη και στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου. Η κατασκευή αντίστοιχων δαντελών είναι διαδεδομένη και σε άλλες περιοχές της Ελλάδας όπως επίσης και στην Τουρκία, στην Αρμενία

και στην ευρύτερη ανατολική λεκάνη της Μεσογείου. Η λεπτότητα, η τέχνη και η συμμετρία του στοιχείου είναι μερικά από τα κυριότερα χαρακτηριστικά που διακρίνουν τη δαντέλα *πιπίλλα*. Τα σχέδια της *πιπίλλας*, οι γνωστές *κόλλησες* όπως ονομάζονται, φέρουν διάφορες χαρακτηριστικές ονομασίες, όπως *βελονόκομπος*, *γαζί*, *τρικομπούδιν*, *μηλούδιν*, *λοξό*, *μουτούδες*, *φουσερωτή*, *βενέτικο*, *αθασούδι*, *καρύδι*, *τουρκού*, *μούγια*, *φουσερωτή*, *καμαρούες*, *κυπαρισσούδι* και άλλα. Είναι εξαιρετικής αισθητικής τελειότητας όταν γίνεται με σφιχτοδεμένους κόμπους, έχει επίπεδα σχέδια και όχι κυματιστά (ξεχειλωμένα), παρουσιάζοντας ποικίλα και περίτεχνα σχέδια.

Έπειτα, παρουσιάζονται μοτίβα που χρησιμοποιούνται στα *φυθκιώτικα* και οι μαθητές καλούνται να μαντέψουν τι απεικονίζουν ή τους πιθανούς συμβολισμούς τους ενώ η εκπαιδευτρια αποκαλύπτει σε κάθε περίπτωση την ονομασία που οι υφάντρες δίνουν στο κάθε μοτίβο, χρησιμοποιώντας την κυπριακή διάλεκτο.

Και τα δύο αυτά παραδείγματα -*φυθκιώτικο* και *πιπίλλα*- δυστυχώς δεν έχουν πολλούς συνεχιστές σήμερα (κόπος κατασκευής και κόστος σε αντίθεση με φτηνά εισαγόμενα με μεγάλη ποικιλία, μειωμένο ενδιαφέρον από νέα γενιά). Οι ηλικιωμένες κυρίες που το συνεχίζουν μιλούν νοσταλγικά για την εποχή που πέρασε, όταν έμαθαν την τέχνη από τις μητέρες και τις γιαγιάδες τους. Έχουν επίγνωση ότι είναι μια τέχνη που χάνεται, εύχονται όμως να βρεθεί κάποιος τρόπος να αναθερμανθεί το ενδιαφέρον της νεάς γενιάς. Μέσα από τις μαρτυρίες των κεντητριών από τη Φύτη και το Όμοδος, οι μαθητές/τριες προσπαθούν να κατανοήσουν τη σημασία της συγκεκριμένης τέχνης στη ζωή των γυναικών και το νόημα που έχει αποκτήσει στο πέρασμα των χρόνων για την κάθε κοινότητα και την Κύπρο γενικότερα. Τέλος, οι μαθητές/τριες καλούνται να συζητήσουν τους λόγους που συμβαίνει αυτό, κατά πόσο θεωρούν ότι αξίζει να συνεχιστούν οι συγκεκριμένες τέχνες και, αν ναι, προτείνουν πιθανούς τρόπους αξιοποίησης στοιχείων από τα δύο αυτά είδη κεντημάτων.

Δημιουργικότητα και Καινοτομία

Στο στάδιο αυτό παρουσιάζεται η περίπτωση του εργαστηρίου υφαντικής της εισηγήτριας, ως ένα καινοτόμο παράδειγμα αξιοποίησης στοιχείων από την άυλη πολιτιστική κληρονομιά σε σύγχρονα αντικείμενα. Το εργαστήρι στεγάζεται σε διατηρητέα οικοδομή που κτίστηκε τον 19^ο αιώνα και αποτελεί ένα αξιόλογο δείγμα της παραδοσιακής αστικής αρχιτεκτονικής, κατάλληλο για να στεγάσει το εργαστήρι της παραδοσιακής υφαντικής. Το έργο της Τζούλιας Αστράιου είναι κυρίως εμπνευσμένο από παραδοσιακά κυπριακά υφάσματα, τα οποία συλλέγει από τοπικές κοινότητες. Η γοητεία της συνέχειας των ιδεών και των μοτίβων που μεταβιβάζονται από το παρελθόν στο μέλλον αποτελεί πηγή έμπνευσης για την ίδια και προσδίδει στις δημιουργίες της μια ιδιαίτερη ταυτότητα.

Η μελέτη και η έρευνα της παραδοσιακής υφαντικής/κεντητικής αποτελεί σημαντικό στοιχείο στη δημιουργία των σύγχρονων υφαντών αντικειμένων. Όλα τα αντικείμενα φτιάχνονται στους παραδοσιακούς κυπριακούς αργαλειούς με τις πατροπαράδοτες μεθόδους. Στις σύγχρονες δημιουργίες περιλαμβάνονται χρηστικά αντικείμενα όπως σκεπάσματα μαξιλαριών, φωτιστικά (αμπαζούρ), τσάντες, σάρπες, βραχιόλια

κ.ά. Πολλά είναι εμπνευσμένα από παραδοσιακά μοτίβα. Άλλα αντικείμενα είναι εμπνευσμένα από υφαντά κοστούμια που κατασκευάστηκαν ειδικά για θεατρικές παραστάσεις. Άλλα είναι εμπνευσμένα από κυπριακές θαλασσογραφίες της εισηγήτριας ή ακόμα και από τα υφάσματα με τις ποικίλες υφές και χρωματισμούς τους. Για τη δημιουργό, η υφαντική αποτελεί επίσης μέσο καλλιτεχνικής έκφρασης και σε αρκετές περιπτώσεις εκπροσώπησε την Κύπρο σε σημαντικές εκθέσεις και διαγωνισμούς στο εξωτερικό, με πρωτότυπα έργα υφαντικής τέχνης.

Η επαφή με ευρωπαϊκούς οργανισμούς που προωθούν την έρευνα και τη συνεργασία μεταξύ των χωρών είναι πολύ σημαντική. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι η συνεργασία με τον Οργανισμό European Textile Network (www.ETN-net.org), στο πλαίσιο του οποίου δημιουργήθηκε το Cyprus Textile Route από την εισηγήτρια. Αναγνωρίζοντας τη σημασία της σωστής προβολής των προϊόντων σήμερα, μπορούν να συζητηθούν με τους μαθητές τρόποι αξιοποίησης των σύγχρονων μέσων επικοινωνίας για την προώθησή τους (π.χ. ιστοσελίδες, blogs, Facebook, online shop, το Instagram και άλλα μέσα προσφέρονται για τη διάθεση των προϊόντων σε κοινό πολύ μεγαλύτερο από το κυπριακό).

Ολοκληρώνοντας το εργαστήριο, οι μαθητές μπορούν να δημιουργήσουν τα δικά τους αντικείμενα, αντλώντας έμπνευση από μοτίβα των φυθκιώτικων ή/και της πιπίλλας (π.χ. αποτύπωση μοτίβων πάνω σε στρογγυλή ξύλινη επιφάνεια, η οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως βάση ποτηριού).

Ερωτήματα προς διερεύνηση

1. Πόσο παλιά είναι η υφαντική τέχνη και ποια η σχέση της με την ιστορία του νησιού;
2. Ποια η σημασία της παραδοσιακής υφαντικής πριν αρχίσει η παραγωγή και η εισαγωγή των βιομηχανοποιημένων υφαντών;
3. Είναι δυνατόν οι παραδοσιακές τέχνες να χρησιμοποιηθούν στη δημιουργία σύγχρονων αντικειμένων; Διερεύνηση της χρήσης της παραδοσιακής κυπριακής υφαντικής, αξιοποιώντας την ιστοσελίδα της εισηγήτριας σαν πηγή έμπνευσης για τη δημιουργία σύγχρονων χρηστικών αντικειμένων, κουστουμιών του θεάτρου και υφαντών έργων τέχνης.
4. Η σημασία του διαδικτύου για την προβολή και εμπορία των πιο πάνω αντικειμένων σε διεθνές επίπεδο.
5. Η σημασία της συνεργασίας με Ευρωπαϊκούς Οργανισμούς που έχουν ως αποστολή τους την έρευνα, τη διατήρηση, την προώθηση και τη σύγχρονη παραγωγή στον τομέα των υφασμάτων (textiles).
6. Γιατί επιλέξαμε την πιπίλλα ως έμπνευση για τη δημιουργία ενός σύγχρονου αντικειμένου; Ποια η σημασία της και με ποιους τρόπους μπορεί να διατηρηθεί ζωντανή;

Στόχοι - Προστιθέμενη αξία δράσης

1. Αναγνώριση της σημασίας της παραδοσιακής υφαντικής και κεντητικής/δαντέλας σε σχέση με την ιστορία του τόπου και του σπουδαίου οικονομικού και κοινωνικού ρόλου που είχαν στο παρελθόν.
2. Κατανόηση των προκλήσεων και των δυσκολιών για τη συνέχιση της τέχνης σήμερα.
3. Τα παραδοσιακά μοτίβα, πέραν του ότι είναι συνυφασμένα με την ιστορία του τόπου, έχουν ισορροπημένα δυνατά σχήματα και γι' αυτό αποτελούν κατάλληλη πηγή έμπνευσης για τον σχεδιασμό σύγχρονων αντικειμένων.
4. Η διατήρηση των παραδοσιακών ειδών γίνεται με πολλούς τρόπους από διάφορους οργανισμούς και ιδιώτες στο εξωτερικό. Μπορεί να γίνει περαιτέρω έρευνα στην ιστοσελίδα της εισηγήτριας ή γενικά στο διαδίκτυο για απόκτηση γνώσεων για το θέμα, π.χ. www.textile-forum.blog.org.

Υλικά

Φωτοαντίγραφο μαυρόασπρου γραμμικού απλοποιημένου σχεδίου πιπίλλας
 Διαφανές χαρτί
 Μαλακό μολύβι
 Ανεξίτηλη πένα
 Ξύλινες βάσεις ποτηριού

Άλλες πρωτοβουλίες / Ιδέες για αξιοποίηση

Μελέτη μοτίβων και πειραματισμός για δημιουργία σύγχρονων αντικειμένων π.χ. για υφάσματα ένδυσης, βάσεις για ποτήρια και διακοσμητικά αντικείμενα, σκεπάσματα μαξιλαριών, τσάντες κ.ά.
 Επιτόπιες επισκέψεις στο εργαστήρι.

Πηγές

Παπαγεωργίου, Κ. 2012. Όμοδος: *Ιστορία και Πολιτισμός* (Κύπρος: χ.ε).
 Χατζηγαβριήλ Λοΐζου, Λ., Ασπραίου-Χριστοφόρου, Τ. 1996. *Η Συλλογή Κεντημάτων και Δαντέλων του Λεβέντειου Δημοτικού Μουσείου Λευκωσίας* (Λευκωσία: Λεβέντειο Δημοτικό Μουσείο).
 Πιερίδη, Α. 1950: «Παφίτικα Κεντήματα» στο: *Κυπριακή Λαϊκή Τέχνη*, Δημοσιεύματα της Εταιρείας Κυπριακών Σπουδών, αρ. 6, σσ. 3-20, Λευκωσία 1980. [Αρχική δημοσίευση: Αγγελική Πασχαλίδου, *Κυπριακά Σπουδαί XIV*, 1950, σσ.163-184, πίν. 1-20].

Ιστοσελίδες

Τζούλια Ασπραίου: www.juliastreou.com
 Εταιρεία Κυπριακών Σπουδών: <http://www.cypriotstudies.org>
 Λεβέντειο Δημοτικό Μουσείο Λευκωσίας: <http://www.leventismuseum.org.cy>
 European Textile Routes: www.ETN-net.org/routes
 Κυπριακή Εθνική Επιτροπή UNESCO: www.unesco.org.cy

Ταινία

Παπαπέτρου, Π. (σκηνοθ.) (2008). *Υφάντρες της Κύπρου*. Λευκωσία: Anadysis films.

«ΔΕΣ ΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΗ... ΑΛΛΙΩΣ!»

Δρ. Τζένη Λυμπεροπούλου

Λεβέντειο Δημοτικό Μουσείο Λευκωσίας

Συνεργασία:

Κούλα Κάλβαρη

Κεραμίστρια

Βαθμίδα

Πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Διάρκεια

90 λεπτά

Περιγραφή / Πορεία υλοποίησης

Το Λεβέντειο Δημοτικό Μουσείο Λευκωσίας διαθέτει μία πλούσια συλλογή υφαντών, δαντελών και δαντελωτών κεντημάτων. Η προτεινόμενη δράση επιχειρεί την εκπαιδευτική αξιοποίηση των αξιόλογων αυτών αντικειμένων προβάλλοντας μια σημαντική πτυχή της υλικής και άυλης πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Η προσέγγιση διαθέτει βιωματικό χαρακτήρα και προϋποθέτει εμπλοκή τόσο στο γνωσιακό της κομμάτι όσο και στο δημιουργικό καθώς στο πρόγραμμα συμμετέχει η κεραμίστρια Κούλα Κάλβαρη με ένα εργαστήριο εναλλακτικής κεραμικής. Η κυρία Κάλβαρη μυεί τα παιδιά στην προσωπική της τεχνική, όπου δαντέλες και *πιπίλλες* συναντούν ένα φαινομενικά ξένο προς αυτές υλικό, τον πηλό. Το αποτέλεσμα που προκύπτει είναι ιδιαίτερα καλλιτεχνικά έργα, φτιαγμένα από τα χέρια των μικρών συμμετεχόντων του προγράμματος, που συνδυάζουν τη γνώση, την έμπνευση και τον πρωτότυπο συνδυασμό στοιχείων.

Ως μέσο για την κινητοποίηση των παιδιών λειτουργούν πρωταρχικά τα ίδια τα εκθέματα, τα οποία και ενεργοποιούνται ως πηγή άντλησης πληροφοριών. Οι μαθητές αντιλαμβάνονται ότι τα αντικείμενα κατασκευάζονται για να χρησιμοποιηθούν εξυπηρετώντας τις ανάγκες των ιδιοκτητών τους και αποκαλύπτοντας την ταυτότητα των κατόχων τους. Αναζητούν έπειτα δευτερογενείς παραμέτρους όπως αισθητικές προτιμήσεις, τη διάθεση καλλωπισμού και σκοπούς προβολής κύρους, τη θέση της γυναίκας, τεχνικές κατασκευής, εμπορικές ή άλλες διαδρομές. Η όλη διαδικασία εκμαιεύει και αποτυπώνει το κοινωνικό και ανθρώπινο πλαίσιο των μουσειακών αντικειμένων, γεγονός που τα ζωντανεύει στα μάτια των παιδιών και τα καθιστά συναρπαστικά.

Δημιουργικό εργαστήριο στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού προγράμματος «Δες την παράδοση... αλλιώς!». © Λεβέντειο Δημοτικό Μουσείο Λευκωσίας.

Οι συσχετισμοί με στοιχεία άλλων πολιτισμών είναι επίσης ουσιαστικοί. Οι μικροί συμμετέχοντες, μη κυπριακής καταγωγής, παρακινούνται να ανακαλέσουν δικές τους σχετικές εμπειρίες και αντικείμενα. Συσχετισμοί, συγκρίσεις, συμπεράσματα και κοινά στοιχεία που προκύπτουν και αναφέρονται, σκιαγραφούν την εικόνα της ποικιλομορφίας των πολιτισμών αναδεικνύοντας την παράλληλα ως μέσο αμοιβαίας αποδοχής, ως σημείο συνάντησης ανθρώπων, που στον σύγχρονο κόσμο καλούνται να αποκτήσουν και να υιοθετήσουν την έννοια της παγκόσμιας πολιτότητας.

Σε ένα δεύτερο επίπεδο, η πρακτική δραστηριότητα θεωρήθηκε απαραίτητη για τον εμπλουτισμό του ζητούμενου της διάδρασης και βελτιστοποίησης της εκπαιδευτικής επικοινωνίας. Το εργαστήριο της κυρίας Κάλβαρη δημιουργεί μία γέφυρα επικοινωνίας μαθητών-Μουσείου-καλλιτέχνη καθώς τα παιδιά εμπλέκονται συναισθηματικά με το θεματικό περιεχόμενο των μουσειακών συλλογών και δομούν μία οικεία σχέση με αναφορές στη δική τους ζωή.

Κεραμικές δημιουργίες της Κούλας Κάλβαρη, εμπνευσμένες από δαντέλες και δαντελωτά κεντήματα.
© Keramidea Studio.

Ερωτήματα προς διερεύνηση

1. Κοινά χαρακτηριστικά, χρώματα, αισθητική των αντικειμένων.
2. Υλικά κατασκευής.
3. Τεχνικές κατασκευής (π.χ. είναι χειροποίητα ή μαζικής παραγωγής;). Προκαλούμε ανάκληση κεκτημένων γνώσεων και υποβοηθούμε με ειδικότερο λεξιλόγιο, όπως αργαλιός, βελονάκι, νήμα, δαντέλα, *πιπίλλα* κ.α.
4. Ποια θέση είχαν τα αντικείμενα της παράδοσης στα χέρια των ανθρώπων; Τα χρησιμοποιούσαν για να ντυθούν και να ντύσουν το δικό τους σπίτι. Τα αντικείμενα είχαν ρόλο επίσης διακοσμητικό καθώς ομόρφαιναν τον άνθρωπο που τα φορούσε και την κατοικία του.
5. Ποια θέση κατέχει η παράδοση σε ένα ιστορικό μουσείο όπως το Λεβέντειο; (έκθεση, προβολή, ερμηνεία, συντήρηση).
6. Μπορούμε να εντοπίσουμε στοιχεία της παράδοσης στη σύγχρονη ζωή; Συναντάμε σήμερα αντικείμενα σαν αυτά σε ρόλο χρηστικό, διακοσμητικό ή άλλο;
7. Υπάρχουν στην ομάδα μας παιδιά που δεν κατάγονται από την Κύπρο; Υπάρχουν στοιχεία στα μουσειακά αντικείμενα που συναντά κανείς στον δικό τους τόπο καταγωγής; (ανάπτυξη διαπολιτισμικών δεσμών).
8. Μπορεί η παράδοση ή τα μουσειακά αντικείμενα γενικότερα να καταστούν πηγές έμπνευσης; Με ποιο τρόπο τα εκθέματα μιας μουσειακής προθήκης μπορούν να «ζωντανέψουν» ακολουθώντας μια εναλλακτική προσέγγιση;
9. Με αφορμή το έργο της κεραμίστριας, συζητούμε θέματα επαγγελματικού προσανατολισμού και επαγγελμάτων που συνδέονται με το Μουσείο ή που αντλούν έμπνευση από τις συλλογές του.

Ενδεικτικές δραστηριότητες

- Παρατήρηση, περιγραφή, σύγκριση: Τα παιδιά θέτουν υποθέσεις, εκφράζουν συναισθήματα και αλληλεπιδρούν μέσα από γόνιμο διάλογο.
- Απτική/αισθητηριακή επαφή με αντικείμενα: Καθώς τα μουσειακά αντικείμενα από τη φύση τους δεν επιτρέπουν απτική επαφή με τους επισκέπτες, δύο κουτιά εποπτικού υλικού εξερεύνησης, με αυθεντικά και αντίγραφα αντικείμενα, δίνουν την δυνατότητα στα παιδιά να αγγίξουν, να ψηλαφήσουν, να περιεργαστούν.
- Προβολή της μικρού μήκους ταινίας (virtual reality), *Λευκωσία/Χώρα 1850* (Συνεργασία Λεβέντειου Δημοτικού Μουσείου και Πανεπιστημίου Κύπρου): Τα παιδιά «ταξιδεύουν» στη Λευκωσία του χθες αναζητώντας στα ενδύματα των ανθρώπων και μέσα στα παζάρια τα αντικείμενα που ανακάλυψαν κατά τη διάρκεια της εξερεύνησής τους.
- Συνέντευξη σε έναν καλλιτέχνη: Τα παιδιά «ανακρίνουν» την κεραμίστρια Κούλα Κάλβαρη εκμαιεύοντας πληροφορίες για το επάγγελμά της και συμπεραίνουν ότι η παράδοση και η σύγχρονη καλλιτεχνική δημιουργία μπορούν να συνυπάρχουν.
- Δημιουργικό εργαστήριο: Με την καθοδήγηση της κεραμίστριας τα παιδιά δημιουργούν τα δικά τους έργα σε πηλό, «τυπώνοντας» πάνω σε αυτόν με αντίγραφα παραδοσιακών δαντελών.

Στόχοι - Προστιθέμενη αξία δράσης

1. Εξοικείωση με τον μουσειακό χώρο: Το μουσείο, και κατ' επέκταση η άυλη και υλική πολιτιστική κληρονομιά, εκλαμβάνονται ως πεδία γνώριμα και οικεία που προσελκύουν την αγάπη και τον σεβασμό των παιδιών.
2. Ανάπτυξη ερμηνευτικής ικανότητας: Τα παιδιά «αφουγκράζονται» τα μουσειακά αντικείμενα. Αξιολογούν, κατανοούν και ερμηνεύουν τις ιστορικές παραμέτρους τους.
3. Κατανόηση της έννοιας του χρόνου και της σχεσιακής έννοιας της ανθρωπίνης δραστηριότητας μέσα σε αυτόν.
4. Κατανόηση της ιδιαιτερότητας και μοναδικότητας κάθε πολιτισμού: Τα παιδιά μαθαίνουν να αποδέχονται, να σέβονται και να εκτιμούν τις διαφορετικές πολιτιστικές εκφάνσεις κάθε λαού – υλικές και άυλες.
5. Δευτερογενής προσέγγιση των αντικειμένων ως πηγή έμπνευσης για προσωπική δημιουργία: Τα αντικείμενα μπορούν να «βγουν» από τις προθήκες με πολλούς τρόπους. Η γνώση των δυνατοτήτων αξιοποίησης της πολιτιστικής κληρονομιάς μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τα παιδιά στο μέλλον ως υπόβαθρο για μία επαγγελματική προοπτική.
6. Το Μουσείο καθίσταται χώρος συνάντησης καλλιτεχνών και νέων ιδεών, διάδρασης και δημιουργίας: Η παρουσία ενός καλλιτέχνη διευρύνει τους ορίζοντες σύνδεσης, διότι πολλαπλασιάζει τα βιωματικά σημεία επαφής.
7. Καλλιέργεια δεξιοτήτων: Η πολιτιστική μας κληρονομιά καθίσταται αφορμή για καλλιέργεια κριτικής σκέψης, δημιουργικότητα, επικοινωνία και ικανότητα επίλυσης προβλημάτων με αμοιβαία κατανόηση και σεβασμό.

Υλικά**Εποπτικά υλικά:****Κουτί εξερεύνησης 1:**

Αντικείμενα (δαντέλες, πιπίλλες, λευκαρίτικα κεντήματα, ασπροκεντήματα, κροσσιέδες).

Κουτί εξερεύνησης 2:

Υλικά κατασκευής (ακατέργαστο βαμβάκι, μαλλί, λινό και μετάξι).

Υλικά δημιουργικού εργαστηρίου:

Πηλός που στεγνώνει στον αέρα, αντίγραφα από δαντέλες, μοτίβα κοπής πηλού, ακρυλικές μπογιές, πινέλα.

Ιδέες για αξιοποίηση και εφαρμογή

- Προτρέπουμε τα παιδιά να κάνουν τη δική τους έρευνα στο σπίτι τους ή στο σπίτι των γιαγιάδων και των παππούδων τους. Συλλέγουν παραδοσιακά αντικείμενα και δημιουργούν το δικό τους μουσείο στην τάξη, αφού ετοιμάσουν για το καθένα συνοδευτικό κείμενο-λεζάντα (περιγραφή, χρονολογία, προέλευση). Έπειτα, συλλέγουν σύγχρονα προσωπικά αντικείμενα με την ίδια ή παρεμφερή χρηστική αξία. Μέσα από τις δύο συλλογές, καλούνται να προβληματιστούν για την εξέλιξη των αντικειμένων και για εκθέματα των μουσείων του μέλλοντος.

- Τα παιδιά κάνουν έρευνα στο διαδίκτυο ή επιλέγουν ένα παραδοσιακό αντικείμενο που έχουν στο σπίτι τους. Προτρέπουμε παιδιά που δεν κατάγονται από την Κύπρο να μιλήσουν και να παρουσιάσουν ένα παραδοσιακό αντικείμενο της δικής τους οικογένειας. Τους ζητάμε να εμπνευστούν από τα αντικείμενα που συνέλεξαν, να αντιγράψουν μοτίβα, χρώματα και τεχνικές. Τα παιδιά μοιράζονται τα δεδομένα τους για να φτιάξουν έργα τέχνης με νερομπογιά, κολλάζ ή παστέλ, ατομικά ή ομαδικά, που μπορούν να παρουσιάσουν σε μια εικαστική έκθεση στο σχολείο τους.

Βιβλιογραφία

Friedman, A. (1981). The human context of objects. Στο: Collins W. Z (ed.), *Museums, Adults and Humanities: A Guide for Educational Programming*, Washington, D.C.: American Association of Museums, pp. 147-164.

Hadjiyiasemi, A. (1987). *Lefkara lace embroidery. Historical development. Designs/ Technique*. Nicosia: Proodos Printing and Publishing Co Ltd.

American Institute of Museums and Library Services, Washington, D.C. (2009). *Museums, Libraries, and 21st Century Skills*. Διαθέσιμο στο: <https://www.imls.gov/issues/national-initiatives/museums-libraries-and-21st-century-skills> (Πρόσβαση: Ιούνιος 2019).

Γαζή, Α. (2012). Εκθέτοντας στα παιδιά το παρελθόν. Στο: Γαλανίδου, Ν. & Dommasnes (επιμ.) *Μιλώντας στα παιδιά για το παρελθόν. Μια διεπιστημονική προσέγγιση*. Αθήνα: Καλειδοσκόπιο, σσ. 232-260.

Λοΐζου Χατζηγαβριήλ, Λ. και Αστραίου Χριστοφόρου, Τ. (1996). *Η συλλογή κεντημάτων και δαντέλων του Λεβέντειου Δημοτικού Μουσείου Λευκωσίας*. Λευκωσία: Ιμπρίντα ΛΤΔ.

(1999). *Οι Κυπριακές φορεσιές του Εθνικού Ιστορικού Μουσείου. Μια αναδρομή στον κόσμο της Κύπρου την αυγή του 20ου αιώνα*. Αθήνα: Εκδόσεις Καπόν.

Παπαδημητρίου, Ε. (2008). *Υφάσματα από την Κύπρο*. Λευκωσία: Εκδόσεις Εν Τύποις.

Παπαδημητρίου, Ε. (1991). *Οι Κυπριακές φορεσιές*. Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα. Μουσείο Λαϊκής Τέχνης της Εταιρείας Κυπριακών Σπουδών. Αθήνα: Intertyp.

Πολυνείκη, Α. (επιμ.) (2015). *Λευκαρίτικο Κέντημα: Τρόποι και Μετατροπίες. Αναζητώντας την ανα-βίωση, την ανα-ποίηση και τη μετα-τροπία στοιχείων της πολιτιστικής κληρονομιάς*. Λευκωσία: Κυπριακή Εθνική Επιτροπή UNESCO.

Χατζηγιασεμή, Α. (2016). *Λευκαρίτικα. Η Τέχνη της Παράδοσης*. Λευκωσία.

ΤΑ ΚΙΝΟΥΜΕΝΑ ΣΧΕΔΙΑ ΩΣ ΜΕΣΟ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΕΡΓΩΝ ΤΕΧΝΗΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

Γιώργος Τσαγγάρης

Γραφίστας, εικονογράφος, animator,
Καλλιτεχνικός Διευθυντής Διεθνούς Φεστιβάλ Animation
Κύπρου «Όψεις του Κόσμου»

Δρ. Φωτεινή Λάρκου

Εκπαιδευτικός, Συντονίστρια των Εκπαιδευτικών
Προγραμμάτων του Διεθνούς Φεστιβάλ Animation
Κύπρου «Όψεις του Κόσμου»

Βαθμίδα

Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση (Δ', Ε', ΣΤ τάξη)

Διάρκεια

6-8 ώρες

Περιγραφή / Πορεία υλοποίησης

Η τέχνη των κινουμένων σχεδίων και οι ποικίλες εφαρμογές της μπορούν να αποτελέσουν ένα εξαιρετικό παιδαγωγικό και επικοινωνιακό μέσο, που μπορεί να ξυπνήσει τη φαντασία και τη δημιουργικότητα των παιδιών, κινητοποιώντας τα σε πρωτότυπες δράσεις. Οι βασικές τεχνικές animation δε χρειάζονται εξοπλισμό ψηλού κόστους ή πολλές γνώσεις και μπορούν να αξιοποιηθούν στη διδασκαλία θεμάτων Ιστορίας, Τέχνης και Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Κύπρου. Πιο συγκεκριμένα, οι εκπαιδευτικοί ή/και ειδικοί εκπαιδευτές της τέχνης των κινουμένων σχεδίων μπορούν να κινήσουν το ενδιαφέρον των παιδιών χρησιμοποιώντας χειροποίητες τεχνικές animation και να τους βοηθήσουν να δημιουργήσουν κίνηση με χαρακτηριστικές και μοτίβα εμπνευσμένα από αγγεία ή άλλα αντικείμενα πολιτιστικής κληρονομιάς και μουσειακά εκθέματα. Το τελικό αποτέλεσμα είναι η δημιουργία μικρής διάρκειας κινουμένων σχεδίων με τη χρήση κάμερας και την τεχνική του *stop motion animation*.

Το εργαστήρι μπορεί να συμβάλει, επίσης, στην ανάπτυξη ικανοτήτων επικοινωνίας, καθώς τα παιδιά καλούνται να αξιολογήσουν και να χρησιμοποιήσουν με τη

σειρά τους ένα ευρύ φάσμα οπτικών μηνυμάτων. Ακόμα, η ενασχόλησή τους με τις ταινίες animation και την τέχνη γενικότερα, συμβάλλει στην κατανόηση στοιχείων που συνθέτουν τον σύγχρονο κόσμο, μπορεί να αποτελέσει ένα μέσο διερεύνησης των προσωπικών τους στάσεων, αξιών και πεποιθήσεων και να προβληματίσει για διαχρονικές ανθρώπινες ανάγκες, αναζητήσεις και τρόπους έκφρασής τους. Κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου, τα παιδιά μπορούν από τη μια να αποκομίσουν γνώσεις, ικανότητες και στάσεις ζωής και από την άλλη να ψυχαγωγηθούν, μέσα από μια ενδιαφέρουσα βιωματική δραστηριότητα. Τέλος, μέσα από την προτεινόμενη εκπαιδευτική προσέγγιση μπορούν να αντιληφθούν τη σημασία της τέχνης ως μέσο επικοινωνίας μηνυμάτων και συναισθημάτων, ενώ μελετώντας χαρακτήρες μπορούν να καλλιεργήσουν την ενσυναίσθηση.

Ο Tamas Patrovits (Ουγγαρία) δείχνει την τεχνική του cut out animation σε μαθητές στην Παιδική Έκδοση Διεθνούς Φεστιβάλ Animation Κύπρου «Όψεις του Κόσμου» (Μάρτιος 2019).

Ενδεικτικές Δραστηριότητες

1. Προβολή επιλεγμένων ταινιών κινουμένων σχεδίων, κατάλληλων για την ηλικία των παιδιών.

Παράδειγμα

Σπύρος Δημητριάδης, Animated movie “CYPRIOT TRANSFIGURATIONS” (2012)
Διαθέσιμη στο: <https://vimeo.com/user47245118>

Η σύντομη αυτή ταινία πραγματεύεται το θέμα της πολιτιστικής κληρονομιάς της Κύπρου μέσα από μία σειρά μετασχηματισμούς. Η κυπριακή φύση, η παράδοση και ο άνθρωπος παίζουν πρωταρχικό ρόλο σε αυτή τη διαδικασία. Συγκεκριμένα ο καλλιτέχνης καταπιάνεται με εικαστικά στοιχεία όπως η γραμμή, το σχήμα και το μοτίβο, όπως αυτό παρουσιάζεται στα ψηφιδωτά, στα ξυλόγλυπτα, στις παραδοσιακές ενδυμασίες, στα κεντήματα, στα κύματα της θάλασσας, αλλά και στα παραδοσιακά αγγεία. Μέσα από

τους μετασηματισμούς τους, υμνεί την πολιτιστική κληρονομιά του τόπου, συνδέοντας το παρελθόν με το παρόν, ανοίγοντας συγχρόνως ένα παράθυρο στο μέλλον. Πριν τη θέαση της συγκεκριμένης ταινίας, καλούμε τα παιδιά να εντοπίσουν αντικείμενα ή/και χαρακτηριστικά της κυπριακής παράδοσης. Μετά τη θέαση μπορούμε να τους ζητήσουμε να αναφέρουν τα αντικείμενα αυτά, όπως επίσης και τα μοτίβα που τα διακοσμούν. Αν τα παιδιά δυσκολεύονται μπορεί να προβληθεί και πάλι η ταινία, χωρίς ήχο αυτή τη φορά. Κάθε φορά που αναφέρεται κάποιο μοτίβο μπορεί να «παγώνει» η εικόνα για να γίνεται πιο λεπτομερής παρατήρηση και συζήτηση.

2. Βασικές αρχές δημιουργίας χειροποίητων οπτικών συσκευών κινουμένων σχεδίων.

Για τη δημιουργία μιας κινούμενης εικόνας χρειάζεται να σχεδιαστούν πολλά σχέδια διαδοχικά το ένα μετά το άλλο. Το κάθε σχέδιο διαφέρει ελάχιστα από το προηγούμενο. Στη συνέχεια όταν δούμε αυτά τα σχέδια με ταχύτητα το ένα μετά το άλλο, τα σχέδια φαίνονται σαν να κινούνται. Δημιουργείται δηλαδή η ψευδαίσθηση της κίνησης. Το ίδιο συμβαίνει και στις αίθουσες προβολής του κινηματογράφου, στις οθόνες της τηλεόρασης και του υπολογιστή μας. Οι στατικές εικόνες μοιάζουν να κινούνται γιατί απεικονίζουν ή καταγράφουν τα στάδια μιας κίνησης. Το ανθρώπινο μάτι διαβάζει 24 εικόνες το δευτερόλεπτο. Τόσα είναι και τα σχέδια που χρειάζεται να σχεδιάσουμε σε μια ταινία κινουμένων σχεδίων για κάθε δευτερόλεπτο.

Φαίνεται πως η πρώτη μορφή κινηματογράφου γεννήθηκε από τους ταχυδακτυλουργούς κατά τον 19^ο αιώνα. Οι ταχυδακτυλουργοί δημιούργησαν τις λεγόμενες οπτικές συσκευές που η λειτουργία τους βασίζεται στην ψευδαίσθηση της κίνησης. Δηλαδή στην ικανότητα μας να αντιλαμβανόμαστε στατικές εικόνες σαν να κινούνται, όταν τις δούμε γρήγορα τη μία μετά την άλλη. Έτσι δημιουργήθηκε το Ζωοτρόπιο, το Φιλοσκόπιο (Flip book), το Φαινακιστοσκόπιο, το Θαυματρόπιο κ.ά. Πολλοί από εμάς γνωρίζουμε καλύτερα το Φιλοσκόπιο (Flip book), τα μικρά αυτά βιβλιαράκια που με τον αντίχειρα στρίβουμε γρήγορα τις σελίδες και βλέπουμε τα σχέδια μας να κινούνται.

3. Παρουσίαση επιλεγμένων αγαθών πολιτιστικής κληρονομιάς.

Τα παιδιά μελετούν επιλεγμένα αντικείμενα και εντοπίζουν τα μοτίβα τους (π.χ. ερυθρόμορφα ή μελανόμορφα αγγεία, υφαντά, κεντήματα κ.ά.). Με την καθοδήγηση του εκπαιδευτή, συζητούν για τη διακόσμησή τους και το πολιτιστικό πλαίσιο στο οποίο δημιουργούνται. Παράλληλα, εντοπίζουν στοιχεία που μπορούν να αξιοποιηθούν για τη δημιουργία των δικών τους εικόνων.

4. Αυτοσχεδιασμός και δημιουργία αφήγησης με εικαστικά μέσα.

Με βάση τα μοτίβα που ξεχώρισαν κατά την επαφή τους με αντικείμενα πολιτιστικής κληρονομιάς, τα παιδιά αυτοσχεδιάζουν, πλάθουν ιστορίες και εικόνες, συζητούν για τους χαρακτήρες και τα γνωρίσματά τους και δημιουργούν τις δικές τους φιγούρες και το πλαίσιο στο οποίο τοποθετούν τη δράση τους.

Αποσπάσματα από την ταινία κινουμένων σχεδίων του Σπύρου Δημητριάδη «Κυπριακοί αυτοσχεδιασμοί», 2012.

5. Δημιουργία χαρακτήρων και κινουμένων σχεδίων.

Τα παιδιά μαθαίνουν πώς να ζωντανεύουν χαρακτήρες, να σηματοδοτούν αλλά και να ερμηνεύουν, να δημιουργούν τα δικά τους κινούμενα σχέδια. Γίνεται άλλη μια αναφορά στην ταινία που προβλήθηκε: εστιάζουμε την προσοχή των παιδιών στον πρωταγωνιστή της ταινίας που προβλήθηκε, στον άνθρωπο-πουλί ή άνθρωπο-άγγελο και συζητούμε τον τρόπο με τον οποίο ο καλλιτέχνης απέδωσε την κίνηση, αλλά και την «ποιητική μεταμόρφωση», τόσο του ίδιου όσο και των άλλων αντικειμένων/στοιχείων της παράδοσης. Στη συνέχεια, τα παιδιά σχεδιάζουν στον αέρα ένα από αυτά τα αντικείμενα και ακολούθως αναπαριστούν ένα από τα διαφορετικά αντικείμενα, ενώ κινούνται ελεύθερα στον χώρο και κάνουν τους δικούς τους μετασχηματισμούς της παράδοσης. Ακολούθως, τα παιδιά δουλεύουν στο εικαστικό τους ημερολόγιο για να δημιουργήσουν τα δικά τους μοτίβα που θα αξιοποιήσουν στη συνέχεια για να δημιουργήσουν κινούμενα σχέδια. Κατά την πορεία εξέλιξης των ιδεών των παιδιών γίνεται συζήτηση για τις παραλλαγές του θέματος και για τη σκηνοθεσία και τοποθέτηση των εικαστικών τους έργων για τη δημιουργία διαφορετικών κάδρων.

6. Προβολή της ταινίας.

Τα παιδιά εμπλέκονται στη διαδικασία προβολής της ταινίας: αφού δημιουργήσουν τη δική τους ταινία αποφασίζουν για τις διαδικασίες και κριτήρια που αφορούν στην προώθησή της. Για παράδειγμα, ποιος θα είναι ο χώρος και ο χρόνος της προβολής, ποιοι μπορεί να είναι οι πιθανοί θεατές, πνευματικά δικαιώματα, ανέβασμα στο διαδίκτυο.

Προστιθέμενη αξία δράσης

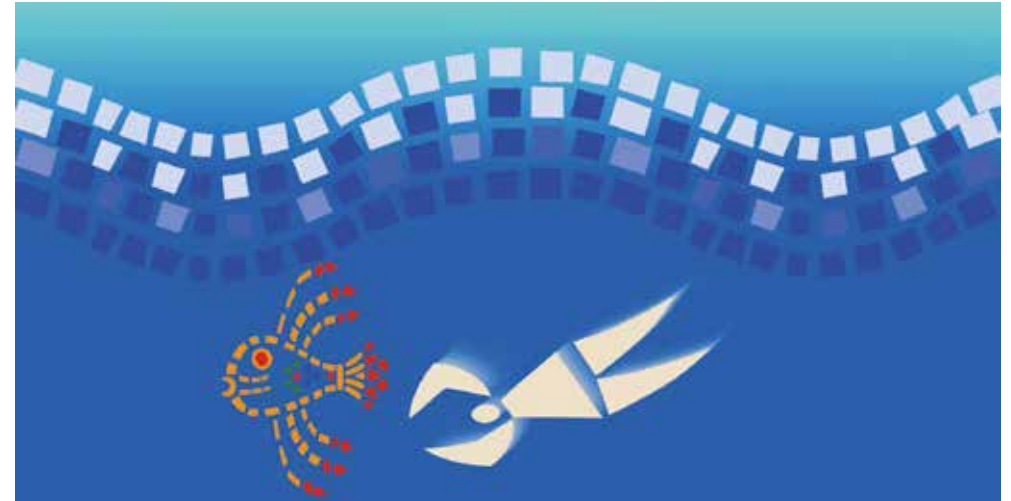
Το αναλυτικό Πρόγραμμα των Εικαστικών Τεχνών στοχεύει στο να βοηθήσει τα παιδιά να επικοινωνούν χρησιμοποιώντας ένα ευρύ φάσμα οπτικών μηνυμάτων και να αναπτύξουν τη δημιουργικότητά τους. Η αγωγή στον οπτικό πολιτισμό προβάλλει επιτακτική καθώς τα παιδιά βομβαρδίζονται καθημερινά από έναν τεράστιο όγκο οπτικών ερεθισμάτων μέσω της τηλεόρασης, της διαφήμισης, του διαδικτύου ή/και άλλων εικόνων και οπτικών αναμνήσεων που επηρεάζουν τη ζωή τους. Τα παιδιά είναι απαραίτητο να εμβαθύνουν και να αναλύουν τον τρόπο με τον οποίο βλέπουν και αντιλαμβάνονται τα προϊόντα του οπτικού πολιτισμού και τα έργα τέχνης ως μέσο διερεύνησης των προσωπικών στάσεων, αξιών και πεποιθήσεων τους προκειμένου να ανακαλύψουν τον εαυτό τους, να κατανοήσουν τον τρόπο που σκέφτονται οι άλλοι αλλά και να γίνουν κριτικοί καταναλωτές και ενημερωμένοι συμμετέχοντες στο κοινωνικό σύνολο (Heise, 2004).

Προαπαιτούμενες γνώσεις

Γνώσεις πλοήγησης στο διαδίκτυο, βασική γνώση αγγλικών

Υλικά

Έργα κυπρίων καλλιτεχνών της πρώτης και δεύτερης γενιάς (ΥΠΠ, 2016): <http://eikad.schools.ac.cy/index.php/el/erga-kyprion-kallitechnon>
Οδηγός Αρχαιολογικού Μουσείου
Έγχρωμα χαρτόνια, ψαλίδια, χρωματιστά μολύβια, μαρκαδόροι

Απόσπασμα από την ταινία κινουμένων σχεδίων του Σπύρου Δημητριάδη «Κυπριακοί αυτοσχεδιασμοί», 2012.

Πρωτοβουλίες / Ιδέες για αξιοποίηση ή/και διάχυση

Η μικρή ταινία που θα παραχθεί (ενός λεπτού περίπου) από τη συμμετοχή όλων των παιδιών μπορεί να προβληθεί στο Διεθνές Φεστιβάλ Animation Κύπρου «Όψεις του Κόσμου» και να αναρτηθεί στην επίσημη ιστοσελίδα του Φεστιβάλ (www.animafest.com.cy).

Πηγές

Καλλιτέχνες

Lotte Reiniger (Γερμανία), Yuri Norstain (Ρωσία), Fyodor Khitruk (Ρωσία), Norman McLaren (Καναδάς), Caroline Leaf (Καναδάς) Georges Schwizgebel (Ελβετία), Theodore Ushev (Βουλγαρία/Καναδάς), Sarina Nihei (Ιαπωνία), Kaspar Jancis (Εσθονία), Priit Parn (Εσθονία), Koji Yamamura (Ιαπωνία).

Εκδόσεις

Taylor, R. (2002). *The Encyclopedia of Animation Techniques*. Focal Press.
Muybridge, E. (1955). *Animals in Motion*. Dover Publications.
Muybridge, E. (1955). *The Human Figure in Motion*. Dover Publications.
Whitaker H. & Halas, J. (2006). *Timing for Animation*. Focal Press.
Williams, R. (2001). *The Animators Survival Kit*. Faber & Faber.

Ιστοσελίδες

www.awn.com
www.nfb.ca/channels/Animation
www.fluidframes.net
www.openculture.com
www.zippyframes.com

www.asifa.net
www.cartoonbrew.com
www.skwigly.co.uk
www.chromocolour.co.uk
www.dragonframe.com
www.animafest.com.cy

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΝΤΟΚΙΜΑΝΤΕΡ ΜΙΚΡΟΥ ΜΗΚΟΥΣ ΜΕ ΙΣΤΟΡΙΚΟ, ΕΘΝΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Σταύρος Παπαγεωργίου

Σκηνοθέτης - παραγωγός

Διευθυντής Α.Ε.Ι. Audiovisual Forum

Βαθμίδα

Μέση Εκπαίδευση

Διάρκεια

8 ώρες εκπαίδευσης

Επιπλέον χρόνος για έρευνα και παραγωγή ντοκιμαντέρ

Περιγραφή / Πορεία υλοποίησης

Το ετήσιο Φεστιβάλ Αρχαιολογικού, Εθνογραφικού και Ιστορικού Ντοκιμαντέρ Κύπρου (<https://aei-filmfestival.org/>), το οποίο πραγματοποιήθηκε στην Κύπρο για πρώτη φορά το 2018, φιλοδοξεί να αποτελέσει ένα μέσο προώθησης της πολιτιστικής κληρονομιάς μέσα από την τέχνη του ντοκιμαντέρ. Εκτός από τη σημασία του για την προβολή της ιστορίας, αρχαιολογίας και εθνογραφίας της Κύπρου, λειτουργεί ταυτόχρονα ως μια πλατφόρμα συγκέντρωσης, καταγραφής και προβολής ντοκιμαντέρ με ιστορίες ανθρώπων και πολιτισμών από ολόκληρο τον πλανήτη, καθιστώντας το έτσι ένα φεστιβάλ τοπικό και ταυτόχρονα διεθνές.

Η πιο σημαντική ίσως λειτουργία του Φεστιβάλ είναι η εκπαιδευτική του διάσταση και ιδιαίτερα η συμμετοχή μαθητών όλων των βαθμίδων, όχι μόνο ως θεατών αλλά ταυτόχρονα και ως δημιουργών, μια δράση που ενδυναμώνεται χρόνο με το χρόνο και ωθεί τους νέους στη διαδικασία της έρευνας, καταγραφής και παρουσίασης θεμάτων που αφορούν την πολιτιστική κληρονομιά και την ιστορία του τόπου μας, μέσα από το ντοκιμαντέρ.

Το 2018, η Tetraktys Films σε συνεργασία με το Δίκτυο Εταιρικών Σχολείων UNESCO Κύπρου, οργάνωσε σε πιλοτική βάση, τον πρώτο κύκλο μαθητικών εργαστηρίων παραγωγής μικρού μήκους ντοκιμαντέρ με τη συμμετοχή 60 μαθητών και επτά καθηγητών από έξι λύκεια. Στη συνέχεια, αξιοποιώντας τις γνώσεις που αποκόμισαν, οι μαθητές δημιούργησαν δεκάλεπτα ντοκιμαντέρ, τα οποία παρουσιάστηκαν στο

Συνέντευξη με την ιστορικό Ευαγγελία Ματθοπούλου κατά τη διάρκεια των γυρισμάτων του ντοκιμαντέρ «Ο κάμπος της προσημνής», το οποίο απέσπασε το 1^ο Βραβείο στην Κατηγορία Μαθητικού Ντοκιμαντέρ του 2^{ου} Φεστιβάλ ΑΕΙ. Το ντοκιμαντέρ διερευνά μια σχετικά άγνωστη πτυχή της νεότερης ιστορίας της Κύπρου, της περιόδου 1946-1949, που αφορά την προσωρινή εγκατάσταση χιλιάδων Εβραίων, επιζώντων του Ολοκαυτώματος, σε ένα σύμπλεγμα στρατοπέδων στην περιοχή της Ξυλοτύμπου, τον λεγόμενο «χειμερινό κάμπο». © 2019, Περιφερειακό Γυμνάσιο Ξυλοτύμπου

1^ο Φεστιβάλ Αρχαιολογικού, Εθνογραφικού και Ιστορικού Ντοκιμαντέρ Κύπρου και αργότερα σε παγκύπρια μαθητική ημερίδα. Ακολούθησαν νέες σειρές εργαστηρίων και το εκπαιδευτικό μέρος του Φεστιβάλ έχει καθιερωθεί, με αυξανόμενο ενδιαφέρον κάθε χρόνο και πλέον προσφέρεται και σε σχολεία που δεν ανήκουν στο Δίκτυο ASPnet. Ανάμεσα στους στόχους περιλαμβάνεται η αναβάθμιση της κριτικής σκέψης και η περαιτέρω ανάπτυξη των τεχνικών δεξιοτήτων, κυρίως των νέων, όσον αφορά τον τρόπο λειτουργίας των MME και της διαχείρισης οπτικοακουστικού υλικού, αλλά και η καλύτερη κατανόηση της ιστορίας και της πολιτιστικής κληρονομιάς της Κύπρου, μέσα από την ενεργό συμμετοχή των ίδιων των δημιουργών/μαθητών.

Το αρχαιολογικό και το εθνογραφικό ντοκιμαντέρ ως είδη

Το αρχαιολογικό ντοκιμαντέρ πραγματεύεται κάποιο θέμα που εμπίπτει στην κατηγορία της αρχαιολογίας, ιδωμένο μέσα από την ματιά του σκηνοθέτη και βασισμένο στην επιστημονική τεκμηρίωση. Οι τεχνικές δημιουργίας ενός αρχαιολογικού ντοκιμαντέρ περιλαμβάνουν:

- Συνεντεύξεις με ειδικούς/επιστήμονες/αρχαιολόγους.
- Κινηματογράφηση αρχαιολογικών χώρων και εκθεμάτων.
- Αναπαραστάσεις σκηνών/γραφικών που βασίζονται σε επιστημονική έρευνα.
- Σκηνές αρχείου (φωτογραφίες/βίντεο ανασκαφών κ.ά.).

Προβολή ντοκιμαντέρ σχολείων ASPnet στο 2^ο Διεθνές Φεστιβάλ Αρχαιολογικού, Εθνογραφικού και Ιστορικού Ντοκιμαντέρ Κύπρου. © 2019, A.E.I. Audiovisual Forum / Λήδα Αγιομαμίτη

Η εθνογραφία είναι η συστηματική μελέτη ανθρώπων και πολιτισμών. Μέσω της εθνογραφίας ερευνώνται πολιτιστικά φαινόμενα, στα οποία ο ερευνητής παρατηρεί την κοινωνία ως αντικείμενο μελέτης. Η εθνογραφική μελέτη πεδίου ή η αναφορά εθνογραφικού περιστατικού αντανακλά τη γνώση και το σύστημα νοημάτων στη ζωή μιας πολιτισμικής ομάδας. Ως εκ τούτου, ένα εθνογραφικό φιλμ θα πρέπει:

- Να αφορά συγκεκριμένο τόπο και συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα.
- Να αναφέρεται σε ένα ορισμένο χρονικό διάστημα.
- Να προσδιορίζει χρονικά κάθε στιγμή του.
- Να μη χρησιμοποιούνται τεχνητά μέσα κατά την κινηματογράφιση και το μοντάζ.
- Να μην προστίθενται τεχνητοί ήχοι εκτός από τους «φυσικούς» που περιλαμβάνει κάθε λήψη.

Πέρα από τα πιο πάνω, στα εκπαιδευτικά εργαστήρια γίνεται αναφορά σε θέματα αισθητικής του κινηματογράφου, στις τεχνικές λήψης συνεντεύξεων, στα είδη πλάνων και σε πρακτικές για τον φωτισμό και τη λήψη καλού ήχου. Στο τελικό στάδιο η ταινία κρίνεται από το ίδιο το κοινό στο οποίο απευθύνεται, ανάλογα με την επιστημονική της εγκυρότητα καθώς και τον τρόπο προσέγγισης και παρουσίασης του θέματος.

Η δύναμη της εικόνας είναι ίσως το αποτελεσματικότερο μέσο για να κατανοήσουν και να αφομοιώσουν οι μαθητές τις ιστορικές και πολιτιστικές εμπειρίες των ανθρώπων τις οποίες αφηγούνται οι ταινίες. Αν το αντικείμενο έρευνας της κοινωνικής ανθρωπολογίας είναι η μελέτη των ανθρώπινων κοινωνιών και των συμπεριφορών τους, των γλωσσών, των θρησκειών, των εθίμων και η καταγραφή των πολιτισμικών και κοινωνικών δομών, τότε ο εθνογραφικός κινηματογράφος δεν μπορεί παρά να συμπορεύεται μαζί της. Επομένως, είναι σημαντικό να βοηθήσουμε τα παιδιά να

κατανοήσουν ότι, επειδή ακριβώς η άυλη πολιτιστική κληρονομιά συνδέεται με όλες αυτές τις εκφράσεις της ταυτότητας κάθε λαού, ο εθνογραφικός κινηματογράφος φωτίζει αυτές τις πτυχές με τον πιο ζωντανό τρόπο.

Στάδια δημιουργίας ντοκιμαντέρ

1. Εξεύρεση κεντρικού θέματος.
2. Έρευνα για το θέμα.
3. Επιλογή προσέγγισης θέματος.
4. Σχεδιασμός της δομής του ντοκιμαντέρ.
5. Προετοιμασία για την κινηματογράφιση.
6. Κινηματογράφιση.
7. Συγγραφή του κειμένου (αφήγηση).
8. Μοντάζ εικόνας και ήχου.
9. Ολοκλήρωση/τελική μορφή έργου.

Στο στάδιο της προετοιμασίας του ντοκιμαντέρ είναι σημαντικό να γίνει καταμερισμός ρόλων ανάμεσα στους μαθητές και να επεξηγηθούν οι αρμοδιότητες του καθενός. Η σύσταση της βασικής ομάδας παραγωγής είναι:

- Ερευνητής/κειμενογράφος
- Σκηνοθέτης
- Βοηθός Σκηνοθέτης
- Εικονολήπτης
- Ηχολήπτης
- Διευθυντής Παραγωγής
- Μοντέρ

Ερωτήματα προς διερεύνηση / ενδεικτικές δραστηριότητες

1. Τι πρέπει να ληφθεί υπόψη για την επιλογή και ανάπτυξη ενός πρωτότυπου θέματος;
Π.χ. πρόσβαση στο θέμα (χώρους, ανθρώπους, εκθέματα, αντικείμενα) και να υπάρχει αρκετό οπτικοακουστικό υλικό για αξιοποίηση.
2. Ποιες παράμετροι πρέπει να ληφθούν υπόψη για την παραγωγή ενός καλού ντοκιμαντέρ, ως προς το περιεχόμενο;
Π.χ. εκτενής έρευνα σε αξιόπιστες πηγές, διασταύρωση πληροφοριών, αντικειμενικότητα στην παρουσίαση του θέματος, ισορροπία στην παράθεση διαφορετικών απόψεων.
3. Με ποιο τρόπο γίνεται η επιλογή της καταλληλότερης προσέγγισης ώστε το ντοκιμαντέρ να καταστεί ενδιαφέρον και ελκυστικό για το κοινό;
Κάθε ταινία –μυθοπλασία ή ντοκιμαντέρ– αφηγείται μια ιστορία. Εναπόκειται στον δημιουργό να αξιοποιήσει τον λόγο και την εικόνα με τέτοιο τρόπο ώστε να αφηγηθεί την ιστορία του όσο γίνεται πιο ελκυστικά για να κρατήσει το ενδιαφέρον του θεατή αμείωτο μέχρι το τέλος. Παράλληλα, κύριο μέλημα του σκηνοθέτη στα ντοκιμαντέρ είναι η αντικειμενική και ολοκληρωμένη πληροφόρηση, στον μέγιστο δυνατό βαθμό.

Στιγμιότυπα από τα γυρίσματα του ντοκιμαντέρ «Χαμπής ο Χαράκτης της Κύπρου», το οποίο σκιαγραφεί τη μεγάλη προσφορά του χαρακτήρα Χαμπή στην Τέχνη και τον Πολιτισμό της Κύπρου. Απέσπασε το 2ο Βραβείο στην Κατηγορία Μαθητικού Ντοκιμαντέρ του 2ου Φεστιβάλ ΑΕΙ και συμπεριλήφθηκε στη διεθνή πλατφόρμα των Εταιρικών Σχολείων UNESCO “Good Practices in Arts Education from ASPnet around the world”, με την ευκαιρία της Διεθνούς Εβδομάδας των Τεχνών στην Εκπαίδευση (25-31 Μαΐου 2020). © 2019, Λύκειο Αποστόλων Πέτρου και Παύλου στη Λεμεσό.

Στόχοι – Προστιθέμενη αξία δράσης

1. Ανάπτυξη δεξιοτήτων στη παραγωγή ντοκιμαντέρ.
2. Εξάσκηση στην διεξαγωγή έρευνας για αρχαιολογικά, ιστορικά και εθνογραφικά θέματα.
3. Εισαγωγή στην κινηματογραφική γλώσσα και αισθητική.
4. Εισαγωγή στο μοντάζ και την οπτική αφήγηση.
5. Εισαγωγή στο σενάριο ταινίας τεκμηρίωσης.
6. Συμβουλές για την επιλογή θέματος, την έρευνα, την προετοιμασία και την παραγωγή μιας μικρού μήκους ταινίας ντοκιμαντέρ.
7. Τεχνικές συνεντεύξεων και πρακτική εξάσκηση.
8. Πρακτικές ασκήσεις με βίντεο και μοντάζ σε υπολογιστή.
9. Δημιουργία ταινίας τεκμηρίωσης μικρού μήκους ως συλλογική εργασία από τους συμμετέχοντες.

Υλικά - Εξοπλισμός

- Εφεδρικές μπαταρίες
- Φωτογραφικός τρίποδας
- SD memory card για καταγραφή του υλικού που θα κινηματογραφηθεί
- SD card adaptor για μεταφορά του υλικού στον Η/Υ
- Φορητός ψηφιακός εγγραφέας ήχου με εξωτερικό μικρόφωνο
- Καλώδιο minijack to minijack
- Ακουστικά
- Κλακέτα
- Πολυστερίνη 1 x 1.5m και ρολό με αλουμινοχαρτο (reflector)
- Φορητός Η/Υ με εγκατεστημένο λογισμικό για μοντάζ π.χ. premier, moviemaker, κλπ
- Φορητός σκληρός δίσκος χωρητικότητας τουλάχιστον 250 GB
- 1 USB 16GB για τα παραδοτέα υλικά

Πρωτοβουλίες / Ιδέες για αξιοποίηση ή/και διάχυση ή/και εφαρμογή

- Διοργάνωση ειδικής προβολής της ταινίας για όλη τη σχολική κοινότητα.
- Προβολή ταινιών στο ΑΕΙ Φεστιβάλ.
- Προβολή σε ξένα φεστιβάλ αρχαιολογικού/εθνογραφικού ενδιαφέροντος.
- Ανάρτηση σε διαδικτυακές πλατφόρμες και διάχυση του συνδέσμου στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.
- Τηλεοπτική προβολή.

Πηγές

Grimshaw, A., Ravetz, A. (eds.) (2005). *Visualizing Anthropology: Experimenting with Image-Based Ethnography*. Bristol: Intellect Books.

Howes, D. (2016). Sensing Cultures: Cinema, Ethnography and the Senses. In: R. Cox, A. Irving & C. Wright (eds.), *Beyond Text? Sensory Anthropology and Critical Practice*. Manchester: Manchester University Press, pp. 173-188.

Loeb, M. (2006). “Inciting Social Change through Film: Using Marcus Banks’s Definition of Ethnographic Film to Discuss the Films of Participant Productions”, *PSU McNair Scholars Online Journal*: Vol. 2:1.

ΤΟ ΚΑΡΑΒΙ ΤΗΣ ΚΕΡΥΝΕΙΑΣ: ΣΗΜΕΙΟ ΑΝΑΦΟΡΑΣ ΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

Χριστίνα Αριστοδήμου

Εκπαιδευτικός - καθηγήτρια Φυσικής
Λύκειο Αποστόλων Πέτρου και Παύλου

Συνεργασία:

Δρ Παναγιώτης Τουλιάτος

Πρόεδρος Τμήματος Αρχιτεκτονικής
Πανεπιστήμιο Frederick

Αργύρης Φελλάς

Ειδικό Διδακτικό Προσωπικό,
Πανεπιστήμιο Frederick

Βαθμίδα

Λύκειο

Διάρκεια

1 μήνας

Περιγραφή / Πορεία υλοποίησης:

Σκοπός του συγκεκριμένου προγράμματος είναι η διερεύνηση της ιστορίας και των τεχνικών της ναυπηγικής στην αρχαιότητα, μέσα από τη μελέτη του ναυαγίου της Κερύνειας. Οι μαθητές συνεργάζονται και συγκεντρώνουν πληροφορίες για το ιστορικό πλαίσιο, το φορτίο του караβιού, τις πιθανές αιτίες του ναυαγίου, την ανακάλυψη, την ανέλκυση και τη συντήρηση του караβιού και τη σημασία του για την Κύπρο.

Για την καλύτερη κατανόηση της επιστημονικής γνώσης που εμπερικλείεται στην κατασκευή του αρχαίου караβιού και του τρόπου σχεδιασμού των πλοίων, οι μαθητές με την καθοδήγηση ακαδημαϊκών (Δρ Παναγιώτης Τουλιάτος και Δρ Αργύρης Φελλάς, Πανεπιστήμιο Frederick) επιχειρούν την κατασκευή μιας προσομοίωσης του караβιού. Η διαδικασία περιλαμβάνει τα ακόλουθα στάδια:

1. **Σχεδιασμό της καρίνας, των νομέων και των μαδεριών σε όλα τα επίπεδα.** Απαιτείται επιδεξιότητα και προσοχή, αφού το καθένα έχει διαφορετική κλίση και μορφή. Στο στάδιο αυτό είναι απαραίτητη η χρήση μηχανημάτων κοπής λέιζερ (του πανεπιστημίου Frederick στην περίπτωση μας), αφού τα ξύλινα μέρη του πλοίου είναι ποικίλης καμπυλότητας και πρέπει να κοπούν με ακρίβεια, σύμφωνα με το επιθυμητό τελικό σχήμα του κελύφους.

2. **Δημιουργία του εσωτερικού μέρους (σκελετού), σύμφωνα με την αρχαιο-ελληνική ναυπηγική τεχνική «κέλυφος πρώτα».**
Το ναυπηγικό σύστημα «κέλυφος πρώτα» περιγράφεται σαν ένα ξύλινο κέλυφος γάστρας ενός σκάφους που συγχρόνως αποτελεί και το φέρον αυτού συστήμα. Πάνω σε αυτό το κέλυφος στερεώνεται το δευτερεύον φέρον σύστημα για να στηρίξει καταστρώματα, ιστίο κλπ (Τουλιάτος 2008, Τάσιος 1998).
3. **Συνένωση νομέων πάνω στην καρίνα και συγκόλληση μαδεριών κάθετα στους νομείς ώστε να δημιουργηθεί μια κελυφωτή κατασκευή.**
Ο τρόπος με τον οποίο οι αρχαίοι Έλληνες χρησιμοποιούσαν μαδέρια ήταν χαρακτηριστικός. Αρχίζαν από την καρίνα και τοποθετούσαν διαδοχικά δεξιά και αριστερά τις σειρές μαδεριών που στηρίζονταν το ένα πάνω στο άλλο με ένα πολύπλοκο σύστημα με τένοντες και καβίλιες. Αυτά τα δεσίματα ήταν μικρά εσωτερικά πλαίσια, των οποίων το μέγεθος και οι αποστάσεις ήταν προσεκτικά διευθετημένες ώστε να προσθέτουν σημαντική αντοχή και ακαμψία στο σκαρί. Για να το πετύχουμε, αριθμούμε τα μαδέρια ώστε να μελετήσουμε και να κατανοήσουμε τη σημασία κάθε σειράς. Κρίσιμο σημείο θεωρείται η ένωση της καρίνας με το πρώτο μαδέρι και του πρώτου μαδεριού με το δεύτερο. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, ανάμεσα στην καρίνα, το πρώτο και στο δεύτερο μαδέρι υπήρχαν σφήνες, στις οποίες ήταν στερεωμένοι οι κεντρικοί κύριοι νομείς. Οι σφήνες δεν άγγιζαν την καρίνα, αφού η πιθανή επιφάνεια επαφής τους είχε κοπεί σχηματίζοντας τρύπες για να απομακρύνονται τα ακάθαρτα νερά του πλοίου.
4. **Επικόλληση των ξύλινων μερών όπου θα στερεωθεί το κατάρτι.**
Η διαδικασία αυτή περιλαμβάνει την επικόλληση τεσσάρων κομματιών ξύλου κάθετα προς τον οριζόντιο άξονα σε κάθε ένα από τα δύο επίπεδα με τρόπο που επιτρέπει τη στερέωση του καταρτιού.
5. **Προετοιμασία του πανιού.**
Το ύφασμα μετριέται και κόβεται σύμφωνα με το μέγεθος του караβιού ώστε να το καθιστά λειτουργικό. Αφού τρυπηθούν οι άκρες του πανιού, στερεώνεται με σχοινιά στο πιο ψηλό μέρος του καταρτιού.
6. **Πόντιση του ομοιώματος караβιού στο νερό.**

Ιστορικό πλαίσιο

Για την καλύτερη μελέτη των πληροφοριών που αφορούν την ιστορία του караβιού, το τμήμα χωρίζεται σε ομάδες. Η κάθε ομάδα μελετά ένα συγκεκριμένο ιστορικό κομμάτι και αφού ολοκληρωθούν οι εργασίες, τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στην ολομέλεια της τάξης.

Το καράβι πιθανόν να προερχόταν από τη Ρόδο και αυτό εικάζεται από το γεγονός ότι τα προσωπικά αντικείμενα του πληρώματος είναι κεραμικοί τύποι που

κατασκευάζονταν στη Ρόδο. Το πιο πιθανόν είναι το πλοίο να ξεκίνησε από τη Ρόδο και έκανε ενδιάμεσους σταθμούς στη Σάμο και στη Νίσυρο κάτι που ενισχύεται από πολλά αντικείμενα που βρέθηκαν σε αυτό (Κυπριανού & Νικολάου, 2011).

© Λύκειο Αποστόλων Πέτρου και Παύλου

Εξαιρετικά μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει και το φορτίο του πλοίου. Συγκεκριμένα, βρέθηκαν γύρω στους 400 αμφορείς που ανήκουν σε περισσότερους από έντεκα διαφορετικούς τύπους, κυρίως από τα νησιά Ρόδο και Σάμο, γνωστά για την παραγωγή κρασιού. Ακόμη, μεταξύ άλλων, βρέθηκαν μολόπετρες, σημαντικός αριθμός αμυγδάλων, προσωπικά αντικείμενα του πληρώματος καθώς και τέσσερα χάλκινα νομίσματα. Εξαιρετικά σημαντικό είναι να αναφερθεί και το στοιχείο ότι η χρονολόγηση των οργανικών υλικών σύμφωνα με τη μέθοδο της ραδιοχρονολόγησης κατέδειξε ότι το καράβι βυθίστηκε κατά την τελευταία δεκαετία του 4ου αιώνα π.Χ. (Steffy, 1985).

Πολλές είναι οι υποθέσεις και θεωρίες γύρω από τις αιτίες βύθισης του πλοίου. Η πρώτη υπόθεση αναφέρει πως βυθίστηκε λόγω βλαβών, οι οποίες προήλθαν από θαλάσσιους οργανισμούς και την παρατεταμένη παραμονή του στο νερό. Μια άλλη θεωρία υποστηρίζει ότι το καράβι βυθίστηκε λόγω τρικυμίας. Η τελευταία υπόθεση, που είναι και η πιο πιθανή, αναφέρει ότι το πλοίο ενδέχεται να βυθίστηκε από πειρατές αφού δε βρέθηκαν αντικείμενα μεγάλης αξίας στο καράβι εκτός από τέσσερα χάλκινα νομίσματα και δύο τάλαντα σιδήρου. Ήταν απίθανο ένας καπετάνιος μέσα σε ένα εμπορικό καράβι που ασχολείτο με το εμπόριο να μην είχε μαζί του νομίσματα μεγάλης αξίας (Κυπριανού & Νικολάου, 2011).

Το πρωινό του Σαββάτου της 20ής Νοεμβρίου του 1965 ο Ανδρέας Μ. Καριόλου σε μια κατάδυση του ανακάλυψε το ναυάγιο του πλοίου. Χρειάστηκαν περισσότερες από 400 καταδύσεις ώπου 2 χρόνια μετά, το 1967, κατάφερε να ξαναβρεί το χαμένο του ναυάγιο και ζήτησε να μελετηθεί από ειδικούς. Μια μικρή ομάδα αρχαιολόγων με επικεφαλής τον Michael Katzen ξεκίνησε έρευνες με τη βοήθεια ειδικού μαγνητόμετρου και ενός ανιχνευτή μετάλλου για να προσδιορίσει το μέγεθος

του ναυαγίου και του φορτίου του. Μετά από συντονισμένες προσπάθειες το καράβι βγήκε από τη θάλασσα το 1969 και μεταφέρθηκε στο κάστρο της Κερύνειας (Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, 1987). Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το καράβι της Κερύνειας έχει τεράστια σημασία για ολόκληρη την Κύπρο, αφού πέραν του ότι πρόκειται για ένα από τα σημαντικότερα σωζόμενα δείγματα της αρχαίας ναυπηγικής, το φορτίο του αποτελεί σημαντική πηγή πληροφοριών σχετικά με το εμπόριο της κλασικής αρχαιότητας.

Ιδέες για περαιτέρω δράσεις:

- Συνάντηση και συζήτηση με τον δήμαρχο της κατεχόμενης πόλης της Κερύνειας και ανταλλαγή απόψεων για τρόπους προβολής του αρχαίου ναυαγίου της Κερύνειας.
- Εκπαιδευτική θαλάσσια διαδρομή με το πιστό αντίγραφο του ναυαγίου, το σκάφος «Κερύνεια-Ελευθερία», κατά τη διάρκεια της οποίας οι μαθητές μπορούν να ενημερωθούν από το εξειδικευμένο πλήρωμα για τα βασικά μέρη του πλοίου και να βιώσουν τη μοναδική εμπειρία του ταξιδιού σε ομοίωμα αρχαίου καραβιού.

Υλικά

Χαρτί, ρίγα, μολύβι, λαδόκολλα, ξύλα, μηχανήματα κοπής λέιζερ, κόλλα, ύφασμα για πανί, σχοινί.

Πηγές

- Whitewright, J. (2011). The Potential Performance of Ancient Mediterranean Sailing Rigs. *The International Journal of Nautical Archaeology*, 40.1, pp. 2-17.
- Kariolou, G. (1997). Kyrenia II: The Return from Cyprus to Greece of the Replica of a Hellenic Merchant Ship. In: Swiny, S., Hohlfelder, R. Swiny Wyld, H. (eds.), *Res Maritimae: Cyprus and the Eastern Mediterranean from Prehistory to Late Antiquity*. American Schools of Oriental Research. Steffy, J.R. (1985). «The Kyrenia Ship: An Interim Report on its Hull Construction», *American Journal of Archeology*.
- Κυπριανού, Μ., Νικολάου, Ι. (2011). *Το ξύλινο καράβι της Κερύνειας: Ιστορία - Κατασκευή - Συντήρηση* (Πτυχιακή Εργασία). Καρδίτσα: Τ.Ε.Ι. Λάρισας (Παράρτημα Καρδίτσας) Τμήμα Σχεδιασμού και Τεχνολογίας Ξύλου και Επίπλου.
- Τουλιάτος, Π. (2008). *Διερεύνηση κρίσιμων κατασκευαστικών χαρακτηριστικών του αρχαίου πλοίου της Κερύνειας*, Πρακτικά έργου με θέμα «Ανάδειξη του αρχαίου πλοίου της Κερύνειας». Σάμος: Δήμος Πυθαγόρειου.
- Νεοφύτου, Τ. (2006). *Εναλία οδός. Το ταξίδι του 'Κερύνεια Ελευθερία' στην Ελλάδα με την ευκαιρία των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004*. Λευκωσία: Πολιτιστικό Ίδρυμα Κερύνεια- Χρυσοκάβα. Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού (1987). «Το καράβι της Κερύνειας». Λευκωσία.

Ιστοσελίδες

- <http://www.kyreniaship.org/text1/greek%20text/greekindex.htm>
- http://www.kyreniaship.org/text1/greek%20text/shipproject_g/building-process.htm
- <http://www.mcw.gov.cy/mcw/DA/DA.nsf/0/5EC71A57FC60D4C1C2257273003A2549?Open>

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΗ ΣΕ ΟΛΟΥΣ;

Δρ Έλενα Παπαμιχαήλ

Λειτουργός Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, Υπουργείο
Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας

Βαθμίδα

Γυμνάσιο / Λύκειο

Διάρκεια

90 λεπτά

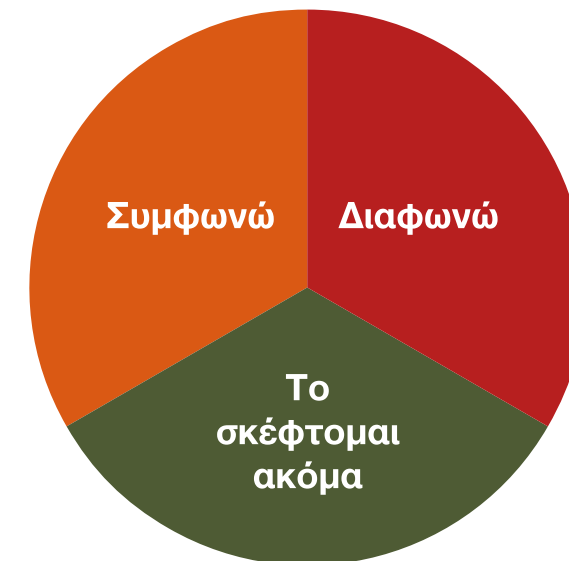
Περιγραφή / Πορεία υλοποίησης

Η πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί δημόσιο αγαθό δικαιωματικά προσβάσιμο σε όλους. Η άμεση επαφή με την υλική και την άυλη πολιτιστική κληρονομιά εμπλουτίζει τις γνώσεις μας για τον Κόσμο και τον Άνθρωπο, διευκολύνει την κατανόηση για το διαφορετικό και συμβάλλει στη μετάδοση μηνυμάτων, αξιών και συμβόλων, στα οποία βρίσκεται συσσωρευμένη η ανθρώπινη γνώση και εμπειρία. Ακόμα, η ισότιμη πρόσβαση στα πολιτιστικά αγαθά και η προστασία των πολιτιστικών δικαιωμάτων αδιακρίτως για όλα τα μέλη της κοινωνίας αποτελούν απαραίτητες προϋποθέσεις της δημοκρατικής πολιτείας και της διατήρησης της πολιτιστικής πολυμορφίας. Ως εκ τούτου, οποιοσδήποτε περιορισμός στην πρόσβαση προς τα πολιτιστικά αγαθά αποτελεί παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων και περιορισμό της δυνατότητας ενεργού συμμετοχής σε μια πτυχή του δημόσιου βίου.

Στη διάρκεια του εργαστηρίου οι μαθητές εξετάζουν τρόπους με τους οποίους τίθενται περιορισμοί στην πρόσβαση συγκεκριμένων εθνικών, κοινωνικών, ηλικιακών ή άλλων ομάδων σε χώρους και είδη πολιτιστικής κληρονομιάς, ακόμα και αν αυτοί δεν είναι συνειδητοί ή σκόπιμοι. Ακολουθώντας, προτείνουν λύσεις ώστε να διασφαλίζεται η ευρύτερη δυνατή συμμετοχή όλων των πολιτών και ιδιαίτερα των νέων σε όσο το δυνατόν περισσότερες εκφάνσεις του πολιτισμού –του δικού τους και των άλλων–, με στόχο την καλύτερη κατανόηση της πολιτιστικής πολυμορφίας και του πλουραλισμού.

Ερωτήματα προς διερεύνηση / ενδεικτικές δραστηριότητες

1. Ορισμός πολιτιστικής κληρονομιάς.
2. Δραστηριότητα «Συμφωνώ – Διαφωνώ – Το σκέφτομαι ακόμα» (για μεθοδολογία δραστηριότητας βλ. εγχειρίδιο «Ανακαλύπτοντας τον ελέφαντα», σσ. 38-40) με τις δηλώσεις:
 - Η είσοδος σε όλα τα μουσεία και άλλους χώρους πολιτιστικής κληρονομιάς πρέπει να είναι δωρεάν.
 - Οι χώροι πολιτιστικής κληρονομιάς της πόλης μου είναι προσβάσιμοι για ΑΜΕΑ.
 - Τα σαββατοκύριακα οι οικογένειες μπορούν να περάσουν τον χρόνο τους σε ένα μουσείο στην Κύπρο.

3. Αναφορές στη δράση της Aida Buturovic (Βιβλιοθηκάριος 32 ετών, η οποία σκοτώθηκε καθώς προσπαθούσε να σώσει βιβλία από τις φλόγες που κατέκαψαν το 90% από το 1,5 εκατομμύριο βιβλία της βιβλιοθήκης του Σεράγεβο, το 1992) και Khaled al-Asaad (Σύριος αρχαιολόγος και επικεφαλής αρχαιοτήτων για την αρχαία πόλη της Παλμύρας, μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς UNESCO. Αποκεφαλίστηκε δημόσια από το Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και της Συρίας στις 18 Αυγούστου 2015 σε ηλικία 83 χρονών). Συζήτηση ερωτήματος «Αξίζει να θυσιάζονται ζωές για την πολιτιστική κληρονομιά;»

Το κάστρο του Κολοσσίου, ένα από τα σημαντικότερα μεσαιωνικά οχυρωματικά έργα που σώζονται στην Κύπρο. © Αδάμος Παπαντωνίου

4. Συζήτηση ερωτήματος «Για ποιους λόγους μπορεί κάποιο άτομο ή ομάδες ατόμων να στερούνται την πρόσβαση στην πολιτιστική κληρονομιά;»

Παραδείγματα προς συζήτηση:

- Λεηλασία – κατοχή – καταστροφή πολιτιστικής κληρονομιάς σε περιπτώσεις ένοπλης σύρραξης (π.χ. Κύπρος, Παλμύρα)
 - Απουσία πρόσβασης για άτομα με αναπηρίες (π.χ. Κάστρο Κολοσσίου)
 - Κόστος – ώρες λειτουργίας – Αρχαιολογικά Μουσεία Λεμεσού και Λάρνακας
5. Υπάρχουν μορφές πολιτιστικής κληρονομιάς προσβάσιμες σε όλα τα άτομα; Αναφορά σε παραδείγματα (π.χ. άυλη πολιτιστική κληρονομιά: πασχαλινά παιχνίδια σε κοινότητες).
6. Ομαδική συζήτηση σεναρίου «Οικογένειες και μουσεία»: Μια οικογένεια στο Λονδίνο και μια οικογένεια στη Λάρνακα επιθυμούν να επισκεφθούν το Μουσείο της πόλης τους (πατέρας, μητέρα, παιδιά ηλικίας 6, 12 και 16 ετών). Για να προγραμματίσουν την επίσκεψή τους, επισκέπτονται τις ιστοσελίδες του Αρχαιολογικού Μουσείου Λάρνακας και του Βρετανικού Μουσείου στο Λονδίνο. Ποια αναμένεται να είναι η εμπειρία της κάθε οικογένειας; (Διερεύνηση μέσω ιστοσελίδων των μουσείων ή προσωπικών εμπειριών).

7. Πώς θα μπορούσε να υπάρξει μεγαλύτερη ελευθερία πρόσβασης στην πολιτιστική μας κληρονομιά; Αναφορά στο κείμενο της Karima Bennoune και σε παραδείγματα της επικαιρότητας.

«Η πολιτιστική κληρονομιά είναι πηγή και για άλλα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα, όπως το δικαίωμα ελευθερίας έκφρασης, ελευθερίας σκέψης, συνείδησης και θρησκείας καθώς και τα οικονομικά δικαιώματα των ανθρώπων που κερδίζουν τα προς το ζην μέσω του τουρισμού που συνδέεται με αυτή την κληρονομιά. Είναι κρίσιμο να κατανοήσουμε ότι η υλική και η άυλη πολιτιστική κληρονομιά είναι στενά συνδεδεμένες και ότι οι επιθέσεις στη μία συνήθως συνοδεύονται από επιθέσεις και στην άλλη» (UNESCO, 2016).

Karima Bennoune, Ειδική Εισηγήτρια του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών σε θέματα Πολιτιστικών Δικαιωμάτων

Στόχοι - Προστιθέμενη αξία δράσης

1. Αναγνώριση της άνισης προσβασιμότητας στην πολιτιστική κληρονομιά.
2. Κριτική ανάλυση καταστάσεων σε σχέση με προσβασιμότητα στην πολιτιστική κληρονομιά από το συγκείμενο των μαθητών/τριών και όχι μόνο.
3. Ανάληψη δράσης για διάχυση δικαιώματος πρόσβασης και εισηγήσεις προς τοπικούς χώρους πολιτιστικής κληρονομιάς για διεύρυνση πρόσβασης.

Προαπαιτούμενες γνώσεις

- γνώσεις πλοήγησης στο διαδίκτυο
- γνώση αγγλικής γλώσσας

Υλικά

- Καρτέλες με τις φράσεις «ΣΥΜΦΩΝΩ», «ΔΙΑΦΩΝΩ», «ΤΟ ΣΚΕΦΤΟΜΑΙ ΑΚΟΜΑ»
- Υπολογιστές με σύνδεση στο διαδίκτυο

Πρωτοβουλίες / Ιδέες για διάχυση

- Εισηγήσεις προς τοπικά μουσεία ή άλλους χώρους πολιτιστικής κληρονομιάς για διεύρυνση πρόσβασης σε όλες τις ομάδες ανεξαρτήτως ιδιαιτεροτήτων.
- Γνωστοποίηση δικαιώματος για πρόσβαση στην πολιτιστική κληρονομιά.

Πηγές

Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού – Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων. *Ανακαλύπτοντας τον Ελέφαντα*. Διαθέσιμο στο: http://www.moec.gov.cy/dde/diapolitismiki/ilektroniko_yliko/3_3_anakalyptontas_ton_elefanta.pdf

Wikipedia contributors, «Πολιτιστική Κληρονομιά», Βικιπαίδεια, Η ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια, 8 Δεκεμβρίου 2019, <https://bit.ly/2PX7pA3> [πρόσβαση 18/12/2019].

UNESCO 2016. «Karima Bennoune: Cultural heritage is a human rights issue». Διαθέσιμο στο: <https://en.unesco.org/news/karima-bennoune-cultural-heritage-human-rights-issue> [πρόσβαση 18/12/2019].

ΟΙ ΝΕΟΙ ΔΙΝΟΥΝ ΝΕΑ ΠΝΟΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ: ΜΙΑ ΠΡΟΤΑΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ «ΒΕΡΕΓΓΑΡΙΑ»

Γεωργία Χαραλάμπους

Εκπαιδευτικός - Καθηγήτρια Αγγλικής γλώσσας
Εμπορική Σχολή Μιτσή Λεμύθου

Βαθμίδα

Λύκειο

Διάρκεια

1 μήνας

Περιγραφή / Πορεία υλοποίησης

Σκοπός της εργασίας αυτής, που σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε στην Εμπορική Σχολή Μιτσή Λεμύθου, ήταν η ευαισθητοποίηση των μαθητών για την πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής του Τρόοδου και την αναζήτηση τρόπων ανάδειξής της μέσα από καινοτόμες επιχειρηματικές ιδέες. Συγκεκριμένα, οι μαθητές με την καθοδήγηση των εκπαιδευτικών τους, ανέπτυξαν ένα σχέδιο ανακατασκευής και επαναλειτουργίας του ιστορικού ξενοδοχείου «Βερεγγάρια» το οποίο βρίσκεται στο χωριό Πρόδρομος στο Τρόοδος σε υψόμετρο 1400 μέτρων, «[...] θέσις κυριολεκτικώς μαγευτική μέσα σέ δάσος πεύκων καί εις όριζοντα άπέραντον. Θέα... άπεριγράπτως ώραία. Τό βλέμμα του θεατού εις οίανδήποτε διεύθυνσιν καί άν στραφή, θα χορτάση βουνό και φυσικήν όμορφιάν» (εφημ. *Ελευθερία* 3/6/1931).

Μέσα από μελέτη ιστορικών στοιχείων αλλά και συνεντεύξεων με ιστορικούς ερευνητές καθώς και κατοίκους της περιοχής, αναδείχθηκε η σημασία που διαδραμάτισε το ξενοδοχείο «Βερεγγάρια» τόσο στην κοινωνική ζωή και τον τουρισμό του νησιού όσο και στη σχέση του με την πολιτιστική κληρονομιά. Αποτελούσε πόλο έλξης πλούσιων επισκεπτών από όλο τον κόσμο, προσφέροντας ευκαιρίες ψυχαγωγίας μέσα από περιηγήσεις στη φύση, αθλητικές δραστηριότητες, θεατρικές παραστάσεις, χοροεσπερίδες, εκθέσεις κυπριακών προϊόντων αλλά και ευκαιρίες νυχτερινής διασκέδασης.

Αξιοποιώντας τη γνώση που αποκτήθηκε σε σχέση με τη γεωγραφική θέση και την ιστορία του ξενοδοχείου, την πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής και το φυσικό της περιβάλλον, οι μαθητές ετοίμασαν μια σύγχρονη πρόταση αξιοποίησης του ξενοδοχείου, σύμφωνα με τις αρχές της αειφορίας και της τουριστικής ανάπτυξης.

Πιο συγκεκριμένα, η πρόταση παρουσιάζει τη συσχέτιση του ξενοδοχείου με τον τουρισμό και τον πολιτισμό της Κύπρου και καλύπτει μερικές πτυχές όπως:

- διακόσμηση, σύμφωνα με τις αρχές της οικολογίας και της πράσινης ανάπτυξης.
- πρόγραμμα εκδηλώσεων και δραστηριοτήτων που θα προσφέρονται.
- οικονομικός στρατηγικός σχεδιασμός για να μπορέσει να υλοποιηθεί το έργο.

Για τον καταρτισμό της πρότασης μέσα σε αυτά τα πλαίσια, οι μαθητές και οι μαθήτριες έθεσαν αρκετά ερωτήματα προς διερεύνηση, με γνώμονα την επαναλειτουργία του ξενοδοχείου με τέτοιο τρόπο ώστε όχι μόνο να μην υποβαθμίζει και να μεταβάλλει το περιβάλλον μέσα στο οποίο λειτουργεί αλλά να το αναδεικνύει και να το προστατεύει. Επιπρόσθετα, η πρόταση λαμβάνει υπόψη την ανάγκη αναζωογόνησης της περιοχής, προσφέροντας ευκαιρίες επαγγελματικής αποκατάστασης στους νέους και, γενικότερα, κίνητρα στους κατοίκους για να παραμείνουν στην περιοχή. Απώτερος σκοπός ήταν η δημιουργία μιας πρότυπης πρότασης που να αποτελέσει έμπνευση για τους νέους αλλά και επαγγελματίες στον χώρο των επιχειρήσεων, ώστε να αναπτύξουν καινοτόμα σχέδια αξιοποίησης πολιτιστικών θησαυρών του τόπου μας βάσει των αρχών της αειφορίας.

Ερωτήματα προς διερεύνηση

- Πώς η ιστορία του ξενοδοχείου Βερεγγάρια συνδέεται με τον τουρισμό και τον πολιτισμό της Κύπρου;
- Πώς ο εναλλακτικός τουρισμός συνδέεται με την αειφόρο ανάπτυξη και πώς η επαναλειτουργία του ξενοδοχείου μπορεί να γίνει σε αυτά τα πλαίσια;
- Ποια πρέπει να είναι η στρατηγική προσέγγισης ποιοτικού και εναλλακτικού τουρισμού και μέσα από ποιες δράσεις μπορεί αυτό να επιτευχθεί;
- Πώς ένα κτήριο σπουδαίας αρχιτεκτονικής μπορεί να αξιοποιηθεί έτσι ώστε να αναδειχθεί ο φυσικός πολιτισμός της περιοχής και συγχρόνως να αποτελέσει εφελκυστικό πεδίο ανάπτυξης;
- Πώς θα μπορούσε να συνδυαστεί μια τεχνολογικά σύγχρονη ξενοδοχειακή μονάδα με τις αρχές της οικολογίας και της πράσινης ανάπτυξης;
- Ποια φιλοσοφία εσωτερικής διακόσμησης και γενικής διαμόρφωσης των χώρων πρέπει να ακολουθηθεί ώστε να παρέχει ανέσεις στους επισκέπτες αλλά ταυτόχρονα να υπάρχει πλήρης εναρμόνιση με το φυσικό περιβάλλον χωρίς ωστόσο να χάνεται ο παραδοσιακός χαρακτήρας και η κομψότητα;
- Μέσα από ποιες δραστηριότητες και εκδηλώσεις μπορεί το ξενοδοχείο να αναδεικνύει στους επισκέπτες του τον πολιτισμό της περιοχής και της Κύπρου γενικότερα;
- Με ποιο τρόπο οι νέοι και οι τοπικές κοινότητες μπορούν να βοηθήσουν αλλά και να βοηθηθούν από την επαναλειτουργία του ξενοδοχείου;
- Ποιοι άλλοι φορείς πρέπει να εμπλακούν στην υλοποίηση του έργου αναπτύσσοντας συνέργειες;
- Ποιες οι βασικές αρχές ενός οικονομικού και στρατηγικού σχεδιασμού ανάπτυξης ενός τέτοιου έργου ώστε το όραμα να γίνει πραγματικότητα;
- Ποια προγράμματα επιδοτήσεων (επιχειρηματικότητα, ανανεώσιμες πηγές ενέργειας κλπ) μπορούν να χρησιμοποιηθούν έτσι ώστε να υπάρξουν τα απαραίτητα οικονομικά οφέλη;

- Ποιοι τρόποι εξοικονόμησης ενέργειας και δημιουργίας οικονομίας κλίμακος μπορούν να εφαρμοστούν για να καταστεί το έργο βιώσιμο;

Για την εκπόνηση του έργου προηγήθηκαν οι πιο κάτω δραστηριότητες:

1. Εκτενής έρευνα σε βιβλία και διαδίκτυο.
2. Βιωματικό εργαστήρι με ιστορικό.
3. Επικοινωνία με ειδικό σε θέματα οικονομικού σχεδιασμού, διαχείρισης επιχειρηματικού πλάνου και σε θέματα εξοικονόμησης ενέργειας και αειφόρου ανάπτυξης.

Μέσα από τις πιο πάνω δράσεις τονίστηκαν κυρίως δύο πτυχές του προγράμματος:

1. Βιωματική: οι μαθητές και οι μαθήτριες υποδύθηκαν ρόλους και έγιναν τουριστικοί πράκτορες, ιδιοκτήτες ξενοδοχείου, εκπρόσωποι πολιτιστικών φορέων αλλά και απλοί περιηγητές. Μελετώντας πρωτότυπα άρθρα και δημοσιεύματα της εποχής κλήθηκαν να λάβουν μέρος σε σημαντικές αποφάσεις για την οικονομία και λειτουργία του ξενοδοχείου.
2. Κοινωνική: μέσα από συζητήσεις, προβληματισμούς και προτάσεις οι μαθητές και οι μαθήτριες αντιλήφθηκαν ότι η αναβίωση και επαναλειτουργία ενός χώρου που συνδέεται με την πολιτιστική κληρονομιά, στα πλαίσια της αειφόρου ανάπτυξης, είναι πολύ σημαντική τόσο για τους κατοίκους της περιοχής όσο και γενικότερα για τον τουρισμό και τον πολιτισμό της χώρας.

Οι μαθητές αποκομίζουν πολλαπλά οφέλη από αυτές τις δράσεις διότι αφενός συνδέουν τα βιώματά τους με τα βιώματα των κατοίκων της περιοχής, ανακαλύπτουν γνώσεις σχετικές με την αειφόρο ανάπτυξη και ενημερώνονται για σχέδια νεανικής επιχειρηματικότητας, προγράμματα επιδοτήσεων που αφορούν στον τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας όπως επίσης και στον τρόπο σχεδιασμού και υλοποίησης επιχειρηματικών πλάνων, τα οποία πιθανόν να τους φανούν χρήσιμα στο μέλλον. Τέλος, ανέπτυξαν ικανότητες συνεργασίας και ανάληψης πρωτοβουλιών καθώς και αισθήματα αλληλεγγύης και αγάπης για τον τόπο τους και τον πολιτισμό.

Ενδεικτικές Δραστηριότητες

1. Βιωματικό εργαστήρι

Συνεργασία: Ανδρέας Χρ. Ανδρέου, συγγραφέας του βιβλίου *Βερεγγάρια, Το Ξενοδοχείο των Βασιλιάδων*.

Οι μαθητές και οι μαθήτριες μελετούν πρωτότυπα άρθρα και δημοσιεύματα της εποχής και, βάσει αυτών, υποδύονται ρόλους χωρισμένοι σε ζεύγη. Μέσα από αυτή τη δραστηριότητα καλούνται:

- να επιλέξουν το άρθρο / επιστολή / διαφήμιση που τους ενδιαφέρει και να εξηγήσουν γιατί.
- να υποδυθούν τον αντίστοιχο ρόλο (ταξιδιωτικός πράκτορας, περιηγητής, πολιτιστικός φορέας, απλός κάτοικος της περιοχής).
- να εντοπίσουν σημεία προς συζήτηση σε σχέση με το ξενοδοχείο (πλεονεκτήματα/μειονεκτήματα), να τα συζητήσουν με την ομάδα τους και να τα παρουσιάσουν στην ολομέλεια.
- να βρουν λύσεις και να τις παρουσιάσουν.

2. Έρευνα σε βιβλιογραφία και διαδίκτυο

Παράδειγμα 1: Κοινά αρχιτεκτονικά στοιχεία μεταξύ του ξενοδοχείου Βερεγγάρια και άλλων ιστορικών κτηρίων της Κύπρου.

Το «ξενοδοχείο των βασιλιάδων» όπως συχνά ονομάζεται το ξενοδοχείο Βερεγγάρια, παρουσιάζει στοιχεία σπάνιας και εμπνευσμένης αρχιτεκτονικής που το συνδέουν άμεσα με άλλα ιστορικά κτήρια της Κύπρου, όπως το Προεδρικό Μέγαρο στη Λευκωσία αλλά και το κάστρο του Κολοσσίου στη Λεμεσό. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι τα μπαλκόνια του ξενοδοχείου των οποίων τα χαρακτηριστικά φαίνεται να δανείστηκε ο αρχιτέκτονας του ξενοδοχείου από το μπαλκόνι του κάστρου του Κολοσσίου στη Λεμεσό.

Παράδειγμα 2: Συσχέτιση του εμβλήματος του ξενοδοχείου Βερεγγάρια με τον βρετανικό θυρεό του Κυβερνείου (σημερινό Προεδρικό Μέγαρο).

Η συσχέτιση του Κυβερνείου γίνεται και με άλλο τρόπο αφού η «ομοιότητα του εμβλήματος του Βερεγγάρια με το έμβλημα που υπάρχει πάνω από την κεντρική είσοδο του Προεδρικού Μεγάρου είναι εκπληκτική αφού και εκείνο απεικονίζει έναν λέοντα και ένα μονόκερο στα πλάγια» (Ανδρέου, 2010). Η χρήση παρόμοιας εικόνας με το έμβλημα του Κυβερνείου των Βρετανών ως έμβλημα για το Βερεγγάρια, φανερώνει τη σπουδαιότητα του κτηρίου αλλά και την πολιτική και πολιτιστική του αξία.

Το αυθεντικό οικόσημο του ξενοδοχείου Βερεγγάρια, φιλοτεχνημένο πιθανόν από τον W. H. Clarke

Στόχοι

1. Ανάδειξη της σχέσης πολιτιστικής κληρονομιάς και φυσικού περιβάλλοντος.
2. Ευαισθητοποίηση των μαθητών και μαθητριών για τις αξίες και τη σημασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, της αειφόρου ανάπτυξης, του πολιτιστικού τουρισμού και της περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης.
3. Ενημέρωση για ευκαιρίες πολιτιστικής επιχειρηματικότητας.
4. Δημιουργία κινήτρων, μέσων και μηχανισμών για την προστασία, σταδιακή βελτίωση και διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς –υλικής, άυλης αλλά και φυσικής– με τη συνδρομή και ενεργό συμμετοχή των νέων και των φορέων της περιοχής.
5. Αλλαγή των παραδοσιακών στάσεων και αντιλήψεων, ως προς το περιβάλλον, την προστασία, την ανάδειξη μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς και την αειφόρο ανάπτυξη.

6. Ανάπτυξη της συνεργατικότητας, προώθηση της ανταλλαγής ιδεών και γνώσεων μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικών και διαμόρφωση συλλογικής ταυτότητας.
7. Καλλιέργεια αξιών στους νέους, που θα συμβάλει στην ανάπτυξη θετικών στάσεων και συμμετοχικών συμπεριφορών για τη διαμόρφωση μελλοντικής υπεύθυνης στάσης ενεργού πολίτη για την προστασία της οικολογικής ισορροπίας και της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Το ξενοδοχείο Βερεγγάρια σήμερα. © Εμπορική Σχολή Μιτσή Λεμύθου / Γεωργία Χαραλάμπους

Προστιθέμενη αξία δράσης

Η πρόταση ανακατασκευής και επαναλειτουργίας του ιστορικού ξενοδοχείου Βερεγγάρια, ενός ξενοδοχείου που η δημιουργία του είναι άμεσα συνυφασμένη όχι μόνο με την ιστορία της περιοχής Μαραθάσας αλλά και ολόκληρης της Κύπρου, είναι ένας τρόπος να κερδίσει ξανά η περιοχή τη χαμένη της αίγλη και να αναδείξει την πολιτιστική της ταυτότητα. Μέσα από τη δράση αυτή προβάλλεται επίσης η σημασία της συμμετοχής των τοπικών κοινοτήτων και των νέων για την αειφόρο ανάπτυξη της περιοχής αλλά και την επιτυχή μακροπρόθεσμη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Προαπαιτούμενες γνώσεις

1. Γνώσεις πλοήγησης στο διαδίκτυο
2. Βασική γνώση αγγλικών
3. Δεξιότητες δημιουργίας και επεξεργασίας οπτικοακουστικού υλικού
4. Δεξιότητες σχεδιασμού και δημιουργίας ιστοσελίδων

Πηγές

Ανδρέου, Α. (2010). *ΒΕΡΕΓΓΑΡΙΑ, Το Ξενοδοχείο των Βασιλιάδων*. Κύπρος: Πηγή.

Ανδρέου, Α. Προσωπικό αρχείο του συγγραφέα (διαφημίσεις και έγγραφα Ξενοδοχείου Βερεγγάρια, φωτογραφίες κτηρίου και ετήσιας έκθεσης κυπριακών προϊόντων).

Γιαννούλης, Θ. (2016). *Εναλλακτικές μορφές τουρισμού, καινοτόμες ιδέες και προοπτικές* (Πτυχιακή εργασία). Αθήνα, Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Πειραιά, Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας. [διαδικτυακό] Διαθέσιμο στο: http://okeanis.lib.puas.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/3108/tour_563.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Καλαντζίδου Σ. (2014). *Αγροτουρισμός και Αειφόρος Τοπική Ανάπτυξη* (Ερευνητική Εργασία). Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης. [διαδικτυακό] Διαθέσιμο στο: <http://ikee.lib.auth.gr/record/134587/files/KAZANTZIDOYTMXAE.pdf>

Χαλκιαδάκης, Ε. και Α. Χανιωτάκης (2010). *Σύγχρονες μορφές τουρισμού και μελλοντικές τάσεις* (Πτυχιακή εργασία). Ηράκλειο: Τεχνολογικό Ίδρυμα Ηρακλείου, Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας, Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων. [διαδικτυακό] Διαθέσιμο στο: http://nefeli.lib.teicrete.gr/browse/sdo/tour/2010/ChalkiadakisEmmanouil,ChaniotakisAris/attached-document-1291280770-151950-6501/Chalkiadakis_Chaniotakis2010.pdf

χ.σ. [Ξενοδοχείο Βερεγγάρια]. *Ελευθερία* (3 Ιουνίου 1931).

Ιστοσελίδες

[http://lemesosblog.com/stiles/apo-to-parelthon/5917-vereggaria-to-ksenodoxeio-ton-](http://lemesosblog.com/stiles/apo-to-parelthon/5917-vereggaria-to-ksenodoxeio-ton-vasiliadon-mythoi-kai-alitheies)

<https://www.cyprusalive.com/el/veregaria-berengaria-hotel-the-forgotten-hotel-of-the-kings>

<https://www.cyprusalive.com/el/veregaria-berengaria-hotel-the-forgotten-hotel-of-the-kings>

<http://altertourism.gr/>

<https://freshome.com/2013/08/20/the-11-fastest-growing-trends-in-hotel-interior-design/>

[https://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/services_71main_gr/services_71main_](https://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/services_71main_gr/services_71main_gr?OpenForm&sub=1&sel=2)

[gr?OpenForm&sub=1&sel=2](https://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/services_71main_gr/services_71main_gr?OpenForm&sub=1&sel=2)

<https://presidency.gov.cy/presidential-palace.html>

Η ιστοσελίδα του ξενοδοχείου Βερεγγάρια όπως σχεδιάστηκε από τους μαθητές/τριες της Εμπορικής Σχολής Μιτσή Λεμύθου για τις ανάγκες της παρουσίασης της εργασίας στο 42^ο Παγκύπριο Συμπόσιο του Δικτύου Εταιρικών Σχολείων UNESCO.

ΟΙ ΝΕΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ: ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΚΑΙ ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ

Σοφία Αρναούτη

Εκπαιδύτρια Παγκόσμιας Εκπαίδευσης

Βαθμίδα
Γυμνάσιο

Διάρκεια:
2 ώρες

Περιγραφή / Πορεία υλοποίησης

Οι νέοι μπορούν να γίνουν οι καλύτεροι πρεσβευτές των ευρωπαϊκών αξιών, αξιοποιώντας τις γνώσεις και τις ικανότητές τους, τις νέες τεχνολογίες και την πληθώρα ευκαιριών κινητικότητας στην Ευρώπη και σε όλο τον κόσμο. Η πολιτιστική κληρονομιά και οι παραδόσεις αποτελούν κοινά αγαθά, στοιχεία της συλλογικής ταυτότητας και κατά συνέπεια η διαφύλαξή τους εναπόκειται στη συνεργασία όλων, τόσο των επαγγελματιών του πολιτισμού όσο και των πολιτών. Λαμβάνοντας υπόψη τη σύγχρονη πραγματικότητα, διαπιστώνει κανείς ότι τα επαγγέλματα διαφοροποιούνται, διανοίγονται νέοι τομείς ενασχόλησης, οι οποίοι συχνά απαιτούν νέες δεξιότητες, από διαφορετικά επιστημονικά πεδία. Αυτό ισχύει και για επαγγέλματα συναφή με την πολιτιστική κληρονομιά, όπως, για παράδειγμα, η γνώση και αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στη συντήρηση και αποκατάσταση μνημείων ή σε μνημεία/αρχαιολογικούς χώρους για την ενίσχυση της εμπειρίας του επισκέπτη.

Κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου οι συμμετέχοντες εργάζονται σε ομάδες, καταγράφοντας ιδέες για δραστηριότητες και δομές εντός και εκτός σχολείου για καθεμιά από τις τρεις θεματικές:

- 1) Συμμετοχή των νέων στις διάφορες μορφές πολιτιστικής κληρονομιάς σε εθελοντική ή επαγγελματική βάση,
- 2) Συμβολή των νέων στη διατήρηση, στην προβολή και στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και
- 3) Αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών για την προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Αφού καταγραφούν τα στοιχεία που προκύπτουν από την ιδεοθύελλα, συζητούνται τρόποι με τους οποίους οι νέοι μπορούν να εμπλακούν οι ίδιοι στην κοινή υπόθεση της πολιτιστικής κληρονομιάς, να συμβάλουν στην προστασία και την προβολή της, σε εθελοντική ή σε επαγγελματική βάση, στο πλαίσιο του σχολείου ή κατά τον προσωπικό τους χρόνο.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στις ιδέες που αφορούν στην εθελοντική συμμετοχή των νέων, είτε με στόχο την προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς, είτε με στόχο την ψυχαγωγία των νέων, καθώς και στις ευκαιρίες για επαγγελματική αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Μερικά παραδείγματα:

- I. **Εθελοντική συμμετοχή για την προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς:**
 - Πρωτοβουλίες για τη διοργάνωση εκθέσεων παραδοσιακής τέχνης.
 - Παραγωγή ή παρακολούθηση ντοκιμαντέρ με ανάλογη θεματολογία.
- II. **Ψυχαγωγία:**
 - Συμμετοχή σε λαογραφικούς ομίλους.
 - Εκμάθηση παραδοσιακού χορού και θεάτρου.
 - Επισκέψεις σε μουσεία και άλλους χώρους πολιτιστικού ενδιαφέροντος.

Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα είναι η σύνδεση του θέματος με τον διαγενεακό διάλογο και πώς μπορεί να συμβάλει στην απόκτηση γνώσεων, καθώς και στην καταγραφή της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η αξία του διαγενεακού διαλόγου αναδεικνύεται μέσα από ευκαιρίες ανταλλαγής με άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, τα οποία μπορούν να μεταφέρουν στους νέους γνώσεις για παραδοσιακά επαγγέλματα, τέχνες, ήθη και έθιμα τα οποία έζησαν οι ίδιοι. Παράδειγμα αποτελεί σε αρκετές χώρες η συλλογή και καταγραφή των παραδοσιακών μεθόδων γεωργικής καλλιέργειας μέσα από τη γνώση των γηραιότερων, οι οποίες επαναξιοποιούνται ως πιο βιώσιμες μέθοδοι καλλιέργειας σήμερα.

III. Επαγγελματική αξιοποίηση και νέες επιχειρήσεις:

- Ανακαίνιση και αξιοποίηση παλιών αρχοντικών με νέους τρόπους (αγροτουριστικά καταλύματα, χώροι εστίασης και ψυχαγωγίας, πολιτιστικά κέντρα κ.ά.).
- Αξιοποίηση των παραδοσιακών τεχνών (αγγειοπλαστική, καλαθοπλεκτική, κεντητική κ.ά), βάσει σύγχρονων αναγκών (εσωτερική διακόσμηση, δημιουργία κοσμημάτων, αντικείμενα αποθήκευσης με φυσικά υλικά, οικολογικές βιοδιασπώμενες συσκευασίες κ.ά.).
- Ανάπτυξη δεξιοτήτων για τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς (π.χ. αναπαλαίωση διατηρητέων οικοδομών).

Αφορμή για τη συζήτηση δίνεται μέσα από επιλεγμένες ιστοσελίδες και καλές πρακτικές επιχειρηματικής αξιοποίησης στοιχείων πολιτιστικής κληρονομιάς. Αν ο χρόνος το επιτρέπει, οι μαθητές επισκέπτονται τους αντίστοιχους επαγγελματίες και συζητούν μαζί τους για τους τρόπους με τους οποίους συνδυάστηκε η πολιτιστική κληρονομιά με τις ανάγκες του σύγχρονου ανθρώπου. Αντλώντας από αυτά τα παραδείγματα, μπορούν να συζητηθούν:

- Επιχειρηματικές ιδέες [τι δούλεψε / τι όχι, δυσκολίες κλπ.].
- Μάρκετινγκ / κανάλια επικοινωνίας.
- Ικανότητες που απαιτούνται για την υλοποίηση μιας επιχειρηματικής ιδέας (από τη σύλληψη ως την υλοποίηση).

Ερωτήματα προς διερεύνηση / ενδεικτικές δραστηριότητες

1. Τι είναι «συμμετοχή»;
Οι μαθητές απαντούν γραπτώς: *Συμμετοχή είναι...*
2. Ζητήστε από τους μαθητές/τριες να πουν αν αισθάνονται ότι συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων στη σχολική κοινότητα ή/και πέραν αυτής. Αν ναι, να προσδιορίσουν τα πεδία συμμετοχής, αν όχι να διατυπώσουν υποθέσεις για τους λόγους στους οποίους οφείλεται αυτό. Συζήτηση με βάση τη Σκάλα Συμμετοχής του Roger Hart.
3. Με ποιους τρόπους θα μπορούσαν οι νέοι να εμπλακούν σε θέματα που αφορούν την πολιτιστική κληρονομιά, την προβολή και τη διατήρησή της;
Στο σημείο αυτό μπορούν να συζητηθούν τρόποι συνεργασίας μεταξύ διαφόρων φορέων, όπως του σχολείου (διοίκηση σχολείου, σύνδεσμος γονέων, μαθητικό συμβούλιο), της τοπικής κοινότητας και της τοπικής αυτοδιοίκησης, των κέντρων νεότητας, των πολιτιστικών και άλλων συλλόγων. Στόχος της συνεργασίας αυτής θα πρέπει να είναι η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και η διατήρησή της, καθώς επίσης και η προώθησή της, η ευαισθητοποίηση και ενημέρωση του κοινού, αλλά και η αξιοποίησή της.
4. Με ποιους τρόπους μπορούμε να αξιοποιήσουμε τις νέες τεχνολογίες για να γνωρίσουμε και να προβάλλουμε την πολιτιστική κληρονομιά;
Χρήση εικονικής πραγματικότητας, για παράδειγμα στη δημιουργία μουσείων με σύγχρονο τρόπο περιήγησης, σχεδιασμός παιχνιδιών (παράδειγμα πολύ δημοφιλούς παιχνιδιού βιντεοκονσόλας το οποίο χρησιμοποιεί ως περιβάλλον του παιχνιδιού διάφορα μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς, όπως το Βατικανό), καθώς επίσης και ταινιών και κινουμένων σχεδίων–animation, χρήση εκτυπωτών 3D (τριδιάστατη εκτύπωση μοντέλου μνημείων), εφαρμογές για κινητά τηλέφωνα (mobile apps) με χάρτες μνημείων, οδηγοί επισκεπτών, παιχνίδια ενημέρωσης και καλλιέργειας γνώσεων κλπ.
5. Καταγραφή συγκεκριμένων εισηγήσεων προς τους αρμόδιους φορείς (μουσεία, οργανισμούς για τη διατήρηση μνημείων κλπ.) σχετικά με υποδομές και ενέργειες που μπορούν να γίνουν ώστε να καταστεί πιο αποτελεσματική και ελκυστική η προβολή στοιχείων πολιτιστικής κληρονομιάς στη νέα γενιά.
6. Διαπολιτισμικός και διαθρησκευτικός διάλογος και πολιτιστική κληρονομιά:
Ξεκινήστε με διάλογο γύρω από την πολιτιστική κληρονομιά και την ταυτότητα (προσωπική, εθνική κλπ.): Συζητήστε με τους μαθητές κατά πόσο η πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί μέρος της ταυτότητας των πολιτών μιας χώρας. Συνδέστε τη συζήτηση με το θέμα του διαπολιτισμικού και διαθρησκευτικού διαλόγου, συζητώντας κατά πόσο μπορούμε να έρθουμε πιο κοντά σε άλλους ανθρώπους, μέσα από τη γνωριμία με τον πολιτισμό τους και, κατά συνέπεια, να αναπτύξουμε περισσότερο σεβασμό απέναντι σε ανθρώπους με διαφορετική ταυτότητα από μας και να μειώσουμε τα στερεότυπα. [βλ. «πηγές»: σχετικές δραστηριότητες στο Compass και Compasito].

ΣΚΑΛΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ

Παραδείγματα:

Πηγή: *Μικρή Πυξίδα* (2012). Ο πίνακας προσαρμόστηκε από τον Hart, Roger: Children's Participation from Tokenism to Citizenship: UNICEF Innocenti Research Centre, 1992 Φλωρεντία.

© Κυπριακή Εθνική Επιτροπή UNESCO / Αντρη Τζόζεφ

Στόχοι - Προστιθέμενη αξία δράσης

1. Διάλογος μεταξύ των συμμετεχόντων και ανταλλαγή απόψεων και γνώσης, ειδικότερα γύρω από το θέμα της συμβολής των νέων στην προστασία και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς.
2. Ενθάρρυνση της δημιουργικής σκέψης και ευρηματικότητας των συμμετεχόντων για την αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς σε ένα ευρύ φάσμα επαγγελματιών, επιστημονικών πεδίων και επιχειρηματικών προοπτικών.
3. Καλλιέργεια ενεργού πολιτότητας και αισθήματος κοινωνικής ευθύνης όσον αφορά την προστασία και διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και την αξιοποίησή της ως μέσο διαπολιτισμικού διαλόγου σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο.
4. Διαβούλευση με τους νέους συμμετέχοντες, λήψη και καταγραφή των απόψεων τους όσον αφορά τις ανάγκες για υποδομές και κατάρτιση εντός και εκτός του σχολείου, οι οποίες θα μπορούσαν να βελτιώσουν τη συμμετοχή και συνεισφορά τους στην διατήρηση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς.
5. Κατανόηση του γεγονότος ότι οι νέες τεχνολογίες μπορούν όχι μόνο να συνυπάρξουν αρμονικά με την πολιτιστική κληρονομιά, αλλά και να καταστούν αμοιβαία επωφελείς.

Προαπαιτούμενες γνώσεις

Βασική αντίληψη της έννοιας της πολιτιστικής κληρονομιάς

Υλικά

Χαρτί μεγέθους Α1/Α2,
μαρκαδόροι σε διάφορα χρώματα

Πρωτοβουλίες / Ιδέες για αξιοποίηση

- Χρήση διαδικτύου για άντληση πληροφοριών, αναζήτηση καλών πρακτικών από άλλες χώρες, δημιουργία δικτύου συνεργασίας, αξιοποίηση εργαλείων ανοικτού κώδικα.
- Συνεργασία με την ευρύτερη κοινότητα (συνεντεύξεις από γηραιότερους για καταγραφή στοιχείων πολιτιστικής κληρονομιάς, συνεντεύξεις από νέους επιχειρηματίες, παραδοσιακούς χειροτέχνες κ.ά.).
- Σχεδιασμός ηλεκτρονικών παιχνιδιών από τους μαθητές (πχ. χρησιμοποιώντας το radlet ή το Actionbound ή απλές εφαρμογές για κωδικοποίηση-coding και ρομποτικής, πχ. ScratchJr και Scratch, Codeable Crafts κλπ.).
- Τοπικές δραστηριότητες μέσα από συνεργασίες κέντρων νεότητας, τοπικής αυτοδιοίκησης, σχολικής κοινότητας και τοπικών πολιτιστικών φορέων, όπως: δημιουργία οδηγών επισκεπτών και χαρτών σε εφαρμογές για κινητά τηλέφωνα ή αξιοποίηση σύγχρονων τεχνολογικών εφαρμογών σε μουσεία.
- Διάχυση των δραστηριοτήτων που υλοποιούν οι μαθητές και των αποτελεσμάτων τους μέσω κοινωνικών δικτύων, καθώς και προώθηση συναφών πρωτοβουλιών για προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Πηγές

Brander, P., Gomes R. et. al. (2010). *COMPASS. Καινοτόμα Εκπαιδευτικά Εργαλεία για την Εκπαίδευση Εκπαιδευτών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα*. ΑΡΣΙΣ Κοινωνική Οργάνωση Υποστήριξης Νέων (ελληνική έκδοση).

Flower, N. (2012). *Μικρή Πυξίδα. Εγχειρίδιο Εκπαίδευσης στα Ανθρώπινα Δικαιώματα για Παιδιά*. Σ. Αγγελίδης (μτφρ). Λευκωσία: IMPRINTA Ltd.

Council of Europe (2015a). *COMPASS: Manual for Human Rights Education with Young People*. Διαθέσιμο στο: <https://www.coe.int/en/web/compass/introduction-to-the-2012-edition>

Council of Europe (2015b). *COMPASITO: Manual for Human Rights Education for Children*. Διαθέσιμο στο: <http://www.eycb.coe.int/compasito/contents.html>

Μαθητικά
Συμπόσια
για την
Πολιτιστική
Κληρονομιά

μέρος

Υ

ΜΑΘΗΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΠΟ
ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ
ΜΑΘΗΤΕΣ: Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥΣ
ΣΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΕΝΕΡΓΩΝ
ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΚΑΙ
ΣΤΗΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ

Γιολάντα Φράγκου

Project Manager & Researcher

Centre for the Advancement of Research &

Development in Educational Technology (CARDET)

Μεγάλος λόγος γίνεται στην εποχή μας σχετικά με το κατά πόσο η σύγχρονη εκπαίδευση θα πρέπει να αποσκοπεί στην καλλιέργεια δεξιοτήτων με απώτερο στόχο την εξειδίκευση και τελική ένταξη των νέων στην αγορά εργασίας ή στην καλλιέργεια εκείνων των βασικών ατομικών χαρακτηριστικών που μακροπρόθεσμα θα συμβάλουν στη δημιουργία ενεργών δημοκρατικών πολιτών και στην εξέλιξη των κοινωνιών. Οι «ικανότητες» αποτελούν έναν όρο-ομπρέλα που περιλαμβάνει τις γνώσεις, στάσεις και δεξιότητες του κάθε ατόμου. Οι βασικές κοινωνικές ικανότητες είναι: η επικοινωνία και ο δημόσιος λόγος, η οργανωτική ικανότητα, η ομαδικότητα και συμμετοχικότητα, η κριτική σκέψη, η δημιουργικότητα, η ηγετικότητα, η ανάληψη πρωτοβουλιών και η λήψη αποφάσεων, ο σχεδιασμός και διαχείριση δράσεων και η επίλυση προβλημάτων. Ως εκ τούτου, στόχος της εκπαίδευσης θα πρέπει να είναι η καλλιέργεια των πιο πάνω κοινωνικών ικανοτήτων, με απώτερο σκοπό τη δημιουργία ενεργών παγκόσμιων πολιτών, οι οποίοι θα έχουν τις απαραίτητες κοινωνικές δεξιότητες και συνεπώς θα ενδιαφέρονται για παγκόσμια ζητήματα, θα μπορούν να κάνουν παντοπικές διασυνδέσεις και, παράλληλα, θα συμβάλλουν στην ενημέρωση άλλων για τα ζητήματα αυτά, καλλιεργώντας κουλτούρα κοινωνικού ενδιαφέροντος, μέσα από δράσεις, δραστηριότητες και εκστρατείες ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης.

Μια από τις συμμετοχικές μεθόδους και παιδαγωγικές προσεγγίσεις που συμβάλλει στην καλλιέργεια των πιο πάνω κοινωνικών ικανοτήτων είναι οι Ομάδες Νεαρών Πρεσβευτών. Σύμφωνα με τη μέθοδο αυτή, οι Νεαροί Πρεσβευτές αποτελούν μια ποικιλόμορφη κοινότητα από αφοσιωμένους και εμπνευσμένους νέους, οι οποίοι λειτουργούν ως φορείς αλλαγής, προωθώντας ένα κλίμα διαλόγου και ελεύθερης διατύπωσης απόψεων. Επιδιώκουν να εμπνεύσουν και να επηρεάσουν τις κοινότητές

τους, μέσα από την ενημέρωση και την καλλιέργεια ενσυναίσθησης για διάφορα ζητήματα που απασχολούν την ανθρωπότητα σε παντοπικό επίπεδο. Μια συνήθης δράση που αναλαμβάνουν να διοργανώσουν και να υλοποιήσουν οι Ομάδες Νεαρών Πρεσβευτών είναι τα Μαθητικά Συνέδρια από τους μαθητές για τους μαθητές. Το όφελος τόσο για τους μαθητές – Νεαρούς Πρεσβευτές, που αποτελούν την οργανωτική ομάδα, όσο και για τους συμμετέχοντες μαθητές είναι η ενεργητική και αποτελεσματική μάθηση, η καλλιέργεια της κοινωνικότητας, της φιλίας και της συνοχής, η ελευθερία της έκφρασης, ο σεβασμός όλων των διαφορετικών στοιχείων και απόψεων και η ομαδική εργασία που βασίζεται στη διαφορετικότητα και τη συνεργασία. Αφενός, τα Μαθητικά Συνέδρια έχουν στόχο τη δημιουργία ενός δικτύου σχολείων, τα οποία συνεργάζονται για ενημέρωση και προώθηση της ευαισθητοποίησης πάνω σε συγκεκριμένα παντοπικά ζητήματα. Αφετέρου, η διοργάνωση ενός μαθητικού συνεδρίου μπορεί να συμβάλει στην αποτελεσματική και συμπεριληπτική προώθηση της νεανικής ηγετικότητας μέσα από τη συζήτηση που μπορεί να προκύψει για την προώθηση της παγκόσμιας πολιτότητας στο πλαίσιο τόσο του σχολικού προγράμματος όσο και εκτός των επίσημων σχολικών δραστηριοτήτων.

© 2018, Κυπριακή Εθνική Επιτροπή UNESCO / Αντρη Τζόζεφ

Πιο κάτω παρουσιάζουμε περιληπτικά συγκεκριμένες βασικές κατευθυντήριες γραμμές για την επιτυχή διοργάνωση και τη διεξαγωγή σχολικών μαθητικών συνεδρίων από τους μαθητές για τους μαθητές.

1. Πρώτο βήμα για τη διοργάνωση μιας ανάλογης μαθητικής εκδήλωσης είναι η επιλογή του **κατάλληλου είδους συγκέντρωσης**. Τέτοιες εκδηλώσεις έχουν συνήθως τη μορφή Φόρουμ, Σεμιναρίου ή Συνεδρίου.

ΕΙΔΗ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΜΑΘΗΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ

1. **Φόρουμ:** Το Φόρουμ αφορά σε μια ομάδα συζήτησης, στο πλαίσιο της οποίας οι ιδέες που σχετίζονται με το υπό συζήτηση θέμα μπορούν να προβληθούν και να αξιολογηθούν σε μια ισότιμη και ανεπίσημη βάση. Στη συγκεκριμένη περίπτωση οι εισηγήσεις παρουσιάζονται από επίτιμους ομιλητές και οι αποδέκτες, δηλαδή το κοινό, μπορούν να αποφασίζουν κατά πόσο συμφωνούν ή διαφωνούν με τις συγκεκριμένες θέσεις ή απόψεις.
2. **Σεμινάριο:** Συνήθως είναι μια συνάντηση διδακτικού χαρακτήρα, όπου οι συμμετέχοντες επιδιώκουν να μάθουν περισσότερα για ένα συγκεκριμένο θέμα. Η συμμετοχή του κοινού σε αυτή την περίπτωση περιορίζεται μόνο στη διατύπωση ερωτήσεων ή θεμάτων προς σύντομη συζήτηση.
3. **Συνέδριο:** Το Συνέδριο είναι μια αρκετά μεγαλύτερης κλίμακας συγκέντρωση, συνήθως σε ένα μεγάλο χώρο, που περιλαμβάνει μια ολόκληρη σειρά δραστηριοτήτων. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι αποτελεί έναν συνδυασμό φόρουμ, σεμιναρίου, παρουσιάσεων, εργαστηρίων και συζητήσεων.

Στην περίπτωση, λοιπόν, των οργανωμένων μαθητικών συγκεντρώσεων είναι καλό να επιλέγεται η διοργάνωση συνεδρίων, τα οποία δίνουν τη δυνατότητα στους νέους: (α) να ενημερώνονται γύρω από ένα θέμα μέσα από τις παρουσιάσεις από επίτιμους ομιλητές, (β) να ανταλλάζουν απόψεις μέσα από ερωταποκρίσεις και συζητήσεις που ακολουθούν, και (γ) να εκπαιδεύονται μέσα από βιωματικά εργαστήρια.

2. Στη συνέχεια, είναι σημαντικό να ξεκαθαρίζεται η **προστιθέμενη αξία** ενός μαθητικού συνεδρίου και να διευκρινίζεται ο **στόχος** της συγκεκριμένης εκδήλωσης. Δράσεις τέτοιας κλίμακας πρέπει να παρέχουν στους συμμετέχοντες τη δυνατότητα για ελεύθερη σκέψη και έκφραση, ενεργητική και αποτελεσματική μάθηση, ομαδική εργασία που βασίζεται στη διαφορετικότητα και τη συνεργασία, ισότιμη συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων και έκφραση διαφορετικών απόψεων, καθώς και καλλιέργεια κοινωνικότητας, φιλίας και συνοχής μεταξύ των συμμετεχόντων. Στόχοι μιας τέτοιας εκδήλωσης πρέπει να είναι η δημιουργία ενός δικτύου σχολείων που συνεργάζονται μεταξύ τους για ευαισθητοποίηση πάνω σε συγκεκριμένα ζητήματα, αλλά και η αποτελεσματική και συμπεριληπτική προώθηση της νεανικής ηγετικότητας, μέσα από συζήτηση για προώθηση της παγκόσμιας πολιτότητας, τόσο στο πλαίσιο του σχολικού προγράμματος όσο και εκτός των επίσημων σχολικών δραστηριοτήτων.
3. Μια δράση είναι τόσο επιτυχημένη όσο οι άνθρωποι που βρίσκονται πίσω από αυτή. Ενώ οι ηγέτες επιλέγουν συχνά **τα μέλη μιας οργανωτικής ομάδας** βασιζόμενοι μόνο στις δικές τους απόψεις ή εξειδικευμένες γνώσεις, αυτό δεν αποτελεί αναγκαστικά τον καταλληλότερο τρόπο. Υπάρχει ένας αριθμός

ειδικών δεξιοτήτων που πρέπει να αναζητάμε στα πιθανά μέλη μιας οργανωτικής ομάδας, οι οποίες υποδηλώνουν ποιος θα μπορέσει να συμβάλει θετικά στη σύσταση της ομάδας και ποιος δεν θα προσφέρει κάτι επιπλέον.

Ακόμη και εκείνοι που έχουν τις μεγαλύτερες δεξιότητες συνήθως απαιτούν ειδική κατάρτιση για να λάμψουν ως μέλη μιας ομάδας. Υποθέτοντας απλά ότι οι άνθρωποι έχουν ήδη όλες τις απαραίτητες δεξιότητες ή ότι παρατηρώντας τους άλλους θα μπορέσουν να ενταχθούν και οι ίδιοι στην κουλτούρα της ομάδας, δεν αποτελεί μια αποτελεσματική προσέγγιση. Οι υπεύθυνοι των ομάδων που επιθυμούν τα καλύτερα αποτελέσματα για τις δράσεις τους πρέπει να είναι πρόθυμοι να επενδύσουν στα μέλη της ομάδας τους. **Οι βασικές δεξιότητες** που θα πρέπει να αναζητήσετε στα μέλη της οργανωτικής σας ομάδας είναι: ηγετικότητα, ικανότητα λήψης αποφάσεων και επίλυσης προβλημάτων, συνεργασία και ομαδικότητα, στοχοθεσία, διαχείριση συγκρούσεων, χρόνου και άγχους / πίεσης, διαπραγμάτευση και πειθώ, σχεδιασμός δράσεων, επικοινωνία, μεταδοτικότητα, εποικοδομητική κριτική και διάλογος / δημόσιος λόγος.

© 2018, Κυπριακή Εθνική Επιτροπή UNESCO

4. Τα **μέλη μιας οργανωτικής ομάδας** θα πρέπει να περιορίζονται στους **10-15** μαθητές, καθένας από τους οποίους θα πρέπει να έχει διαφορετικά καθήκοντα ανάλογα με τις ικανότητες αλλά και τα ενδιαφέροντά του. Προγραμματίστε συχνές και σύντομες συναντήσεις με την ομάδα σας για να ενημερώνετε και για να στηρίζετε ο ένας τον άλλο στη διοργάνωση του συνεδρίου. Κατανείμτε απλές εργασίες, ορίστε αρμοδιότητες και συμφωνήστε από την αρχή σχετικά με τις προθεσμίες για την επίτευξή τους. Να θυμάστε ότι το κάθε άτομο αποτελεί μια χρήσιμη πηγή, γι' αυτό φροντίστε να αξιοποιήσετε τις δεξιότητες όλων των μελών σας (σχεδιασμός, προγραμματισμός, σύνταξη κειμένων, διαφήμιση, κλπ.).
5. Προτού προχωρήσετε στις υπόλοιπες λεπτομέρειες του συνεδρίου σας, συζητήστε με τα μέλη της οργανωτικής ομάδας σχετικά με τις **οικονομικές δυνατότητες** που υπάρχουν. Διερευνήστε αν υπάρχει δυνατότητα εξωτερικής

χρηματοδότησης για την υλοποίηση του συνεδρίου και ψάξτε για πιθανούς χορηγούς ούτως ώστε να μειωθεί το συνολικό κόστος (για παράδειγμα τυπογραφεία, τοπικές επιχειρήσεις, αρτοποιεία, τοπικά κανάλια / εφημερίδες / περιοδικά κλπ.).

6. Με βάση τον στόχο της εκδήλωσης καλούμαστε να προσδιορίσουμε και την **ομάδα στόχο** ή αλλιώς τους αποδέκτες της δράσης. Στην περίπτωση των μαθητικών συνεδρίων, προσκεκλημένοι πρέπει να είναι μαθητές και εκπαιδευτικοί, σχολεία που συμμετέχουν σε ανάλογες δράσεις ή ενδιαφέρονται για παρόμοια ζητήματα, τοπικά, εθνικά και διεθνή ιδρύματα / οργανισμοί, καθώς επίσης και τοπικά και διαδικτυακά μέσα μαζικής ενημέρωσης.
7. **Ο αριθμός των συμμετεχόντων** αποτελεί ένα εξίσου σημαντικό στοιχείο για τη διοργάνωση και διεξαγωγή της εκδήλωσης. Συνολικά, 10-15 μαθητές από το κάθε προσκεκλημένο σχολείο μαζί με εκπαιδευτικούς-συνοδούς αποτελεί τον ιδανικό αριθμό συμμετεχόντων για μια τέτοια εκδήλωση. Παράλληλα, θα πρέπει να υπάρχουν ένας ή δύο προσκεκλημένοι επίσημοι ομιλητές, οι οποίοι θα κληθούν να μιλήσουν ως εμπειρογνώμονες γύρω από το κεντρικό θέμα του συνεδρίου. Σημαντικά κριτήρια για τον συνολικό αριθμό των συμμετεχόντων αποτελούν η χωρητικότητα της αίθουσας διεξαγωγής του συνεδρίου, καθώς επίσης και η δυνατότητα κάλυψης των εξόδων (π.χ. κόστος αίθουσας, μεταφορικά, τροφοδοσία / διατροφή, διαμονή κλπ).
8. Αφού καθορίσετε την ημερομηνία του συνεδρίου και επιλέξετε τον **χώρο διεξαγωγής της εκδήλωσης** είναι σημαντικό να βεβαιωθείτε ότι ο χώρος αυτός μπορεί να εξυπηρετήσει όλες σας τις ανάγκες: η χωρητικότητα της αίθουσας πρέπει να είναι ικανοποιητική για τον αριθμό των συμμετεχόντων και το περιβάλλον να ικανοποιεί τις ανάγκες τους. Σιγουρευτείτε για οποιεσδήποτε ιδιαίτερες ανάγκες πιθανόν να έχουν οι συμμετέχοντές σας και επικοινωνήστε έγκαιρα με τους υπεύθυνους για τον χώρο της εκδήλωσης ούτως ώστε να επιβεβαιώσετε ότι μπορούν να εξυπηρετηθούν στο μέγιστο οι οποιεσδήποτε ανάγκες των καλεσμένων σας (διατροφικές ανάγκες, προσβασιμότητα στο χώρο, διακίνηση ατόμων με αναπηρίες, κλπ).
9. Φροντίστε να στείλετε **προσκλήσεις** τουλάχιστον 3 βδομάδες πριν την ημερομηνία διεξαγωγής της εκδήλωσής σας. Επιλέξτε τον καταλληλότερο τρόπο επικοινωνίας (ταχυδρομείο, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, τηλέφωνο, Facebook, WhatsApp, Viber), ανάλογα με το ποιους θα προσκαλέσετε. Βεβαιωθείτε ότι έχετε την έγκριση του ατόμου να επικοινωνήσετε προσωπικά μαζί του για να τον προσκαλέσετε, προτού δώσετε τα προσωπικά του στοιχεία σε οποιονδήποτε άλλο, ακόμα και στα υπόλοιπα μέλη της οργανωτικής ομάδας. Βεβαιωθείτε, επίσης, ότι όλοι οι συμμετέχοντές σας έχουν εγγραφεί τουλάχιστον 2 εβδομάδες πριν από την εκδήλωση και στείλτε υπενθύμιση προς όλους τους εγγεγραμμένους συμμετέχοντες λίγες μέρες πριν το συνέδριο. Ετοιμάστε το πρόγραμμα, τις παρουσιάσεις σας, το εκπαιδευτικό υλικό, τα εργαστήρια, ερωτηματολόγια αξιολόγησης και ό,τι άλλο θα χρειαστείτε.

10. Με την ολοκλήρωση της εκδήλωσης καλό θα ήταν να οργανώσετε μια συνάντηση με όλα τα μέλη της οργανωτικής ομάδας και να συζητήσετε για τα όσα συνέβησαν. **Αξιολογήστε** τη διεξαγωγή της εκδήλωσης, αναλύστε τις απαντήσεις και τα σχόλια των συμμετεχόντων από τα ερωτηματολόγια αξιολόγησης, εντοπίστε τα «likes» και «retweets» των δημοσιεύσεων σας στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και αξιολογήστε τι πήγε καλά και τι θα μπορούσατε να κάνετε καλύτερα. Αυτό θα σας βοηθήσει να οργανωθείτε ακόμα καλύτερα την επόμενη φορά.
11. Τέλος, μην ξεχάσετε να επικοινωνήσετε με τους συμμετέχοντες του συνεδρίου σας το αργότερο μια βδομάδα μετά την εκδήλωση για να τους ευχαριστήσετε για τη συμμετοχή τους και να τους αποστείλετε τα **πρακτικά** και το υλικό του συνεδρίου.

Για περισσότερες πληροφορίες για τη μέθοδο σύστασης Ομάδων Νεαρών Πρεσβευτών, μπορείτε να ανατρέξετε στην ιστοσελίδα www.fys-forums.eu/, η οποία περιλαμβάνει χρήσιμο εκπαιδευτικό υλικό σχετικά με την εφαρμογή της μεθόδου αυτής, το οποίο αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Erasmus+ «Σχολικά Συνέδρια για τη Γενιά του Μέλλοντος» (FYS-Forums), που υλοποιήθηκε στην Κύπρο από τον εκπαιδευτικό οργανισμό CARDET.

Πέραν της απόκτησης συγκεκριμένων δεξιοτήτων, θα πρέπει να τονιστεί ότι για να έχουν παιδαγωγική αξία τα Μαθητικά Συνέδρια που διοργανώνονται από τους Νεαρούς Πρεσβευτές θα πρέπει να βασίζονται σε θέματα της σύγχρονης εποχής, ακόμα κι αν αυτά είναι αμφιλεγόμενα ή αμφισβητούμενα. Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης και

υπό το φως της μεταναστευτικής κρίσης, η προστασία και προώθηση των αστικών ταυτοτήτων, των τοπικών πολιτισμών, των τεχνών και της κληρονομιάς κρίνεται πλέον πιο σημαντική από ποτέ. Στο πλαίσιο αυτό η Ευρωπαϊκή Ένωση προτείνει διάφορες δράσεις και πρωτοβουλίες που στοχεύουν στην ενημέρωση των νέων και μελλοντικών θεσμοφυλάκων της φυσικής και πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Μια από τις δράσεις αυτές ήταν η θέσπιση του Ευρωπαϊκού Έτους Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2018, κατά την οποία υλοποιήθηκαν διάφορες πρωτοβουλίες τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο. Ο ρόλος των νέων και των μαθητών αυτή την περίοδο ήταν καταλυτικός, καθότι λειτουργούσαν τόσο ως διοργανωτές όσο και ως αποδέκτες της διαδικασίας.

Ανάλογες δράσεις προωθεί η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσα από διάφορα Ευρωπαϊκά προγράμματα, τα οποία στοχεύουν στην ενημέρωση των νέων για θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς και, παράλληλα, προωθούν την καλλιέργεια κοινωνικών ικανοτήτων με στόχο οι μαθητές να γίνουν οι ηγέτες δράσεων για ενημέρωση και ευαισθητοποίηση. Το Erasmus+ έργο «Ψηφιοποίηση και πολιτισμός για τις νέες γενιές» (DiCultYouth) (www.dicult youth.eu), καθώς επίσης και το έργο «Περπατώντας τον Παγκόσμιο Περίπατο» (Walk the Global Walk) (www.walktheglobalwalk.eu) που χρηματοδοτείται από το ταμείο EuropeAid, εξετάζουν τη σχέση μεταξύ της πολιτιστικής κληρονομιάς και της αειφόρου ανάπτυξης, εφαρμόζοντας την Ατζέντα του 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, η οποία αναπτύχθηκε και υιοθετήθηκε στο πλαίσιο της 70ης Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών το 2015 και περιλαμβάνει 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ). Πιο συγκεκριμένα, τα έργα αυτά επικεντρώνονται στον Στόχο 11.4, ο οποίος επιδιώκει «την ενδυνάμωση των προσπαθειών προστασίας και διαφύλαξης της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς του κόσμου», προκειμένου «να καταστούν οι πόλεις και οι ανθρωπίνι οικισμοί περιεκτικοί, ασφαλείς, ανθεκτικοί και βιώσιμοι» (Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης: <https://sustainabledevelopment.un.org>). Τα δύο έργα υλοποιούνται στην Κύπρο από τον εκπαιδευτικό οργανισμό CARDET και στο πλαίσιο των δράσεών τους μέσα στα επόμενα χρόνια θα δοθεί έμφαση στην καλλιέργεια των κοινωνικών ικανοτήτων των μαθητών, με απώτερο στόχο τη διοργάνωση μαθητικών δράσεων για ενημέρωση και ευαισθητοποίηση σε θέματα προστασίας και διαφύλαξης της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς του κόσμου.

41ο ΠΑΓΚΥΠΡΙΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΤΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ ΕΤΑΙΡΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ UNESCO

«ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ:
ΟΤΑΝ ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΣΥΝΑΝΤΑ
ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ»

19 - 20 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2018, ΛΕΥΚΩΣΙΑ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Συζήτηση Στρογγυλής Τραπέζης 1:

«Οι νέοι για την πολιτιστική κληρονομιά:
Το παρελθόν ως αναπόσπαστο μέρος της σύγχρονης και μελλοντικής ζωής».

Κεντρικός ομιλητής:

Ιωσήφ Χατζηκυριάκος, Διευθυντής του Ιδρύματος Φοίβου Σταυρίδη -
Αρχαία Λάρνακας

Παρουσιάσεις σχολείων:

- 1. Τα μνημεία ως ταυτότητα, μέσο αυτογνωσίας και ιδιαιτερότητας για τους νέους.**
Λύκειο Αγίας Φυλάξεως Λεμεσού
- 2. Η άυλη πολιτιστική κληρονομιά ως μέσο ανάπτυξης κοινής ευρωπαϊκής συνείδησης.**
Ευρυβιάδειο Γυμνάσιο Λάρνακας
- 3. Ο ενεργός μαθητής - αυριανός πολίτης: οι νέοι δίνουν νέα πνοή στην πολιτιστική κληρονομιά.**
Γυμνάσιο Λατσιών

Συζήτηση Στρογγυλής Τραπέζης 2:

«Το σχολείο ως φορέας και θεματοφύλακας της πολιτιστικής παράδοσης και κληρονομιάς».

Κεντρική ομιλήτρια:

Χριστιάνα Παπαδοπούλου, Εκπαιδευτικός – Μουσειοπαιδαγωγός, Υπουργείο
Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας

Παρουσιάσεις σχολείων:

- 1. Η πολιτιστική κληρονομιά μέσα από τις ανθρωπιστικές επιστήμες: σύγχρονες προσλήψεις της αρχαίας ελληνικής τραγωδίας.**
Λύκειο Αποστόλου Λουκά Κολοσσίου
- 2. Η πολιτιστική κληρονομιά μέσα από τις Καλές Τέχνες.**
Λύκειο Κύκκου Πάφου
- 3. Η τεχνολογία στην υπηρεσία του πολιτισμού: πολιτιστικές διαδρομές στην περιοχή Πιτσιλιάς.**
Απειτήριο Γυμνάσιο Αγρού

Για την αφίσα του Συμποσίου χρησιμοποιήθηκε πίνακας του Λευτέρη Οικονόμου, ο οποίος δωρήθηκε από τον καλλιτέχνη στο Λύκειο Κύκκου Α'.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗΣ

«ΟΙ ΝΕΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ»

“Οι νέοι του σήμερα είναι οι ηγέτες του αύριο”

Νέλσον Μαντέλα

ΜΝΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΜΝΗΜΗ

Συντονίστρια: **Άννα Μαραγκού**
Αρχαιολόγος - Ιστορικός της Τέχνης

Τα μνημεία και τα μουσειακά εκθέματα προσφέρουν δυνατότητες ανάπτυξης ικανοτήτων και εξάσκησης δεξιοτήτων. Η παρατήρηση, η περιγραφή, η σύγκριση, η αλληλεπίδραση αλλά και η έκφραση προσωπικών συναισθημάτων, απόψεων, κρίσεων και η συζήτηση αποτελούν στοιχεία της προσέγγισης των αντικειμένων και της ανακάλυψης της γνώσης που κρύβεται μέσα σε αυτά. Τι μας λένε για το παρελθόν και το παρόν; Τι είδους πτυχές και αφηγήσεις γύρω από αυτά ενδιαφέρουν περισσότερο τους νέους; Πώς κρίνετε τον τρόπο παρουσίασης των πληροφοριών που αφορούν τα μνημεία, τα αντικείμενα και τις ιστορίες που κουβαλούν; Στη διάρκεια του εργαστηρίου, οι συμμετέχοντες/συμμετέχουσες θα διερευνήσουν τα πιο πάνω ερωτήματα και θα επιχειρήσουν να προτείνουν τρόπους διασύνδεσης των μνημείων με τη διδακτέα ύλη, μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα. Τέλος, με την ευκαιρία της Παγκόσμιας Ημέρας Μνημείων και Χώρων (18 Απριλίου) θα διατυπώσουν τις δικές τους εισηγήσεις προς τις αρμόδιες υπηρεσίες και φορείς για τη διαχείριση μνημείων και μουσείων, ώστε να εκσυγχρονιστεί ο τρόπος προβολής των πολιτιστικών αγαθών και να καταστεί η πολιτιστική κληρονομιά πιο ελκυστική στα μάτια των νέων.

ΜΟΥΣΕΙΑ ΤΟΥ 2030: ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΣΤΟ ΠΑΡΟΝ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

Συντονιστές:

Κλειώ Φλουρέντζου

Εκπαιδευτικός - Μουσειοπαιδαγωγός, Υπουργείο Παιδείας,
Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας

Άγγελος Παρμάτζιας

Εκπαιδευτής Συμβουλίου Νεολαίας Κύπρου

Τα μουσεία αποτελούν βασικούς χώρους όπου εκτίθενται πολιτιστικά αγαθά και προβάλλουν την πολιτιστική κληρονομιά στους ντόπιους και τους ξένους επισκέπτες. Σύμφωνα με το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM):

“A museum is a non-profit, permanent institution in the service of society and its development, open to the public, which acquires, conserves, researches, communicates and exhibits the tangible and intangible heritage of humanity and its environment for the purposes of education, study and enjoyment.”

Από την προσωπική σας εμπειρία, σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι τα Μουσεία της Κύπρου σήμερα ανταποκρίνονται στην πιο πάνω περιγραφή και στην αποστολή τους να υπηρετούν την κοινωνία και να είναι ανοικτά προς όλους, για σκοπούς εκπαίδευσης, μελέτης και ψυχαγωγίας; Πώς φαντάζεστε τα μουσεία του 2030; Στη διάρκεια του εργαστηρίου οι μαθητές/μαθήτριες θα επιχειρήσουν μια αποτίμηση της υφιστάμενης κατάστασης στα μουσεία, μέσα από την προσωπική τους οπτική γωνία και θα καταθέσουν εισηγήσεις με στόχο την αναβάθμιση της εμπειρίας που παρέχουν στον επισκέπτη, ιδιαίτερα στη νέα γενιά.

ΟΙ ΝΕΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ: ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΚΑΙ ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ

Συντονίστριες: **Νατάσα Λαμπίτση και Σοφία Αρναούτη**

Εκπαιδευτριες Συμβουλίου Νεολαίας Κύπρου

Οι νέοι/νέες μπορούν να γίνουν οι καλύτεροι πρεσβευτές των ευρωπαϊκών αξιών, αξιοποιώντας τις γνώσεις και τις ικανότητές τους, τις νέες τεχνολογίες και την πληθώρα ευκαιριών κινητικότητας στην Ευρώπη και σε όλο τον κόσμο. Η πολιτιστική κληρονομιά και οι παραδόσεις αποτελούν κοινά αγαθά, στοιχεία της συλλογικής ταυτότητας και κατά συνέπεια η διαφύλαξή τους εναπόκειται στη συνεργασία όλων –επαγγελματιών του πολιτισμού και πολιτών.

© 2018, Κυπριακή Εθνική Επιτροπή UNESCO

Λαμβάνοντας υπόψη τη σύγχρονη πραγματικότητα, διαπιστώνει κανείς ότι τα επαγγέλματα διαφοροποιούνται, διανοίγονται νέοι τομείς ενασχόλησης, οι οποίοι συχνά απαιτούν νέες δεξιότητες, από διαφορετικά επιστημονικά πεδία. Αυτό ισχύει και για επαγγέλματα συναφή με την πολιτιστική κληρονομιά, όπως, για παράδειγμα, η γνώση και αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στη συντήρηση και αποκατάσταση μνημείων ή σε μνημεία/αρχαιολογικούς χώρους για την ενίσχυση της εμπειρίας του επισκέπτη. Στη διάρκεια του εργαστηρίου θα συζητηθούν τρόποι με τους οποίους οι νέοι/νέες μπορούν να συμμετάσχουν στην κοινή υπόθεση της πολιτιστικής κληρονομιάς, να συμβάλουν στην προστασία και προβολή της σε εθελοντική ή σε επαγγελματική βάση και να ενημερωθούν καλύτερα για επαγγέλματα που συνδέονται με τη διατήρηση και την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς.

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΗ ΣΕ ΟΛΟΥΣ;

Συντονίστριες:

Έλενα Παπαμιχαήλ

Λειτουργός Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, Υπουργείο Παιδείας,
Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας

Μαριλένα Κυριάκου

Εκπαιδευτρια Συμβουλίου Νεολαίας Κύπρου

Η πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί δημόσιο αγαθό δικαιωματικά προσβάσιμο σε όλους. Η άμεση επαφή με την υλική και την άυλη πολιτιστική κληρονομιά εμπλουτίζει της γνώσεις μας για τον Κόσμο

και τον Άνθρωπο, διευκολύνει την κατανόηση για το διαφορετικό και συμβάλλει στη μετάδοση μηνυμάτων, αξιών και συμβόλων, στα οποία βρίσκεται συσσωρευμένη η ανθρώπινη γνώση και εμπειρία. Ακόμα, η ισότιμη πρόσβαση στα πολιτιστικά αγαθά και η προστασία των πολιτιστικών δικαιωμάτων αδιακρίτως για όλα τα μέλη της κοινωνίας αποτελούν απαραίτητες προϋποθέσεις της δημοκρατικής πολιτείας και της διατήρησης της πολιτιστικής πολυμορφίας. Ως εκ τούτου, οποιοσδήποτε περιορισμός στην πρόσβαση προς τα πολιτιστικά αγαθά αποτελεί παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων και περιορισμό της δυνατότητας ενεργού συμμετοχής σε μια πτυχή του δημόσιου βίου. Στη διάρκεια του εργαστηρίου οι μαθητές/μαθήτριες θα εξετάσουν τρόπους με τους οποίους τίθενται περιορισμοί στην πρόσβαση συγκεκριμένων εθνικών, κοινωνικών ή ηλικιακών ομάδων σε χώρους και είδη πολιτιστικής κληρονομιάς, ακόμα και αν αυτοί δεν είναι συνειδητοί ή σκόπιμοι. Ακολουθώντας, θα προτείνουν λύσεις ώστε να διασφαλίζεται η ευρύτερη δυνατή συμμετοχή όλων των πολιτών και ιδιαίτερα των νέων σε όσο το δυνατόν περισσότερες εκφάνσεις του πολιτισμού –του δικού τους και των άλλων–, με στόχο την καλύτερη κατανόηση της πολιτιστικής πολυμορφίας και του πλουραλισμού.

Η ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ: ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΣΤΗΝ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ

Συντονίστριες:

Μαρία Δράκου και Μαριγιώργια Βοσκαρίδου

Εκπαιδύτριες Συμβουλίου Νεολαίας Κύπρου

Ιδιαίτερη σημασία στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Έτους Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2018 κατέχουν οι δράσεις που συμβάλλουν στην ευαισθητοποίηση για τη σημασία της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης μέσω της τυπικής και μη τυπικής εκπαίδευσης, της δια βίου μάθησης, ακόμα και μέσω του αθλητισμού. Ακόμα, ενθαρρύνονται συμμετοχικές και διαπολιτισμικές προσεγγίσεις στη διδασκαλία της πολιτιστικής κληρονομιάς, ώστε να συμβάλλουν στην ανάπτυξη δεξιοτήτων για τους νέους, στην κοινωνική ενσωμάτωση, στην καλλιέργεια κριτικής σκέψης και στην προώθηση της συμμετοχής των νέων στα κοινά. Στη διάρκεια του εργαστηρίου οι μαθητές/μαθήτριες θα έχουν τη δυνατότητα να συζητήσουν συγκεκριμένα παραδείγματα μέσα από τα οποία μπορούν να επιτευχθούν τα πιο πάνω, να μοιραστούν προσωπικές εμπειρίες και καλές πρακτικές και να ανταλλάξουν απόψεις για τρόπους βελτίωσης των μεθόδων διδασκαλίας για την πολιτιστική κληρονομιά ώστε να ανταποκρίνονται καλύτερα στις δικές τους ανάγκες και προσδοκίες.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΕΚΜΗΡΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

Συντονιστής:

Ιωσήφ Χατζηκυριάκος

Διευθυντής του Ιδρύματος Φοίβου Σταυρίδη - Αρχαία Λάρνακα

*«Σβήνοντας κανείς ένα κομμάτι από το παρελθόν,
είναι σαν να σβήνει και ένα αντίστοιχο κομμάτι από το μέλλον»
(Γιώργος Σεφέρης, Δοκιμές)*

*«Επιτέλους γιατί;
Μας ρώτηξαν πριν κάνουν «Ιστορία»
μας ρώτηξαν πρι(ν) μας την κληροδοτήσουν;»
(Κώστας Μόντης)*

*Αυτά τα συρματοπλέγματα των προγονικών αρετών,
αυτά τα συρματοπλέγματα της προγονικής ιστορίας.
(Κώστας Μόντης)*

Το Ευρωπαϊκό Έτος Πολιτιστικής Κληρονομιάς ενθαρρύνει ολοκληρωμένες, διαθεματικές και ανθρωποκεντρικές προσεγγίσεις στην πολιτιστική κληρονομιά και τη μελέτη της ιστορίας. Πώς ερμηνεύουν σήμερα οι νέοι/νέες την πολιτιστική κληρονομιά; Τι είδους αντικείμενα, τόποι, μνημεία, αφηγήσεις και ιστορικές πληροφορίες τους αγγίζουν περισσότερο; Ποια έννοια προσλαμβάνουν γι' αυτούς; Πώς αντιλαμβάνονται την έννοια της «βιωμένης ιστορικής εμπειρίας», δηλαδή τον αντίκτυπο των ιστορικών γεγονότων στην καθημερινή ζωή; Μπορεί η πολιτιστική κληρονομιά να γίνεται αντιληπτή ως φορτίο ή «συρματοπλέγμα» και γιατί; Στη διάρκεια του εργαστηρίου οι μαθητές/μαθήτριες θα διερευνήσουν τα πιο πάνω ερωτήματα και θα επιχειρήσουν να προτείνουν τρόπους ώστε να επικοινωνήσουν τα συναισθήματα και τις απόψεις τους για τα πιο πάνω στους αρμόδιους φορείς διαμόρφωσης πολιτικής για την εκπαίδευση και την πολιτιστική κληρονομιά. Ακόμα, θα προβληματιστούν για τον ρόλο που μπορούν να διαδραματίσουν στη διαδικασία κατάκτησης της γνώσης για την ιστορία και την πολιτιστική κληρονομιά, τη διάδοση και τη διαφύλαξη της για τις παρούσες και για τις μελλοντικές γενιές.

ΞΕΝΑΓΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ

«ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ»

ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΣΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΣ

Εισηγήτρια:

Δρ Ρίτα Σεβέρη

Εκτελεστική Διευθύντρια Κέντρου Εικαστικών Τεχνών και Έρευνας
Χώρος διεξαγωγής: **Κέντρο Εικαστικών Τεχνών και Έρευνας**

Το Κέντρο Εικαστικών Τεχνών και Έρευνας (CVAR) βρίσκεται στην οδό Ερμού, στην καρδιά της εντός των τειχών πόλης της Λευκωσίας. Φιλοξενεί την ιδιωτική συλλογή των Κώστα και Ρίτας Σεβέρη, η οποία αποτελείται από περισσότερους από 1500 πίνακες περιηγητών-ζωγράφων που επισκέφθηκαν την Κύπρο από τον 18^ο μέχρι τον 20^ο αιώνα, εκατοντάδες κυπριακά αναμνηστικά αντικείμενα (περιλαμβανομένων και από το Κυβερνείο 1878-1960), δεκάδες παραδείγματα κυπριακής ενδυμασίας και τέλος περισσότερα από 10000 βιβλία που αφορούν στην ιστορία, την τέχνη και τον πολιτισμό της Κύπρου και των γειτονικών χωρών.

Η ΤΕΧΝΗ ΤΗΣ ΣΚΗΝΟΓΡΑΦΙΑΣ

Εισηγητής:

Σταύρος Αντωνόπουλος

Σκηνογράφος, ενδυματολόγος και εικαστικός

Χώρος διεξαγωγής: **Θεατρικός Οργανισμός Κύπρου**

Οι μαθητές/μαθήτριες θα πραγματοποιήσουν μια περιδιάβαση ανάμεσα στα αντικείμενα, τις μακέτες, τις φωτογραφίες, τις αφίσες, τα βιβλία, τα σκίτσα και άλλα αντικείμενα που συνδέονται με τη δουλειά του σκηνογράφου, ώστε να αντιληφθούν τον ρόλο της στο θέατρο. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στη σκηνογραφία κειμένων του αρχαίου ελληνικού θεάτρου και θα διερευνηθούν ερωτήματα και προβληματισμοί που αντιμετωπίζουν οι σκηνογράφοι κατά τη δημιουργική και πολυεπίπεδη εργασία τους για τη σκηνική παρουσίαση των κειμένων αυτών. Τέλος, οι μαθητές/μαθήτριες θα κληθούν να δώσουν τις δικές τους εισηγήσεις για τη σκηνική παρουσίαση συγκεκριμένων θεατρικών έργων από το ρεπερτόριο του αρχαίου ελληνικού θεάτρου.

ΜΙΑ «ΣΑΝΙΔΟΣΧΗΜΗ» ΙΣΤΟΡΙΑ - «ΑΝΑΚΡΙΝΩ» ΚΑΙ ΑΝΑΔΗΜΙΟΥΡΓΩ ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΣΑΝΙΔΟΣΧΗΜΑ ΕΙΔΩΛΙΑ

Εισηγήτρια:

Έλλη Χατζηγεωργίου

Καθηγήτρια Φιλολογικών Μαθημάτων Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας
Χώρος διεξαγωγής: **Παγκύπριο Γυμνάσιο**

Οι συμμετέχοντες/συμμετέχουσες, ανακρίνοντας τα σανιδόσχημα ειδώλια, θα έρθουν σε επαφή με πρακτικές και δοξασίες της εποχής στις οποίες κατασκευάστηκαν (π.χ. για τη γονιμότητα, τη μητρότητα, τις έμφυλες ταυτότητες κ.ά.). Στο δεύτερο μέρος του βιωματικού εργαστηρίου, επιδιώκεται η μετάβαση από το στάδιο της γνωριμίας με την «κληρονομιά» στο στάδιο της καινοτομίας, της αναδημιουργίας και της μετα-τροπιάς. Επιδιώκεται η μετάβαση από το ιστορικό και πολιτισμικό πλαίσιο στο στάδιο της σύγχρονης δημιουργίας με το ίδιο υλικό (τον πηλό) ή ανακυκλώσιμα υλικά στο πλαίσιο της arte povera.

© 2018, Κυπριακή Εθνική Επιτροπή UNESCO

ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΓΓΥΣ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΑΚΤΑΚΑΛΑ ΚΑΙ ΒΙΩΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Εισηγήτρια:

Άννα Μαραγκού, Αρχαιολόγος - Ιστορικός της Τέχνης

Αφετηρία: Πύλη Αμμοχώστου

ΖΩΝΤΑΝΕΥΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΑΟΡΑΤΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ: ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΣΕ ΜΙΑ ΑΛΛΗ ΛΕΥΚΩΣΙΑ

Συντονισμός:

Κέντρο Ισότητας και Ιστορίας του Φύλου

Αφετηρία: **Άγαμα Ελευθερίας**

Η συγκεκριμένη διαδρομή έχει σκοπό να εξερευνήσει την ιστορία της πόλης μέσα από έναν αλλιώτικο φακό, αυτόν της ιστορίας του φύλου και της ιστορίας των γυναικών. Στη διάρκεια της διαφορετικής αυτής ξενάγησης στα δρομάκια της Λευκωσίας, ζωντανεύουν οι ιστορίες γυναικών δασκάλων, εργατριών, ηθοποιών και πολλών άλλων που άφησαν το στίγμα τους στη σύγχρονη ιστορία της Κύπρου. Ανάμεσα σε άλλα, στους σταθμούς περιλαμβάνονται το αρχοντικό του Χατζηγεωργάκη Κορνέσιου (και της όχι τόσο γνωστής γυναίκας του, της Μαρουδιάς), όπου διαφαίνεται η σχέση των φύλων με την οθωμανική αρχιτεκτονική, καθώς και ένας σταθμός στο γυναικοπάζαρο, που έχει τις ρίζες του στην εποχή των Φράγκων. Με αφορμή, επίσης, το πρώτο σχολείο «κοριτσιών» της Λευκωσίας (σήμερα σχολείο Φανερωμένης), γίνεται αναφορά στη δημιουργία των πρώτων γυναικείων οργανώσεων και στην οδό Ξάνθης Ξενιέρου στην ιστορία της γυναικείας ψήφου στη Γαλλία και την Κύπρο.

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ & ANIMATION

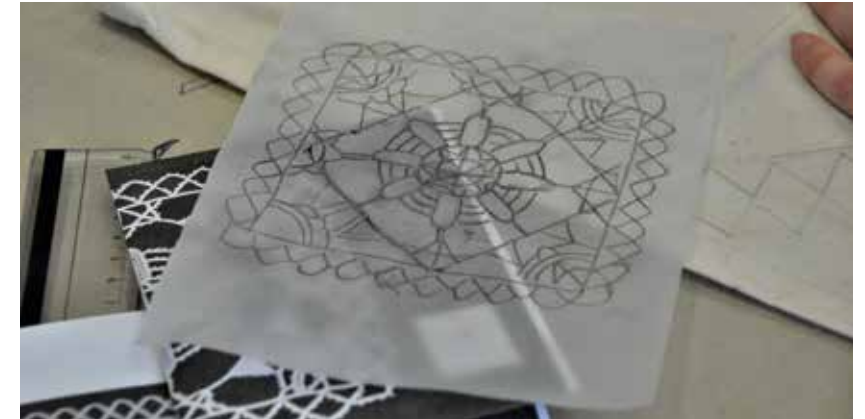
Εισηγητές:

Χάρης Ζεβλάρης, Χρίστος Μιλτιάδης

Καθηγητές φωτογραφίας

Χώρος διεξαγωγής: **Παγκύπριο Γυμνάσιο**

Στόχος του εργαστηρίου είναι η δημιουργία ιστορίας (animation) με φωτογραφίες μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς. Θα περιλαμβάνει: i. προβολή βίντεο animation που έχει ήδη ετοιμαστεί από τους καθηγητές με μαθητές/μαθήτριες τους, με σκοπό να σχηματίσουν οι συμμετέχοντες μια γενική ιδέα για το θέμα του εργαστηρίου, ii. δημιουργία νέου animation και iii. συζήτηση και ιδεοθύελλα με αφορμή το αποτέλεσμα.

© 2018, Κυπριακή Εθνική Επιτροπή UNESCO

ΔΑΝΤΕΛΕΣ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΤΕΧΝΗ ΣΕ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Εισηγήτριες:

**Ειρήνη Κλοκκαρή, Χριστιάνα Πουγεράση, Καλλιτέχνες
Νόνη Παπού Παπασιάντη, Έφορος Καλλινίκειου Δημοτικού
Μουσείου Αθηνών**

Χώρος διεξαγωγής: **Παγκύπριο Γυμνάσιο**

Οι μαθητές/μαθήτριες θα μελετήσουν μοτίβα των δαντελών «βενίς» και της αθηναϊκής ολόπλουμης δαντέλας και, χρησιμοποιώντας τα ως έμπνευση, θα δημιουργήσουν τις δικές τους φιγούρες, μέσα από μια σύγχρονη εικαστική ματιά.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΩΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΕΦΟΔΙΟ ΚΑΙ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΥΡΙΑΝΟ ΠΟΛΙΤΗ

Εισηγήτρια:

Μαρίνα Μαλένη

Λειτουργός Θεατρικής Ανάπτυξης Θεατρικού Οργανισμού Κύπρου

Χώρος διεξαγωγής: **Θεατρικός Οργανισμός Κύπρου**

Οι μαθητές/μαθήτριες θα έχουν την ευκαιρία να περιηγηθούν στους χώρους του Κρατικού Θεάτρου (ΘΟΚ), να γνωρίσουν την πλούσια θεατρική παρακαταθήκη του, να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της διαδικασίας και τις κρυμμένες πτυχές της προετοιμασίας μιας θεατρικής παράστασης, προκειμένου να οδηγηθεί στο επιθυμητό αποτέλεσμα που βλέπουν στη σκηνή. Το εργαστήρι προτίθεται, μέσα από βιωματικές ασκήσεις θεατρικού παιγνιδιού και συζήτηση, να αναδείξει τα απαραίτητα εφόδια για τον αυριανό πολίτη, ως την κληρονομιά, που θα αποτελέσει το πιο σημαντικό δομικό συστατικό για τις αυριανές κοινωνίες.

Η ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΚΑΙ Η ΜΗ ΛΕΚΤΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΤΙΣ ΠΑΡΑΣΤΑΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ: ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΣΤΟΝ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΧΟΡΟ

Εισηγήτρια:

Αριάννα Οικονόμου

Χορογράφος - περφόρμερ

Χώρος διεξαγωγής: **Αίθουσα Καστελλιώτισσα**

Στο εργαστήριο θα παρουσιαστούν τρόποι με τους οποίους η τέχνη του χορού σήμερα, ως σύγχρονη παραστατική τέχνη, χρησιμοποιεί θεματικές και έργα από την αρχαία ελληνική τραγωδία ως έναυσμα δημιουργίας σύγχρονου θεατρικού / χορογραφικού έργου. Για τον σκοπό αυτό, θα γίνει αναφορά σε ένα έργο / περφόρμανς της εισηγήτριας, με τίτλο «Παράπλευρη απώλεια». Στη συνέχεια, η χορογράφος συζητά με την ομάδα τους τρόπους και τις μεθόδους της δικής της έρευνας για τη δημιουργία σύγχρονου έργου και περφόρμανς, χρησιμοποιώντας ως βάση τον μικρό ρόλο και κείμενο της Ευρυδίκης, όπως παρουσιάζεται στην αρχαία τραγωδία του Σοφοκλή «Αντιγόνη». Ακολούθως, η ομάδα θα δουλέψει βιωματικά με τρεις από τις πέντε αισθήσεις: Όραση, Αφή, Ακοή, προσθέτοντας την κιναισθήση ως μια έκκτη αίσθηση. Τέλος, τα παιδιά χωρισμένα σε τρεις ομάδες θα δουλέψουν δημιουργικά την αφήγηση του μύθου της Αντιγόνης μέσα από 3 Tableaux Vivants η κάθε ομάδα.

© 2018, Κυπριακή Εθνική Επιτροπή UNESCO

© 2018, Κυπριακή Εθνική Επιτροπή UNESCO

ΕΞΕΡΕΥΝΩΝΤΑΣ ΤΗ ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΦΩΝΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

Εισηγήτρια:

Βασιλική Αναστασίου, Μουσικός

Χώρος διεξαγωγής: «**Σημείο Αφετηρίας**»

Το ομαδικό τραγούδι είναι θεραπευτικό. Δεν έχει σημασία εάν κάποιος νιώθει παράφωνος ή καλλίφωνος. Όλοι έχουμε δικαίωμα στο τραγούδι και όλοι μπορούμε να απολαύσουμε την ενέργεια και τη δύναμη που πηγάζει από μέσα μας όταν ενώσουμε τις φωνές μας με τον συνάνθρωπό μας σε αυτό το αρχέγονο λειτούργημα. Το εργαστήριο θα περιλαμβάνει φωνητικούς πειραματισμούς σε παραδοσιακούς σκοπούς.

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΙΜΠΡΕΣΙΟΝΙΣΤΕΣ: ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΣΤΗ ΛΕΒΕΝΤΕΙΟ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ

Εισηγήτρια:

Κατερίνα Στεφανίδου

Μουσειοπαιδαγωγός Λεβέντειου Πινακοθήκης

Χώρος διεξαγωγής: **Λεβέντειος Πινακοθήκη**

Το εργαστήριο είναι μια διαδραστική περιήγηση στους κορυφαίους Ιμπρεσιονιστές Δασκάλους. Οι μαθητές/μαθήτριες θα αποκτήσουν μια ολοκληρωμένη αντίληψη γύρω από τις ιστορικές, επιστημονικές και πολιτισμικές εξελίξεις του Ιμπρεσιονισμού και των διαφόρων μεταϊμπρεσιονιστικών κινήματων, με παράλληλες αναφορές στη φωτογραφία, στην επιστήμη, στην πολιτική και στη γεωγραφία.

ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ: ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΣΤΗ ΛΕΒΕΝΤΕΙΟ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ

Εισηγήτρια:

Θεοδώρα Δημητρίου

Μουσειοπαιδαγωγός Λεβέντειου Πινακοθήκης

Χώρος: **Λεβέντειος Πινακοθήκη**

Με βάση τον πίνακα του Αδαμάντιου Διαμαντή «Ο Κόσμος της Κύπρου», τα παιδιά ταξιδεύουν στην Κύπρο της δεκαετίας του 1950. Μέσω διαφόρων δραστηριοτήτων, παρατηρούν, αναζητούν, συγκρίνουν, ενεργοποιούν τις αισθήσεις και τη φαντασία τους, γνωρίζουν συγκεκριμένα πρόσωπα, που απαθανάτισε ο Διαμαντής και ανακαλύπτουν στοιχεία από τη ζωή των ανθρώπων της εποχής εκείνης.

WORLD VOICE

Εισηγήτρια:

Μαρία Κραμβή, Μουσικός

Χώρος: Πολιτιστικό Ίδρυμα Τράπεζας Κύπρου

Τα παιδιά θα γνωρίσουν παραδοσιακούς ρυθμούς του τόπου μας, θα τραγουδήσουν αποσπάσματα από γνωστά παραδοσιακά κομμάτια και θα τα συγκρίνουν με τους ρυθμούς των άλλων χωρών. Στόχος του εργαστηρίου είναι να τους προσφέρει μουσικά ερεθίσματα από διάφορα μέρη του κόσμου και γνώσεις για την Κύπρο και άλλες χώρες/προορισμούς μέσω των τραγουδιών. Παράλληλα, επιδιώκει να συμβάλει στην ανάπτυξη προσωπικών ικανοτήτων στα παιδιά, ενσωματώνοντάς τα σε μία ομάδα όπου όλοι είναι ίσοι και συνεργάζονται.

ΔΙΑΔΡΑΣΤΙΚΗ ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙΟΥ

Εισηγήτρια:

Δέσπω Σοφοκλέους

Θεατροπαιδαγωγός

Χώρος: **Μουσείο Παραμυθιού, Λευκωσία**

Οι μαθητές/μαθήτριες περιηγούνται στους χώρους του Μουσείου με διαδραστικό τρόπο και μυούνται στα λαϊκά παραμύθια μέσα από τα εκθέματα και τους χώρους.

© 2018, Πολιτιστικό Εργαστήριο Αγίων Ομολογητών

«ΣΤΗΣ ΕΥΘΑΛΙΑΣ ΤΟ ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ»

Συντονίστρια:

Χριστιάνα Παπαδοπούλου

Εκπαιδευτικός - Μουσειοπαιδαγωγός, Διευθύντρια Πολιτιστικού Εργαστηρίου Αγίων Ομολογητών

Χώρος: **Πολιτιστικό Εργαστήριο Αγίων Ομολογητών**

Μέσα από το συγκεκριμένο πρόγραμμα, τα παιδιά γνωρίζουν βασικά στοιχεία για τον χορό, τη μουσική, την ενδυμασία και το παραμύθι της κυπριακής παράδοσης και του λαϊκού πολιτισμού. Στόχος του είναι να συμβάλει στην καλλιέργεια θετικής στάσης και σεβασμού προς την παράδοση της Κύπρου και τα βασικά στοιχεία που την αποτελούν. Στη διάρκεια του προγράμματος τα παιδιά χωρίζονται σε τέσσερις ομάδες (Ενδυμασίας, Μουσικής, Χορού και Παραμυθιού) και μαθαίνουν αλληλεπιδρώντας με πραγματικά αντικείμενα της παράδοσης (φορεσιές, μουσικά όργανα, εξαρτήματα χορού).

«ΙΠΠΟΤΕΣ, ΧΟΡΕΥΤΕΣ ΚΑΙ ΠΟΥΛΙΑ... ΣΕ ΧΕΡΙΑ ΠΑΙΔΙΚΑ!»

Εισηγήτρια:

Τζένη Λυμπεροπούλου

Εκπαιδευτική Λειτουργός

Χώρος: **Λεβέντειο Δημοτικό Μουσείο**

Στο συγκεκριμένο εργαστήριο τα παιδιά θα γνωρίσουν τη μεσαιωνική τέχνη του πηλού στην Κύπρο (εφυαλωμένη κεραμική) και θα εμπνευστούν από τα μοτίβα και τις τεχνικές που χρησιμοποιούνταν για να φτιάξουν τις δικές τους δημιουργίες.

41^ο ΠΑΓΚΥΠΡΙΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΤΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ ΕΤΑΙΡΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ UNESCO

ΠΟΡΙΣΜΑ

Εμείς, οι μαθητές και μαθήτριες που συμμετείχαμε στο 41^ο Παγκύπριο Συμπόσιο των Εταιρικών Σχολείων UNESCO, το οποίο πραγματοποιήθηκε στη Λευκωσία, στις 19 και 20 Απριλίου 2018, με θέμα «Πολιτιστική Κληρονομιά: όταν το παρελθόν συναντά το μέλλον», στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Έτους Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2018,

Ευχαριστούμε τους διοργανωτές που μας έδωσαν βήμα για να εκφράσουμε τις απόψεις μας γύρω από το συγκεκριμένο θέμα καθώς και για τη συμπερίληψη στο πρόγραμμα βιωματικών και διαδραστικών εργαστηρίων μέσω των οποίων μπορέσαμε να ανακαλύψουμε, με ευχάριστο τρόπο, πτυχές της πολιτιστικής μας κληρονομιάς που δε γνωρίζαμε μέχρι τώρα.

Αναγνωρίζοντας ότι ο Πολιτισμός και η Πολιτιστική Κληρονομιά αποτελούν ένα εξαιρετικής σημασίας πνευματικό υπόβαθρο και ότι οι μνήμες που αυτά κουβαλούν αποτελούν συνεκτικό κρίκο, κοινό σημείο αναφοράς και πηγή ασφάλειας για τους λαούς,

Εκτιμώντας ότι τα μνημεία είναι φυσικές και ανθρώπινες δημιουργίες που υποβαστάζουν τον κόσμο και αποτελούν ζωντανές μαρτυρίες της ικανότητας του Ανθρώπου και της Φύσης να συνυπάρχουν και να υπερβαίνουν τον χρόνο, λειτουργώντας διαχρονικά ως πηγή γνώσης και πνευματικής καλλιέργειας,

Διαπιστώνοντας ότι η Ιστορία, οι ιστορικές πηγές και η πολιτιστική κληρονομιά γενικότερα ενδέχεται να χρησιμοποιηθούν για αλλότριους σκοπούς και να μεταφέρουν λανθασμένα μηνύματα, αν δε δημιουργούνται, μέσω της ολόπλευρης εκπαίδευσης, οι προϋποθέσεις για την καλύτερη κατανόησή τους,

Έχοντας διαπιστώσει ότι αρκετά μουσεία και αρχαιολογικοί χώροι δεν ανταποκρίνονται στις προσδοκίες και τις ανάγκες μας, λόγω του τρόπου παρουσίασης των εκθεμάτων, της πεπαλαιωμένης προσέγγισης, της απουσίας διαδραστικών τεχνολογικών μέσων και της χρήσης πολύ εξειδικευμένων όρων που δεν απευθύνονται σε νεανικό κοινό,

Έχοντας επίγνωση του σημαντικού ρόλου του ενεργού πολίτη, τόσο στα πολιτικά και κοινωνικά θέματα όσο και στην καθημερινή ζωή, καθώς επίσης και σε ό,τι αφορά τη συμμετοχή και συνεισφορά του στη διατήρηση και διάσωση της πολιτιστικής κληρονομιάς κάθε τόπου,

Έχοντας συνείδηση ότι και εμείς αποτελούμε μέρος της ιστορικής συνέχειας, καθώς γινόμαστε μέτοχοι του παρελθόντος και δημιουργοί του μέλλοντος,

Δεσμευόμαστε να συμβάλουμε στην προστασία και την προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς, αξιοποιώντας τη δημιουργικότητα και τις ικανότητές μας, ως νέοι άνθρωποι, και συμμετέχοντας έτσι στην κοινή υπόθεση της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Ι. Σε αυτό το πλαίσιο, επιθυμούμε να καταθέσουμε τις ακόλουθες εισηγήσεις προς τις αρμόδιες υπηρεσίες ώστε να καταστεί το παρελθόν αναπόσπαστο μέρος της σύγχρονης και μελλοντικής ζωής:

- A. Εκσυγχρονισμός του τρόπου παρουσίασης των εκθεμάτων στα μουσεία (κρατικά και ιδιωτικά) και βέλτιστη αξιοποίηση της τεχνολογίας (π.χ. οθόνες παροχής πληροφοριών για τα εκθέματα, διαδραστικοί πίνακες με παιχνίδια γνώσεων) με στόχο την αναβάθμιση της εμπειρίας που παρέχουν στους επισκέπτες και ιδιαίτερα στους νέους.
- B. Επέκταση του ωραρίου λειτουργίας των μουσείων και των αρχαιολογικών χώρων και συμπερίληψη περισσότερων εκπαιδευτικών προγραμμάτων και ειδικών ξεναγήσεων που απευθύνονται σε οικογένειες, νέους, AMEA και άτομα τρίτης ηλικίας.
- Γ. Εξασφάλιση των βασικών διευκολύνσεων για την πρόσβαση AMEA σε όλα τα μουσεία και τους αρχαιολογικούς χώρους καθώς και διευκόλυνση της επιτόπιας μελέτης των συλλογών των μουσείων για εκπαιδευτικούς σκοπούς σε σχολικές ομάδες ή άλλους ενδιαφερόμενους.
- Δ. Αξιοποίηση των χώρων πολιτιστικής κληρονομιάς για την πραγματοποίηση εκδηλώσεων και πολιτιστικών δρωμένων για το ευρύ κοινό, ώστε να αποτελούν χώρους όπου συνδέεται το παρελθόν με το παρόν και συνδυάζεται η γνώση με την ψυχαγωγία.
- E. Εμπλουτισμός των καταστημάτων των μουσείων και αρχαιολογικών χώρων με πρωτότυπα και χρήσιμα αντικείμενα, τα οποία μπορούν να δημιουργούν νέοι καλλιτέχνες ή ακόμα και ομάδες μαθητών στο πλαίσιο δραστηριοτήτων δημιουργικής ενασχόλησης με θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς, τα οποία να είναι διαθέσιμα και διαδικτυακά (e-shop).
- ΣΤ. Επιδίωξη κριτικών και συγκριτικών προσεγγίσεων κατά τις επισκέψεις σε μουσεία, όπως, για παράδειγμα, μέσω της αντιπαραβολής διαφορετικών ιστορικών περιόδων ή της ίδιας ιστορικής περιόδου σε διαφορετικές περιοχές / μέρη του κόσμου.
- Z. Ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας σε τομείς που συνδέονται με την προβολή και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και ενθάρρυνση συνεργειών δημόσιου-ιδιωτικού τομέα για τη συν-χρηματοδότηση δράσεων που αφορούν στη διατήρηση μνημείων, συλλογών ή αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.

II. Αναγνωρίζοντας τον ρόλο του σχολείου ως φορέα και θεματοφύλακα της πολιτιστικής παράδοσης και κληρονομιάς,

Κρίνουμε ότι οι σχολικές μονάδες και ιδιαίτερα τα μέλη του Δικτύου Εταιρικών Σχολείων UNESCO, θα πρέπει να αποτελέσουν πρότυπο και μέσο ευαισθητοποίησης των μαθητών σε θέματα διασφάλισης και διατήρησης της πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσα από τη χρήση εναλλακτικών μεθόδων διδασκαλίας και την πραγματοποίηση καινοτόμων δράσεων σε θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς. Για τον σκοπό αυτό προτείνουμε:

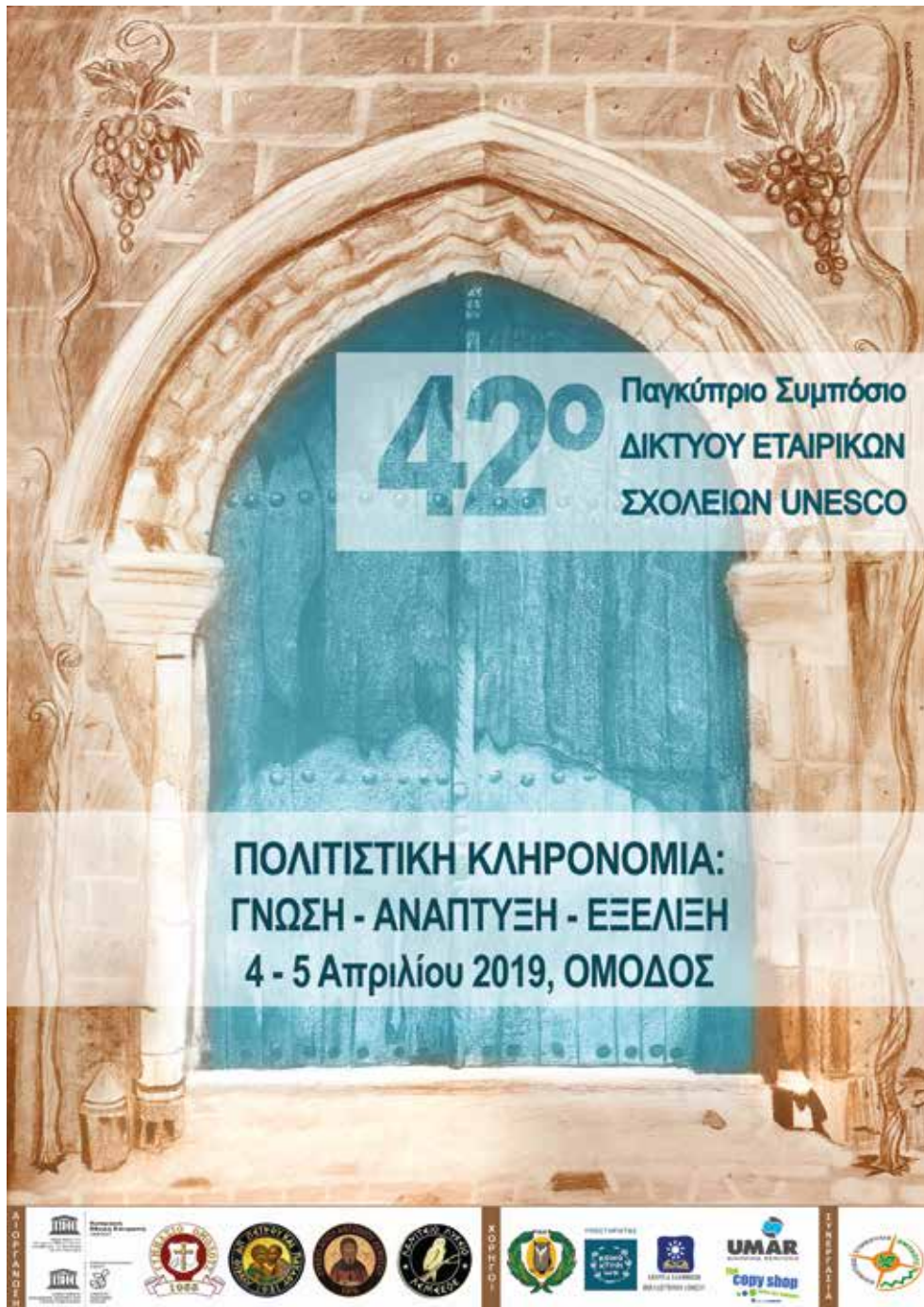
- A. Την παροχή περισσότερων ευκαιριών συμμετοχής σε διαδραστικές και δημιουργικές δράσεις στα μουσεία και άλλους συναφείς οργανισμούς καθώς επίσης και τον εμπλουτισμό των οργανωμένων σχολικών επισκέψεων σε περισσότερους χώρους πολιτισμού, κατόπιν καλύτερης προετοιμασίας και μέσα από συμμετοχικές προσεγγίσεις στις οποίες θα καλύπτονται θέματα που αφορούν την κοινωνία, την καθημερινή ζωή και γενικότερα τη μικρο-ιστορία, αποφεύγοντας την απλή επανάληψη χρονολογιών και ιστορικών γεγονότων από τα σχολικά εγχειρίδια.
- B. Την καθιέρωση μιας εβδομάδας αφιερωμένης στην πολιτιστική κληρονομιά, κατά την οποία όλοι οι μαθητές θα έχουν την ευκαιρία να ασχοληθούν με δραστηριότητες που έχουν άμεση σχέση με την παράδοση. Για τον σκοπό αυτό, καλούμε το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, σε συνεργασία με άλλους αρμόδιους φορείς, να αναθέσει σε ειδικούς να μεταδώσουν τις γνώσεις τους στους μαθητές και να εφαρμόσει μέσω τους την τεχνική της «Ανθρώπινης βιβλιοθήκης», ώστε οι μαθητές να μνηθούν με βιωματικό τρόπο σε θέματα που αφορούν την πολιτιστική κληρονομιά.
- Γ. Τον σχεδιασμό περισσότερων μουσειοπαιδαγωγικών προγραμμάτων εναρμονισμένων με τα Αναλυτικά Προγράμματα και την απασχόληση εκπαιδευτικών ειδικευμένων στη μουσειακή εκπαίδευση σε περισσότερα μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους, ώστε να αποκομίζουμε το μέγιστο δυνατό όφελος από τις επισκέψεις μας σε αυτά και να καλλιεργήσουμε στην πράξη τη δυνατότητα κριτικής σύνδεσης του αντικειμένου διδασκαλίας με τα εκθέματα, το κοινωνικό και πολιτιστικό πλαίσιο και τη μικρο-ιστορία της αντίστοιχης χρονικής περιόδου.
- Δ. Τη δημιουργία εναλλακτικών μουσείων και εκθέσεων στους χώρους του σχολείου, αξιοποιώντας γνώσεις και ικανότητες που αποκτώνται τόσο στο πλαίσιο του σχολικού προγράμματος (ιστορία, λογοτεχνία, εικαστικές τέχνες, μουσική, φωτογραφία κ.ά.) όσο και από τη συμμετοχή μας σε εξωσχολικές δραστηριότητες.
- E. Την καθιέρωση κάποιων διδακτικών περιόδων για την κάλυψη θεμάτων που αφορούν την πολιτιστική κληρονομιά –υλική και άυλη–, τη διασύνδεση της μελέτης εκθεμάτων σε μουσεία με τη διδακτέα ύλη και την ανάπτυξη δημιουργικών προσεγγίσεων (π.χ. πολιτιστική κληρονομιά και σύγχρονη καλλιτεχνική δημιουργία).

- ΣΤ. Την ενθάρρυνση της άμεσης επαφής με επαγγελματίες του πολιτισμού και του τομέα πολιτιστικής κληρονομιάς, μέσα από οργανωμένες επισκέψεις ή διαλέξεις στα σχολεία, με σκοπό τη μετάδοση γνώσεων από ειδικούς σε ποικίλα αντικείμενα και από διαφορετικές σκοπιές καθώς και την καλύτερη ενημέρωση των μαθητών για επαγγέλματα που συνδέονται με την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς ή νέες προοπτικές επαγγελματικής αποκατάστασης που διανοίγονται στον τομέα (π.χ. επαγγέλματα που συνδυάζουν θετικές και ανθρωπιστικές επιστήμες, διαχείριση πολιτιστικής κληρονομιάς και οικονομία κλπ).
- Z. Την καλύτερη επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στη διδασκαλία της ιστορίας με τρόπο αντικειμενικό και ολόπλευρο καθώς και στη χρήση καινοτόμων μεθόδων για τη μετάδοση γνώσεων σε σχέση με τα θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς.

III. Έχοντας επίγνωση του ρόλου που μπορούμε να διαδραματίσουμε εμείς, οι νέοι/νέες, στη διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς,

- A. Θα προσπαθήσουμε να διευρύνουμε το γνωστικό μας πεδίο αναλαμβάνοντας οι ίδιοι την ευθύνη της κατάκτησης περαιτέρω γνώσης γύρω από το συγκεκριμένο θέμα, πέρα από τη διδακτέα ύλη και τον σχολικό χρόνο.
- B. Θα επιδιώξουμε τη διοργάνωση ή τη συμμετοχή σε συνέδρια, συμπόσια, φεστιβάλ ή άλλες συναφείς εκδηλώσεις που αφορούν την προστασία και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Γ. Θα συμβάλουμε, όπου αυτό είναι εφικτό, στη δημιουργία και ενημέρωση ιστοσελίδων που αφορούν στην παροχή πληροφόρησης και στην ευαισθητοποίηση για θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς της Κύπρου και της Ευρώπης.
- Δ. Θα συμμετάσχουμε σε οργανωμένες προσπάθειες επιτόπιας εθελοντικής προσφοράς σε μνημεία, χώρους, κοινότητες και σε προγράμματα που συνδυάζουν εκπαιδευτικό χαρακτήρα και πρακτική απόκτηση γνώσεων (π.χ. Heritage Volunteers action camps).

Ως εκ τούτου, καλούμε τους αρμόδιους κυβερνητικούς φορείς για θέματα εκπαίδευσης, νεολαίας, αρχαιοτήτων, υλικής και άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, πολιτιστικού τοπίου, σύγχρονου πολιτισμού καθώς επίσης και φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης, μουσεία και ιδιωτικές συλλογές, μη κυβερνητικούς οργανισμούς, ιδρύματα και πολιτιστικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται σε τομείς συναφείς με την πολιτιστική κληρονομιά, τον σύγχρονο πολιτισμό, τη νεολαία και την εκπαίδευση, να λάβουν υπόψη τα πιο πάνω στους στρατηγικούς σχεδιασμούς και στις δράσεις τους και να υποστηρίξουν με κάθε δυνατό τρόπο τη συμμετοχή και ενδυνάμωση των νέων για την ενημέρωση, προστασία και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Αφίσα του Συμποσίου που σχεδιάστηκε από τη μαθήτρια Παντελίτσα Γεωργίου και τις εκπαιδευτικούς Άννα Καλλή και Ολυμπία Ορφανίδου, του Λυκείου Αγίου Αντωνίου.

42^ο ΠΑΓΚΥΠΡΙΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΤΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ ΕΤΑΙΡΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ UNESCO

«ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ: ΓΝΩΣΗ, ΑΝΑΠΤΥΞΗ, ΕΞΕΛΙΞΗ»

4 - 5 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2019, ΟΜΟΔΟΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Συζήτηση Στρογγυλής Τραπέζης 1:

«Γνώσεις και δεξιότητες για τη διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς».

Κεντρικός ομιλητής:

Δρ Παναγιώτης Τουλιάτος, Καθηγητής και Πρόεδρος του Τμήματος Αρχιτεκτονικής του Πανεπιστήμιου Frederick

Παρουσιάσεις σχολείων:

1. Οι νέοι δίνουν πνοή στην πολιτιστική κληρονομιά: μια πρόταση αξιοποίησης του ξενοδοχείου «Βερεγγάρια». *Εμπορική Σχολή Μιτσή Λεμύθου*
2. Το καράβι της Κερύνειας, σημείο αναφοράς για έρευνα και διεπιστημονική μελέτη. *Λύκειο Αποστόλων Πέτρου και Παύλου, Λεμεσός*

Συζήτηση Στρογγυλής Τραπέζης 2:

«Η πολιτιστική κληρονομιά ως εργαλείο απόκτησης δεξιοτήτων ζωής για το παρόν και το μέλλον».

Κεντρική ομιλήτρια:

Μαρία Μιλτιάδους, Λειτουργός Νεολαίας Α', Οργανισμός Νεολαίας Κύπρου

Παρουσιάσεις σχολείων:

1. Ενεργοί μαθητές – αυριανοί πολίτες: Διερευνώντας τρόπους ανάδειξης και προβολής της πολιτιστικής κληρονομιάς της υπαίθρου. *Λύκειο Αγίου Ιωάννη, Λεμεσός*
2. Το φυθκιώτικο: άυλη πολιτιστική κληρονομιά, δημιουργικότητα και καινοτομία. *Νικολαΐδειο Γυμνάσιο Πάφου*

ΞΕΝΑΓΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΗΛΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ

ΑΜΠΕΛΟΟΙΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΡΑΣΟΧΩΡΙΩΝ

Εισηγητής & Χώρος Διεξαγωγής:
Οινοποιείο «Οίνου Γη»

Η περιοχή των Κρασοχωριών, στην οποία ανήκει και το Όμοδος, έχει μακρά παράδοση καλλιέργειας αμπελιών και παραγωγής πολλών αμπελοοινικών προϊόντων και άλλων παράγωγων του σταφυλιού. Είναι, επίσης, φημισμένη για την ποιότητα του κρασιού που παράγεται στα τοπικά οινοποιεία. Η εκτεταμένη καλλιέργεια αμπελιών συνέβαλε και στη διαμόρφωση του φυσικού και πολιτιστικού τοπίου της περιοχής, όπου εντοπίζονται και αρκετές ξερολιθιές, ένα στοιχείο εγγεγραμμένο στον παγκόσμιο κατάλογο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Οι μαθητές/τριες θα περιηγηθούν στην περιοχή, θα επισκεφθούν μικρές βιοτεχνίες και οινοποιεία, θα μάθουν για τις τοπικές ποικιλίες αμπελιών και τη διαδικασία οινοποίησης, θα γευτούν προϊόντα από σταφύλι και θα πληροφορηθούν για επιτυχημένες τοπικές επιχειρήσεις και οινοποιεία.

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΥΦΑΝΤΑ ΚΑΙ ΔΑΝΤΕΛΕΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ: ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ

Εισηγήτρια:
Τζούλια Αστραίου Χριστοφόρου
Ερευνήτρια, Εικαστικός/Designer

Θα γίνει σύντομη ενημέρωση για την παραδοσιακή υφαντική, τα γενικά χαρακτηριστικά και τον ρόλο της. Μέσα από το παράδειγμα του εργαστηρίου υφαντικής της εισηγήτριας θα παρουσιαστούν οι δυνατότητες καινοτομίας με σύγχρονες δημιουργίες. Θα αναδειχθεί, επίσης, ο ρόλος των σύγχρονων μέσων επικοινωνίας για να προωθηθούν οι νέες δημιουργίες. Ο ιστότοπος (www.juliastreou.com) το blog, το Facebook, το online shop, το Instagram και άλλα μέσα προσφέρονται για τη διάθεση των προϊόντων στην παγκόσμια αγορά. Ο προβληματισμός θα επεκταθεί στον ρόλο της παραδοσιακής δαντέλας *πιπίλλας* του Ομόδου, η οποία συμπεριλαμβάνεται στον Εθνικό Κατάλογο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Κύπρου. Η μελέτη μοτίβων θα χρησιμοποιηθεί ως αφετηρία για να διερευνήσουν οι συμμετέχοντες/συμμετέχουσες τρόπους αξιοποίησης στοιχείων της

πιπίλλας σήμερα, με την κατασκευή αντικειμένων, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες του σύγχρονου ανθρώπου και της αγοράς.

ΒΟΤΑΝΙΚΑ ΧΡΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΡΩΜΑΤΑ

Εισηγήτρια:

Ευαγόρια Δαπόλα

Ιστορικός Τέχνης, Πολιτιστικό Ίδρυμα Τράπεζας Κύπρου

Με αφορμή τη συλλογή υδατογραφιών «Τα αγριολούλουδα της Κύπρου» της Electra Megaw, οι μαθητές/τριες θα πειραματιστούν με τις φόρμες που σχεδίασε, με τεχνικές συλλογής βοτάνων αλλά και με φυσικές βαφές και τεχνικές κλωστοϋφαντουργίας. Στους στόχους του εργαστηρίου περιλαμβάνονται: η διασύνδεση των επιστημών και των τεχνών, της βοτανολογίας και της σύγχρονης τέχνης· η κατανόηση τρόπων με τους οποίους οι καλλιτέχνες αφομοιώνουν ερεθίσματα από το περιβάλλον στο έργο τους· η εξοικείωση με τον κόσμο της οικολογίας και της βιωσιμότητας. Σημειώνεται ότι οι υδατογραφίες της Electra Megaw ανήκουν στις κυπρολογικές συλλογές του Πολιτιστικού Ιδρύματος Τράπεζας Κύπρου και αποτελούν από μόνες τους έργα τέχνης. Στη διάρκεια του εργαστηρίου θα γίνει αναφορά στην ιστορική εξέλιξη και ανάπτυξη της βοτανικής εικονογράφησης από την περίοδο της Αναγέννησης μέχρι σήμερα.

© 2019, Κυπριακή Εθνική Επιτροπή UNESCO

© Κυπριακή Εθνική Επιτροπή UNESCO / Νικόλας Κοντολαίμης

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΜΕ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΜΑΤΙΑ

Εισηγητής:

Παναγιώτης Τουλιάτος

Καθηγητής και Πρόεδρος Τμήματος Αρχιτεκτονικής
Πανεπιστημίου Frederick

Η παραδοσιακή αρχιτεκτονική κληρονομιά ενός τόπου μας μεταφέρει από το παρελθόν πλήθος μοναδικών και πολύτιμων πληροφοριών. Επάνω σε αυτά τα δομημένα κελύφη περασμένων εποχών είναι ανεξίτηλα καταγεγραμμένα τα ήθη και τα έθιμά τους σχετικά με τον τρόπο διαβίωσης, υποδοχής και φιλοξενίας των επισκεπτών, οχύρωσης και άμυνας, τόσο από ανθρωπογενείς παράγοντες, όσο και από τις κλιματολογικές και περιβαλλοντολογικές επιδράσεις, θρησκευτικές συνήθειες κλπ. Όλη αυτή η μοναδική κληρονομιά κάθε τόπου αποτελεί συνήθως πόλο έλξης, τόσο για τους κατοίκους των γύρω περιοχών, όσο και για τους επισκέπτες από μακρινές χώρες, αποτελώντας στην εποχή μας έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες προσέλκυσης τουρισμού. Είναι φανερό, λοιπόν, γιατί σήμερα όλα τα έθνη προσπαθούν να συντηρήσουν και να αναδείξουν τη Δομική τους Παράδοση. Για να διατηρηθεί η αρχιτεκτονική κληρονομιά των πολιτισμών του Ανθρώπου πρέπει πρώτα να του γίνει αυτή φιλική και αγαπητή. Αυτός ο μικρός περίπατος στις όμορφες παραδοσιακές γειτονιές στο Όμοδος έχει σκοπό την αναγνώριση, ανάγνωση και συζήτηση για την τοπική παραδοσιακή αρχιτεκτονική κληρονομιά.

© Κυπριακή Εθνική Επιτροπή UNESCO

«ΠΛΟΥΜΙΖΟΝΤΑΣ» ΣΑΝΙΔΟΜΟΡΦΕΣ ΠΗΛΙΝΕΣ «ΔΙΔΥΜΕΣ» ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΦΙΓΟΥΡΕΣ ΚΑΙ ΠΛΑΘΟΝΤΑΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΓΙ' ΑΥΤΕΣ

Εισηγήτρια:

Έλλη Χατζηγεωργίου

Καθηγήτρια Φιλολογικών Μαθημάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο,
Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας

Στο εργαστήριο αυτό θα δοθεί η ευκαιρία να γνωρίσουμε πλήλιναν ανθρωπόμορφα ειδώλια με επίπεδο σχήμα και, ως επί το πλείστον, με εγχάρακτη διακόσμηση. Αυτά τα συγκεκριμένα ειδώλια κατασκευάστηκαν στην Κύπρο, σύμφωνα με τους/τις αρχαιολόγους, τέσσερις χιλιάδες χρόνια πριν. Τα αποκαλούμε «σανιδόμορφα» ή «σανιδόσχημα» (plank-shaped figurines), εξαιτίας της επίπεδής τους επιφάνειας. Τα περισσότερα σανιδόμορφα ειδώλια έχουν ένα κεφάλι, αν και βρέθηκαν και άλλα που έχουν δύο ή τρεις κεφαλές. Επίσης, βρέθηκαν ειδώλια, τα οποία έχουν φασκιωμένο παιδί στην αγκαλιά τους και ονομάζονται «Κουροτρόφοι» και ειδώλια, τα οποία είναι όρθια πάνω σε πυξίδες ή σύνθετα αγγεία. Στην αρχή της συνάντησης «ανακρίνουμε», μέσα από φωτογραφίες, ειδώλια τα οποία κοσμούν μουσεία και ιδιωτικές συλλογές στην Κύπρο και το εξωτερικό. Σε δεύτερη φάση προχωρούμε στην εγχάρακτη διακόσμηση δικέφαλων σανιδόμορφων ειδωλίων με πτηνόσχημη μύτη. Στη συνέχεια, δημιουργούμε μια σύντομη ιστορία, για να δώσουμε «φωνή» στα σανιδόμορφα αυτά πήλινα δίδυμα ανθρωπάκια.

© Κυπριακή Εθνική Επιτροπή UNESCO

ΟΙ ΞΥΛΟΣΤΕΓΕΣ ΒΑΣΙΛΙΚΕΣ ΤΟΥ ΤΡΟΟΔΟΥΣ ΚΑΙ ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΟΥ ΤΙΜΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ ΟΜΟΔΟΥΣ. ΨΗΛΑΦΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΥΨΗΛΗ ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΤΟΥ 15^{ΟΥ} ΑΙΩΝΑ

Εισηγητής:

Μάριος Πελεκάνος, Αργύρης Φελλάς

Τμήμα Αρχιτεκτονικής Πανεπιστημίου Frederick

Η περιοχή της οροσειράς του Τροόδους παρουσιάζει ένα, μοναδικό στον κόσμο, κατασκευαστικό σύστημα ιδιόμορφων ξύλινων στεγών σε ναούς. Οι ξυλόστεγες βασιλικές, οι οποίες εμφανίστηκαν στο Τρόδος από τον 15^ο μέχρι και τον 19^ο αιώνα, διαθέτουν ένα εξαιρετικό και δοκιμασμένο αντισεισμικό σύστημα, το οποίο παρουσιάζει παράλληλα μια εκπληκτική, φυσική, βιοκλιματική λειτουργία. Επηρεασμένη άμεσα από τις ξυλόστεγες βασιλικές του Τροόδους είναι και η στέγαση των πτερύγων του μοναστηριού του Τιμίου Σταυρού στο Όμοδος. Στο εργαστήριο θα ξεδιπλωθούν μερικά από τα μυστικά της επιτυχίας της μοναδικής αυτής ιστορικής κληρονομιάς της Κύπρου και θα γίνουν πειραματικές εφαρμογές με «έξυπνες συνδέσεις» ξύλινων μελών.

ΕΞΕΡΕΥΝΩΝΤΑΣ ΤΗ ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΦΩΝΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

Εμψυχώτρια:

Βασιλική Αναστασίου

Μουσικός

Το ομαδικό τραγούδι είναι θεραπευτικό. Δεν έχει σημασία εάν κάποιος νιώθει παράφωνος ή καλλίφωνος. Όλοι έχουμε δικαίωμα στο τραγούδι και όλοι μπορούμε να απολαύσουμε την ενέργεια και τη δύναμη που πηγάζει από μέσα μας όταν ενώσουμε τις φωνές μας με τον συνάνθρωπό μας σε αυτό το αρχέγονο λειτούργημα. Το εργαστήριο θα περιλαμβάνει φωνητικούς πειραματισμούς σε παραδοσιακούς σκοπούς.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΕΣ ΕΜΠΝΕΥΣΜΕΝΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΗ ΦΥΣΗ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Εισηγήτριες:

Σύλβια Οικονομίδου

Γλύπτρια - Ζωγράφος, Διευθύντρια Λυκείου Αγίου Ιωάννη

Χρυστάλλα Δρουσιώτου

Ζωγράφος

Η φύση, το φως, τα δρομάκια, τα σπίτια και ο κόσμος του χωριού θα γίνουν πηγή έμπνευσης για τους μαθητές/μαθήτριες για εικαστικές δημιουργίες με μεικτή τεχνική, με παστέλ και ακρυλικό σε καμβά. Το «κόκκινο αμπέλι» του Βαν Γκόγκ και «Ο κόσμος της Κύπρου» του Διαμαντή, διαφορετικοί τρόποι έκφρασης ατόμου και τοπίου, θα αξιοποιηθούν ως έμπνευση για νέες δημιουργίες.

ΛΑΪΚΕΣ ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΛΟΥΜΙΣΜΑ ΚΥΠΡΙΑΚΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΑΡΤΟΣΚΕΥΑΣΜΑΤΩΝ

Εισηγήτρια:

Δωρίτα Βοσκαρίδου

Διευθύντρια Μουσείου «Το Πλουμιστό Ψωμί», Αφηγήτρια λαϊκών παραμυθιών

Το εργαστήριο περιλαμβάνει αφήγηση λαϊκών παραμυθιών και το «εργαστήριο του μικρού αφηγητή», το οποίο πραγματεύεται τη μνημονική των λαϊκών παραμυθιών, την ιστορία και τις τεχνικές τους και θα ακολουθήσει αφήγηση ιστορίας από τους/τις μαθητές/μαθήτριες. Στη συνέχεια, οι μαθητές/μαθήτριες θα συμμετάσχουν σε εργαστήριο πλουμίσματος κυπριακών παραδοσιακών αρτοσκευασμάτων.

© 2019, Κυπριακή Εθνική Επιτροπή UNESCO

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΑΓΓΕΙΟΠΛΑΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΛΟΥΜΙΣΜΑΤΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΦΟΙΝΙΩΤΙΚΩΝ ΑΓΓΕΙΩΝ

Εισηγητές:

Γιώτα Αριστείδου

Αγγειοπλάστρια

Παντελής Οικονόμου

Καθηγητής Αγγλικής Γλώσσας

Οι μαθητές/τριες θα παρακολουθήσουν βιντεοπροβολή για την ιστορία της αγγειοπλαστικής του Φοινιού και θα μάθουν για τη διαδικασία κατασκευής των αγγείων, από το στάδιο της συλλογής του χώματος από συγκεκριμένες περιοχές (βίνες), τη μεταφορά του στο αγγειοπλαστείο, το κουπάνισμα (σπάσιμο των σβώλων), το κοσκίνισμα, το ζύμωμα, μέχρι και το τελικό στάδιο του ψησίματός τους σε ειδικό φούρνο (καμίνι). Ακολούθως, θα έχουν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν πώς κατασκευάζονται τα διακοσμητικά πήλινα αγγεία στο Φοινί από επαγγελματία αγγειοπλάστρια της κοινότητας. Τέλος, οι μαθητές/μαθήτριες θα κατασκευάσουν και θα διακοσμήσουν οι ίδιοι αγγεία ή άλλες πήλινες κατασκευές.

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΜΟΥΣΙΚΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ «Ο ΕΑΥΤΟΣ ΜΑΣ ΚΑΙ Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ»

Εισηγήτρια:

Παναγιώτα Καπνίση

Μουσικοθεραπεύτρια

Μέσα από το εργαστήριο οι συμμετέχοντες/ουσες θα έχουν την ευκαιρία να γνωρίσουν τη μουσικοθεραπεία και να έρθουν σε επαφή με τον εαυτό τους και την παράδοση, να αντιληφθούν πώς παραδοσιακά τραγούδια και ήχοι μας συνδέουν με το παρελθόν και μας δίνουν πληροφορίες για γεγονότα που συνέβαιναν άλλοτε ενώ συγχρόνως μας επηρεάζουν στο παρόν. Επιπρόσθετα, θα συνειδητοποιήσουν πώς αυτά μας συνδέουν με τις ρίζες μας και μας φέρνουν σε επαφή με πτυχές του χαρακτήρα μας. Μέσα από βιωματικές δραστηριότητες, θα διερευνήσουν ερωτήματα όπως: πώς επηρεάζει ο πολιτισμός τη διαμόρφωση του χαρακτήρα μας και την αντίληψη της ιστορίας; Πώς η ιστορία κάθε πολιτισμού επηρεάζει το άτομο να αντιλαμβάνεται άλλους πολιτισμούς; Πώς τα άτομα λειτουργούν στο πλαίσιο μιας ομάδας επηρεασμένοι από τον πολιτισμό τους και την ιστορία και πώς η αντίληψη αυτής της λειτουργίας μας βοηθά στην αποδοχή των άλλων;

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ, ΤΟΤΕ ΚΑΙ ΤΩΡΑ

Σχεδιασμός: **Ναταλία Κουχαρτσιούκ, Νικολέττα Τζιαούρη**

Προσαρμογή και εκτέλεση εργαστηρίου: **Νικολέττα Τζιαούρη,**
Θεατρολόγος, Θεατρικό Μουσείο Κύπρου

Οι συμμετέχοντες/ουσες θα έρθουν σε επαφή με στοιχεία που αφορούν τόσο το σύγχρονο, όσο και το αρχαίο θέατρο. Το πρόγραμμα στοχεύει στην καλλιέργεια της κριτικής σκέψης, της φαντασίας και της δημιουργικότητας, ως προς την αυθόρμητη έκφραση μέσα από τον λόγο και μέσα από το σώμα. Χρησιμοποιεί τη βιωματική και την ενεργητική μάθηση, με έμφαση στις τεχνικές του δράματος. Οι μαθητές/μαθήτριες συνεργάζονται σε ζευγάρια ή σε μικρές ομάδες αλλά και στο πλαίσιο της ολομέλειας της ομάδας και παράλληλα αναπτύσσουν και ατομικούς ρόλους. Επίσης θα μπορέσουν να εμβαθύνουν με βιωματικό τρόπο στις ιστορικές, κοινωνικές και θρησκευτικές πτυχές του αρχαίου δράματος, να το γνωρίσουν ως οικοδόμημα, να υποδυθούν ρόλους με βάση το Αρχαίο Δράμα αλλά και να αντιληφθούν τους τρόπους μέσα από τους οποίους η Αρχαία Γραμματεία εξακολουθεί να είναι επίκαιρη μέχρι τις μέρες μας.

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗΣ

«ΟΙ ΝΕΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ»

ΜΕΛΕΤΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΦΑΚΟ ΤΟΥ ΦΥΛΟΥ

Συντονιστές:

Λοΐζος Λουκαΐδης και Εύη Γρούτα

Όμιλος Ιστορικού Διαλόγου και Έρευνας

Τι μπορεί να μας πει η μελέτη της τέχνης για τους ρόλους των φύλων στην Κύπρο; Ήταν οι Κύπριες γυναίκες δραστήριες στην πολιτισμική παραγωγή –στη ζωγραφική, τη μουσική, το θέατρο, την ποίηση; Σε ποιων τη συμβολή δίνει περισσότερη σημασία η ιστορική ανάλυση; Χρειάζεται να γίνει περαιτέρω έρευνα; Για να μπορέσει να αποκαλυφθεί η δουλειά των γυναικών, αλλά και για να μπορέσουμε να κατανοήσουμε τις συνθήκες διαβίωσης και εργασίας των γυναικών καλλιτεχνών στο παρελθόν φέρνουμε στο προσκήνιο και αναλύουμε κριτικά ιστορικές πηγές. Διερευνούμε, επίσης, εάν η απεικόνιση συμφωνεί πάντα με τις πραγματικές εμπειρίες που βιώνει κανείς και πόση σημασία έχει το ποιος/α αναθέτει ένα έργο σε έναν/μία καλλιτέχνη.

ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΣΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

Συντονίστρια:

Αγάθη Ερωτοκρίτου και Μαριάννα Κτωρή

Καθηγήτριες Φιλολογικών Μαθημάτων

Μέσα στη σύγχρονη παγκοσμιοποιημένη κοινωνία, το εκπαιδευτικό μας σύστημα καλείται να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση υπεύθυνων και ενεργών πολιτών με διαπολιτισμικές αξίες και αρχές. Το μάθημα της Ιστορίας, ως αντικείμενο ανθρωπιστικής παιδείας, μπορεί να διαδραματίσει αυτόν τον ρόλο, μέσα από την αξιοποίηση ιστορικών πηγών. Με τον τρόπο αυτό ο/η μαθητής/τρια δεν θα

«αναπαράγει» γνώσεις αλλά θα καλλιεργεί δεξιότητες αναγκαίες για να «σπάσει» τα στερεότυπα και τις ρατσιστικές αντιλήψεις. Η οργάνωση του συγκεκριμένου εργαστηρίου έχει ως στόχο να δείξει τον τρόπο με τον οποίο μπορούμε να θέσουμε τις βάσεις για τη δημιουργία κριτικά σκεπτόμενων δημοκρατικών πολιτών. Ο στόχος αυτός θα επιτευχθεί μέσα από συγκεκριμένα στάδια επεξεργασίας των ιστορικών πηγών. Η διαδικασία αυτή θα οδηγήσει στην καλλιέργεια της κριτικής σκέψης, στην αποδοχή της διαφορετικής άποψης και στην εμπλοκή σε εποικοδομητικό διάλογο. Εξάλλου, αυτές οι δεξιότητες πρέπει να χαρακτηρίζουν τον σημερινό πολίτη σε κάθε πολυπολιτισμική κοινωνία.

© Γυμνάσιο Ομόδου / Π. Οικονόμου

ΜΟΥΣΕΙΑ ΤΟΥ 2030: ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΣ

Συντονίστρια:

Νόνη Παπουή Παपाσιάντη

Έφορος Καλλινίκειου Μουσείου Αθηνών

Τα μουσεία αποτελούν βασικούς χώρους όπου εκτίθενται πολιτιστικά αγαθά και προβάλλουν την πολιτιστική κληρονομιά στους ντόπιους και τους ξένους επισκέπτες. Σύμφωνα με το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM):

“A museum is a non-profit, permanent institution in the service of society and its development, open to the public, which acquires, conserves, researches, communicates and exhibits the tangible and intangible heritage of humanity and its environment for the purposes of education, study and enjoyment.”

© Γυμνάσιο Ομόδους / Π. Οικονόμου

Από την προσωπική σας εμπειρία, σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι τα Μουσεία της Κύπρου σήμερα ανταποκρίνονται στην πιο πάνω περιγραφή και στην αποστολή τους να υπηρετούν την κοινωνία και να είναι ανοικτά προς όλους, για σκοπούς εκπαίδευσης, μελέτης και ψυχαγωγίας; Τι χρειάζονται οι νέοι άνθρωποι για να αισθάνονται ικανοποιημένοι και πώς θα μπορούσε ένα ιδεατό μουσείο / πολιτιστικός χώρος να συμβάλει στην ικανοποίηση των αναγκών αυτών και γενικότερα στην ευημερία του κοινωνικού συνόλου;

Η ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ: ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΣΤΗΝ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ

Συντονίστριες:

Μαρία Δράκου και Μαριγώργια Βοσκαρίδου

Εκπαιδύτριες Συμβουλίου Νεολαίας Κύπρου

Η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς συνδέεται στενά με την ισότιμη, ποιοτική εκπαίδευση και τη δια βίου μάθηση. Ακόμα, είναι σημαντικό να ενθαρρύνονται συμμετοχικές και διαπολιτισμικές προσεγγίσεις στη διδασκαλία της πολιτιστικής κληρονομιάς, ώστε να συμβάλλουν στην ανάπτυξη δεξιοτήτων για τους νέους, στην κοινωνική ενσωμάτωση, στην καλλιέργεια κριτικής σκέψης και στην προώθηση της συμμετοχής των νέων στα κοινά. Στη διάρκεια του εργαστηρίου οι μαθητές/τριες θα έχουν τη δυνατότητα να συζητήσουν συγκεκριμένα παραδείγματα μέσα από τα οποία μπορούν να επιτευχθούν τα πιο πάνω, να μοιραστούν προσωπικές εμπειρίες και καλές πρακτικές και να ανταλλάξουν απόψεις για τρόπους βελτίωσης των μεθόδων διδασκαλίας για την πολιτιστική κληρονομιά ώστε να ανταποκρίνονται καλύτερα στις δικές τους ανάγκες και προσδοκίες.

ΟΙ ΝΕΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ: ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΚΑΙ ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ

Συντονίστριες:

Νατάσα Λαμπίτση και Σοφία Αρναούτη

Εκπαιδύτριες Συμβουλίου Νεολαίας Κύπρου

Οι νέοι/νέες μπορούν να γίνουν οικαλύτεροι πρεσβευτές των ευρωπαϊκών αξιών, αξιοποιώντας τις γνώσεις και τις ικανότητές τους, τις νέες τεχνολογίες και την πληθώρα ευκαιριών κινητικότητας στην Ευρώπη και σε όλο τον κόσμο. Η πολιτιστική κληρονομιά και οι παραδόσεις αποτελούν κοινά αγαθά, στοιχεία της συλλογικής ταυτότητας και κατά συνέπεια η διαφύλαξή τους εναπόκειται στη συνεργασία όλων –επαγγελματιών του πολιτισμού και πολιτών. Λαμβάνοντας υπόψη τη σύγχρονη πραγματικότητα, διαπιστώνει κανείς ότι τα επαγγέλματα διαφοροποιούνται, διανοίγονται νέοι τομείς ενασχόλησης, οι οποίοι συχνά απαιτούν νέες δεξιότητες, από διαφορετικά επιστημονικά πεδία. Αυτό ισχύει και για επαγγέλματα συναφή με την πολιτιστική κληρονομιά, όπως, για παράδειγμα, η γνώση και αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στη συντήρηση και αποκατάσταση μνημείων ή σε μνημεία/ αρχαιολογικούς χώρους για την ενίσχυση της εμπειρίας του επισκέπτη. Στη διάρκεια του εργαστηρίου θα συζητηθούν τρόποι με τους οποίους οι νέοι/νέες μπορούν να συμμετάσχουν στην κοινή υπόθεση της πολιτιστικής κληρονομιάς, να συμβάλουν στην προστασία και προβολή της σε εθελοντική ή σε επαγγελματική βάση.

ΜΟΥΣΕΙΑΚΑ ΕΚΘΕΜΑΤΑ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΑ ΜΕΣΩ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ. Η ΚΥΠΡΟΣ ΤΟΥ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟ ΠΑΡΟΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ. ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ - «ΑΝΑΚΡΙΣΗ» - ΑΝΑΔΕΙΞΗ - ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ ΤΗΣ e-ΕΠΙΣΚΕΨΗΣ

Συντονίστρια:

Έλλη Χατζηγεωργίου

Καθηγήτρια Φιλολογικών Μαθημάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας

Τα μουσειακά εκθέματα προσφέρουν δυνατότητες ανάπτυξης ικανοτήτων και εξάσκησης δεξιοτήτων, μαζί με αναγκαίες πρόσθετες πληροφορίες, όταν εκτίθενται κατάλληλα στις εγκαταστάσεις ενός μουσείου αλλά και στον ιστοχώρο για εξ αποστάσεως επισκέπτες και επισκέπτριες. Η παρατήρηση, η περιγραφή, η σύγκριση, η αλληλεπίδραση αλλά και η έκφραση συναισθημάτων, απόψεων, κρίσεων και η συζήτηση αποτελούν στοιχεία της προσέγγισης των αντικειμένων και της ανακάλυψης της γνώσης που κρύβεται μέσα σε αυτά. Τι μας λένε για το παρελθόν και το παρόν; Τι δεν μπορούν να μας πουν, αν δε μας παρέχονται οι αναγκαίες πληροφορίες γι' αυτά από τις λεζάντες που τα συνοδεύουν; Τι είδους πτυχές και αφηγήσεις γύρω από αυτά ενδιαφέρουν περισσότερο τους νέους και τις νέες; Πώς κρίνετε τον τρόπο παρουσίασης των πληροφοριών που αφορούν τα εκθέματα, τις ιστορίες που κουβαλούν και το πλαίσιο που πρέπει να τα περιβάλλει; Στη διάρκεια του εργαστηρίου, οι συμμετέχοντες/συμμετέχουσες θα διερευνήσουν τα πιο πάνω ερωτήματα και θα επιχειρήσουν να προτείνουν τρόπους διασύνδεσης εκθεμάτων που θα επιλέξουν, μέσα από συγκεκριμένους ιστοχώρους μουσείων εργαζόμενοι/ες σε ομάδες. Θα επισκεφθούμε διαδικτυακά ιστοχώρους με κυπριακά εκθέματα στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης (Αθήνα), το Μετροπόλιταν (Νέα Υόρκη), το Allard Pierson (Αμστερνταμ), το Λούβρο (Παρίσι), το Βρετανικό (Λονδίνο) και το Fitzwilliam (Cambridge) και θα αξιολογήσουμε τη σημαντικότητα και την πληρότητα των πληροφοριών που περιβάλλει τα κυπριακά αντικείμενα, τα οποία κέντρισαν περισσότερο το ενδιαφέρον μας.

ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΔΑΝΤΕΛΩΝ: ΑΦΗΓΗΣΗ ΣΑΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Εισηγήτρια

Νόνη Παπουή Παπασιάντη

Έφορος Καλλινίκειου Δημοτικού Μουσείου Αθηνών

Η ιστορία αρχίζει κάπου στον 16^ο αιώνα, όταν οι Βενετσιάνες κατοικούσαν σε διάφορα μέρη της Κύπρου και για εργόχειρο είχαν το βελόνι και την κλωστή. Η ιστορία συνεχίζεται στη δική μας εποχή είτε με το βελόνι και την κλωστή είτε με εφαρμογές της στη σύγχρονη τέχνη. Με αφορμή την αφήγηση και τις ολόπλουμες δαντέλες, τα παιδιά θα εμπνευστούν να κατασκευάσουν τις δικές τους δημιουργίες.

ΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ

Σχεδιασμός:

Νικολέττα Τζιαούρη, Βάσια Αντωνίου

Εκτέλεση:

Βάσια Αντωνίου

Θεατρολόγος, Θεατρικό Μουσείο Κύπρου

Το εργαστήρι προσκαλεί τα παιδιά να ταξιδέψουν στον κόσμο του θεάτρου για να γνωρίσουν την ιστορία του και τους συντελεστές μιας παράστασης, ενώ παράλληλα θα γνωρίσουν επαγγέλματα και έθιμα της κυπριακής παράδοσης. Το πρόγραμμα βασίζεται στην παρατήρηση και την ανακάλυψη καινούριων πληροφοριών και στοχεύει τόσο στην κατάκτηση βασικών γνώσεων για την τέχνη του θεάτρου όσο και στην καλλιέργεια της φαντασίας και της δημιουργικότητας. Παράλληλα επιδιώκει τα παιδιά να βιώσουν θεατρικά, κομμάτια από την πολιτιστική μας κληρονομιά. Τα παιδιά συνεργάζονται σε μικρές ομάδες και ταυτόχρονα αναπτύσσουν ατομικούς ρόλους με τη χρήση παιδαγωγικών εργαλείων του εφαρμοσμένου θεάτρου όπως είναι η παντομίμα, ο αυτοσχεδιασμός, η δραματοποίηση κ.ά.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΕΠΑΡΧΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ASPNET ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ

ΔΕΣ ΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΑΛΛΙΩΣ!

Εμψυχώτρια

Τζένη Λυμπεροπούλου

Εκπαιδευτική Λειτουργός Λεβέντειου Δημοτικού Μουσείου

Συνεργασία

Κούλα Κάλβαρη, Κεραμίστρια

Χώρος διεξαγωγής: **Λεβέντειο Δημοτικό Μουσείο Λευκωσίας**

Τα παιδιά καλούνται να ανακαλύψουν τον θαυμαστό κόσμο της κυπριακής παράδοσης και συγκεκριμένα τις δαντέλες και τα δαντελωτά κεντήματα του τόπου μας. Η επίσκεψη περιλαμβάνει διαδραστική ξενάγηση στα εκθέματα του Μουσείου καθώς και ειδικό εργαστήριο υπό την καθοδήγηση της κεραμίστριας Κούλας Κάλβαρη. Το πρόγραμμα θα ενεργοποιήσει τις καλλιτεχνικές ικανότητες των παιδιών και θα συμβάλει στη βιωματική επαφή με σημαντικές πτυχές του υλικού μας πολιτισμού.

© Λεβέντειο Δημοτικό Μουσείο Λευκωσίας

ΟΤΑΝ ΤΟ ΧΩΜΑ ΠΑΙΡΝΕΙ ΜΟΡΦΗ ΚΑΙ ΣΧΗΜΑ

Εισηγήτρια:

Σουζάνα Πετρή, Κεραμίστρια

Χώρος διεξαγωγής: **Πολιτιστικό Ίδρυμα Τράπεζας Κύπρου**

Στόχος είναι τα παιδιά να γνωρίσουν στοιχεία που αφορούν την τέχνη της αρχαίας κεραμικής και την εξέλιξή της στην Κύπρο, να αντιληφθούν τις πρώτες ύλες παραγωγής και τα στάδια δημιουργίας ενός αγγείου ή ειδωλίου. Ακόμα, τα παιδιά θα μάθουν για το είδος των γνώσεων που χρειάζονταν οι άνθρωποι σχετικά με την εξασφάλιση και την επεξεργασία των φυσικών πόρων. Ακολουθώντας, θα παρακολουθήσουν πώς προστίθεται το χρώμα πάνω στον πηλό με την χρήση φυσικών πετρωμάτων και τέλος, θα δημιουργήσουν δικά τους αγγεία/ειδώλια, χρησιμοποιώντας μήτρες από ειδώλια της συλλογής του Πολιτιστικού Ίδρυματος Τράπεζας Κύπρου, τα οποία θα διακοσμηθούν με φυσικά χρώματα.

WORLD VOICE

Εμψυχώτρια:

Μαρία Κραμβή, Μουσικός

Χώρος διεξαγωγής: **Πολιτιστικό Ίδρυμα Τράπεζας Κύπρου**

Τα παιδιά θα γνωρίσουν παραδοσιακούς ρυθμούς του τόπου μας, θα τραγουδήσουν αποσπάσματα από γνωστά παραδοσιακά κομμάτια και θα τα συγκρίνουν με τους ρυθμούς των άλλων χωρών. Στόχος του εργαστηρίου είναι να τους προσφέρει μουσικά ερεθίσματα από διάφορα μέρη του κόσμου και γνώσεις για την Κύπρο και άλλες χώρες/προορισμούς μέσω των τραγουδιών. Παράλληλα, επιδιώκει να συμβάλει στην ανάπτυξη προσωπικών ικανοτήτων στα παιδιά, ενσωματώνοντάς τα σε μία ομάδα όπου όλοι είναι ίσοι και συνεργάζονται.

ΠΑΦΟΣ

ΠΑΣΧΑΛΙΝΑ ΕΘΙΜΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

Συντονισμός:

Λαογραφικός Όμιλος Κτήμα Πάφου

Χώρος διεξαγωγής: **Λετύμπου**

Τα παιδιά θα ενημερωθούν για τα πασχαλινά έθιμα της επαρχίας Πάφου, θα μάθουν το τραγούδι του Λαζάρου και θα συμμετάσχουν σε παραδοσιακά πασχαλινά παιχνίδια στην πλατεία του χωριού. Ακολουθώντας, θα παρασκευάσουν πασχαλινά εδέσματα, όπως *αυκωτές* και *τυροπούλες*, τα οποία θα ψηθούν σε ξυλόφουρνο.

42^ο ΠΑΓΚΥΠΡΙΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΤΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ ΕΤΑΙΡΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ UNESCO

ΠΟΡΙΣΜΑ

Εμείς, οι μαθητές και μαθήτριες που συμμετείχαμε στο 42^ο Παγκύπριο Συμπόσιο των Εταιρικών Σχολείων UNESCO, το οποίο πραγματοποιήθηκε στο Όμοδος, στις 4 και 5 Απριλίου 2019, με θέμα «Πολιτιστική Κληρονομιά: Γνώση, Ανάπτυξη, Εξέλιξη»,

Ευχαριστούμε τους διοργανωτές που μας έδωσαν βήμα για να εκφράσουμε τις απόψεις μας γύρω από το συγκεκριμένο θέμα καθώς και τους ομιλητές και τους εκπαιδευτές/ριες των εργαστηρίων, μέσω των οποίων μπορέσαμε να ανακαλύψουμε, με ευχάριστο τρόπο, πτυχές της πολιτιστικής μας κληρονομιάς που δε γνωρίζαμε μέχρι τώρα.

Αναγνωρίζοντας ότι η πολιτιστική κληρονομιά λειτουργεί ως διαχρονική πηγή γνώσης και έμπνευσης και μπορεί να αποτελέσει σημαντικό εργαλείο απόκτησης δεξιοτήτων ζωής για το παρόν και το μέλλον,

Διαπιστώνοντας ότι πέραν της απόκτησης γνώσεων, σημαντικά στοιχεία για την επιτυχία είναι η ολόπλευρη ανάπτυξη –σε επίπεδο γνωστικό, συναισθηματικό, κοινωνικό και συμπεριφορικό– και η δημιουργία ολοκληρωμένων χαρακτήρων,

Εκτιμώντας ότι το εκπαιδευτικό σύστημα δεν προετοιμάζει επαρκώς τους νέους ώστε να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στις προκλήσεις του σύγχρονου κόσμου και της αγοράς εργασίας,

Έχοντας επίγνωση του σημαντικού ρόλου που μπορούν να διαδραματίσουν οι νέοι, ως ενεργοί πολίτες, τόσο στο θέμα της διαφύλαξης της πολιτιστικής κληρονομιάς όσο και σε κάθε άλλο τομέα του δημόσιου βίου, επιδεικνύοντας θάρρος, ανθεκτικότητα, ηθικές αξίες, ενσυναίσθηση, ενσυνειδητότητα και ηγετικές ικανότητες,

Δεσμευόμαστε να συμβάλουμε στην προστασία και την προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς, εμπλουτίζοντας διαρκώς τις γνώσεις μας και χρησιμοποιώντας τις ικανότητές μας και τα διαθέσιμα μέσα ώστε να τη διαφυλάξουμε για τις μελλοντικές γενιές.

I. Σε αυτό το πλαίσιο, επιθυμούμε να καταθέσουμε τις ακόλουθες εισηγήσεις προς τις αρμόδιες υπηρεσίες όσον αφορά την προβολή και διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς:

- A. Να παρέχεται ψηφιακά πρόσβαση σε μουσεία και μνημεία, ώστε να είναι δυνατή η εξ αποστάσεως επίσκεψή τους, η συλλογή πληροφοριών γύρω από αυτά και η ανακάλυψη των ιστοριών που τα εκθέματα κουβαλούν. Στα μουσεία του εξωτερικού, θα ήταν χρήσιμο οι περιγραφές των αντικειμένων να είναι διαθέσιμες και σε άλλες γλώσσες, πέραν της αγγλικής (π.χ. στα ελληνικά, αν τα εκθέματα προέρχονται από τον ελληνόφωνο κόσμο, στα αραβικά αν η προέλευση είναι η Μέση Ανατολή κλπ).
- B. Τα μουσεία και τα κέντρα επισκεπτών στα μνημεία να στελεχώνονται από κατάλληλα καταρτισμένο προσωπικό, το οποίο να μπορεί να παρουσιάσει τα εκθέματα με τρόπο ελκυστικό σε διαφορετικές ομάδες και κατηγορίες επισκεπτών, σύμφωνα με τις προσδοκίες, τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα και την ηλικία τους κάθε φορά.
- Γ. Οι χώροι πολιτιστικής κληρονομιάς, τα μουσεία και οι δραστηριότητές τους θα πρέπει να διατηρούν στενές σχέσεις με την τοπική κοινωνία, να αφογκράζονται τις ανάγκες του κοινού και να προσαρμόζονται στη σύγχρονη πραγματικότητα. Για παράδειγμα, η χρήση της τεχνολογίας μπορεί να εμπλουτίσει το περιεχόμενο των γνώσεων που θα αποκομίσει ο επισκέπτης, ωστόσο δεν πρέπει τα τεχνολογικά μέσα να παρεμβαίνουν σε βαθμό που να περιορίζουν ή να αντικαθιστούν την επαφή του ανθρώπου με τα ίδια τα εκθέματα.
- Δ. Εκσυγχρονισμό του τρόπου παρουσίασης των εκθεμάτων στα μουσεία (κρατικά και ιδιωτικά) και βέλτιστη αξιοποίηση της τεχνολογίας (π.χ. οθόνες παροχής πληροφοριών για τα εκθέματα, διαδραστικοί πίνακες με παιχνίδια γνώσεων) με στόχο την αναβάθμιση της εμπειρίας που παρέχουν στους επισκέπτες και ιδιαίτερα στους νέους.
- E. Αξιοποίηση σύγχρονων μεθόδων μάρκετινγκ και επιχειρηματικής ανάπτυξης, ώστε να καταστούν πιο ελκυστικά στο κοινό τα μουσεία και οι χώροι πολιτιστικής κληρονομιάς, διατηρώντας, ωστόσο, τον ιδιαίτερό τους χαρακτήρα.
- Z. Αναζήτηση νέων χρήσεων για κτήρια, τοποθεσίες και περιοχές που συνδέονται με την πολιτιστική ή/και αρχιτεκτονική κληρονομιά του τόπου μας, ώστε να διαμορφωθούν σύμφωνα με τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης και να προσελκύουν ποιοτικό τουρισμό –ντόπιους και ξένους.
- H. Καλύτερη συνεργασία μεταξύ πολιτιστικών φορέων και ιδιωτικών οργανισμών, για σκοπούς συγχρηματοδότησης προγραμμάτων και υλοποίησης καινοτόμων δράσεων από κοινού.

II. Αναγνωρίζοντας ότι μέσα από την ενασχόλησή μας με την πολιτιστική κληρονομιά μπορούμε να εμπλουτίσουμε τις γνώσεις μας και να καλλιεργήσουμε δεξιότητες ζωής,

Κρίνουμε ότι οι σχολικές μονάδες και ιδιαίτερα τα μέλη του Δικτύου Εταιρικών Σχολείων UNESCO, θα πρέπει να αποτελέσουν πρότυπο και μέσο ευαισθητοποίησης των μαθητών σε θέματα διασφάλισης και διατήρησης της πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσα από τη χρήση εναλλακτικών μεθόδων διδασκαλίας και την πραγματοποίηση καινοτόμων δράσεων σε θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς. Για τον σκοπό αυτό προτείνουμε:

- A. Την παροχή περισσότερων ευκαιριών συμμετοχής σε διαδραστικές και διαθεματικές προσεγγίσεις για θέματα που αφορούν την πολιτιστική κληρονομιά, καθώς η διαφύλαξή της απαιτεί συνδυασμό γνώσεων από ποικίλα επιστημονικά πεδία (ανθρωπιστικές και φυσικές επιστήμες, τεχνολογία, μηχανική, αρχιτεκτονική κ.ά.)
- B. Παράλληλα με τα Αναλυτικά Προγράμματα, να εισαχθούν στο εκπαιδευτικό σύστημα δράσεις οι οποίες να εφοδιάζουν τους νέους με δεξιότητες απαραίτητες για την προσωπική τους ανάπτυξη και την επιτυχία τους στη ζωή, όπως η ανθεκτικότητα, οι ικανότητες διαπραγμάτευσης, λήψης αποφάσεων και επίλυσης σύνθετων προβλημάτων, η συνεργασία, η επικοινωνία, η δημιουργικότητα και η καινοτομία.
- Γ. Αξιοποίηση στοιχείων και θεμάτων της πολιτιστικής κληρονομιάς για την καλλιέργεια των πιο πάνω ικανοτήτων και δεξιοτήτων, μέσα από ειδικά σχεδιασμένα projects, βιωματικά εργαστήρια και διαθεματικές προσεγγίσεις (π.χ. πολιτιστική κληρονομιά και επιχειρηματικότητα / καινοτομία / δημιουργικότητα).
- Δ. Διερεύνηση πτυχών της ιστορίας και της πολιτιστικής κληρονομιάς που είναι λιγότερο γνωστές ή από άλλες οπτικές γωνίες (π.χ. από τη σκοπιά του φύλου) με στόχο την καλλιέργεια κριτικής σκέψης και προσέγγισης γύρω από θέματα όπως η ισότητα και οι σχέσεις μεταξύ των φύλων, η ειρηνική συνύπαρξη μεταξύ διαφορετικών εθνικών ή θρησκευτικών ομάδων και οι προσλήψεις της ιστορίας από διαφορετικούς πολιτισμούς ή κοινωνικές ομάδες.
- E. Δημιουργία προγραμμάτων μη τυπικής και άτυπης εκπαίδευσης για την πολιτιστική κληρονομιά και την ανάπτυξη δεξιοτήτων, τα οποία θα απευθύνονται σε νέους (π.χ. κατ' αναλογία με τα τρέχοντα προγράμματα του Οργανισμού Νεολαίας Κύπρου The Steamers και Makerspace).
- Z. Καλύτερος προγραμματισμός των σχολικών εκδρομών και διοργάνωση σχολικών ημερίδων πολιτισμού, στη διάρκεια των οποίων θα διερευνώνται ενδιαφέρουσες πτυχές της πολιτιστικής ζωής μέσα από βιωματικές προσεγγίσεις για τους συμμετέχοντες/ουσες, σύμφωνα με την ηλικία τους.

Ως εκ τούτου, καλούμε τους αρμόδιους κυβερνητικούς φορείς για θέματα εκπαίδευσης, νεολαίας, αρχαιοτήτων, υλικής και άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, πολιτιστικού τοπίου, σύγχρονου πολιτισμού καθώς επίσης και φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης, μουσεία και ιδιωτικές συλλογές, μη κυβερνητικούς οργανισμούς, ιδρύματα και πολιτιστικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται σε τομείς συναφείς με την πολιτιστική κληρονομιά, τον σύγχρονο πολιτισμό, τη νεολαία και την εκπαίδευση, να λάβουν υπόψη τα πιο πάνω στους στρατηγικούς σχεδιασμούς και στις δράσεις τους και να υποστηρίξουν με κάθε δυνατό τρόπο τη συμμετοχή και ενδυνάμωση των νέων για την ενημέρωση, προστασία και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Από τη δική μας πλευρά, δεσμευόμαστε ότι θα γίνουμε πρεσβευτές των πιο πάνω αξιών και θα συμβάλουμε στο μέτρο των δυνατοτήτων μας στην ευαισθητοποίηση των συμμαθητών μας, της σχολικής μας κοινότητας και της κοινής γνώμης για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Τέλος, επιθυμούμε να έχουμε λόγο και ρόλο στα σχολικά δρώμενα που μας αφορούν, και, μεταξύ άλλων, σε ό,τι αφορά την πολιτιστική κληρονομιά και τον πολιτισμό γενικότερα.

